

ФИРДОУСӢ
ШӒХ-НӒМЕ

III

غلط‌نامه

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۶	۱۶	قرا — VI ^۹	اگر داد ماند کی آید — IV ^۹
۶	۱۹	вторые мисра 66. 9 и 10	второе мисра 6. 9 и 6. 10
۲۴	۶	کند آوری	کندآوری
۱۰۰	۲۷-۲۶	VI— оп. также 6. 1535	VI— здесь оп. также 6. 1535, см. прим. 24 к 6. 1523.
۱۱۱	۱۶	ز کوس و — VI و IV ^۲	ز کوس و قبیله — IV ^۲ ز کوس و ز نیمزه — VI
۱۶۴	۱۳	Б— доб.	сп. Б—
۱۸۰	۲۳	VI— چادا — I, IV и T ^{۱۸}	چادا دو دیده پر آب — I, IV и T ^{۱۸} بود و دو دیده پر آب — VI
۱۹۳	۲۰	2964—2965	2966—2967
۱۹۴	۲۱	ساددل	ساده‌دل
۲۲۰	۲۴	الی شط النهر — Б	و رجع عایدا الی شط النهر — Б
۲۳۶	۱۷	سرافر از ترکس	سرافراز ترکس
۲۳۷	۱۰	پر خواست	پر خاست
۲۴۷	۱۴	جای زرسپ	جای زربست (زرسپ *)

АКАДЕМИЯ НАУК СССР

ПАМЯТНИКИ ЛИТЕРАТУРЫ НАРОДОВ ВОСТОКА

Т Е К С Т Ы

Большая серия

II

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА»
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

ИНСТИТУТ НАРОДОВ АЗИИ

Ф И Р Д О У С Ї

Ш Ā Х - Н Ā М Е

К Р И Т И Ч Е С К И Й Т Е К С Т

Т о м І І І

С О С Т А В И Т Е Л Ь Т Е К С Т А О . И . С М И Р Н О В А

П О Д Р Е Д А К Ц И Е Й А . Н У Ш И Н А

М О С К В А • 1 9 6 5

СОДЕРЖАНИЕ

Указатель	5
Текст	1-261

Ф и р д о у с й

ШАХ-НАМЕ

том III

*На персидском языке**Утверждено к печати Институтом народов Азии Академии наук СССР*

Редакторы *В. В. Влагина* и *М. М. Хасман*
 Художник *А. М. Олевский*

Технический редактор *С. В. Цветкова*
 Корректор *Г. Н. Николаенко*

Сдано в набор 26/II 1964 г. Подписано к печати 31/VIII 1965 г. Формат 84×108¹/₁₆.

Печ. л. 17,25. Усл. п. л. 28,98. Уч.-изд. л. 20,97. Тираж 3500 экз. Изд. № 999.

Зак. 3130. Темплан 1963 г. № 223. Цена 1 р.66 к.

Главная редакция восточной литературы издательства «Наука».
 Москва, Центр, Армянский пер., 2

Московская типография № 7 Главполиграфпрома
 Государственного Комитета Совета Министров СССР по печати.
 Пер. Аксакова, 13.

УКАЗАТЕЛЬ

УКАЗАТЕЛЬ ИМЕН И ГЕОГРАФИЧЕСКИХ НАЗВАНИЙ

T

آذر گشسپ (Āzar-Gushasp)

1869, 2723, 3735.

آفریدون (Āfrīdun), царь Фаридун

35, 2305. См. فریدون

آهرمن (Āharman)

2047, 2257, 2995, 3184, 3210, 3656, 3657,

3678, 3697, 3702, 3707.

I

اختر کاویان (Axtar-i Kavīān)

621, 624, 2654, 3610.

ارجاسپ (Ardjāsp), туранский витязь

1326.

اردیل (Ardayl)

3655.

اروند (Arvand), река Тигр

3465, 3639 (رد). (Arvand)

اصفهان (Isfahān)

3516, 3528.

اغریرث (Ağrīras), брат Афрасийаба

2041, 2069.

افراسیاب (Afrāsīyāb), царь Турана, сын Пашанга

569, 573, 585, 604, 649, 660, 673, 688,

705, 711, 713, 723, 768, 830, 832, 858,

870, 908, 933, 949, 952, 960, 1002, 1054,

1099, 1141, 1197, 1224, 1251, 1266, 1269,

1295, 1299, 1342, 1444, 1454, 1486, 1496,

1536, 1667, 1670, 1713, 1734, 1771, 1908,

1914, 1959, 1980, 2030, 2037, 2057, 2121,

2132, 2144, 2155, 2160, 2168, 2186, 2220,

2227, 2312, 2356, 2367, 2384, 2397, 2440,

2502, 2516, 2528, 2531, 2549, 2651, 2666,

2699, 2757, 2764, 2768, 2772, 2802, 2862,

2871, 2873, 2878, 2908, 2917, 2928, 2946,

2964, 2977, 2986, 3007, 3029, 3181, 3296,

3304, 3306, 3314, 3378, 3399, 3434, 3472,

3497, 3503, 3522, 3597, 3618, 3622.

اندريمان (Andarīmān), туранский витязь, брат

Арджаспа

1326.

اھرمن (Aharman)

287, 397, 402, 1003, 1040, 2406. См. آھرمن

اھریمن

اھریمن (Ahrīman)

393, 443, 3218.

ایران (Īrān)

50, 51, 98, 117, 141, 175, 270, 294, 579,

618, 648, 650, 655, 657, 675, 692, 731,

792, 805, 809, 816, 880, 925, 988, 1164,

1167, 1234, 1250, 1297, 1329, 1363, 1390,

1396, 1412, 1416, 1417, 1459, 1468, 1469,

1497, 1503, 1646, 1683, 1685, 1688, 1698,

1723, 1792, 1797, 1811, 1860, 1903, 1904,

1937, 1950, 2037, 2075, 2126, 2130, 2146,

2195, 2199, 2212, 2229, 2281, 2288, 2402,

2601, 2654, 2656, 2696, 2715, 2728, 2807,

2838, 2866, 2868, 2911, 2913, 2986, 3003,

3015, 3027, 3031, 3138, 3148, 3149, 3158,

3170, 3245, 3246, 3248, 3249, 3278, 3303,

3440, 3467, 3505, 3509, 3543, 3580, 3592,

3610, 3617, 3636, 3739, 3742; شهر ایران

479, 570, 811, 1233, 2608, 2629, 2767.

ایران زمین (Ирāн-замин)
598, 865, 913, 958, 2100, 2403, 2937,
2998, 3585.

ایرج (Ирадж), младший сын Фаридуна
808, 1920, 2036.

ایزد (Йизд)
16, 258, 574, 1090.

ب

بازمان (Барман), туранский витязь
646, 647, 671, 2787.

بخارا (Бухара)
882.

برزین (Барзин), иранский витязь, сын Гаршаспа
2264.

بلخ (Балх)
645, 654, 657, 659, 661, 669, 697, 824,
907, 970, 1030.

بلوچ (Булуч) см. کوچ و بلوچ
بهرام (Бахрам), иранский витязь, сын Гударза
620, 1021, 1061, 1187, 1200, 1461, 1793,
2309, 2632; بهرام گودرز 1057.

بهاد (Бихзād), конь Сийавуша
2205, 3192, 3195, 3201, 3226, 3459.

دژ بهمن (Бахман-диз)
3674; دژ بهمن 3656.

بیژن (Бижан), иранский витязь, сын Гива
3063.

پ

پارس (Пāрс)
3005, 3755.

پاشنگ (Пашанг), царь Турāна, отец Афрасийāба
1930, 3598.

پولاد (Пулād), иранский витязь
1323, 3251.

پیران (Пйрāн), военачальник Афрасийāба
1101, 1106, 1130, 1132, 1136, 1197, 1217,
1221, 1235, 1238, 1250, 1263, 1281, 1324,
1406, 1407, 1432, 1433, 1445, 1457,

1466, 1499, 1508, 1510, 1514, 1518, 1520,
1521, 1536, 1540, 1557, 1572, 1574, 1578,
1586, 1590, 1605, 1669, 1679, 1693, 1734,
1738, 1745, 1749, 1777, 1789, 1815, 2193,
2252, 2269, 2332, 2333, 2368, 2370, 2379,
2392, 2393, 3395, 2418, 2425, 2430, 2435,
2482, 2487, 2489, 2510, 2516, 2520, 2530,
2808, 2815, 2851, 2910, 3247, 3250, 3272,
3281, 3282, 3292, 3300, 3301, 3317, 3333,
3346, 3369, 3373, 3390, 3406, 3412, 3417,
3435, 3568.

پیلتن (Пилтан), прозвище Рустама
88, 446, 599, 636, 640, 648, 651, 817, 826,
844, 894, 914, 1009, 1065, 1733, 2265,
2606, 2671, 2696, 2738, 2744, 2804, 2869,
2874, 2885, 2898, 2982, 3506, 3592. См.

رستم
پیلسم (Пилсам), туранский витязь
2253, 2254, 2330, 2365, 2381, 2797, 2815,
2822, 2826, 2829, 2834, 2837, 2841, 2845,
2851.

ت

ترمذ (Тирмиз)
671, 1204.

تور (Тур), сын Фаридуна
807, 1271, 1920, 2035, 2306, 2449, 2458,
3026, 3028, 3445, 3635.

تور (Тур)
25, 3187, 3454. См. توران

توران (Турāн)
592, 763, 792, 809, 866, 917, 1016, 1085,
1313, 1356, 1366, 1390, 1412, 1446, 1462,
1493, 1497, 1503, 1683, 1685, 1688, 1705,
1716, 1723, 1739, 1780, 1860, 1909, 2001,
2011, 2026, 2037, 2075, 2189, 2200, 2213,
2243, 2290, 2308, 2318, 2459, 2592, 2658,
2695, 2697, 2798, 2805, 2807, 2838, 2848,
2852, 2865, 2879, 2909, 3004, 3024, 3044,
3095, 3097, 3112, 3162, 3310, 3496, 3509,

3513, 3557, 3563, 3636; شهر توران 1153,
1274, 2316.

توران زمین (Туран-замин)
593, 1384, 1695, 1792, 2139, 2174, 2361,
2491, 2918, 2956, 2973, 3564.
تهمتن (Тахматан), прозвище Рустама
74, 79, 94, 607, 638, 839, 950, 1460, 2308,
2603, 2625, 2732, 2737, 2812, 2832, 2872,
2881, 2897, 2906, 2907, 2919, 2949, 2966,
2971, 2992, 2997. См. رستم и پيلتن

ج

جريره (Джарира), жена Сийавуша, дочь Пйрана
1424, 1427, 1434, 1441, 1817.
جهم (Джамм)
210. См. جمشيد
جمشيد (Джамшид), царь Ирана
2933.
جهن (Джахн), сын Афрасийаба
1323, 1403.
جیحون (Джайхун), река
672, 689, 806, 822, 1001, 1203, 2196,
2638, 3441, 3443, 3481, 3486, 3500, 3573,
3574, 3638.

چ

چاچ (Чач)
882, 1205, 2927.
چين (Чин)
709, 1565, 1738, 1780, 1918, 2100, 2127,
2147, 2274, 2945; دريای چين 1160, 1549,
1625, 1706, 1774, 2918.
چين و ماچين (Чин-у Ма́чин)
2947, 3508.

ح

حيدر (Хайдар), прозвище Али—четвертого «пра-
ведного» халифа
2585.

خ

خاور (Хавар)
1770.
ختن (Хутан)
1573, 1765, 2420, 2945.
خراد (Харрад), иранский витязь
102.
خراسان (Хурасан)
130.
خزر (Хазар)
1708.
خسرو (Хусрау)
2475, 2488, 2522, 3125, 3165, 3171, 3211,
3246, 3279, 3283, 3303, 3443, 3447, 3480,
3482, 3554, 3596, 3599, 3615, 3709, 3733,
3758, 3762, 3766. См. کی خسرو

د

چين. دريای چين. см.
روم. دريای روم. см.
سند. دريای سند. см.
قلزم. دريای قلزم. см.
گنگ. دريای گنگ. см.
بهمن دژ. см.
دستان (Дастан), прозвище Зала
636, 637, 639, 640, 1442, 1460, 2307, 3004
См. زال
دشت ترکان (Дашт-и туркан)
2998.
دغوی. دشت دغوی. см.
سروج. دشت سروج. см.
داغوی (Дагуй)
22 (دشت ~)
دمور (Дамур), туранский витязь
1887, 1889, 1892, 1905, 2278.

ر

رخش (Рахш), конь Рустама
600, 2200, 2887.

رستم (Рустам), сын Зāла, витязь Систана и
Ирана

78, 86, 92, 116, 651, 698, 794, 818, 832,
846, 853, 863, 879, 884, 899, 925, 931,
966, 974, 975, 994, 1010, 1023, 1733, 2262,
2263, 2307, 2629, 2634, 2635, 2646, 2696,
2707, 2755, 2756, 2781, 2789, 2800, 2823,
2825, 2834, 2867, 2870, 2874, 2876, 2879,
2883, 2886, 2890, 2896, 2899, 2900, 2909,
2912, 2947, 2965, 3007, 3158, 3278, 3289,
3506, 3592; رستم زابلی 2655, 2792.

رضوان (Ризвāн)
1767.

روم (Рум)
1918, 2127, 2147, 2164, 2274, 2973; دریای
روم 1774.

روین (Руййн), туранский витязь, сын Пйрāна
1325, 2388.

رهام (Руххāм), иранский витязь, сын Гударза
2598, 2632.

ز

زابل (Зāбул)
641, 2603.

زابلیستان (Зāбулистан)
79, 636, 1232, 3004.

زال (Зāл), отец Рустама
540, 1733, 2604, 2709 (پور ~).

زره (Зирих) см. گروی زره
زم (Зам)
3511, 3515, 3517.

زنگه (Занга), иранский витязь
1082, 1084, 1093, 1096, 1170; زنگه شاوران
620, 643, 1021, 1053, 1062, 1104, 1149,
1172, 1461, 2309.

زواره (Завāра), брат Рустама
638, 2758, 2951, 2955, 2958, 2963.

س

سپهرم (Сипахрām), туранский витязь
647, 660, 671.

سپیدجابه (Сипиджаб), Б — اسفیدجابه
882, 2659, 2936, 2941.

سهرک (Сурха), К и Б — سرکه, Табари
сын Афрасийāба
2707, 2713, 2720, 2722, 2726, 2729, 2734,
2744, 2750, 2765.

سروج (Сарудж)
616 (دشت ~).

سروش (Сурӯш)
1768, 1778, 1785, 3022, 3040, 3706.

سغد (Сугд)
673, 709, 806, 882, 1031.

سغد (Сугд), испиджабский
2936.

سقلاب (Сақлаб)
2973.

سلم (Салм), старший сын Фарйдӯна
807, 2306.

سمرقند (Самарқанд)
882.

سند (Синд)
1707 (دریای ~).

سودابه (Судāба), вар. سوداوه (Л), царица, жена
царя Кай-Кāvуса
134, 141, 149, 158, 171, 177, 193, 197,
214, 217, 220, 237, 238, 244, 247, 255,
263, 271, 291, 302, 311, 331, 339, 341,
351, 356, 357, 373, 375, 379, 385, 400,
407, 409, 415, 426, 442, 444, 455, 457,
464, 467, 473, 504, 518, 530, 536, 546,
549, 550, 555, 589, 1020, 1026, 2614, 2625.

سور (сӯр)
32 (دشت ~).

سیاوخش (Сийāвуш), вар. سیاووش (I), Бундари
(VI), سیاوخش, сын Кāvуса

70 (سیاوخش), 84, 93, 100, 103, 106, 118, 128, 135, 137, 148, 153, 159, 172, 176, 179, 182, 184, 191, 197, 202, 208, 215, 226, 239, 242, 249, 251, 252, 255, 260, 267, 272, 285, 291, 303, 316, 328, 342, 348, 351, 352, 356, 371, 374, 382, 394, 445, 464, 469, 471, 493, 499, 507, 508, 519, 521, 522, 527, 539, 548, 553, 554, 559, 587, 595, 601, 603, 608, 613, 619, 635, 650, 654, 658, 661, 692, 697, 761, 764, 770, 795, 801, 826, 828, 830, 834, 846, 855, 856, 885, 891, 898, 918, 929, 942, 957, 963, 971, 1007, 1010, 1078, 1103, 1120, 1139, 1173, 1174, 1203, 1216, 1231, 1245, 1262, 1263, 1267, 1276, 1278, 1279, 1289, 1291, 1295, 1297, 1299, 1303, 1305, 1315, 1322, 1325, 1327, 1332, 1335, 1337—1339, 1345, 1350, 1358, 1367, 1368, 1378, 1383, 1391, 1398, 1402, 1404, 1406, 1429, 1433, 1434, 1441, 1443, 1445, 1457, 1480, 1500, 1501, 1511, 1515, 1518, 1536, 1541, 1552, 1557, 1562, 1568, 1586, 1594, 1597, 1624, 1673, 1678, 1711, 1714, 1720, 1744—1746, 1749, 1754, 1769, 1775, 1776, 1792, 1805—1808, 1810, 1813, 1819, 1821, 1827, 1835, 1844, 1847, 1854, 1868, 1872, 1880, 1885, 1889, 1916, 1929, 1956, 1970, 1972, 1990, 1999, 2000, 2005, 2006, 2011, 2017, 2021, 2023, 2051, 2079, 2104, 2124, 2135, 2137, 2156, 2165, 2172, 2176, 2203, 2214, 2216, 2218, 2226, 2231, 2234, 2251, 2274, 2279, 2298, 2312, 2317, 2322, 2325, 2327, 2331, 2352, 2362, 2373, 2401, 2426, 2431, 2440, 2454, 2499, 2505, 2560, 2562, 2588, 2597, 2618, 2636, 2639, 2672, 2688, 2694, 2748, 2751, 2767, 2908, 2943, 2956, 3025, 3140 (پور ~), 3152, 3194, 3202, 3227, 3239, 3372, 3522, 3538, 3540, 3542, 3633, 3766.

سیاوخش گرد (Сийавуш-гирд), вар. سیاوخش گرد
город
1739, 1790, 2159, 2242, 2547, 3177.

ش

شاپور (Шапур), иранский витязь
2598, 2632.

زنگه شاوران (Шаваран) см.

طوس شه نوذری см.

شیدوش (Шядуш), иранский витязь, сын Гударза
2632.

شیده (Шйда), сын Афрасийаба
1299, 1325.

ص

صطخر (Ситахр)
3576.

ض

ضحاک (Зуххак), царь Ирана, узурпатор
2305 (تازی ~).

ط

طالقان (Талиқан)
644.

طراز (Тараз)
258.

طورگ (Тавург), туранский витязь
1095.

طوس (Тус), сын Наузара, царя Ирана
20, 26, 101, 610, 969, 972, 975, 977, 978, 997, 1004, 1009, 1018, 1058, 1189, 2264, 2598, 2631, 2749, 2754, 2790, 2865, 2866, 2872, 2899, 2927, 3005, 3590, 3591, 3604, 3606, 3609, 3616, 3624, 3626, 3629, 3643, 3659, 3664, 3672, 3673, 3675, 3686, 3745; 42, 45, 3580, 3584, 3646, 3663; 43. شه نوذری.

ف

ک

فرامرز (Farāmūrz), сын Рустама

2657, 2662, 2668, 2678, 2683, 2684, 2714,
2720, 2722, 2725, 2727, 2729, 2733, 2742,
2828, 2869, 2872; فرامرز رستم 2634.فرشید ورد (Faršīd-ward), туранский витязь, брат
Пйрана
2366, 2388.فری کیس (Farangīs), Бундари
Афрасийаба, жена Сийавуша
1451, 1485, 1535, 1540, 1542, 1545, 1571,
1755, 1764, 1782, 1795, 1802, 1823, 1824,
1973, 1993, 2112, 2113, 2138, 2141, 2163,
2173, 2292, 2320, 2354, 2382, 2385, 2390,
2411, 2423, 2430, 2556, 3178, 3180, 3224,
3226, 3244, 3249, 3253, 3256, 3309, 3310,
3378, 3410, 3440, 3473, 3481.فیرود (Fīrūd), сын Сийавуша и Джаріры
1815.فرهاد (Farhād), иранский витязь
2598, 2632.فریبرز (Farībūr), сын Қай-Кавуса
3605, 3663, 3667, 3671, 3673, 3679, 3686,
3742; فریبرز کاوس 2266, 2633, 2942, 3601.فریدون (Farīdūn), царь Ирана
210, 814, 1421, 1507, 2450, 2506, 2515,
3465, 3639. См. آفریدون

ق

قاف (Qāf)

(کوہ ~) 3644

قباد (Qubād), иранский витязь

(پور قباد) 1052, 1435.

قچقارباشی (Qačqārbašī)

(قچقارباشی) 1207, 1237, 2983

قلزم (Qulzum)

(دریای ~) 3029

قلو (Qulū), вар. قلا

(کوہ ~) 2470

کابل (Kabul)

641, 1454, 2606.

کابلستان (Kabulistan)

1232.

کاوس (Kāwūs), царь Ирана

52, 108, 373, 393, 404, 424, 497, 506,
635, 736, 737 (پور ~), 772, 895, 916, 965,
978, 1009, 1049, 1091, 1102, 1119, 1138,
1155, 1281, 1319, 1417, 1442, 1459, 1496,
1646 (پور ~), 1699, 1732, 1917, 1918, 2001,
2262, 2588, 2594, 2602, 2607, 2623, 2633,
2985, 2987, 3165, 3169, 3577, 3648, 3652,
3673, 3762; کاوس شاه 100, 411, 413, 498,
520, 547, 571, 591, 625, 630, 980, 1410,
1793, 2307, 2627, 3518, 3524, 3549, 3620;
کاوس کی 66, 302, 473, 2612, 3523, 3554,
3756. См. فریبرز کاوس

کاویانی درفش (Kāwīānī dirafš)

2783, 3581, 3665, 3672, 3745, 3747, 3751.

کشمір (Kashmīr)

1454, 2606.

کشواد (Kashvād), иранский витязь

2791, 3143, 3576, 3646. См. گیو و گودرز

گودرز см. کشوادگان

کلباد (Kulbād), туранский витязь

1323, 3251, 3271, 3276, 3282, 3284, 3390,
3402.

کوچ و بلوچ (Kūč-u Bulūč)

616.

قاف см. کوہ قاف

قلو см. کوہ قلو

کهرم (Kuxram), туранский витязь

2788.

کهستان (Kuxistan)

132.

کی آرش (Kai-Āraš)

224, 234.

کی پشین (Kai-Pashīn)

224, 233.

کیخسرو (Кай-Хусрау)

2184, 2198, 2208, 2428, 2432, 2491, 2556,
3024, 3044, 3098, 3109, 3121, 3136, 3144,
3147, 3196, 3204, 3254, 3274, 3319, 3377,
3386, 3437, 3440, 3449, 3475, 3511, 3517,
3525, 3550, 3613, 3696, 3722, 3740;

خسرو 3464. См.

کیقباد (Кай-Қубад)

1242, 1507, 2458, 3026, 3155, 3445, 3513.

ک

گرسیوز (Гарсийаза), туранский витязь, брат
Афрасийаба35, 58, 646, 656, 696, 706, 715, 722, 741,
769, 799, 813, 821, 823, 825, 827, 829,
831, 841, 844, 854, 869, 873, 886, 889,
917, 1030, 1323, 1361, 1403, 1420, 1734,
1789, 1790, 1804, 1809, 1826, 1836, 1841,
1852, 1860, 1871, 1878, 1884, 1894, 1896,
1899, 1903, 1911, 1916, 1928, 1949, 1959,
1969, 1986, 1990, 1998, 2006, 2008, 2009,
2016, 2032, 2060, 2088, 2118, 2133, 2136,
2140, 2150, 2162, 2164, 2169, 2215, 2223,
2227, 2250, 2271, 2280, 2336, 2339, 2352,
2358.

گرگین (Гургин), иранский витязь

102, 2632, 3506.

گروی (Гуруй), туранский витязь

1889, 1905, 2278, 2344, 2374, 2376, 2640;
گروی زره 1881, 1883, 1890, 2239, 2339,
2342.

گلزارئون (Гулзаррийун), река Зеравшан

2941, 3358.

گلشهر (Гулшахр), жена Пйрāна

1433, 1436, 1521, 1540, 1543, 1767, 2421,
2429, 2433, 3394, 3397.

گنگ (Ганг)

883, 2166, 2706, 2925; شهر 3008 دریای ~

گنگ (I, IV — هوخْت گنگ) 1265. См.

گنگ دژ

گنگ دژ (Ганг-диз)

1622, 1623, 1629, 1660.

گودرز (Гударз), иранский витязь, сын Кашвада

1733, 1793, 2264, 2598, 2631, 2936, 3005,
3021, 3022, 3033, 3045 (پور-), 3058, 3095,
3142, 3158, 3168, 3506, 3529, 3578, 3582,
3606, 3611, 3626, 3632, 3647, 3659; گودرز
گودرز كشوادگان 2791, 3604; گودرز
3516, 3624, 3730. См. بهرام و گيو

گیلان (Гилан)

616.

گیو (Гйв), иранский витязь, сын Гударза

26, 30, 44, 46, 101, 2264, 2310, 2598,
2632, 2790, 2824, 2827, 3005, 3031, 3037,
3045, 3053, 3057, 3096, 3133, 3137, 3139,
3142, 3143, 3148, 3151, 3154, 3156, 3159,
3174, 3176, 3198, 3208, 3209, 3213, 3215,
3220, 3233, 3239, 3248, 3253, 3257—3259,
3265, 3266, 3270, 3283, 3285, 3295, 3303,
3308, 3309, 3311, 3316, 3322, 3342, 3349,
3350, 3353, 3354, 3361, 3367, 3377, 3379,
3383, 3389, 3392, 3410, 3413, 3418, 3419,
3437, 3443, 3447, 3450, 3452, 3455, 3464,
3481, 3492, 3511, 3512, 3520, 3526, 3536,
3537, 3545, 3563, 3566, 3583, 3588, 3589,
3603, 3711; گيو گودرز 21, 2826, 3409,
3141.

ل

لهآک (Лаххак), туранский витязь

2366.

م

چین و ماچین см.

مازندران (Мазандаран)

1848.

ماوراء النهر (Мавара'аннахр)

133.

مرورود (Марврӯд), река
644.

مکران زمین (Макрāн-замйн)
1706.

منوچهر (Манӯчиҳр), царь Ирана
2306, 3131, 3593.

ن

نارون (Нарван)
2656 (پیشۀ ~).

نستیہن (Настйхан), туранский витязь
1324, 3251, 3270, 3276, 3294.

نوذر (Наузар), царь Ирана
3641; نۆذر نژادی. См. طوس
نیرم (Найрам), иранский витязь
2874.

نیل (Нйл), река
447, 453, 600, 3612.

نیمروز (Нймрӯз)
2600.

و

ورازاد (Варāзād), царь Испиджаба
2660, 2662, 2674, 2680, 2683, 2692, 2697,
2734.

وصی (Ваҗй), эпитет Али
2584.

ه

هاماوران (Хāмаварāн)
269, 377, 415, 461, 1062.

هَجیر (Хаджйр), иранский витязь, сын Гударза
2791.

هرمزد (Хурмузд), Ормузд
3430.

هری (Харй)
642 (شهر ~).

هند (Хинд)
1707, 1738.

هندوستان (Хиндустāн)
3566.

هوشنگ (Хушанг), царь Ирана
210.

هومان (Хӯмāн), туранский витязь, брат Пйрāна
1324, 2884, 2887, 2902, 3442, 3504.

هیرد (Хйрбад), Бундари هرزید, казначей Қай-
Кавӯса
173, 181, 184, 249, 251.

ی

یزدان (Йаздāн)
73, 111, 150, 200, 209, 502, 513, 676,
777, 810, 1015, 1039, 1043, 1070, 1071,
1088, 1161, 1168, 1223, 1239, 1259, 1457,
1468, 1676, 1820, 1859, 2191, 2639, 2681,
2683, 2968, 3040, 3083, 3145, 3209, 3386,
3475, 3541, 3697, 3703, 3706, 3708, 3710,
3713, 3718.

یمن (Йаман)
194 (سهیل ~).

TEKCT

ПРИМЕЧАНИЕ

صفحه ۶، بیت ۱۰ - ما از انجبت واریانت نسخه لندن را مرجع دانستیم که در شاهنامه واژه دیر بمعنای جهان، دنیا بکار نرفته است. فردوسی این واژه‌ها و ترکیبات را بکار میبرد: روزگار، جهان، گیتی، خاک خونخوار، مرکزماه، پرگار (همی نام کوشم که ماند نه ننگ * بدین مرکزماه و پرگار ننگ - مقدمه پادشاهی اسکندر)، زمانه، سرای، سرای سپنجی، سرای گزند، سرای فریب، سرای درشت، سرای افسوس، سرای کهن، این پر فریب، این چرخ پیر، این گوژ پشت، گردنده دهر، گیهان ناپایدار، چرخ روان، دور زمان، تیره خاک، خاک نژند، رهگذر، ایدر (چو دانی که ایدر نمائی دراز...)، زمین (چو ما دید و بسیار بیند زمین). فردوسی در آغاز یا میانه و یا پایان برخی از داستانها مفهوم دو بیت دهم و یا ز دهم متن را تکرار میکند و در هیچیک از آنها واژه دیر بکار نرفته است. نمونه:

اگر مانم اندر سپنجی سرای	روان و خرد باشدم رهنمای
سرارم من این نامه باستان	بگیتی بمانم یکی داستان
	(رستم و شغاد)
همی خواهم از روشن کردگار	که چندان زمان یابم از روزگار
کزین نامور نامه باستان	بمانم بگیتی یکی داستان
	(کیخسرو)

در آنچه که از آثار رودکی باقیمانده است نیز واژه دیر بمعنای دنیا بکار نرفته است. رودکی این واژه‌ها را بکار میبرد: جهان، گیتی، سرای سپنج، خاکدان، عالم، دنیا، دیرند. واژه وین نه تنها در نسخه لندن ضبط است بلکه نسخه قاهره نیز آنرا تایید میکند ولی در نسخه قاهره این واژه با دال ابجد ضبط شده که بیگمان مصحف وین است. اگر چه وین در فرهنگها بمعنای انگور ثبت شده است ولی رز در ادبیات بمعنای انگور و تاک و تاکستان و مطلق باغ استعمال شده است. پس معنای مصراع دوم بیت دهم چنین است که اگر در این تاکستان یا باغ خرم زمانی دراز بمانم، یکی میوه داری بماند ز من... (رداکتور)

بگودرز¹ شه بر² گرفت آفرین
یکی خلعتش داد کاندز جهان
نمشتند منشور بر پرنیان
5 ورا داد سالار جمشید فر
کشیدی ورا گفت بسیار رنج
همانگاه گودرز و گودرزین
نهادند سر یکسره بر زمین
10 فرنگیس را گلشن ز رنگار
در ایوانها گاه زرین نهاد
بدو گفت کای بانو بانوان
بر و بوم و پیوند بگذاشتی
کنون شهر ایران سرای تو است
15 منم مهربان تر ز افراسیاب
مرا چیمز و گنج و روان آن تست
مه بانوان خواندش آفرین
چو کاوس هر روز بر خاستی
برفتی و دیدی و کردی سلام
20 سپهدار کیخسرو و مهتران
دو هفته شب و روز بودند مست
چو کاوس کی خورد چندی نمید
به پیش جهانجوی خسرو نهاد

بران کشور و بوم و بر همچنین
نبد دیده کس از³ کهان و مهان
خراسان و روم و⁴ قم و اصفهان
دلور بخورشید بر برد سر
کنون بر خور ای رنج دیده ز گنج
گشادند بر آفرینها زبان
همی خواند هر کس برو⁵ آفرین
بیاراست با طوق و با گوشوار
فرازش همه دیه چین نهاد
مبادی ز انده هرگز نوان
فراوان بره رنج برداشتی
مرا ره نماینده رای تو است
بروی تو بینم مه و آفتاب
درین مرز فرمان روان آن تست
که بی تو مبادا زمان و زمین
نخستین فرنگیس را خواستی
فراوانش دادی درود و خرام⁶
نشستند و خواندند رامشگران
گاهی جام باده گهی جامه دست
بیاورد مر گنجها را کلید
همان هر زمان هدیه نو نهاد

IV - ری تا IV - ندیده کسی از IV - برشه IV - بگودر (описка) IV -

پیام IV - براو

بمن داد گردنکشی نامدار
 سرم را بچرخ برین برکشید
 مه بانوان شهر بانو ارم
 ز گیتی ندارم² کسی هم نبرد
 بمایید ترا نوحه آراستن
 گرانه‌ایه مغفر کلاه منست
 کنم پیش چشم جهان قیرگون
 ز من نام مردی بگیتی⁴ مغواه
 بنزدیک شاه دلیران برم
 نه‌م بر سرش بر دلفروز تاج
 کنم شهر توران کنام هژبر
 به بندم بکین سیاوش میان⁵
 کنم شهر توران چو دریای آب
 سر سرکشان گیو آزادگان
 که مه تاج بادت مه تخت و مه بوم
 بگرید بتو جوشن و مغفرت
 کفن بی‌گمان جوشن و ترک تست
 دلش گشت پر بیم و دم درکشید
 هم از جان شیرین بید ناامید
 جهانگیر و شیراژن اندر نبرد
 بدان تا که پشت که آرد⁶ بزیر

V

(I и IV после 6. 3575)

رخانش بکردار گل بشکفید
 بموسید روی و برش بی شمار

چو کاوس گفتار خسرو شنید
 سر گیو بگرفت اندر کنار

بگیتی مردی- IV⁴ مر این- IV³ ندارم بگیتی- IV² برستم سپردم- IV¹
 آید- IV⁶ بکین سیاوش کمر برمیان- IV⁵

IV

(I, IV, VI и T после 6. 3341)

ازان پس بغزید گیو سترگ
 کنه ای بدگوهـر دیـوزاد
 بـکـیـن سیـاوش مـرا دیدۀ
 که چندان بزرگان هم از ترک و چین
 بتـاراج دادم همـه^۱ خان تو
 دو مهتر زنت بود در انجمن
 یکی خواهرت بود و دیگر زنت
 دو ترک دژم چونک^۲ من دیدمش
 من اندر فراز و تو اندر نشیب
 نمودی بمن پشت همچون زنان
 ترا خود همی مرد باید چو زن
 بـسـان زنان مرد باید ترا
 کزین ننگ تا جاودان مهتران
 که تنها همی گیو خسرو بـمـرد
 و دیگر بزرگان روی زمـین
 بزرگان و خویشان کاوس شاه
 همه دخت رستم همی خواستند
 بدامادیش کس فرستاد طوم
 تهمتین ز پیمانشان سر بتافت
 بگیتی نگه کرد رستم^۳ بسی
 بـمـردی و دانش بـفـر و نژاد
 بمن داد رستم کزین دخترش

سر سرکشان پهلوان بزرگ
 که چون تو سپهبد بگیتی مباد
 همانا که رزمم پسندیده
 که شد کشته بر دست من روز کین
 گزند آمد از من ابر جان تو
 اسیر آوریدم کشان از ختن
 که لرزان بدندی بجان و تمنت
 بکـهـتر یکی بنده بخشیدمش
 تو اندر شتاب^۴ و من اندر شکیب
 برفتی غریوان و مویدکنان
 میـان یـلان لاف^۵ مـردی مـزن
 کجا مرد دانا ستاید ترا
 بگـویـند با رود^۶ رامشگران
 همی نامتان ننگ باید شمرد
 چه فغفور و قیصر چه خاقان چین
 دلـیران و گردان زریـن کلاه
 همی بردلش خواهش آراستند
 تهمتین برو کرد چندی فسوم
 ازیرا سزوار خود کس نیافت
 ز گردان پسندش نیامد کسی
 بخورد و به بخشش مرا^۷ کرد یاد
 که بودی گرامیتر از افسرش^۸

5

10

15

20

IV—^۶ و. IV—^۵ نام IV—^۴ شهاب IV—^۳ چون که IV—^۲ оп. (описка). I—^۱ همه
 فسرش IV—^۸ همی IV—^۷ доб. (описка). بگیتی доб.

- 15 همی رفت تازان بکردار دود
 پیامد بنزدیک خسرو رسید
 فراوانش بستود و بردش نماز
 چو بشنید خسرو سراسر سخن
 پیامد دوان و بمادر بگفت
 همانکه بگفت انچ بد گفتنی
 بمادر چنین گفت کافراسیاب¹
 چه سازیم و اینرا چه درمان² کنیم
 فراوان بگفتند و انداختند
 جز از رفتن آنجا ندیدند روی
 همه راه غمگین و دیده پر آب
 25 چنین تا بنزدیک پیران رسید
 فرود آمد از تخت و شد پیشماز
 فراوانش بستود و بنواختش
 هر انچش بمایست از خوردنی
 ز خرگاه و از³ خیمه و بارگی
 چو هرچش بمایست شد ساخته
 پیامد بگفتش بافراسیاب
 مرین⁴ کودک خرد بی⁵ فرهی
 چنین گفت پس شاه توران زمین
 فرستاد بایدش تا سرکشان
 چو خورشید بر زد سر از کوهسار
 و زانسو چو رستم بدین روی آب
 چنان شد گریزان که کس را ندید
 35 بیاورد لشکر بدریای چین
- چنانچون سپهبدش فرموده بود
 بدان فرّ و اورنگ اورا بدید
 همی بود پیشش زمانی دراز
 نه سر دید پیدا مر اینرا نه بن
 سراسر بر آورد راز از نهفت
 همه در پذیرفت پذیرفتنی
 فرستاد و خواند⁶ مرا نزد آب
 بدانش مگر چاره نشناختند
 مر آن⁷ کار را چاره نشناختند
 بناکام رفتند پس پوی پوی⁸
 زبان پر ز نفرین افراسیاب⁹
 چو پیران ویسه مر اورا بدید
 بپرسیدش از رنج¹⁰ راه دراز
 بنزدیک خود جایگاه ساختش
 ز پوشیدنی و ز گسترده
 بسازید پیران به یکبارگی
 و زان ساخته شاه پرداخته
 که ای شاه بادانش و جاه¹¹ و آب
 بیاوردم اکنون چه فرمان دهی
 به پیران کزین¹² روی دریای چین
 نیاید ازو هیچ گونه نشان
 بگسترد یاقوت بر پشت قنار
 پیامد برفته بد افراسیاب¹³
 بخود زار گریان و رخ ناپدید
 بدو تنگ شد پهن روی زمین

توی — IV⁵ مرین — IV⁴ (описка) درمانی — I³ خواندش — IV² افراسیاب — I¹

با — IV¹¹ من این — IV¹⁰ فرّ — IV⁹ وز — IV⁸ و — IV⁷ بافراسیاب — IV⁶

کزان — IV¹² — этот б. и два последующих оп. — IV¹³

ز کاخ و ز ایوان شوم بی‌نیاز
 کند بینگنده بخت^۳ بر من شتاب^۴
 گهی شاد دارد گهی مستمند
 مکن خیره اندیشه در^۵ دل دراز
 بشاهی نگین اندر انگشت تست
 بکوشم که پیمان تو نشکنم
 و گر موی بر تو هوا بشمرد

نیاید^۱ مرا زنگازی دراز
 شود تخت من گاه^۲ افراسیاب
 چنین است راز سپهر بلند
 بدو گفت پیران که ای سرفراز
 که افراسیاب از بلا^۶ پشت تست
 مرا نیز تا جان بود در تنم
 نمازم که بادی بتو بگذرد

65

70

III

(I, IV после б. 2908)

بران زار و گریان و رخ ناپدید
 به پیران چنین گفت افراسیاب
 هشیوار با من یکی رای زن
 مر اورا سوی شهر ایران برد
 نشانند با تاج بر گاه نو
 در افکن و زین رای من سر متاب
 که بر کشتن او نیاید شتاب
 پسندد ازین بنده نیکخواه
 بریم و نشانیمش اندر ختن
 بود شاه را جاودان سرزنش
 مرا بر نکویی توپی رهنمای
 نیاید درنگ اندرین کار هیچ
 یکی دانشی مرد آزاده
 فرستاده بفرید آن راه را

چنان شد کز ایران کسی را ندید
 بدانکه کجا خواست بگذاشت آب
 که در کار این کودکی شوم تن
 که گر رستم اورا بچنگ آورد
 ازین دیوزاده یکی شاه نو
 مر اورا بپیاور برین روی آب
 چنین گفت پیران بافراسیاب
 من اورا یکی چاره سازم که شاه
 مر اورا بیاریم با خویشتن
 نیاید که یکباره از بدکنش
 بدو گفت شاه ای خداوند رای
 بزودی برین کار کردن بسیج
 پس آنگاه پیران فرستاده
 فرستاد تا آورد شاه را

5

10

^۱ I و T — نپاشد ^۲ T — کاخ من تخت ^۳ I و T — مرگ ^۴ I — б. стоит после б. 66 настоящего приложения. ^۵ I و T — بر ^۶ I — جهان

[بران آفرین کن که آن آفرید
جز او را مغوان کردگار جهان
زمینها ابا آسمان آفرید
جز او را مدان آشکار و نهان¹]

ازان بوم² خرّ چو گشتند باز
از اخترشناسان بپرسید شاه
سیاوش همی بود با دل براز
که ایدر یکی ساختم جایگاه³
و یا دل ز کرده پشیمان شود
که بس نیست فرخنده بنیاد این
دلش گشت پر درد و پر آب⁴ چشم
همی ریخت از دیدگان آب گرم
چه بودت که گشتی چنین سوگوار
دلم کرد پر درد و جان پر نژند⁵
که چون من همی⁶ در جهان جای نیست⁷
حردمندی و بغت بیدار بود
سرش را ز⁸ پروین بر افراختم
برو آفرین خدای آورم⁹
همان گنج و هم کاخ و هم¹⁰ خواسته
نشیند بدینجای کمتر¹¹ کنسی¹²
نه پرمایه گردی ز پیوند من
بدو گفت پیران که ای شهریار
از اخترشناسان برآورد خشم¹³
چنین داد پاسخ که چرخ بلند
کنون شارستان آن¹⁴ دلرای نیست
مرا فرّ نیکی دهش یار بنود
برانسان¹⁵ یکی شارستان ساختم
کنون ایدر این هم بجای¹⁶ آورم
چو خرّ شود بجای آراسته
نماید مرا شاد بودن بسی
نه من شاد باشم نه فرزند من

سرش را بابر: IV — доб. здесь повторно бб. 58 и 59 приложения, но с вар. 2-го мисра: ¹ Так в T; I, IV — бб. 50, 51 и 52 оп. ² جای — T ³ ز پروین بر افراختم вместо ⁴ دلش پر ز درد و پر از آب — IV и T — ⁵ چشم — IV ⁶ : доб. бб. T — ⁷ گزند — I ⁸ دلش پر ز درد و پر از آب — IV и T — ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰

- تندروان و طاوس و کبک دری
 نه گرمایش گرم و نه سرمایش سرد 35
 نیمنی دران شهر بیمار کس
 همه آبها روشن و خوشگوار
 درازا و پهنایش سی بار سی
 یک و نیم فرسنگ بالای کوه
 برفتیش سیاوش⁵ و آن را بدید 40
 تن خویشتش را نام بردار کرد
 ز سنگ و ز گچ بود و چندی ز خام⁸
 نیاید برو¹⁰ منجنیق و نه تیر
 ز تیغش دو فرسنگ تا بوم خاک
 [نه بیند ز بن¹⁴ دیده بر تیغ کوه 45
 [و زان روی هامتونی آید پدید
- بیاید که از¹ کوهها بگذری
 همه جای شادی و آرام و خورد
 یکی بوستان² بهشتست و بس
 همیشه برو بوم او چون³ بهار
 بود گر بپیمادش پارسای
 که از رفتنش مرد گردد ستوه⁴
 مر او را ز توران همی⁶ برگزید
 فزونی برو⁷ نیمن دیوار کرد
 و زان گوهری کش ندانیم نام⁹
 بنیاید ترا دیدن¹¹ آن ناگزیر¹²
 همی¹³ گرد بر گرد خاکش مغای
 هم از بر شدن مرد¹⁵ گردد ستوه
 کزان خوبتر جایها¹⁶ کس ندید¹⁷

IV — доб. бб.:⁴ پر — I³ بوستان از — T بوستانی — I² بیایی چو — T¹

بران آفرین کو چنان آفرید * زمین و بلند آسمان آفرید
 همه گلشن و باغ و ایوان بود * که ایوانها سر یکپایان بود
 مر آنرا ز توران زمین — T⁶ سیاوش — T⁵ T — доб. здесь б. 46 настоящего приложения.
 T — доб. б.:⁹ ز سنگ و ز کج ساخته وز رخام: T — var. мисра: I — I⁸ یکی — T⁷

ز صد رش فزونست بالای اوی * همان سی و هشتست پهنای اوی
 T — доб. б.:¹² نیاید ترا دید آن — IV¹¹ نیاید بدو — T نیاید بدو — IV¹⁰

که آنرا کسی تا نیمند بچشم * قو گویتی ز گوینده آید بچشم
 T — бб. 46—49 оп., доб.:¹⁷ جایگاه — T¹⁶ مرغ — T¹⁵ زمین — T¹⁴ همه — T¹³

بسی رنج برد اندران جایگاه * ز بهر بزرگی و تخت و کناله
 بنا کرد جایی چنان دلگشای * یکی شارسستان اندران خوب جای
 بدو کاخ و ایوان و میدان بساخت * درختان بسپارش اندر نشاخت
 بسازید جایی چنان چون بهشت * گل و سنبل و نرگس و لاله کشت

کزییشان¹ جهان یکسسر آباد بود بدانگه که اندر جهان داد بود
کنون بشنو از گنگدژ داستان بدین داستان باش همداستان²
که آنرا سیپوش برآورده بود بسی اندرو رنجهها برده بود

20

بیکماهه ز آنروی دریای چین که بی نام³ گشت آن زمانرا زمین⁴
بیابان بیاید چو دریا گذشت بیینی⁵ یکی پهن بی آب دشت
کزین⁶ بگذری بیینی آباد شهر کزین⁷ شهرها بر توان داشت بهر
و زانپس⁸ یکی کوه بیینی بلند که بالای او⁹ برتر از چون و چند
مردین کوه را گنگدژ در میان بدان کت ز دانش نیاید زیان¹⁰
چو فرسنگ صد گرد بر گرد کوه ز بالای او چشم گردد ستوه
ز هر سو که پویی¹¹ برو راه نیست همه گرد بر گرد او بر یکپست
برین¹² گونه سی و دو¹³ فرسنگ تنگ ازین روی و¹⁴ آن روی دیوار سنگ
برین¹⁵ پنج¹⁵ فرسنگ اگر پنج¹⁵ مرد بماشد¹⁶ براه از پی کار کرد
نیابد بریشان گذر یک سوار¹⁷ زره دار و برگستوانور¹⁸ سوار
کزین بگذری شهر بیینی فراخ همه گلشن و باغ و ایوان¹⁹ و کاخ
همه شهر گرمابه و رود و جوی بهر برزنی رامش و رنگ و بوی
همه کوه نخچیر و آهو بدشت

25

30

¹ T — и обратный порядок мисра. ² IV — мисра оп. с оставлением пробела; T — доб. здесь вар. б. 57 настоящего приложения (повтор):

که چون گنگدژ در جهان جای نیست * برانسان زمین دلاری نیست
³ I — کمان نام — IV; ⁴ T — б. оп.; ср. в разночтениях к нему (б. 1719):

بیک ماه زن روی دریای چین * که بی نام گشت این زمان آن زمین
⁵ I — کزان — T; ⁶ I, T — چو زمین — I; ⁷ I, T — ببتنگی — I

بدان — IV¹⁰ آن — T⁹ ازانپس — I⁸ بدین — T¹² بیینی — I¹¹ لب ز دانش نیاید زبان
سو — I, IV²⁰ میدان — T¹⁹ وز — IV¹⁸ صد هزار — T¹⁷ نباشد — IV¹⁶ چند

نیاید — T; بیاید — IV²¹

II

(Редакция текста 66. 1597—1672 по рук. I и IV и по T)

[کنون برگشایم در داستان
 ز گنگ سیماوش بگویم² سخن
 بران³ آفرین کو جهان آفرید
 خداوند دارنده هست و نیست⁴
 به پیغمبرش بر کنیم⁵ آفرین
 که گیتی نماد هم⁶ از داستان
 کجا آن سر و تاج شاهنشهان
 کجا آن حکیمه و دانندگان
 کجا آن بتان⁷ پر از طرم⁸ و شرم
 کجا آن که در⁹ کوه بودش کنام
 ز خاکی¹² و باید شدن زیر¹³ خاک
 تو رفتی و گیتی بماند دراز
 تو چنگ فزونی زدی در جهان
 جهان سر بر سر حکمت و عبرتست
 چو شد سال بر شست و شش چاره جوی
 نمایی برین نیز همداستان
 چو زان نامداران جهان شد تھی

سخنهای شایسته باستان¹
 و زان شهر و آن داستان کهن
 ابا آشکارا نهان آفرید
 همه چیز جفتست و ایزد یکیست
 بیمارانش بر هر یکی همچنین
 تو ایدر بمودن مزن داستان
 کجا آن دلاور گرامی مهران
 همان رنج بردار خوانندگان
 سخن گفتن خوب و آوای نرم
 رمیده¹⁰ ز آرام وز نام و کنام¹¹
 همه جای ترسست و بیمار¹⁴ و بای
 کسی آشکارا نداند ز¹⁵ راز
 گذشتند بر¹⁶ تو بسی همرهان¹⁷
 چرا بهر من زو¹⁸ همه غفلتست
 ز بیشوی و ز رنج برتاب روی
 بدین داستان باش همداستان¹⁹
 تو تاج فزونی چرا بر نهی

5

10

15

¹ Так в T; I, IV — б. оп. ² T — سیاوخش ³ I — بدان; T — پرو ⁴ I, IV — یکپست و⁵ T — بریده ⁶ T — مانده ⁷ T — بتانی ⁸ T — ناز ⁹ T — بر ¹⁰ T — بریده¹¹ T — доб. бб.:کجا آن که سودی سرش را بابر * کجا آن که بودی شکارش هژبر
 همه خاک دارند بالین و خشت * خنک آنکه جز تخم نیکی نکشت¹² T — از ¹³ IV — سوی ¹⁴ IV — بیمار ¹⁵ T — بدانشی ¹⁶ T — کجا آشکارا¹⁷ T — یکی بشنو از ¹⁸ I — چرا بهره ازو ¹⁹ T — چرا بهره ماIV — б. оп. ²⁰ T — б. после б. 14 прил.

ملحقات¹

I

(Т после б. 133)

بهرفت از جهان مادر شهریار
بر آورد بر چرخ گردان غریو
بسر بر پراگند تار یک خاک
همی کرد با جان شیرین ستم
بسی روز نگشاد بر خنده لب
نمی جست یک دم ز انده فراغ
بپیش سیاوخش بشتافتند
چه شهزاده چه پهلوانان نیو
ز دل باز آه دگر برکشیدند
در انده‌هان دلش باز کرد
دژم شد چو آن سرو آزاده دید
شنو پند و از نو مکن سوگ یاد
ز دست اجل هیچکس جان نبرد
بمینوسست جان وی انده مدار
دل آورد شهزاده را باز جای

بفرمان شه چون بسیمچید کار
سیاوش ز گاه اندر آمد چو دیو
بتن جامه خسروی کرد چاک
همی بود با سوگ مادر دژم
بسی نوحه کردش بروز و بشب
همی بود یک ماه با درد و داغ
ازان چون بزرگان خبر یافتند
چو طوس و فربرز و گودرز و گیمو
سیاوش چو رخسار ایشان بدید
ز نو گرینه دیگر آغاز کرد
چو گودرز آن سوگ شهزاده دید
بخرجید و گفتش که ای شاهزاد
هر آنکس که زاد او زمادر بمرد
کنون گرچه مادرت شد یادگار
بصد لایه و پند و افسون و رای

5

10

15

¹ Приложения III, IV и V подготовлены О. Ф. Акимускиным.

تبرا داد و¹ فرزند را هم دهد درختی که از² پیخ تو بر جهد
 نمپینی که گنجش پر از خواستست³ جهانی بخوبی بیماراستست⁴
 کمی نیست در بخشش داد گر فزونی بخوردست انده⁵ مغور 3775

گیتی ترا- IV؛ گیتی پر از خواسته است- I³ همان شاخ کز- T² و- I, VI¹
 خواستست I, IV - доб. б.:⁴

خردمند را بخشش دادگر * فزونی نجستست و هنگ و هنر [اهل هنر-IV]
 همی شادی آرای و انده- T؛ فزونی بخوردست اندر- VI؛ فزونی نیابی تو اندوه- I, IV⁵

بـخـنـدـید و شـادان دلش بر دمید
 بدیدار او بد نیما را نیاز
 نیایش¹ سزوار او بر² گرفت³
 بتخت جهاندار دیهیم ساز

چو از دور خسرو نیما را بدید
 پیاده شد و برد پیشش نماز
 3760 بخندید و اورا بمر در گرفت
 و زانجا سوی کاخ رفتند باز

گرفت آن زمان دست خسرو بدست⁴
 ز گنجور تاج کیان خواست پیش
 بکرسی شد از نامور⁵ تخت عاج
 بسی گوهر شاهوار آورد
 که خسرو بچهره جز اورا نماند⁷
 سپهبد سران و گران مایگان⁹
 همه¹⁰ زر و گوهر بر افشانند
 ز یکدست بستد بدیگر بداد
 زمانی فراز و زمانی نشیب
 بشادی چرا نگذرانی زمان¹³
 مکن روز را بر دل خویش رخش¹⁵

چو کاوس بر تخت زرین نشست
 بیاورد و بنشانند⁵ بر جای خویش
 بموسید و بنهاد بر سرش تاج
 3765 ز گنجش زبرجد نثار آورد
 بسی آفرین بر سیاوش بخواند
 ز پهلوی بر رفتند آزادگان⁸
 بشاهی برو آفرین خواندند
 جهان را چنین است ساز و نهاد
 3770 بدردییم ازین رفتن اندر¹¹ فریب
 اگر دل توان¹² داشتین شادمان
 بخوشی بنواز و بخوبی¹⁴ به بخش

¹ I, IV و T— بستایش ² VI— در ³ I, IV, VI— доб. здесь б. 3754 текста. ⁴ I, IV و T—
 چوشاهان [بشادی—IV و T] زاسپان فرود آمدند * زبان و روان پسر درود آمدند
 بشد خسرو و دست کاوس شاه * به موسید و مالید رخ را بگاه
 و زان پس نیما دست اورا بدست * گرفت و ببردش بجای نشست
 برافروخت VI— ⁶ نشاندهی دلا فروز—⁵ I, IV و T— ⁷ VI— б. оп.; Б— перевод б. отсутствует. ⁸ I, IV, VI و T—
⁹ I, IV و T— پرمایگان ¹⁰ I— بیسی; Б— перевод бб. 3769—3775 отсутствует.
 همان ای پسر در جهان جاودان [شادمان—IV]—¹³ I, IV ¹² I— بران ¹¹ IV— ایدر
 بخوبی مبارای VI— بخوشی بیماری و بیشی—¹⁴ I, IV ¹⁵ VI— بخوبی بیماری و بیشی—¹⁵ VI—
 زبر دل خویش بخش—¹⁵ VI— زبرتن خویش بخش—¹⁵ VI—
 T— доб. б.:

بخور هرچه داری فزونی بده * تو رنجیده بهر دشمن منه

نشاندش¹ بر تخت زر شهریار
همان طوس³ با کاویانی درفش
بیاورد و پیش جهاندار⁵ برد
بدو گفت کین کوس و زرینه کفش
ز لشکر بزمین تا سزوار کیست
ز گفترها پوش⁸ آورد پیش
جهاندار⁹ پیروز بنواختش
بدو گفت کین¹¹ کاویانی درفش
نمینم سزای کسی در¹² سپاه
ترا پوش اکمون نیاید¹⁵ بکار
چو پیروز بر گشت شیر از نبرد
سوی پهلوی پارس¹⁸ بنهاد روی
چو زو آگهی یافت کاوس کی
پذیره شدش با رخی ارغوان²²

که بود از در یاره و گوشوار²
همی رفت با کوس و زرینه کفش⁴
زمین را بموسید و اورا سپرد⁶
بنمیکاختری کاویانی درفش
یکی پهلوان از در کار کیست⁷
بپیچید زان بیمده رای خویش
بخندید و بر تخت¹⁰ بنشاختش
هم آن پهلوانی و زرینه کفش
ترا زبید این کار¹³ و این دستگاه¹⁴
نه بیگانه¹⁶ خواستی شهریار
دل و دیده دشمنان تیره کرد¹⁷
جوان بود¹⁹ و²⁰ بیدار و دیهم جوی²¹
که آمد ز ره پور فرخنده پی
ز شادی دل پیر گشته جوان²³

۱ I, IV و T—نخست از— ۲ I, IV, T—بسر بر یکی تاج گوهرنگار— ۳ IV—طوق— ۴ VI—همان طوسی نوذر بزرزینه کفش * همیـرفـت با کاویـانی درفش— ۵ I, IV و T—جهانجوی— ۶ VI—бб. 3746 и 3747 оп. ۷ VI—б. оп.; Б—перевод б. дается; I, IV и T—доб. б.:

بدو ده که مارا ازین مایه [پایه-I] بس * گنه کرده را عمر بس [سر-IV] مایه بس
 T-IV ورا گفت پس-I¹¹ بران تخت پیروزه-VI¹⁰ جهانگیر-I, IV⁹ نورش-VI⁸
 نرا زبید-T و تو از یند این نام-VI؛ ترا زبید این تاج-I¹³ از-I¹² ورا گفت کین
 نام این نام: T-IV و I, IV¹⁴ و I, IV و T-доб. 6.:

جز از تو کسی را سزاوار نیست * بدل در مرا از تو آزار نیست
I, IV, VI-б. здесь 1, IV, VI; خیره کرد I, IV¹⁷ بیگانه‌را I, IV¹⁶ نباید—П¹⁵
оп. (ср. прим. 3 к б. 3760); I, IV — доб. б.:

نهادند پیمان و عهدهی تمام * برو کرد لشکر بشاهی سلام
¹⁸ I, IV — оп. ¹⁹ T — و ²⁰ VI — جوان بخت ²¹ I, ²² IV и T — رخ ارغوان ²³ I, IV — доб. б.:
 زانجا سوی پارسی — T و زانجا سوی کاخ — IV
 بفرموده [بنزدیک — IV] کاوسی فرخنده خوی — IV
 دلی شاد از اسپان فرود آمدند * همه با نثار و درود آمدند

- 3735 بفرمود خسرو بدان جایگاه¹ درازی و پهنای او³ ده کردند ز بیرون دو نیمی تگ تازی اسپ⁴ نشستند گرد اندرشی موبدان دران⁶ شارستان کرد چندان درنگ چو یک سال بگذشت لشکر برآورد
- 3740 چو آگاهی آمد بایران ز شاه⁸ جهانی فرو ماند¹⁰ اندر شکفت همه مہتران یک یک با نثار فریبرز پیش آمدش با گروه چو دیدش فرود آمد از تخت زر¹¹
- ازان ایزدی فر و آن دستگاه⁹ که کیخسرو آن فر و بالا گرفت برفتند شادان بر شهریار از ایران سپاهی بکردار کوه بوسید روی برادر پدر

سر بچرخ — IV؛ سر بچرخ روان — I² بران بارگاه — VI؛ بایران سپاه — IV؛ بایرانیمان — I¹ ز بیرون در هر — I⁴ پهنایش را — VI؛ پهنای آن — I و T³ تا بر ابر سپاه — VI؛ نو بجهان چو آراست زانگونه جای زرسپ — VI؛ ز بیرون یک از تگ تازی اسپ — IV؛ یک تازی اسپ و بنی فیها للنار بیتا عظیمما و قبة عالیة و مبانی — B؛ ز بیرون چو نیم از تگ تازی اسپ — T؛ I, IV —⁵

نشستند گردان بگرد اندرشی * بزرگان که بودند در کشورش — VI⁷ بدان — J⁶ و أسكنها الموابدة و الهرابة و أصحاب النجوم و أرباب العلوم — B؛ بدو — VI؛ فرو مانده — IV¹⁰ فراوان دستگاه — IV⁹ ز ایران بشاه — VI⁸ سپه را نشانند I, IV و B؛ هم از پشت شبرنگ شاه دلیر — I, IV¹² درآمد ز گلرنگ زیر — I, IV, T¹¹ مانده T — доб. бб.:

بوسید رویش برادر پدر * همانجا بیفگند تختی ز زر بران تخت پیروزه بنشانندش * بشاهی برو آفرین خوانندش

چو بنشست شاه آفرین خوانندش: VI — доб. второй из этих двух бб. с вариантом второго мисра: B — перевод бб. 3743 и 3744 отсутствует.

3720 تو گفستی که رعدست وقت بهار¹ جهان گشت چون روی زنگی³ سیاه
 تو گفستی برآمد یکی تیره ابر
 بر انگیخت کیخسرو اسپ⁵ سینه
 که بر دژ⁷ یکی تیرباران کنیید
 بر آمد یکی میخ⁹ بارش تگرگ
 3725 ز دیوان بسی شد به پیمان هلاک¹¹
 از انپس یکی روشنی بر دمید
 جهان شد بکردار تابنده ماه
 بر آمد یکی باد با آفرین
 برفتند دیوان¹⁸ بفرمان شاه
 3730 بدژ در شد²⁰ آن شاه آزادگان²¹
 یکی شهر دید²² اندر آن دژ فراخ
 بدانجای کان²³ روشنی بردمید

بهمن VI — 3 I — обратный порядок мисра. T — جهان بهار — I, IV, VI
 نه T — چو آن باره دژ چه گردی سیاه — VI; ابا پهلوانان چنین گفت شاه — I, IV
 I, IV — доб. 6.: خورشید پیدا نه پروین و ماه
 جهان چون شب تیره تاریک [نزدیک — IV] شد * تو گفستی بشب روز نزدیک شد
 جو — B; کمانرا — I, IV и T — 8 بریشان — VI 7 I — 6. стоит после 6. 3720. 6 I — 6. 3720. 5 IV, VI — ابر
 12 Л — بسی دیو گشته ز دیوان هلاک — VI 11 برداشت — IV; بارید — I 10 و I, IV — доб. 15 Так в Л;
 14 Л — 6. 3726 стоит перед 6. 3725. 13 K — بخاک — 13 رفته
 بنام جهاندار واز فر شاه — VI; فرود آمد آن گرد لشکر پناه — IV; بفرمان برفتند دیوان ز راه — I
 آن — I, IV, VI — 19 گردان — I 18 I — 6. следует за 6. 3728 текста. 17 I, IV и T — 6. 16 VI — بروی
 VI — 22 نبد شاه در آذرآبادگان — VI 21 رفت — I, IV — 20 I, IV — обратный порядок мисра. I — جایگاه
 برو [بدو — IV] تیرگی شد — I, IV 24 ازینجا یکی — VI; و زانجا که آن — I, IV и T — 23 کرد
 شد آن تیرگی سر بسر — T; سر باره نیزه بشد — VI; همه

در گاو تا برج¹ ماهی مراسم
جهان آفرین را بدل³ دشمنست
سراسر بگزر⁴ اندر آرم بخاک
مرا⁵ خود جادو نماید سپاه
سر جادوانرا به بند آورد
بفرمان یزدان یکی لشکرست
که از فتر و برزست⁹ جان و تنم
که اینست پیمان¹¹ شاهنشاهی
همان نامه را بر سر نیزه بست¹³
بگیتی بجز فتر یزدان¹⁴ نخواست
بنزدیک آن برشده باره رفت
بهر¹⁶ سوی دیوار حصن بلند¹⁷
بگردان عنان تیز و لغتی همان¹⁹
پیر از آفرین²² جان²³ یزدان پرست
بنام²⁸ جهانجوی خسرو نژاد²⁷
پس آن²⁹ چرمه تیزرو باد³⁰ کرد
خروش آمد و خاک دژ بردمید
ازان باره³¹ دژ برآمد تاراک

جهانی سراسر بشاهی مراسم
گر این دژ بر و² بوم آهرمنست
بفر و بفرمان یزدان پاک
و گر جادوانراست این دستگاه
چو خج دوال⁶ کردند آورم
و گر خود خجسته سروش اندرست⁷
همان من نه از دست⁸ آهرمنم
بفرمان یزدان کند این¹⁰ تھی
یکی نیزه بگرفت خسرو بدست¹²
بسان درفش بر آورد راست
بفرمود تا گیو با نیزه تفت
بدو¹⁵ گفت کین نامه پندمند
بنه نامه و¹⁸ نام یزدان بخوان
بشد گیو²⁰ نیزه²¹ گرفته بدست
چو نامه²⁴ بدیوار دژ بر نهاد²⁵
ز دادار²⁸ نیکی دهش یاد کرد
شد آن نامه نامور ناپدید
همانکه بفرمان یزدان پاک

3705

3710

3715

I, IV 4 بجان VI-3 اگر اندرین VI-2 سر گاو تا برج T- در گاو تا پشت VI-1
چرا VI-5 سرش را بگردانم اندر مغای - cp. K VI-6 سرش را ز ابر T- و
فتر یزدانست VI-9 پشت T-8 ایدرست IV, VI-7 خم در دوال T-6 Так во всех рук.;
I, IV, 12 فرمان T- VI 11 کنم دژ T- کننیدش VI- کنم آن IV- وکنم این I-10
I, IV, 14 نمیره سر نامه را بست باز VI- وپرو بست آن نامه سرافراز I, IV-13 دراز VI-
بران I, 18 في حائط القلعة B-17 بهر VI-16 پرو VI- زورا I, IV-15 شاهی T- VI و
بگردان عنانرا و VI- عنانرا بگردان و آنجا بمان I, IV-19 بنه نیزه و T- I, IV و نامه بر
بران آفرین I-22 نامه VI-21 و L, IV, VI-20 (و آمره آن) ... يرجع B- و لغتی بمان
پیام جهانجوی T- VI 27 بفر I, IV-26 در نهاد T- I, IV 25 نیزه VI-24 کرد I, IV-23
هلاک I-31 یاد IV, VI-30 و زان VI-29 یزدان T- I, IV, VI 28 خسرو بداد

- 3685 چو آگاهای آمد به آزادگان
 که طوسی و فریمرز گشتند باز
 بیاراست پیلان³ و بر خاست غو
 یکی تخت زرین زبرجدنگار
 بگرد اندرش با⁶ درفش بنفش⁷
 3690 جهانجوی بر تخت زرین نشست
 دو یاره ز یاقوت و طوقی بزر¹⁰
 همی رفت لشکر گروهها گروه
 چو نزدیک دژ شد همی¹³ بر نشست
 نویسنده خواست¹⁴ بر پشت زین
 3695 ز عنبر نوشتند بر پهلوی
 که این نامه از بنده کردگار
 که از بند آهرمن بد بچست¹⁷
 که اویست جاوید¹⁹ برتر خدای
 خداوند بهرام و کیوان و هور
 3700 مرا داد اورند²² و فر کیان

نبدل گفت باید شدن سرفراز — I, IV, 2 بنزدیک گودرز — VI, 3: نگین و بگودرز — I, IV, 1
 سپید — I, IV, 4 بر آراست گودرز — I, IV, 3 ترا رفت باید همی رزم ساز — VI و T
 — I, IV, 6 نهادند بر پیل چندی سوار — VI, 7: نهادند بر پیل جنگی سوار — I, IV, 5
 3689, I, IV, VI — порядок бб.: کشیده بلندیش سر سوی ماه — VI, 8 سیاه — VI, 7 بد
 ز بیجاده طوقی و تاجی — I, IV, 10 بسر بر یکی تاج — I, IV, VI و T, 9 3691, 3692, 3690, 3693.
 — I, IV, VI و T, 12 چند گونه — VI, 11 ز بیجاده تاجی و طوقی بزر — VI, 11: بزر
 همی گفت کامروز روز نوست * نشست جهانجوی [شهنشاه — VI] کیخسروست
 بدپرست — I, 17 VI — б. оп. 18 مایه — VI, 15 خواند — I, IV, 14 بزین — T, 13: سپه — I, IV, VI, 13
 و هم اویست نیکی ده و — I, IV, 20 و I, IV — доб. 19 رست — VI, 18 بست پرست — IV
 اورنگ — I, IV, VI و T, 22 VI — б. оп. 21 و — VI, 21: هم اویست روزی ده — T

بشد طوسی با کاویانی^۱ درفش
 فریبرز کاوسی در قلاب گاه
 چو نزدیک بهمن دژ اندر^۴ رسید
 بشد طوسی^۶ با لشکری^۷ جنگجوی 3675
 سر باره دژ بد اندر هوا
 سنانها ز گرمی همی بر فروخت
 جهان^{۱۳} سر بر گشتی از آتش است
 سپهبد فریبرز را گفت مرد
 بگرز گران^{۱۵} و بتیغ و کمند 3680
 بپیرامین دژ یکی راه نیست
 میان زیر جوشن بسوزد^{۱۹} همی
 بگشتند یک هفته گرد اندرش
 بنومیدی از جنگ^{۲۳} گشتند باز

بپا اندرون کرده^۲ زرینه کفش^۳
 بپیش اندرون طوسی و پیل و سپاه
 زمین همچو آتش همی بردمید^۵
 بتندی^۸ سوی دژ نهادند روی^۹
 ندیدند^{۱۰} جنگ هوا کسی^{۱۱} روا^{۱۲}
 میان زره مرد جنگی بسوخت
 هوا دام آهرمن سرکش است
 بچیزی چو آید^{۱۴} بدشت نبرد
 بکوشد که آرد بچیزی^{۱۶} گزند
 ز آتش کسی را دل ای شاه^{۱۷} نیست^{۱۸}
 تن بارکش^{۲۰} بفرورد^{۲۱} همی
 بدیده ندیدند جای درش^{۲۲}
 نیامد بر از رنج^{۲۴} راه دراز

۱. Порядок бб.: ۳. بپای اندرون کرد VI- نز. لشکر چهل مرد I, IV- ۲. با گاه و گرز- VI ۱
 I, IV-3674, 3673, 3675, 3677, 3678, 3677, 3679; VI-3673, 3674, 3675, 3677 и далее как в I и IV.
 ۴. I, IV, T- نزدیک آن حصن بهمن VI- نزدیک حصن بهمن ۵. I, IV, VI- برابر سپه را
 ۶. I, IV-доб. б.: به تیزی- ۸. I, IV и T- لشکر- ۷. IV и T- ۹. VI- زود ۱۰. VI- فرود آورید
 چو لشکر به تنگ دژ اندر رسید * زمین همچو دریا [آتش-IV] همی بردمید
 VI- доб. вариант того же б.:

سپه چون بنزدیکی دژ رسید * زمین همچو آتش یکی بردمید
 (ср. б. 3674 текста). ۱۰. VI- بدیدند ۱۱. I, IV, VI- هوارا ۱۲. Так в Л; VI- نوا;
 I, IV, VI и T- б. стоит после б. 3678 текста. ۱۳. I, IV, VI и T- زمین ۱۴. Наши рук. --
 ۱۵. I, IV, VI и T- بگرز و کمان VI- زبه تیر و کمان ۱۶. I, IV, VI и T-
 ۱۷. I, IV, VI и T- ۱۸. I, IV- دل شاه ۱۹. I, IV, VI- که بر دشمن آرد
 ۲۰. I, IV- ۲۱. I, IV- بر خروشد ۲۲. IV и ۲۳. I, IV, VI и T- ۲۴. I, IV-
 ۲۵. I, IV, VI и T- ۲۶. I, IV, VI и T- ۲۷. I, IV, VI и T- ۲۸. I, IV, VI и T- ۲۹. I, IV, VI и T-
 ۳۰. I, IV, VI и T- ۳۱. I, IV, VI и T- ۳۲. I, IV, VI и T- ۳۳. I, IV, VI и T- ۳۴. I, IV, VI и T-
 ۳۵. I, IV, VI и T- ۳۶. I, IV, VI и T- ۳۷. I, IV, VI и T- ۳۸. I, IV, VI и T- ۳۹. I, IV, VI и T-
 ۴۰. I, IV, VI и T- ۴۱. I, IV, VI и T- ۴۲. I, IV, VI и T- ۴۳. I, IV, VI и T- ۴۴. I, IV, VI и T-
 ۴۵. I, IV, VI и T- ۴۶. I, IV, VI и T- ۴۷. I, IV, VI и T- ۴۸. I, IV, VI и T- ۴۹. I, IV, VI и T-
 ۵۰. I, IV, VI и T- ۵۱. I, IV, VI и T- ۵۲. I, IV, VI и T- ۵۳. I, IV, VI и T- ۵۴. I, IV, VI и T-
 ۵۵. I, IV, VI и T- ۵۶. I, IV, VI и T- ۵۷. I, IV, VI и T- ۵۸. I, IV, VI и T- ۵۹. I, IV, VI и T-
 ۶۰. I, IV, VI и T- ۶۱. I, IV, VI и T- ۶۲. I, IV, VI и T- ۶۳. I, IV, VI и T- ۶۴. I, IV, VI и T-
 ۶۵. I, IV, VI и T- ۶۶. I, IV, VI и T- ۶۷. I, IV, VI и T- ۶۸. I, IV, VI и T- ۶۹. I, IV, VI и T-
 ۷۰. I, IV, VI и T- ۷۱. I, IV, VI и T- ۷۲. I, IV, VI и T- ۷۳. I, IV, VI и T- ۷۴. I, IV, VI и T-
 ۷۵. I, IV, VI и T- ۷۶. I, IV, VI и T- ۷۷. I, IV, VI и T- ۷۸. I, IV, VI и T- ۷۹. I, IV, VI и T-
 ۸۰. I, IV, VI и T- ۸۱. I, IV, VI и T- ۸۲. I, IV, VI и T- ۸۳. I, IV, VI и T- ۸۴. I, IV, VI и T-
 ۸۵. I, IV, VI и T- ۸۶. I, IV, VI и T- ۸۷. I, IV, VI и T- ۸۸. I, IV, VI и T- ۸۹. I, IV, VI и T-
 ۹۰. I, IV, VI и T- ۹۱. I, IV, VI и T- ۹۲. I, IV, VI и T- ۹۳. I, IV, VI и T- ۹۴. I, IV, VI и T-
 ۹۵. I, IV, VI и T- ۹۶. I, IV, VI и T- ۹۷. I, IV, VI и T- ۹۸. I, IV, VI и T- ۹۹. I, IV, VI и T-
 ۱۰۰. I, IV, VI и T-

که افگند سالار هشیار² بن
ندانست ازین به³ کسی دابستان
ز پیش جهاندار⁵ بر خاستند

چو بشنید¹ گودرز و طوسی این سخن
برین هر دو گشتند هم دابستان
برین یکسخن⁴ دل بیماراستند

3660

سپهر اندر آورد شب را بزیر
بنزدیک شاه آمدند آن زمان⁷
که من با سپه⁹ برم پیل و کوس
رخ لعل دشمن کنم چون بنفش¹¹
بنه بر نهیم برنشانی سپاه¹³
هوا کرده از سم اسپان بنفش¹⁴
بماید نیمیره نمند میان¹⁵
زمانه نگرده ز آیین خویش¹⁷
توان ساخت¹⁹ پیروزی و دستگاه²⁰
تو لشکر بیارای و منشین ز پای²¹

چو خورشید بر زد سر از برج شیر
فریمرز با⁶ طوسی نوذر دمان
چنین گفت با شاه هشیار⁸ طوسی
همان من کشم¹⁰ کاویانی درفش
کنون هم چنین¹² من ز درگاه شاه
پس اندر فریمرز و کوسی و درفش
چو فرزند را فر و برز کیان
بدو گفت شاه ار تو رانی¹⁸ ز پیش
برای خداوند¹⁸ خورشید و ماه
فریمرز را گر چنین است رای

3665

3670

¹ I, IV و T— شنیدند ² I, IV, VI و T— بیدار ³ I, IV و T— نزد زن نکوتر ⁴ I, IV—
⁵ I, IV و T— سپهدار ⁶ I— فریمرز را ⁷ I, IV—
B—перевод дальнейшего текста до б. 3675 отсутствует. [ز نزدیک] IV— شاه جهان
کنون با T— که چون با سپه من VI— کجا با سپه من I, IV— ⁸ I, IV— کاوسی
کنم لعل رخسار T— IV و T— کنم لعل رخشان ز تیغ بنفش I— ⁹ I, IV— برم ¹⁰ I, IV— سپه من
در زمان— ¹² I, IV, VI— T— 3666—3668 оп. رخ لعل روشن کنم زن بنفش VI— دشمن بنفش
جهانی شده— ¹⁴ I, IV— مکرر ¹⁵ I, IV و T—

¹⁵ I, IV و T— سرخ و زرد و بنفش
بفر فریمرز و زور کیان * بمندم کیانی کمر بر میان
نگردد شمار ایچ بر [شمارا نه VI—] ¹⁷ I, IV, VI و T— هر کسی که راند— ¹⁶ I, IV و T—
¹⁹ I, IV و VI— سزاوار— ¹⁸ L— доб. و ²⁰ I, IV— تاخت و گاه— ²¹ I, IV, VI— доб. б.:
یافت— T—

به پیشی [به پستی— IV] نباشد سخن کم و بیش * زمانه نگرده ز آیین خویش
(ср. б. 3669 текста).

- 3645 و گر گرز تو هست با سنگ¹ و تاب
و گر تو ز کشواد داری نژاد
بدو گفت گودرز چندین مگوی
بکامی گفت ای جهاندار² شاه
دو فرزند پرمایه را پیشی خوان
3650 بهین تا ز هر دو سزاوار کیست
بدو تاج بسپار و دل شاد دار
بدو گفت کامی کین رای نیست
یکی را چو من کرده باشم گزین
یکی کار سازم³ که هر دو ز من
3655 دو فرزند مارا کنون بر⁴ دو خیل
بمرزی که آنجا دژ بهمنست⁵
برنجست⁶ ز آهرمن آتش پرست
ازیشان یکی کان بگیرد بتیغ
نیاک زاد⁷ — VI⁸ شه — I, IV, VI⁹ به دژد سنانم دل آفتاب¹⁰ — I, IV¹¹ کوه — I, IV, VI¹²

I, IV и T (вариант) — доб. б.:

مرا و ترا گفت پیگار چیست * شهنشاه داند که خود شاه کیست
VI—доб. этот б. с заменой во втором мисра خود شاه на слалр после б. 3647 текста, а здесь доб. бб.:
پدرت از سپاهان بد آهنگری * نه خسرو نژادی و نه وان سری
چو با ما هم آواز و همکاره گشت * ازان گله داری سپهدار گشت
которые могут принадлежать тексту Фирдоуси. VI—см. разночтение к б. 3646. I, IV⁵
и I, IV⁹ بر خویش بنشان برونش روان — I⁸ دل بد — IV¹⁰ دل بر — I⁷ جهان دیده — T¹¹
T—доб. б.:

سزاوار را بخش گنج و کلاه * اگر سپهر گشتی ز تخت و سپاه
که فرزند بر دل — VI¹² مرا هر دو فرزند بر دل — I, IV¹¹ و T¹⁰ — б. оп. — I, IV, VI¹³ که — T¹⁴ — б. оп.
چاره باید — VI¹⁵ چاره دادم — I, IV¹³ دل دیگری گردد از من گزین — VI¹² بهر دو
قلعة بهمن التی هی بنواحی آردبیل — B¹⁶ باید گرفتن رو — IV¹⁵ با — I, IV, VI¹⁴ و T¹⁷
I, IV¹⁸ — T¹⁷ برنجد — T¹⁷ من بلاد آذربایجان
برنجست از آهرمن ایزدپرست * که نتواند ایمن بگنجد نشست
VI и T—вариант второго мисра: نیارد بدان مرز موبد نشست¹⁹ — I, IV¹⁹ گنج —

چنو راد و آزاد¹ و خامش نبود
 همویست گویی به چهر² و بیوست
 هم از تخم⁴ شاهي نپیچد ز داد⁵
 چنین خام گفتارت از بهر چیست⁷
 چنان برز و⁹ بالا و آن مهر او
 بغر کیانی و رای درست
 گذشت و بکشتی نیامد¹¹ فرود
 ازو دور شد چشم و دست بدی¹²
 پدر تیز¹³ بود و تو دیوانه
 بر و یالت آغشته گشتی بخون¹⁴
 سخن گوی لیکن همه دلپذیر¹⁶
 سنانم¹⁷ بدر دل کوه قاف¹⁸

بگیتی کسی چون سپاوش نبود
 کنون این جهانجوی فرزندان اوست
 گر³ از تور دارد ز مادر نژاد 3635
 بتوران و ایران چنو نیو کیست⁶
 دو چشمت نمیند همی⁸ چهر او
 بجیحون گذر کرد و کشتی نخست
 بسان فریدون کز¹⁰ ارون درود
 ز مـردی و از فـرّه ایـزدی 3640
 تو نوذر نژادی نه بیگانه
 سلیح من ار با منستی کنون
 بدو گفت طوس ای جهان دیده¹⁵ پیر
 اگر تیغ تو هست سندان شکاف

هم از تخم⁵ VI- تخت-⁴ II- که VI-³ بغر و بیای و بجز-² VI- بیدار-¹ I, IV-
 از بهر کیست-⁷ VI- چو او شاه کیست-⁶ VI- چنو مرد نیست-⁵ I, IV- شاه فرخ قباد
 چو شاه آفریدون ز [کز-¹⁰ IV-] I, IV- و⁹ I, IV- ندیدست خود-⁸ T- به بیند همی-⁴ I, IV-
 به بند دل و دست و چشم بدی-¹² I, IV- نباید بکشتی-¹¹ VI- چو شاه فریدون کز-¹³ VI-
 I, IV- доб. 66.:

دگر کو بخون پدر بر میان * به بنده بکردار شیر ژبان
 از ایران بگرداند این رنج و تاب * بود بر کفش هوش افراسیاب
 مرا گفت در خواب فرخ سروش * که فرش نشاید از ایران خروش
 چو آراید او تاج و تخت مهان * بر آساید از رنج و سختی جهان
 I, IV, VI-¹⁴ تند-¹³ I و T-¹³ کمر همچو * بکردار * T- доб. те же бб. с заменой в первом б.
 I, IV- доб. 66.:

به تیغ نبرد ترا جستمی * و زین گفت بیهموده وارستمی
 میان کیان دشمنی افگنی * و زین خویشان بر زمی [در منی-^{VI}] افگنی
 شهنش نه داد بدانکش هواست * دهد تخت شاهي که او پادشاست
 چه گوی-¹⁶ I- سپهدار-¹⁵ T- سرافراز-^{VI} خردمند-¹⁵ I- T- доб. варианты тех же бб.
 I, IV-¹⁸ порядок бб.: 3646, 3644, 3645; VI- 3644, 3646,
 3645. سخنهای نادلپذیر¹⁷ VI- خدنگم-¹⁸ I, IV-
 3645.

یکی کینه خیزد که افراسیاب
 چو بشنید زمین گونه گفتار شاه
 بر طوس و گودرز کششوادگان
 که بر درگاه آیند بی⁴ انجمن 3625
 بشد طوس و گودرز نزدیک شاه
 بدو گفت شاه ای خردمند پیر⁹
 بنه تیغ و بگشای ز آهن¹¹ میان
 چنین گفت طوس سپهبد بشاه
 بفرزند باید که مانند جهان 3630
 چو فرزند باشد نیمیره کلاه
 بدو گفت گودرز کای کم خرد

شب و روز بیند مرین را بخواب — I, IV, VI —

چو بشنید [پرسید — VI] کاوش گفتار راست * فرستاد کس هر دو آنرا بخوابست

I, IV, VI и T —

فرستاده از نزد کاوش شاه * پیامد بر پهلوان سینه پناه

دو — I, IV — سپه پهلوانان ابی — T — شما پهلوانان با — IV — شما پهلوانان این — I —

— I, IV — 7 VI — б. оп. 3628 текста; VI — б. оп. 3625 и T — б. 3626 I, IV и T — 6 خرامند هر دو — T —

که کاوش میگوید ای نره شیر — I, IV — جهان دیده پیر — VI — 9 ز نزدیک راه — VI — 8 سخن

که این — I, IV и T — 13 نباشد — VI — 12 بند از — I, IV, VI и T — 11 دو جام — VI и T — 10 بر جان — IV —

و فر — VI — گنج مهان — I, IV — 16 تاج — I, IV, VI и T — 15 خیزد — VI — 14 گردد — I, IV и T —

IV, VI и T — (после б. 3631) — доб. б.:

فریبرز بنا فر و برز کیان * میان بسته دارد چو شیر ژیان
 после которого IV — доб. еще б.:

چو فرزند با فر و برز کیان * نباشد نیمیره به بنده میان
 I — доб. варианты тех же бб, после б. 3631 текста:

فریبرز با فر و برز کیان * نباشد نیمیره به بنده میان

میان بسته دارد چو شیر ژیان * که فرزند شاهست و پشت کیان

12 I, IV — доб. б.:

چرا می کنی بر تن خود فسوس * نه ترسی چو بر پیل بندد کوس

همی طوسی کم پاد² اندر جهان³
 بزد کوسی ز ایوان بمیدان گدشت⁶
 برون رفت⁷ برگستوانور سوار
 به بستند بر کوهه پیل کوسی
 به پیش سپاه¹⁰ اختر کاویان
 کزو¹² تیره شد روی خورشید و ماه¹³
 ز پیمروزه تابان بگردار نیل
 نهسته بران تخت¹⁵ و بسته کمر
 تو گفتی بگیتی جز آن¹⁷ جای نیست
 ز یاقوت رخشنده بر سر کلاه
 که امروز اگر من بسازم¹⁹ نبرد
 ز ایران نه بر خیزد این کینه گاه²⁰
 سر تخت²² ترکان برآید²³ ز خواب
 سر آید بما²⁵ روزگار مهی²⁶
 فرستاد نزدیک کاوسی شاه
 نهد بر کمان پر²⁷ تیر خدنگ

بر آشفت گودرز و¹ گفت از مهران
 نیمیره پسر⁴ داشت هفتاد و هشت⁵
 سنواران جنگی ده و دو هزار
 و زان رو⁸ پیامد سپهدار طوسی
 3610 بمستند گردان ایران⁹ میان
 چو گودرز را دید و¹¹ چندان سپاه
 یکی تخت بر کوهه ژنده پیل
 جهانجوی کیخسرو تاجور¹⁴
 بگرد اندرش¹⁸ ژنده پیلان دویست
 3615 همی تافت زان تخت¹⁸ خسرو چو ماه
 غمی شد زان طوسی و اندیشه کرد
 بسی کشته آید ز هر دو سپاه
 تماشد جز از²¹ کام افراسیاب
 پیدیشان²⁴ رسد تخت شاهنشاهی
 3620 خردمند مردی و جوینده راه
 که از مایکی گر برین دشت جنگ

¹ Л — оп. ² پاید — Л ³ I, IV и T (T доб. еще б. после б. 3608) — доб. б.:

نمایم که اورا بفرمان و تخت * کرا زبید و فیر و اورنگ و تخت
 و کان — B: نو ز [I] ایوان بهامون گدشت — VI ⁶ هفت — VI ⁵ نیمیره و پسر — T ⁴
 برفتند — I, IV ⁷ له ثمانية و سبعون ابنًا فرکبوا فی اثنتی عشر ألفًا و خرجوا بالمحاربة طوسی
 Tak ¹¹ به پیش اندزون — VI ¹⁰ فراوان — I, IV ⁹ و زان سو — VI نو زان پس — I, IV ⁸
 گودش هوز و ماه — I, IV ¹³ همی — VI و پرو — IV و بدو — I ¹² و — I, IV, VI, T, J, I, IV, VI ¹¹
 I, ¹⁸ که اندر زمین — I, IV ¹⁷ بگردش درون — I, IV ¹⁶ پیل — I, IV ¹⁵ تاج زر — VI ¹⁴
 — I, IV ¹⁹ بران تخت همی تافت — T همی تافت از تخت — VI و بران تخت میتاخت — IV
 درآید — IV, VI ²³ سر تخت — VI ²² بجز — VI ²¹ این گونه خواه — VI ²⁰ اگر سازم اینجا
 بر کمان — I و T ²⁷ 66. 3619—3622 оп. VI — زبیه — I, IV ²⁶ همه — I, IV ²⁵ بتوران — I, IV ²⁴
 در کمان چوبه — IV چوب

همان شیر پرخاش جویم بچنگ 3595
 همی بی² من آیین و رای آورید
 نباشم بدین کار همداستان
 جهاندار کز تخم³ افراسیاب
 نخواهیم شاه از نژاد پشنگ
 تو این رنجه را که بردی برست⁶
 کسی کو بود شهریار زمین 3600
 فریبرز⁷ کاوس فرزند⁸ شاه
 بهر سو ز دشمن ندارد نژاد
 دژم گیو برخواست از پیش او
 پیامد بگودرز کشواد گفت
 دو چشمش تو گویی نه بیند همی 3605

نسل — B³ همی بر — VI² دل ببر و چرم — VI¹ دل شیر و چرم — I, IV و T¹
 بردی درست — IV⁶ فسیله نه خرم بود با نهنگ [پلنگ — VI] — I, IV, VI⁵ و L — доб.⁴
 I, ¹⁰ سرافرازتر — L, I, IV⁹ فرزند کاوس — I, IV, VI⁸ فرامرز — VI⁷ دیدی برست — VI
 همیشه فتر و برز و هم نام داد — VI¹³ مهر — IV¹² زیست — I, IV¹¹ زو — IV, VI و T¹¹
 I, IV — доб. бб.:¹⁴ و هذا أمر شنيع لا أوافقكم عليه: B — доб.

بدو گفت کای نامور نیو طوس * نباید که پیچی گه زخم کوس
 چو بیمنی سنانهای گودرزیان * ازین سود جستن سر آری زیان
 بسی رنج بردیم هر دو بهم * کنون دادی آنرا بنماد و بدم
 ترا گر بدی فتر و رای درست * ز البرز شاهی نمایست جست
 ز افسر سر تو ازان شد تهی * که نه مغز بودت نه رای بهی
 بگفتش سخنها ازینسان درشت * به تندی از آنجای بنمود پشت
 B — слова Гйва (бб. 3604 —¹⁶ رای — IV¹⁵ T — доб. те же бб. и доб. еще один б. после пятого.
 I, IV — доб. бб.:¹⁷ فرجع جیو الی أبیه بجوابه: 3609) передает:

بر ایوان نباشد چو خسرو نگار * نه بر زین زرین چنو شهریار
 بایران نیامد چو خسرو سوار * نه بر تخت با طوق و با گوشوار
 تاج на طوق نباشد و во втором мисра نیامد VI — доб. второй из этих бб., заменяя в первом
 T — доб. вариант того же б.

یکی کاغ کشواد بد در صطغر
 چو از تخت کاوس بر خاستند
 همی رفت گودرز با شهریار
 بر اورنگ³ زرینش بنشانند
 به بستند گردان ایران کمر
 که او بود با کوس⁶ و زرینه کفش⁷
 ازان کار گودرز شد تیز مغز
 پیمبر¹⁰ سرافراز¹¹ گیو دلیر
 بدو گفت با طوسی نوذر بگوی
 بزرگان و گردان¹³ ایران زمین
 چرا سر کشی تو بفرمان دیو
 اگر تو پیچی¹⁶ ز فرمان شاه
 فرستاده گیوست¹⁸ پیغام من
 ز پیش پدر گیو بنمود پشت
 پیامد بطوس سپهبد بگفت
 چو بشنید پاسخ چنین داد طوس
 بایران پس از رستم پیلتن
 نپیره منوچهر شاه دلیر

یکی کاغ کشواد بد در صطغر
 چو از تخت کاوس بر خاستند
 همی رفت گودرز با شهریار
 بر اورنگ³ زرینش بنشانند
 به بستند گردان ایران کمر
 که او بود با کوس⁶ و زرینه کفش⁷
 ازان کار گودرز شد تیز مغز
 پیمبر¹⁰ سرافراز¹¹ گیو دلیر
 بدو گفت با طوسی نوذر بگوی
 بزرگان و گردان¹³ ایران زمین
 چرا سر کشی تو بفرمان دیو
 اگر تو پیچی¹⁶ ز فرمان شاه
 فرستاده گیوست¹⁸ پیغام من
 ز پیش پدر گیو بنمود پشت
 پیامد بطوس سپهبد بگفت
 چو بشنید پاسخ چنین داد طوس
 بایران پس از رستم پیلتن
 نپیره منوچهر شاه دلیر

I-⁵ بشاهی بر او-I, IV, VI-⁴ باورنگ-IV, VI-³ بآیین نو-VI-² بران-VI-¹

هم اورا بُدی-I, IV, VI و T-⁸ کاویانی درفش-IV-⁷ گرز-VI-⁶ جزان-IV-⁴ نجز از
 و هو صاحب الکوس و المدامس الذهبی و حافظ الدرفش-B-⁵ کوس و زرینه کفش-IV-⁹
 I, IV, VI و T-¹¹ بیامد-T-¹⁰ (؟) نیامرد: неразобранное слово: VI-¹⁰ بدست-I, IV-¹⁰ الجاویانی
 به پیچی سر-T-¹⁵ همی-VI-¹⁴ شیران-I, IV, VI-¹³ آهنگ-I, IV و T-¹² جهانجوی
 و VI-¹⁸ доб. VI-¹⁷ از اگر سر به پیچی-VI-¹⁶ اگر زانکه پیچی-I, IV-¹⁶ از راه
 B-¹⁹ Б — перевод бб. 3588 и 3589 отсутствует; T — доб. б. I, IV — доб. бб.:²⁰

بگفتند [چنین گفت-IV] باطوس کینهجوی نیو * که آمد سرافراز [سپهدار-IV] بیدار گیو
 پذیره شد اورا بیامرد شاد * ز یل نیو پیغام مهتر بداد
 سرافراز لشکر-I, IV-²³ که پرمایه-IV-²² رای تو با خرد نیست جفت-I, IV-²¹

VI-²⁴ ó. стоит после б. 3593. T-²⁵ доб. б.

3565 کنون گپو چندی به سختی بمود
 اگر نیز رنجی نمودی³ جزین
 سرافراز دو پهلوان با سپاه⁵
 من آن دیدم از گپو کز پیل مست
 گمانی نبردم که هرگز نهنگ
 از انپس که پیران پیامد چو شیر
 باب اندر آمد بسان نهنگ
 3570 بینداخت بر یال او بر¹⁰ کمند
 بغوازش گری رفتم ای شهریار
 بدان کو ز درد پدر خسته بود
 چنین¹⁴ قالب رود جیحون بچنگ¹⁵
 سرانجام بگذاشت جیحون بخشم
 کسی را که چون او بود پهلوان 3575

بتوران مرا جست¹ و رنج آزمود²
 که با من پیامد ز توران⁴ زمین
 پس ما پیامد چو آتش براه
 نمیند بهندوستان بت پرست
 ز دریا برانسان بر آید⁶ بچنگ⁷
 میان⁸ بسته و بادپایی بزیر
 که گفستی زمین را بسوزد⁹ بچنگ
 سر پهلوان اندر آمد بمند
 و گر نه بکندی سرش را ز بار¹¹
 ز بد گفتن ما¹² زبان بسته بود¹³
 نیاسود با گرز¹⁴ گاورنگ¹⁵
 بآب و بکشتی¹⁷ نیفگند چشم¹⁸
 بود جاودان شاد و روشن روان¹⁹

ز گپو ار بگویم به پیشست خبر * هر آنچه از وی آمد همه در بدر
 T—доб. варианты тех же бб.

به توران—IV, VI⁴ نبردی—VI³ به توران و را جست و رزم آزمود—VI² بود—IV¹
 5 I, VI—доб. бб.: بر آید بدینسان—VI; بپاید بدانسان—I, IV⁶ دو پهلوان سپاه—I, VI⁵
 چنین لشکری گشن و دو پهلوان * هزیمت گرفتند پیر و جوان
 سپاهی بیاورد پیران گرد * نمودش به پیران همان دست برد
 بر یال و—I, IV, VI¹⁰ به شورد—IV⁹ جهان—VI⁸ T—доб. только первый из этих бб.
 من—I, IV, VI¹² و گر نه سرش را ربودی ز بار—VI¹¹ بپالشی بینداخت پیچان—T; ترگش
 13 I, IV—доб. бб.:

مر اورا رهانید و مادر بهم * ز چنگال آشفته شایر درم
 اگر نه مرا هم بسان پدر * همی خواست از تن جدا کرد سر
 VI¹⁶ ز چنگ—I, IV¹⁵ کنون—VI¹⁴ همی—I, IV¹⁴ T—доб. варианты тех же бб.
 16 VI—б. оп.; I—доб. здесь 18 VI—بخشکی—T; بدریا—I, IV¹⁷ همی کرد کوشش میان پلنگ
 سزد گر بماند—VI и T—همیشه جوان باد و روشن روان—I, IV¹⁹ 19 I, IV—вторично б. 3569 текста.
 23 бб., ср. T. (см. приложение V). I и IV—доб. همیشه جوان

- 3555 چو کاوس کی روی خسرو بدید
 فرود آمد از تخت و شد پیش او
 جوان جهانجوی بردش نماز
 فراوان ز ترکان بپرسید شاه
 چنین پاسخ آورد⁴ کان کم خرد
 مرا چند بمسود⁶ و چندی بگفت⁷
 3560 بترسیدم⁸ از کار و کردار او
 اگر ویژه ابری شود دربار¹¹
 نخواند مرا موبد از آب پاک
 سرشکشی ز مژگان برخ بر چکید¹
 بمالید بر چشم او چشم و روی
 گرازان سوی تخت رفتند² باز
 هم از تخت سالار³ توران سپاه
 ببد روی گیتی همی بسپرد⁵
 خرد با هنر کردم اندر نهفت⁸
 بپیچیدم از رنج و تیمار او¹⁰
 کشنده پدر چون بود دوستدار
 که بپرستم اورا پدر زیر خاک¹²

داد پاسخ — I, IV, VI⁴ وز تاج — VI³ گشتند — VI² سوی خون چکید — VI¹

⁵ I, IV — доб. бб.:

سپهبد چه پرسد ازان شوم تخت * که مه کام بادش مه تاج و مه تخت
 پسر را بدان زارواری بکششت * زنان مادرم را بزخم درشت
 که تا من شوم کشته اندر شکم * که اورا رهایی مبادا ز غم
 چو گشتم من از پای مادر جدا * بکوهم فرستاد با ناسزا
 میان بز و گاو میش و ستور * سپردم [شمرم — IV] شب و روز گردنده هور
 سرانجام پیران بیامد ز کوه * مرا برد نزدیک آن کین پڑوه
 بستود — VI; بمسود — I, IV, VI (ред.); Так в K (ред.); T — доб. варианты тех же бб.

⁷ I, IV и T — б. стоит после б. 3560 текста.

⁸ I, IV и T (варианты) — доб. бб.: از خشم و آزار او — I, IV¹⁰ بپرسیدم — IV⁹

ز سر گر بپرسید گفتم ز پای * ز خورد ار بپرسید گفتم ز جای
 بمردش و راهوش و دانش خدای * مرا بی خرد یافت آن تیره رای
 چو بی مایه ور یافت مغز سرم * ز عمری فرستاد زی مادرم
 T — б. заменен двумя¹² بود رودبار — T; شود دربار — VI; بود دربار — IV; بود دربار — I¹¹
 другими; I — доб. бб.:

دگر گفت خسرو بکاوس شاه * که ای شهریار جهان دیده گاه
 ز گیو ار بگویم بخسرو سخن * همانا چه جایست از وی سخن
 عجب ماند و هست جای شکفت * کزین برتر اندازه نتوان گرفت
 IV — доб. первый и третий бб. по I, но дает вариант второго бб.:

- 3540 فرو ریخت از دیدگان آب زرد
ستودش فراوان و کرد آفرین
ز تو چشم بدخواه تو دور باد
جهاندار یزدان گوی منست
سیاوش را زنده گر دیدمی
بزرگان ایران همه پیش او
و ز انجاییکه شاد گشتند باز
بموسید چشم و سر گیو⁷ گفت
3545 گزارنده خواب و جنگی⁹ تو
سوی خانه پهلوان آمدند
بموندند يك هفته با می بدست
بهشتم سوی شهر کاوسی شاه¹²
چو کیخسرو آمد بر شهریار
3550 بر آیین¹⁰ جهانی شد آراسته
نشسته بهر جای رامشگران
همه یال اسپان پر از مشک و می
- ز درد سیاوش بسی یاد کرد¹
چنین گفت کای شهریار زمین²
روان سیاوش پر از نور باد
که دیدار تو رهنمای³ منست
بدین⁴ گونه از دل نغندیدمی
یکایک نهادند بر خاک⁵ روی
فروزنده شد بخت⁶ گردن فراز
که بیرون کشیدی سپهر از نهفت⁸
که چاره مرد درنگی تو
همه شاد و روشن روان آمدند
بیاراسته بزمگاه و¹⁰ نشست¹¹
همه شاد دل¹³ برگرفتند راه

¹ VI — کرد; Б — перевод б. отсутствует. I, IV и T — доб. б.:

فروید آمد از بارگی پهلوان * گرفتشی به یر شهریار جهان

² I, IV и T — доб. б.:

تو بیدار دل باش و بیدار بخت * بجای تو کشور نخواهم نه تخت
(پیروز بخت на بیدار بخت в первом мисра (с заменой в первом мисра VI — доб. после б. 3540 текста тот же б. (с заменой в первом мисра

³ I, IV, VI — تخت ⁴ VI — برین ⁵ VI — نهادند یکایک بران خاک ⁶ I, IV, VI — بخت ⁷ I, IV, VI — تخت ⁸ I, IV, VI — تخت ⁹ I, IV, VI — تخت ¹⁰ I, IV, VI — تخت ¹¹ I, IV, VI — تخت ¹² I, IV, VI — تخت ¹³ I, IV, VI — تخت

¹³ IV — و توجهوا نحو اصطغر — Б ¹² VI — б. оп. ¹¹ I, IV — و ¹⁰ I, IV — خواب خیلی ⁹ I, IV, VI — تخت ⁸ I, IV, VI — تخت ⁷ I, IV, VI — تخت ⁶ I, IV, VI — تخت ⁵ VI — برین ⁴ VI — نهادند یکایک بران خاک ³ I, IV, VI — تخت ² I, IV, VI — تخت ¹ VI — کرد

¹⁷ VI — پیراسته

بران نامه گيو گوهر فشاند
 بهر¹ جای رامشگران خواستند²
 برفتند یکسر⁴ سوی اصفهان
 همه دیبه خسروانی فگند
 بدو⁵ اندرون چند گونه گهر⁶
 یکی طوق⁸ پر گوهر شاهوار
 چنانچه چون بیاید سزاوار شاه¹⁰
 بیماراست میدان⁴ و جای نشست¹²
 پذیره شدن را بیماراستند
 پذیره شدندش¹⁴ بآیین خویش¹⁵
 همان گيو را دید¹⁸ با او پراه
 پیاده شدند آن¹⁹ سواران نيو

سپهبد فرستاده را پیش خواند
 جهانی بشادی بیماراستند
 از انپس ز کشور مهران جهان³
 بیماراست گودرز کاخ بلند
 یکی تخت بنهاد پیگر بزر
 یکی تاج با یاره⁷ گوشوار
 بزر⁹ و بگوهر بیماراست گاه
 سراسر همه شهر آیین¹¹ به بست
 مهران سرافراز برخاستند
 برفتند هشتاد¹³ فرسنگ پیش
 چو چشم سپهبد¹⁶ برآمد بشاه¹⁷
 چو آمد پدیدار با شاه گيو

¹ VI — ز هر — ² I, IV (кроме четвертого б.) — доб. бб.:

و زمین آگهی شد سوی نیمروز * بفیروزی گيو گیتی فروز
 که آمد خرامان بایران زمین * به پیروزی خسرو پاکدین
 به بخشید رستم بدرویش زر * که نامد گزندی بران شیرنر
 وز انپس گسی کرد بانوگشسپ * ابا خواسته همچو آذرگشسپ
 هزار و دوصد نامور مهتران * ابا تخت و با جامهای [تاجهای — IV] گران
 پرستنده سیصد غلامان دو شست * همان هر یکی جام زرین بدست
 برون رفت بانو ز [با پور — IV] پیش پدر * بر گيو شد همچو مرغی پیر
 فرستاد گیوش سوی اصفهان * پراگنده نامش بگرد جهان
 و زانروی یکسر مهران جهان — ³ I, IV — T — доб. те же бб., кроме второго; ср. прим. 20 к б. 3055.

بدان — VI — بزور — ⁵ I, IV — جمله — ⁴ IV — B — как текст. و زانروی گیتی جهان در جهان — VI —
 VI — زیاره با طوق و با — IV — زیاره با طوق با — ⁷ I — ⁶ I, IV — б. стоит после б. 3532 текста. تاج — ⁹ VI — ⁸ I, IV и T — زیاره و طوق با — T — زیاره با تاج و با
 خود بر نشست — VI и T — پس بر نشست — ¹² I, IV, VI — آیین — ¹¹ I, IV, VI — B — هفتاد — ¹³ IV, VI и T —
¹⁵ IV — زب آیین خویش — ¹⁶ IV — پذیره شدن را — ¹⁴ VI — ثمانین — ¹⁸ I — گيو گودرز — ¹⁹ VI —
 شدندش — ¹⁷ VI — بجه — ¹⁸ I — جوذرز — ¹⁶ B —

جهان چند ازو شاد و چندی دژم^۲
 یکی نامه از شاه وز گيو نيو^۴
 سر تخمه نامور^۶ کيستماد
 خردمند و بينادل و دوست دار
 بگفت آنچ بشنيد^۸ از بيش و کم
 بر نيو گودرز کشوادگان^۹
 که بادی نجست از بر او دژم^{۱۱}
 فرستاده چست^{۱۲} بگرفت راه^{۱۳}
 بچستند پرسان آتش ز جای
 نخستين بيماد بر پهلوان
 جهان پهلوان نامه بر سر نهاد
 همی کرد نفرين بر^{۱۷} افراسياب
 ز يال هيونان بپالود^{۱۸} خوی
 ز شادی خروش آمد از بارگاه^{۲۰}
 جهانجوی کيخسرو آمد ز راه^{۲۱}

چو با گيو کيخسرو آمد بزم^۱
 نوندى بهر^۳ سو برافگند گيو
 که آمد ز توران جهاندار شاد^۵
 فرستاده بختيار و سوار^۷
 گزين کرد ازان نامداران زم 3515
 بدو گفت ز ايدر برو باصفهان
 بگویش که کيخسرو آمد بزم^{۱۰}
 یکی نامه نزديک کاوس شاه
 هيونان کفک افگن^{۱۴} بادپای
 فرستاده گيو روشن روان 3520
 پيامش همی گفت و نامه^{۱۵} بداد
 ز بهر سیاوش بپاريد^{۱۶} آب
 فرستاده شد نزد کاوس کی
 چو آمد بنزدیک^{۱۹} کاوس شاه
 خبر شد بگیتی که فرزند شاه 3525

I, IV – ۲ و لما وصل کيخسرو و جيو الى خراسان B-; خسرو در آمد بزم – VI ۱
 T-; جهان شد ازو خنده چندی دژم – VI ۱; که بادی نجست از بر او دژم
 از گيو – IV ۱; از گيو و از شاه نيو – I, VI ۴ نویدی ز هر – VI ۱; نوندى ز هر – I, IV ۳
 VI ۶ سپهدار شاه – IV, VI ۱; سپهدار شاد – I و T ۵ از شاه وز گيو نيو – T ۱; وز شاه نيو
 فرستاد – VI ۱; چست و گرد و سوار – IV و T ۱; چست گرد و سوار – I ۷ سر نامور تخمه
 بدان مرز شاهان و – I, IV و T ۹ آنچ پيش آمد – I, VI و T ۸ (так). نو بختيان شهریار
 I, IV و T – ۶. ۱; همه راه تازان به بزم جهان – VI ۱; جای مهران
 بگودرز گو [گفت – IV] ای جهان پهلوان * بغفتی و بيدار بودت [بودم – VI] روان
 جهان چند ازو شاد و – IV ۱; جهان چند خندان شد و چند شاد – I ۱۱ چو باد – I ۱۰
 فرستاد و – VI ۱; فرستاده بر جست و – I, IV, T ۱۲ ср. 6. 3511 و разночтения к нему. چندی دژم
 I, ۱۶ رسانيد و مژده – VI ۱۵ کف افگن – IV ۱۴; I – ۱۴; آمد بره – I, IV ۱۳ برجست و
 برآمد – VI ۲۰ بدرگاه – I, IV, VI و T ۱۹ نپالود – VI ۱۸ به – II ۱۷ دو دیده پر – I و T ۱۸
 I, IV – 6. 3525 стоит перед 6. 3528. خروشی از سپاه

چنان برگزشتند هر سه سوار
ازان پس بفرموده^۳ افراسیاب
بدو گفت هومان که ای شهریار
تو با این سواران بایران شوی 3505
چو گودرز و چون رستم پیلتن
همانا که^۴ از گاه سیر آمدی
ازین روی^۵ تا چین و ماچین تراست
تو توران نگه دار و تخت بلند
پر از^{۱۰} خون دل از رود^{۱۱} گشتند باز 3510

تو^۱ گفتی هوا داشت شان بر کنار^۲
که بشتاب و کشتی برافکن باب^۴
بر اندیش و آتش مکن در کنار
همی در دم گاوشیدان^۵ شوی
چو طوس و چو گرگین و^۶ آن انجمن^۷
که ایدر بچنگال شیر آمدی
خور و ماه و کیوان و پروین تراست
ز ایران کنون نیست بیم گزند
برآمد برین روزگار دراز^{۱۲}

I, IV — که^۱ VI — کنار^۲ I, IV и T — доб. 66.:

و یا خود ز باد بزان [وزان — I] زاده اند * بمردم ز یزدان فرستاده اند
چو بشنید ازیشان رخس گشت زرد * برآورد از انده یکی باد سرد
VI — هوا на بزان IV — доб. первый б. настоящего разночтения с заменой в первом мисра
I, IV и T — доб. 66.:

بمیں تا کجا یابی آن رفتگان * شدستند یا مانده اند خفتگان
بدان تا بیاییم شان زود باش * بیاور تو کشتی و [در رود — IV] پدرود باش
следует: Zدر دم و گاوشیران — VI Zدر دم چنگ شیران — IV Zدر دم و چنگ شیران — I, IV и T^۵
имени сказочного дракона, долго опустошавшего Иран и причинявшего его населению разные бедствия. Согласно древним сказаниям, дракон был убит Киrom, который в память об этом событии выстроил велико-
лепный храм огня. У Фирдоуси в нарицательном смысле — драконы, могучие змеи (ср. Vullers, Lexicon, II, 946). Переписчики, не понимая текста и постепенно искажая его, заменили образ, данный Фир-
доуси, стандартным Zدر دم و چنگ شیران ср. перевод мисра Б — فانما تلقی نفسک فی
I, IV и^۹ I, IV — همانگاه^۸ گرگین لشکرشکن — I, IV^۷ و I, IV, VI^۶ أفاوا النعابين
VI — روزگاری دراز — I^{۱۲} و درد — VI^{۱۱} از درد — I, IV^{۱۱} Jگر — IV^{۱۰} رود — T
اندر آمد زمان دراز

جهان آفرین را ستایش گرفت²
نگهبان کشتی شد آسیمه سر³
کزین برتر اندیشه⁴ نتوان گرفت
سه جوشن ور و اسپ و⁵ برگستوان
خردمندش از مردمان نشمرد
تیمه دید ازان کار بازار خویش
ز باد هوا بادبان برگذاشت⁹
چو آمد بنزدیک رودبار
کمان و کماند و کلاه آورید
تو گفتی¹³ که این آب مردم خورد¹⁴
همی از تو کشتی کند خواستار
بود¹⁷ روز کین روزت آید بباد
که جانرا همی گفت پدرود مان¹⁸
هم آنگه ز توران بیامد سپاه
ندید ایچ مردم نه کشتی بر آب¹⁹
که چون یافت این دیو بر²⁰ آب راه
پدر باژبان بود و من باژدار
که کردی کسی ز آب جیخون²¹ زمین
چو اندر²² شوی نیست راه گریز

بدان نیستان در¹ نیایش گرفت
چو از رود کردند هر سه گذر
بیماران چنین گرفت کاینست شگفت
بهاران و⁵ جیخون و آب روان
بدین⁷ ژرف دریا چنین بگذرد
پشیمان شد از کار و⁸ گفتار خویش
بیمار است کشتی چیزی که داشت
بپوشش گرفت از پس¹⁰ شهریار
همه هدیهها نزد¹¹ شاه آورید
بدو گفت گیو ای سگ بیخرد¹²
چنین مایه ور پرهنر¹⁵ شهریار
ندادی کنون¹⁶ هدیه تو مباد
چنان خوار برگشت زو رودبان
چو آمد بنزدیک بازارگاه
چو نزدیک رود آمد افراسیاب
یکی بانگ زد تند بر باژخواه
چنین داد پاسخ که ای شهریار
ندیدم نه هرگز شنیدم چنین
بهاران و این آب با موج تیز

VI — б. оп. 2 بران داستان بر — T بران نیستان بر — IV بدان نیستان بر — I 1

3 VI — заменяет бб. 3484 и 3485 одним б.:

چو آن رودبان آن شگفتی بدید * بگفتا بس است این که آمد پدید

برین — I, IV, 7 سه اسپ و سه جوشن سه — I, IV و T 6 оп. و — IV 5 اندازه — I, IV 4

IV — 11 برفت او بر — VI بیامد بر — I, IV و T 10 بر فراشت — I, IV 9 خام — I, IV, VI و T 8

چه گفتی — VI 6 نگفتی — I, IV 13 سگ کم خرد — VI و T 6 گم کم خرد — I, IV 12 پیش

رسد — I, IV و T 17 تو و — VI 16 با گهر مایه ور — I, IV, VI و T 15 برد — IV و T 14

آنچه مردم ز کشتی بر آب — VI 6 ایچ کشتی نه مردم در آب — I, IV و T 19 بی رود مان — VI 18

ایدر — IV 22 آب دریا — T 22 آب جیخون — I, IV 21 از — VI 20

که با روشنی بود و با¹ فرهی
 سر نامداران² و شیران قوی
 که با فر و برزی و زیمای گاه⁴
 گزندی⁶ نباید که گیرد سرت
 که بیکار بد تخت⁸ شاهنشهان
 ازین کار¹⁰ بر دل مکن هیچ یاد
 پیایید دمان تا لب رود آب
 فرنگیس را با تو ای شهریار
 و گر¹² زیر نعل اندرون بسپرنند¹³
 پنهانهم بیـزدان فریادرمی
 بمالید¹⁴ و بنهاد بر خاک روی
 نماینده رای¹⁵ و راهم قوی¹⁸
 روان و خرد سایه پتر¹⁸ تست¹⁹
 بخشکی همان رهنمایم²⁰ قوی
 چو کشتی همی راند تا بازگاه²²
 نترسد ز جیحون و زان آب شیر²⁴
 جهانجوی خسرو سر و تن بشست

جهانی شد. اورا سراسر فرهی
 چه اندیشی ار شاه ایران قوی
 به بد³ آب را کی بود بر تو راه
 اگر من شوم غرقه گر⁵ مادت
 ز مادر تو بودی مراد جهان⁷ 3470
 مرا نیز مادر⁹ ز بهر تو زاد
 که من بیگمانم که افراسیاب
 مرا برکشد زنده بر دار خوار
 بآب افگند ماهیان تان خورند¹¹
 بدو گفت کی خسرو اینست و بس 3475
 فرود آمد از باره راه جوی
 همی گفت پشت و پنهانم قوی
 درستی و پستی¹⁷ مرا پتر تست
 بآب اندرون دل فزایم قوی
 بآب اندر افگند خسرو سیاه²¹ 3480
 پس او²³ فرنگیس و گیو دلیر
 بدان سو گذشتند هر سه درست

چنین—Так в I, IV и T; J—³ سوار دلیران—VI—پناه دلیران—² I, IV—¹ بادی و—¹ I, IV—
 ز مادر—VI—⁷ گرانی—⁶ I, IV, VI и T—⁶ شوم کشته یا—⁵ I, IV—⁵ زیبا. کلاه—⁴ VI—⁴ بد—
 مادرم هم—VI—⁹ بخت—⁸ IV, VI—⁸ بهانه تو بودی مرا در جهان—⁸ T—⁸ تو زادی ز بهر جهان
 باب افگند ماهیان درخورند—VI—¹¹ باب افگند تان و ماهی خورد—¹¹ I, IV—¹¹ باره—¹⁰ I, IV, VI и T—
 VI—¹⁵ نماینده داد—¹⁵ I, IV и T—¹⁵ پنهانید—¹⁴ I, IV и T—¹⁴ بسپرد—¹³ I, IV—¹³ و یا—¹² I, IV—
 VI—¹⁷ درستی و کژی—¹⁷ I, IV—¹⁷ 3479 текста. б. следует за этим б. IV—¹⁶ نماینده بر داد
 3479; б. стоит после б. I, IV—¹⁹ مایه پتر—¹⁸ J—¹⁸ درشتی و نرمی—¹⁸ T—¹⁸ درستی [و] گشتی
 I, IV и T—¹⁸ доб. б.:

بگفت این و بر پشت شیرنگ شد * بچه ره بسان شب آهنگ شد
 تا بارگاه—VI—²² بآ. بارگاه—²² IV—²² الادهم—²¹ B—²¹ نسیاه—²¹ IV—²¹ بخشکی همه غم روانم—²⁰ VI—
 برون شد ز جیحون—²³ T—²³ نترسد ز جیحون و از آب سیر—²⁴ I, IV, VI—²⁴ پس اندر—²³ VI—
 B—²⁴ перевод мисра отсутствует. و از آنگیر

- 3450 چنین گفت با گپو پس¹ باج خواه
همی گر گذر² بایدت ز آب رود³
بدو گفت گپو آنچ خواهی⁴ بخواه
بخواهم⁵ ز تو⁶ باج گفت اندکی
زره خواهم از تو گر⁷ اسپ سیاه
3455 بدو گفت گپو ای گسسته خرد¹¹
بهر باز گر شاه¹³ شهری بدی
که باشی که شه را کنی خواستار
و گر مادر شاه خواهی همی
سه دیگر چو شیرنگ بهزاد را
3460 چهارم چو¹⁷ جستی بخیره زره¹⁸
نگردد چنین آهن از آب تر
نه نیزه نه شمشیر هندی نه تیر
کنون آب مارا و کشتی ترا²²
بدو²⁴ گفت گپو ار تو کیخسروی
فریدون که بگذاشت²⁵ اروند رود 3465

1 I, IV и T— پس گپو را 2 VI— رهگذر 3 Конъектура редактора. Л, VI— زود; I, IV, T—
4 VI— باید 5 I, IV и T— доб. б.: 6 I, IV и T— زود 7 VI— بدو 8 I, IV— باید 9 IV, VI—
10 I, IV и T— زود 11 VI— بدو 12 I, IV— باید 13 I, IV, VI— زود 14 I, IV, VI— بدو 15 I, IV, VI— بدو 16 I, IV, VI— بدو 17 I, IV, VI— بدو 18 I, IV, VI— بدو 19 I, IV, VI— بدو 20 I, IV, VI— بدو 21 I, IV, VI— بدو 22 I, IV, VI— بدو 23 I, IV, VI— بدو 24 I, IV, VI— بدو 25 I, IV, VI— بدو

3435 یکی بانگ برزد ز پیشش براند
ازانپس بمغز اندر افگند باد
که گر گیو و کیخسرو² دیوزاد
فرود⁴ آورمشان ز ابر بلند
میانشان⁷ بپرّم بشمشیر تیز
3440 چو کیخسرو ایران بجوید همی

خود و سرکشان سوی جیحون کشید
بهومان بفرمود کاند¹⁰ شتاب
که چون گیو و خسرو¹² ز جیحون گذشت
نشان آمد از گفته¹⁴ راستان¹⁴
3445 که از تخته¹⁶ تور وز کیقباد
که توران زمین را¹⁷ کند خارستان
رسیدند پس گیو و خسرو بر آب²⁰
گرفتند پیگار با²¹ بازخواه²²
نوندی کجا بادبانش نکوست²⁴

و تیز³ I, IV - آن VI - گیو گودرز و این² I, IV - بپژمرد¹ VI -
فرنگیس را چون بچنگ آورم * بچشمش جهان تار و تنکب آورم
بسوی ختن رفت پیران نژند * و زین سو همی قناخت شاه بلند

چو آید خبر¹² I, IV - بکین¹¹ IV - زمکش¹¹ I, IV - به هومان چنین گفت کایدر¹⁰ VI -
سر برزند با نژاد¹⁶ I, IV - و بزد داستان¹⁵ VI - باستان¹⁴ VI - همه¹³ T - کو
همی¹⁸ I, IV - بلاد توران¹⁸ B - که او شهر ایران¹⁷ VI - فیروز هر دو نشاد¹⁷ VI -
¹⁹ I, IV, T - دوب. ب.:

دل او بایران گراید بمهر * بتوران نماند [نماید^{IV}] پر از کینه چهر
گذارد بیاید براه²⁸ I - یاج خواه²² I - بر²¹ I - الی شاطی جیحون²¹ B - زباب²⁰ IV, VI -
نشستی که زیبای کیخسروست²⁵ I, IV و T - بادهایش²⁵ IV - بادهایش²⁵ I -
نوشستی²⁴ I -

3420 بر آفسان کجا¹ بر دمد روز جنگ
نخست اندر آمد بگزرز گران
باسپ و بگزرز و بپای³ و رکیب
همانا که باران نبارد⁵ ز میخ
چو اندر گلسستان بزین بر بخت⁶
3425 سرانجام برگشت یکسر سپاه
گریزان ز من تـاب داده کمند
پراگنده شد دانش و هوش من
از اسب اندر آمد دو دستم بـست
زمانی سر و پایم¹² اندر کمند
3430 بجان و سر شاه و خورشید و ماه
مرا داد زین گونه سوگند سخت
که کس را نگوئی که بگشای¹⁷ دست
ندانم چه رازست نزد²⁰ سپهر
چو بشنید گفتارش افراسیاب

¹ I, IV, VI و T—که ² I, IV, VI—ز پیشش ³ I, IV و T—پهای و بیال ⁴ IV, VI—
نشیب: I, IV و T—доб. б.:

همی زد همی کشت گردان ما * نه اندیشه بودش ز مردان ما
— I, IV, 8 ابا خاک— VI; زبا گرز— I, IV, 7 بر نغخت— T; در نغخت— I, 6 ببارد— IV, 5
سرم را— VI; سر من— I, IV, 9 جز از من نشد— T; وجز من نبد— VI; جز از من نبد
ببفکند— VI; زب خاک و خود بر نشست— I, 11 سرو قوش— VI; تن و قوش— I, IV, 10
درد و— I, 14 زمانی دگر— VI, 13 یالم— I, IV, 12. T— доб. 3 бб. از زین و بر خرد نشست
(название) خرد— I, 15. VI— после б. 3432; I, IV, б. 3430. I, IV, б. 3430. I, IV, б. 3430. I, IV, б. 3430.
بگشاد— VI, 17 چو— VI, 16 خود کام— T; هر کام— I, IV, б. 3430. I, IV, б. 3430. I, IV, б. 3430.
چنین میروی— VI; همیدون پرو— I, IV, 18. T (ср. б. 3394)— I, 19

که نگشاید این دست من هیچ کس * بجز جفت گلشهر در دهر و بس
I, IV — доб. б.: زبودن ز من پاک مهر — T; زبردت بنایاک چهر — VI²¹ زیر — JI, I²⁰
یکی تن به آید ز چندین [چندی—I] سوار * همانا که برگشت [بردارد—IV] این روزگار
خواب — VI²²

پی‌آورد لشکر بران رزمگاه
 همه مرز لشکر پراگنده دید
 بپرسید کین پهلوان با سپاه²
 3405 نبرد⁴ آگهی کس ز جنگ آوران
 که برد آگهی نزد آن دیوزاد
 اگر⁹ خاک بودیش پروردگار¹⁰
 سپهرم بدو گفت کاسان¹¹ بدی
 یکی گیو گودرز بودست و¹³ بس
 3410 ستوه آمد از جنگ یکتن¹⁵ سپاه
 سپهبد چو گفت سپهرم شنید
 سپهدار پیران بپیش اندرون
 گمان برد کو گیو را یافتست
 چو نزدیگتر شد نگه کرد شاه
 3415 ورا دید بر زین بسته چو سنگ²⁰
 بپرسید و زو ماند اندر شکفت
 بدو گفت پیران که شیر زیان
 نباشد چنان در صف کارزار
 [من آن دیدم از گیو کز پیل²³ و شیر

که آورد کلباد بد با سپاه
 بهر جای بر¹ مردم افگنده دید
 کی³ آمد ز ایران بدین رزمگاه
 که بگذشت زین سان⁵ سپاهی⁶ گران
 که کس را دل و مغز⁷ پیران مباد⁸
 ندیدی دو چشم من این روزگار
 اگر دل ز لشکر¹² هراسان بدی
 سوار ایچ با او ندیدند¹⁴ کس
 همی¹⁶ رفت گیو و فرنگیس و شاه¹⁷
 سپاهی ز پیش¹⁸ اندر آمد پدید
 سر و روی و یالشی¹⁹ همه پر ز خون
 بپیروزی از پیش بشتافتست
 چنان خسته بد پهلوان سپاه
 دو دست از پس پشت²¹ پالهنک
 غمی گشت و اندیشه اندر گرفت
 نه درنده گرگ²² و نه بر پیمان
 کجا گیو تنها بد ای شهریار
 نمیند جهان دیده مرد دلیر²⁴]

زین رو — IV⁵ نبود — I, IV⁴ که — I, IV, VI³ پهلوان سپاه — VI² پر — IV¹
 که گر — IV⁹ که آنجا سیاووشی دارد نژاد — T⁸ رای — I, IV⁷ سپاه — IV, VI⁶
 14 I, IV, 13 I, IV, VI و T — 12 I, IV, VI و T — 11 آموزگار — I, IV, VI¹⁰
 17 Б — б. оп.; IV и T — доб. бб.: 16 I, IV چنان — 15 VI و — VI¹⁵ ندیدیم — VI
 چو بشنید رنگ رخس زرد شد * ز گردون دل او پر از گرد شد
 ورا داد پاسخی که آمد پدید * سخن هرچه گوشم ز دانا شنید
 چو یزدان کسی را کند نیک بخت * ابی کوشش او [را] رساند به تخت
 I — 20 ریش و جامه — VI زوی و پایش — IV¹⁹ به پیش — I, IV, VI¹⁸ T — доб. те же бб.
 چون — VI زبر — I, IV²¹ بسته بزین بر چو سنگ — IV и T — بسته بزین همچو سنگ
 24 VI, T — б. оп. از وی که از گرگ — I, IV²³ شیر — VI, VI²²

بدو گفت گیو ای دلیر سپاه
بسوگند یابی مگر باره باز¹
که نگشاید این بند تو³ هیچکس
کجا مهتر بانوان تو اوست 3395
بدان⁶ گشت همداستان پهلوان
که نگشاید آن بندرا کس⁹ براه
بدو داد اسپ و دو دستش به بست¹¹
چرا سست گشتی باوردگاه
دو دستت بستم به بند دراز²
گشاینده گلشهر خواهیم⁴ و بس
و زو نیست پیدا⁵ ترا مغز و پوست
بسوگند بخزید اسپ و⁷ روان⁸
ز گلشهر سازد وی آن¹⁰ دستگاه
ازان پس بفرمود تا بر نشست¹²

۱۹

چو از لشکر آگه شد افراسیاب
بزد کوس و نای و¹⁴ سپه برنشاند 3400
دو منزل یکی کرد و آمد دوان¹⁵
برو تیهره شد تابش آفتاب¹³
ز ایوان بکردار آتش براند
همی ساخت¹⁶ بر سان تیهره از کمان

بگیو آنگهی گفت شاه دلیر * که اسپش مرا بخش ای نره شیر
ثم تشفع کیخسرو الیه فی آن یرد فرسه علیه B

I, IV² به سوگند خوردن دگر باره باز-VI؛ اگر خواهی این بادپای دوان-I, IV و T¹
I, IV و T-دوب. ب.؛ گوان-I, IV و T:

یکی سخت سوگند را یاد کن * به پیمان تن بسته [خسته-IV] آزاد کن
زو زیست پیدا-IV و زو نیست بند-I⁵ خواهم-T؛ دانیم-VI⁴ من-I, IV و T³
این بند-I, IV و T⁹ IV-ب. оп. و VI⁷ و VI⁶ و زو نیست پنهان-T⁸
VI¹¹ و VI-را این-IV¹⁰ آن بند من کس-T؛ آن بند ازو کس-VI؛ کس را
I, IV-دوب. 66.¹² بدو داد دو دست و او را به بست:

برفت و همی خواند او آفرین * ابر شاه و بر پهلوان زمین
فرنگیس و کیخسرو خوب چهر * به بر در گرفتند او را به هر
بدو گفت خسرو که پدرود باش * جهان جاودان تار و تو پود باش
اگر دادگستر دهمان توان * نباشد دریغ از تو چیز و روان
VI-دوب. 66.¹³ T-دوب. первые два из этих бб.

بزد کوس و بوق و بنه برنهاد * از ایوان بیامد بکردار باد
اندر-VI؛ آمد دمان-I, IV¹⁵ کوس و بوق و VI-نای روپین-IV؛ کوس و روپین-I¹⁴
جست-I, IV و T¹⁶ دوان

فرنگی‌س را دید دیدده پر آب
 بگیو آن زمان¹ گفت کای سرفراز
 چنان دان که این پیرسر پهلوان 3380
 پس از داور دادگر رهنمون
 ز بد مهر او پرده⁴ جان ماست
 بدو گفت گیو ای سر بانوان
 یکی سخت سوگند خوردم بماه
 که گر دست یابم برو روز کین⁸ 3385
 بدو گفت کیخسرو ای شیرفشی
 کنونش¹¹ بسوگند گستاخ کن
 چو از خنجرت خون چکد بر زمین
 بشد گیو و گوشش بخنجر بسفت
 چنین گفت پیران از انپس بشاه
 بفرمای کاسپم دهد باز نیز 3390

کشیدی - IV؛ چشیدی چنین رنج - I؛ و 2 Л, VI - доб. 2 آنگی - T؛ این چنین - I, IV

بما بخششی ای نامور تو کنون * 3 VI - оп. و 4 IV - بوده⁵ I, IV и T - доб. б.؛ چنین رنج VI

بما بخششی ای نامور تو کنون * که هرگز نبد بر بدی رهنمون
 I, IV, VI - 7 انوشه بزی شاد و روشن روان - T؛ کادوشه روان پادشاه جهان - I, IV, VI
 کنم ارغوانی - IV؛ ز خویش کنم لعل روی - I⁹ بزور و بکین - VI⁸ سرافراز شاه
 I, IV - 13 آید و - IV¹² کنون دل - T, IV, VI и I¹¹ روان را - T, IV, VI и I¹⁰ بخونش
 доб. бб.:

دل شاه خسرو بدو [برو - IV] گرم دید * رخانش [روانش - IV] پر از آب و آرم دید
 بدو گفت کای شاه دل شاد دار * روان را ازین کنار آزاد دار
 چو او صد هزاران فدای تو باد * خرد آفرینشش روی تو باد
 بدو گفت کای نیکپی پهلوان * بوی [برین - IV] شادودل شاد [شاد دل شاه - IV]
 تا جاودان

VI - 14 ز سوگند بر تن درستی نهفت [گرفت - IV] I, IV - 14 T - доб. первый из этих бб.
 که بالا - I, IV - 15 ز سوگند بر تن درستی بغفت - T؛ نه سوگند برتر درستی نجست
 که نتوان پیاده شدن تا سپاه - T؛ که بالای شد بیگمان با سپاه - VI؛ شدی از کمان سپاه
 I, IV и T - доб. бб.:

- 3365 از افگنده شد روی هامون چو کوه
قفای یلان سوی او شد² همه
چو لشکر هزیمت شد از پیش گیو⁴
چنان خیره برگشت و بگذاشت آب⁶
دمان تا بنزدیک پیران رسید
3370 بخواری پیاده ببردش کشان
چنین گفت کین بددل و¹¹ بی وفا
سیاوش بگفتار او سر بداد
ابر شاه پیران گرفت آفرین
همی گفت کای شاه دانش پژوه
3375 تو دانسته درد و تیمار من
سزد گر من از چنگ این ازدها
بکیخسرو اندر¹⁶ نگه کرد گیو

گريزان — I, IV, 4 میان — I, IV, VI و T — 3 بد — I, IV, VI و T — 2 ز گرزش — I, IV, 1
3367 стоит после б. 3368; VI — б. оп.; T — переставлены мисра.
I, IV, 9 که لشکر ندیدش — VI, 8 تو — VI, 7 بگذشت از آب — I, 6 لشکر — IV و T, 5
VI و T — دوان, 10 I, IV و T (вар.) — доб. бб.:

بر شاه بردش دل افکار [ابر زار — IV] و خوار * دو رخساره زرد و درافگنده زار [خوار — IV]
پیاده بنزدیک خسرو زمین * ببوسید و بر شاه کرد آفرین
کین — I, IV و T, 11 فطرح عند ذلک پیران نفسه بین یدی کیخسرو و قبل الارض — ср. Б.
I, IV, 13 گر او خاک شد — VI; چو او باد گشت — I, IV و T, 12 کای بدرگ — VI; بد تن
I — доб. бб. 15 دو کوه — IV, 14 خروشید و بوسید — T و I:

اگر بنده بودی بدرگاه شاه * سیاوش خسرو نگشتی تباه
همان گر نپیوستمی ناگهان * فرنگیس را خاک بودی نهان
IV و T — доб. первый из этих бб., IV — также вариант второго:

همان گونه پیوستمی ناگهان * فرنگیس را جان بودی نهان
T — доб. другой б.:

تو و مادرت هر دو از چنگ دیو * برون آوردم برای و بریدو
I, IV و T — آنکه 16

- 3350 ز بالا¹ بپستی بپیچید گیو
چو از آب وز لشکرش دور کرد
گریزان ازو پهلوان بلند
هم آورد با گیو نزدیک شد
بپیچید گیو سرافراز یال
3355 سر پهلوان اندر آمد به بند
پیماده بپیشش اندر افگند خوار
نیفگند بر خاک و دستش به بست
درفشش⁹ گرفته بچنگ¹⁰ اندرون
چو ترکان درفش سپهدار خویش
3360 خسروش آمد و ناله کز نای
جهان دیده¹⁴ گیو اندر آمد بآب
برآورد گرز گران را بکفت
سیمک شد عنان و گران شد رکیب
بشمشیر و با نیزه سرگرای
- گریزان همی شد ز² سالار نیو³
بزیغ اندر افگند گرز نبرد⁴
ز فترک بگشاد پیچان کمند⁵
جهان چون شب تیره تاریک شد
کمند اندر افگند و⁶ کردش دوال
ز زین برگرفتشی بغم کمند
ببردش دمان تا لب رودبار⁷
سلیحش بپوشید و خود بر⁸ نشست
بشدد تا لب آب گلزریون¹¹
دیدند رفتند ناچار پیش¹²
دم نای رویین¹³ و هندی درای
چو کشتی که از باد گیرد شتاب¹⁵
سپه ماند از¹⁶ کار او در شگفت
سر سرکشان خیره گشت از نهیب
همی کشت ازیشان یل رهنمای¹⁷

1 I, VI и T — جنگش 2 T — رفت 3 IV — б. оп. 4 I, IV и T — доб. б.:

یکی حمله آورد بر پهلوان * تو گفتی که بود ازدهای دمان
IV — доб. еще б.:

هزیمت شد از گیو پیران شیر * پس اندر همی تاخت گیو دلیر
5 VI — б. 3352 стоит после б. 3353 текста; I, IV — делят б. на два.:

نهانی از آن پهلوان [نامدار — IV] بلند * ز فترک بگشاد پیچان کمند
بینداخت آنگه بسالار گیو * بدان تا به بند آورد گرد نیو

بر خود — VI 8 بدور از لب جویبار — VI и T 9 بدور از لب رودبار — I, IV 7 افکنده — VI 6
الی شط النهر — B 11 گرفته بدست — I, IV, VI и T 10 وأخذ رمحه — B 9 درفش — J 9

چنان دید — VI 12 چو آن دید — I, IV 14 سرغین — I, IV, VI 13 ناچار رفتار خویش — VI 12
VI — مانده از — IV 18 کز آب اندر آرد شتاب — VI 15 ز آب اندر آمد بتاب — I, IV 15

17 I, IV, VI, T — ماند از آن

به تیغ و رکیب و بگرز و بباد * همی ترکرا خاک بر سر نهاد

بدو گفست کای پدرگ دیوزاد²
 دلاور بپیشش سپاه آمدی
 برت را کفن چنگ شاهین بود
 چو مور اندر آید بگردش⁷ هزار
 نه مورست پوشیده مرد و ستور⁸
 چو مردار گردد کشندش بخاک¹⁰
 که چون بر گوزنی سر آید زمان¹¹
 بیاید دمان پیشش من بگذرد¹³
 همان پیشش این نامدار آنچه¹⁵
 سزد گر بآب اندر آیی دلیر
 چه آید ترا بر سر ای نامدار¹⁷
 سر سرکشان اندر آرم بزییر²⁰
 سرانرا²² همه زیر پای آورم
 دلش گشت پر خون²³ و پر آب چشم
 بگردن بر آورد گرز گران
 همی داد نیکی دهش را درود
 بدان تا بر آمد سپهبد²⁶ ز آب

چو بشنید پیرانش¹ دشنام داد
 چو³ تنها بدین رزمگاه⁴ آمدی
 کنون خوردنت نوک⁵ ژوپین بود
 اگر کوه آهن بود⁶ یک سوار
 [شود خیره سر گرچه خردست مور
 کنند این زره بر تنش⁹ چاک چاک
 یکی داستان زد هژیر دمان
 زمانه برو دم همی¹² بشمرد
 زمان آوردت¹⁴ کنون پیشش من
 بدو گفت گیو ای سپهدار شیر
 به بینی کزین پرهنر¹⁶ یک سوار
 هزارید¹⁸ و من نامور یک دلیر¹⁹
 چو من گرز²¹ سرگرای آورم
 چو بشنید پیران بر آورد خشم
 برانگیخت اسب و بیفشازد ران
 چو کشتی زدشت اندر آمد²⁴ برو
 نکرد هیچ²⁵ گیو آزمونرا شتاب

3335

3340

3345

فلما رآه بیران من ذلك الجاذب صاح عليه — cr. B. زیر آشفست پیران و — I, IV, VI و T —
 T —⁵ برین روزگار — VI —⁴ تو — I, IV, VI —³ کای بدتن بدنژاد — I, IV, VI —² و جعل یشتمه
 تو گر کوه آهن بوی — T — اگر کوه اگر آهنی — VI — اگر ز آهنی کوه ای — I, IV —⁶ زخم
 و لو كنت من الحديد فلسست الا رجلا واحدا — cr. перевод B — بگردت — I, IV, VI و T —⁷
 چو مرداری — I —¹⁰ در برت — I, IV و T —⁹ Так в K; Л —⁸ بینم — (ред.); I, IV, VI — б. оп.
 VI — چو مردار بی سر کشتند بخاک — IV — اندر کشتند بخاک
 کنند آن زره بر قننت پاره پار * چو مردی قننت برکشیدن بخاک
 همی — VI — نفسهاش را — I, IV —¹² (без рифмы). که چون گور خورا سر آید همی — VI —¹¹
 I — б. оп.;¹⁵ آوردنت — IV —¹⁴ بپاید [نباید — IV] که بر شیر نر بگذرد — I, IV —¹³ دم برو
 VI — هوشیار — IV —¹⁷ نامور — I, IV —¹⁸ I, IV, VI, T — доб. отрывок в 43 бб. (см. приложение IV). هزارند و — IV —¹⁸ б. оп.
 3342, 3343, T —²⁰ ز بار — VI —²⁰ هزبرم من نامور یکسوار — VI —¹⁹ هزارد و — IV —¹⁸ б. оп.
 VI —²⁴ درد — VI — جوش — I, IV و T —²³ سرانتان — I, IV, VI —²² و — VI —²¹ 3344 оп.
 سپهبد بر آید — I, IV —²⁶ نکرد آنچه — VI —²⁵ آرد

جهاندار پیروز یار منست بدو گفت کیخسرو ای رزمساز²
 ز دام بلا یافتم من رها 3320
 بهامون مرا رفت باید کنون
 بدو گفت گیو ای شه سرفراز
 پدر پهلوانست و من⁹ پهلوان
 برادر مرا هست هفتاد و هشت
 بسی پهلوانست و شاه اندکی 3325
 اگر من شوم کشته دیگر بود
 اگر تو شوی دور از ایدر تپاه
 شود رنج من هفت ساله بماد
 تو بالا گزین و سپهرا به بین
 بپوشید درع و پیامد چو شیر 3330
 ازین سوی شه بود¹⁷ ز آنسو¹⁸ سپاه
 چو رعد بهاران بغرید گیو

سر اختر اندر کنار منست¹
 کنون بر تو بر کار من شد³ دراز⁴
 تو چندین⁵ مشو در دم ازدها⁶
 فشاندن بشمشیر بر شید⁷ خون
 جهانرا بنام⁸ تو آمد نیاز
 بشاهی نه پیچیم جان و روان¹⁰
 جهان شد چو نام تو اندر گذشت
 چه باشد چو پیدا نباشد یکی¹¹
 سر تاجور باشد¹² افسر بود
 نیمینم کسی از در تاج و گاه¹³
 دگر آنک ننگ¹⁴ آورم بر نژاد¹⁵
 مرا یار باشد جهان آفرین¹⁶
 همان باره دستکشرا بزیر
 میانچی شده رود و بر بسته راه
 ز سالار لشکر همی جست نیو¹⁹

¹ I, IV и T — доб. б.:

به نیروی یزدان جان آفرین * سواری نمانم بر افراز زمین
 جهانرا بتاج تو آمد—VI⁴ کار من بر تو گردد—I, IV³ پس خسرو رزم ساز—VI²
 ز شمشیر—I, IV и T; شیر—Так в К; 7 3320—3322 оп. VI—66. 8 خیره—I⁵ نیاز
 T—بشاهی نه پیچید نژادی روان—I, IV, VI¹⁰ ما—VI⁹ بتاج—I, IV и T⁸ بر چرخ
 B—چه اندک چه [که—T] پیدا نه بینم یکی—I, IV, VI и T¹¹ همیشه بر شاه بسته میان
 перевод бб. 3325—3329 отсутствует. 12 IV, VI—باید 13 VI—

و گر دور از ایدر تو گردی تپاه * نباشد بگیتتی یکی پادشاه
 I, IV, T — доб. б.:¹⁶ بدژاد—VI¹⁵ و دیگر که عیب—I, IV, VI¹⁴
 چو پیروز باشم هم از فتر تست * جهان دیده [جمله—T] در سایه پتر تست
 I—18¹⁸ ازین سو سپهبد—VI, T; ازین رو سپهبد—I¹⁷
 IV—19¹⁹ B — перевод б. отсутствует. و زان رو—IV

چنین تا بیامد یکی^۱ ژرف رود
بنش^۴ ژرف و پهناش کوتاه بود
نشسته فرنگیس بر پاسگاه^۶
فرنگیس زان جایگه بنگرید
دوان شد بر گیو و آگاه کرد
بدو گفت کای مرد با رنج خیز
ترا گر بیابند بیجان کنند
مرا با پسر دیده گردد^{۱۱} پر آب
و زان پس ندانم چه آید گزند^{۱۳}
بدو گفت گیوای مه^{۱۵} بانوان
تو با^{۱۶} شاه بر شو به بالای تند

1 IV — بنزدیکی — I — доб. бб.:
 برفتند ترکان چو باد روان * بفرمان آن نامور پهلوان
 و زانروی گیو و فرنگیس و شاه * شدندی شتابان بدان شاهراه
 چنمین تا بنزدیکی ژرف رود * رسیدند با جوشن و درع و خود
 بدو رفتن گیو — 2 I — همی — IV — مغی — 3 I — доб. бб.:
 و بدان رفتن مرد گمراه بود — T — رفرو رفتن گیو بیگاه بود — VI — بی راه بود
 بدان آب را نام گلزار چون * بدی در بهاران چو دریای خون
 و قعدت فری کیس علی — B — мисра передано: دیده گاه — 4 VI — B — перевод б. отсутствует.
 5 I, IV — обратный порядок — 6 I, IV — обратный порядок — 7 VI — دیو: ср. бб. 3233 и 3312 (варианты).
 8 I, IV — обратный порядок — 9 I, IV — обратный порядок — 10 I, IV — обратный порядок — 11 I, IV — обратный порядок — 12 I, IV, VI и T — نزدیک — 13 I, IV, VI и T — نزدیک — 14 I, IV — обратный порядок — 15 I — گفت ای سرور — 16 VI —

یکی لشکر آمد بر¹ ما بچنگ
چنان باز گشتند آن² کس که زیست
گذشته ز رستم بایران سوار
ازو شاد شد خسرو پاک دین
3280 بخوردند چیزی کجا³ یافتند
چو ترکان بنزدیک پیران شدند
بر آشفت پیران بکلمباد گفت
چه⁴ کردید با گیو و⁵ خسرو کجاست
بدو گفت کلمباد کای پهلوان
3285 که گیو دلاور بگردان⁶ چه کرد
فراوان ببلششکر مرا دیده
همانا که گوپال پیش از هزار
سرش ویژه گفتی که سندان شدست
من آورد رستم بسی دیده ام
3290 بزخمش ندیدم چنین پایدار⁷
همی هر زمان تیز و جوشان بدی⁸

چو کلمباد و نستیهن تیزچنگ
که بر یال و برشان بپاید گریست
ندانم که با من کند کارزار
ستودش فراوان و کرد آفرین
سوی راه بی راه پشتافتند
چنان خسته و زار و گریان⁹ شدند
که چونین شگفتی نشاید نهفت¹⁰
سخن بر چه سانس¹¹ برگوی راست
بپیش تو گر بر گشایم زبان
دلت سیر گردد به¹² دشت نبرد
نبرد مرا هم پسندیده¹³
گرفتی ز دست من آن نامدار¹⁴
بر و ساعدش پیل دندان شدست
ز جنگ آوران نیز بشنیده ام
نه در کوشش و پیچش¹⁵ کارزار¹⁶
بنوی چو پیل¹⁷ خروشان بدی¹⁸

IV и I — پیرانان — 4 که در — I, IV и T — 3 هر — I, IV, VI и T — 2 پس — I, IV, VI и T — 1

— IV, VI — 7 چو — VI — 6 (ср. б. 3271). که این کوه خارا است با یال و سفت — VI — 5 بریان — T —
и оп. — I, IV, VI — 8 رفت — I, IV, VI — 9 بترکان — Л — 10 I, VI и T — ز — I, IV — доб. б.: 11

برانسانش آوردم اندر رکیب * که گفتم نه [به-IV] بینم هم اکنون نشیب
چنان نامدار — IV — چنان پایدار — I — 13 زدندی بران تارک ترگدار — VI — ای نامدار — T — 12
I, IV — доб. бб.: — I, IV — доб. бб.: 15 جنیش و گردش — VI — پیچش و گردش — I, IV и T — 14

گر آن گرزها موم بودی بسنگ * سنان سواران ز چرم پلنگ
کنون خیره آهرمن دلگسل * ورا از تو بر کرد [کردست-IV] و شد داغ دل
نبودی شگفتی بر و یال اوی * شدی کوفته خرد چنگال اوی
VI и T — доб. вариант первого б.:

گر آن گرزها کور [موم-T] بودی بچنگ * سنان سواران چو چنگ [چرم-T] پلنگ
и третий из этих бб. — I, IV, VI и T — 18 چو پیل — I, IV, VI — 17 شدی — I, IV, VI и T — 16
شدی; I, IV и T — доб. б.:

همی ریخت آهن ز بالای^۱ برز
 سرانرا همی شد سر^۲ از جنگ سپر
 که چون چشمه بودیش دریا بچشم^۴
 چنان لشکری همچو^۵ شیر زیان^۶
 بپوشید دیدار خورشید و ماه^۷
 ز خون نیستان کرد چون میستان^۸
 ستوه آمدند آن سواران ز^{۱۰} نیو
 که این کوه خاراست نه یال و سفت^{۱۱}
 بنزدیک پییران گردن فراز^{۱۳}
 ز خون خاک چون ارغوان گشته بود^{۱۵}
 پر از خون بر^{۱۷} و جنگ بر سان شیر
 خرد را ز اندیشش آزاد دار^{۱۹}

زمانی بختیگر زمانی بگز
 ازان زخم گوپال گیو دلیر 3265
 دل گیو خندان شد از زور^۳ خشم
 ازان پس گرفتندش اندر میان
 ز نیزه نیستان شد آوردگاه
 غمی شد دل شیر در نیستان
 ازیشان پیفگند بسیار^۹ گیو 3270
 به نستین گرد کلباد گفت
 همه خسته و بسته^{۱۲} گشتند باز
 همه غار و^{۱۴} هامون پر از کشته بود^{۱۵}
 چو نزدیک^{۱۸} کیخسرو آمد دلیر
 بدو گفت^{۱۸} کای شاه دل شاد دار 3275

خندان — VI؛ چندان شد از زور — IV^۳ همه سر شد — I, IV, VI و T^۲ پولاد — I^۱
 IV, VI و T — شیر لشکر گشن و — I^۵ LI — б. оп. چو نان شد از درد و — T زبدی روز
 VI — доб. б.: چنان لشکر گشن و

ز نیزه هوا گشت چون نیستان * همه خاک آورد چون میستان
 ср. б. 3269 текста. VI — VII و خورشید دریا و بپوشید و ماه — VI^۷
 I, IV, VI و T — فراوان پیفگند — I, IV, VI و T^۹ I, IV, VI و T — سفت و
 VI — з оп. I, IV, VI و T — یال و سفت — I, IV, VI و T^{۱۱} VI — з оп.

بدان کین همه فر کیخسروست * نه از تیغ و گوپال گیو گوست
 ندانم چه آید برین بوم و بر * ز حکم خداوندان بر [گروگر نشاید — IV] گذر
 ز گفتار اخترشناسان نشان * بد آید بدین نامور سرکشان
 یکی حمله کردند بر سان شیر * بران لشکر گشن با دار و گیر
 خروش آمد و ناله کز نای * همی کوه را دل برآمد ز جای
 IV — 14 IV — б. стоит после б. 3273. I, IV — б. گشته — IV, VI — 12 T — доб. варианты тех же бб.
 I, IV و T — شد — I, IV و T^{۱۵} همانا و — VI همه غار

گریزان برفتند یکسر سپاه * ز گیو سرافراز لشکر پناه
 خرد یاد [یار — IV] — I, IV, VI — 19 بگفتا — VI — 18 بود — VI — 17 به نزدیک — I, IV, VI و T — 16
 دار و دل [تن — VI] آباد دار

- 3250 چو بشنید پیران غمی گشت سخت
ز گردان³ گزین کرد کلبادرا
بفرمود تا⁶ ترک سیصد سوار⁷
سر گیو بر نیزه سازید گفت
به بندید کیخسرو شوم را
3255 سپاهی برین گونه گرد و جوان
فرنگیسی با رنج دیده پسر
ز پیمودن راه و رنج شبان
دو تن خفته و گیو با رنج و خشم
بمرگستوان اندرون اسب گیو
3260 زره در بر و بر سرش بود¹⁴ ترک
چو از دور گرد سپهر را بدید
خروشی برآورد بر سان ابر
میان سواران پیامد¹⁸ چو گرد
- بلرزید بر سان برگ¹ درخت²
چو نستیمهن⁴ گرد پولادرا⁵
برفتند تازان بران کارزار⁸
فرنگیسی را خاک باید نهفت
بداختر پی او⁹ بر و بوم را¹⁰
برفتند بیدار دو پهلوان
بغواب اندر آورده بودند سر
جهانجوی را¹¹ گیو بد پاسمان
براه سواران¹² نهاده دو چشم
چنان چون بود ساز مردان¹³ نیو
دل ارغنده و تن¹⁵ نهاده بمرگ
بزد دست و تیغ از میان برکشید
که تاریک¹⁶ شد مغز و چشم¹⁷ هژبر
ز پرخشاش او خاک شد لاژورد

¹ I, IV, VI и T — شاخ ² I, IV и T — доб. бб.:

همی گفت با دل که آمد پدید * سخن هرچه گوشم ز مهتر شنید
چه گویم کنون پیشش افراسیاب * مرا گشت نزدیک او تیمره آب
³ I, IV и T — هزار ⁴ VI — با ⁵ IV — کشوادرا ⁶ VI — و ⁷ I, IV — ترکان ⁸ J, I —
T — I, IV, VI — доб. бб.: و گرد از در کارزار — VI — گرد از در کارزار — T —

سپهبد چو نستیمهن و بارمان * کجا پیل را گفت بی کارمان [بیدارمان — VI]
I, IV и T — доб. еще бб.:

چنین گفت پیران بلشکر که هین * مغارید سرها ابر پشت زین
و اُرکب امراءه بولاد و کلباد و نستیمهن فی ثلثمایة فارس من اعیان العسکر و — B
¹⁰ I, IV, T — پی بی — VI — و بدو این — ⁹ VI — امرهم بالركض فی آزار القوم و القبض علیهم
VI — доб. бб.:

اگر آب بگذارد آن [این — VI] بدنشان * چه آرد برین مرز بر [بوم و این — VI] سرکشان
زهر سر شیر — ¹⁴ I, IV, VI — رسم سالار — ¹³ I, IV и T — بیابان — ¹² VI — مر آن هر دو را — ¹¹ T —
دل آغنده و تن — T — دل و جان ز کینه — VI — دل و جان و تن را — ¹⁵ J — بر سرش نیز — T —
درآمد — ¹⁸ I, IV, VI и T — چشم و جان — VI — مغز و جان — ¹⁷ I, IV и T — کنارنگ — ¹⁶ I, IV —

همان گنج گوپال¹ و برگستوان
 در² گنج بگشاد پیش پسر
 چنین گفت با گیو کای برده رنج⁴
 ز دینار وز گوهر شاهوار
 بموسید پیشش زمین پهلوان
 همه⁶ پاسبازیم و گنج آن تست
 زمین از تو گردد بهار⁸ بهشت
 جهان پیشش فرزند تو بنده باد
 چو افتاد بر خواسته چشم گیو
 ز گوهر که پرمایه تر یافتند
 همان ترک و پرمایه برگستوان
 سر¹² گنج را شاه کرد استوار

همان گنج گوپال¹ و برگستوان
 در² گنج بگشاد پیش پسر
 چنین گفت با گیو کای برده رنج⁴
 ز دینار وز گوهر شاهوار
 بموسید پیشش زمین پهلوان
 همه⁶ پاسبازیم و گنج آن تست
 زمین از تو گردد بهار⁸ بهشت
 جهان پیشش فرزند تو بنده باد
 چو افتاد بر خواسته چشم گیو
 ز گوهر که پرمایه تر یافتند
 همان ترک و پرمایه برگستوان
 سر¹² گنج را شاه کرد استوار

بهران بادپایان با آفرین
 برفتند هر سه بکردار باد
 نهانی چنان چون بود¹⁴ نرم نرم
 که خسرو بایران نهادست روی
 کس آمد بنزدیک پیران بگفت
 بنزدیک بییداردل¹⁶ شاه نیو
 فرنگی پس و شاه و گو¹⁷ جنگ جوی

چو این کرده شد بر نهادند زین
 فرنگی پس ترگی¹³ بسر بر نهاد
 سران سوی ایران نهادند گرم
 بشد¹⁵ شهر یکسر پر از گفت و گوی
 نهاد این سخن یکزمان در نهفت
 که آمد ز ایران سرافراز گیو
 سوی شهر ایران نهادند روی

با دیو—VI 4 دل—I, IV 3 سر—VI و T 2 گنج و یال—VI 1 گنج و گوپال—IV 1
 رنج و گنج—VI 7 که ما—I, IV و T 6 3236. ب. стоит после б. I, IV, VI و T 5 کای دیده رنج
 بدسگالان—T; بدسگالانت افکنده—I, IV, VI 10 راند—VI; دارد—IV 9 بهاران—I, IV و T 8
 نهان—VI 14 تاجی—VI 13 در—I, IV و T 12 لسیاوخش—B; سواران—VI 11 تو کنده
 یل—I, IV و T 17 بیدار شد—VI 16 چو شد—VI; همه—I, IV 15 چون بود آنچنان

- 3215 که شاید که اندیشش پهلوان بدو گفت گیو ای شه سرفراز¹ تو از⁴ ایزدی فَر و برز کیان بدو گفت زین اسب فَرخ نژاد چنین بود⁷ اندیشش پهلوان کنون رفت و رنج مرا باد کرد⁹ 3220 ز اسب اندر آمد جهان دیده گیو که روز و شبان بر تو فرخنده باد که با برز و اورندی¹² و رای و فَر¹³ ز بالا بایوان نهادند روی چو نزد فرنگیس رفتند باز 3225 بدان تا نهانی¹⁹ بود کارشان فرنگیس چون روی بهزاد دید دو رخرا بیال و برش بر نهاد چو آب دو²³ دیده پراگنده کرد بایوان یکی گنج بودش²⁴ نهان 3230 یکی گنج آگنده دینار بود
- کنم آشکارا بروش روان سزد² کاشکارا بود بر تو راز³ بموی اندر آیی⁵ به بینی میان⁶ یکی بر دل اندیشش آمدت یاد که اهریمن آمد بر این جوان⁸ دل شاد من سخت ناشاد کرد¹⁰ همی آفرین خواند بر شاه نیو سر¹¹ بدسگالان تو کنده باد ترا داد داور¹⁴ هنر با گهر¹⁵ پیر اندیشش مغز¹⁶ و روان راهجوی¹⁷ سخن رفت چندی ز راه¹⁸ دراز نباشد کسی آگه از رازشان²⁰ شد از آب دیده رخش ناپدید ز درد سیاوش بسی²¹ کرد یاد²² سبک سر سوی گنج آگنده کرد نمد زان کسی آگه اندر²⁵ جهان زره²⁶ بود و یاقوت بسپار بود

یکی بر دل اندیشه — VI³ شود — IV². شاد, описка, должнъ быть شاه — VI¹.
 آری — I⁵ بدین — I, IV и T⁴. 3217. б. ошибочно повторено второе мисра. آمدت یاد — IV⁶ — бб. 3216, 3217 стоят после б. 3218 текста; VI⁷ — бб. 3216, 3217 оп. I, IV, VI и T⁷.
 IV, VI — کرد باد — I и T⁹. آید بر این جوان — VI; آمد بچنگ جوان — I, IV⁸. کردی
 پیر از رنج جان من و دیو شاد — VI; پیر از غم روان من و دیو شاد — I, IV и T¹⁰. کرد یاد
 که با — VI; که با فَر و اورنگ و با جاه و فَر — IV¹³. اورنگی — I¹². دل — I, IV, VI¹¹.
 I¹⁷ — طبع — VI¹⁶. گهر با هنر — IV¹⁵. بر آمیخت زیبا — VI¹⁴. ایزدی رای داری و فَر
 VI — کسی آگه ز بازارشان — I, IV и T²⁰. نهادی — VI¹⁹. گفت چندی براه — VI¹⁸. б. оп.
 VI — روان سیاوش همی — I, IV, VI и T²¹. کس آگه ز گفتارشان — VI²². б. оп. I, IV²³.
 گهر — T²⁶. نه بودی کسی آگه ازان در — VI²⁵. یکی گنج آگنده بد در — VI²⁴. آب از دو

پناده همی رفت بر¹ پیش گیو
 چنان چون بود مردم چارهجوی²
 بخوردند سیراب و⁴ گشتند باز⁵
 یکی باد سرد از جگر برکشید⁶
 رکیب دراز و جناغ خدنگ⁸
 از آنجا که بد دست¹⁰ ننهاده پیش
 بپوید و با زین سوی او شتافت¹¹
 بر و یال بپسود و بشخود موی¹³
 بسسی¹⁵ از پدر کرد با درد یاد
 برآمد ز جا آن هیون¹⁷ گران
 بپژید و¹⁸ گیو شد ناپدید¹⁹
 بدان خیرگی نام یزدان بخواند
 یکی بارگی گشت و بنمود روی
 همین²³ رنج بد در جهان گنج من
 گران کرد باز آن عنان²⁶ سپاه
 چنین گفت بیدار دل شاه نیو

نشست از بر اسب سالار نیو
 بدان قند بالا نهاده روی
 فسیله چو آمد بتنگی فراز³ 3200
 نگه کرد بهزاد و کی را بدید
 بدید آن نشست سیاوش پلنگ⁷
 همی داشت در⁹ آبخور پای خویش
 چو کیخسرو او را بآرام یافت
 بمالید بر چشم او دست¹² و روی 3205
 لگامش بدو داد و¹⁴ زین بر نهاده
 چو بنشست بر باره¹⁶ بفشارد ران
 بکردار باد هوا بردمید
 غمی شد دل گیو و²⁰ خیره بماند
 همی گفت کاهرمین²¹ چارهجوی 3210
 کنون جان خسرو شد و²² رنج من
 چو یک نیمه بپژید زان²⁴ کوه شاه²⁵
 همی بود تا پیش او رفت گیو

1 I, IV, VI – در 2 راهجوی – VI 3 هزار – VI 4 I, IV – و. оп. 5 I, IV и T – доб. б.:

شتابان بشد خسرو سرفراز * بنزدیک آن چشمه چون شد فراز
 به بهزاد بنمود زین و لگام * بدان تا برآیدش ازان کار کام
 که زان – I¹⁰ بر – I, IV, VI и T – پلنگ – Л⁸ گنگ – IV; خدنگ – Л⁷ VI – б. оп.
 11 I, IV и T – доб. бб.: از آنجا که بد پای – T; ازان خاک بر پای – VI; ججا که بد دست
 همی بود بر جای شبیرنگ زاد * ز دو چشم او چشمهها برگشاد
 سپهدار با گیو گریان شدند * چو بر آتش تیز بریان شدند
 گشادند از دیدگان هر دو آب * زبان پر ز نفرین افراسیاب
 14 I, IV – بر و یال و گپسو و پخشیده موی – VI; زوی – IV¹³ دستش ابر چشم – IV¹²
 15 I, IV, VI – همی 16 I, IV, VI – بر زین 17 VI – هیونی 18 VI – بپوسید
 19 VI – و. оп. 20 VI – نامید 21 VI – اهرمین 22 VI – شدی 23 I, IV – همه
 24 VI – از 25 VI – راه 26 VI – رکاب T – همی

دل از جان شیرین شود ناامید
 نمیند کسی² آشکار و نهان
 همه مرز ما جای آهرمنست
 نگر تا نیوشی³ یکی پند من⁴
 برانگیزد آتشی ز آباد بوم
 بیکسو ز راه سواران تور⁶
 که از دیدنش تازه⁷ گردد روان⁸
 برو سوی آن مرغزاران پگاه¹⁰
 که خواب و خورد سپهبد شود¹²
 بآبشخور آید سوی جویبار
 چو او رام گردد تو بگذار گام¹³
 بیارای و بهسای رویش بمهر¹⁵
 برو تیره شد روی روز سپید
 که فرمان مبر زین سپس بادرا
 چو کیخسرو آید ترا خواستار
 ز دشمن زمین را بنعلت برو¹⁸

بیاید¹ بکردار دیو سپید
 یکی را ز ما زنده اندر جهان
 جهان پر ز بدخواه و پر دشمنست
 تو ای بافرین شاه فرزند من 3185
 که گر⁵ آگهی یابد آن مرد شوم
 یکی مرغزارست ز ایدر نه دور
 همان جویبارست و آب روان
 تو بر گیر⁹ زین و لگام سپاه
 چو خورشید بر تیغ گنبد شود¹¹ 3190
 گله هرچ هست اندر آن مرغزار
 به بهزاد بنمای زین و لگام
 چو آبی برش¹⁴ نیک بنمای چهر
 سیاوش چو گشت از جهان ناامید
 چنین گفت شیرنگ بهزاد را 3195
 همی باش بر¹⁶ کوه و در¹⁷ مرغزار
 ورا بارگی باش و گیتی بکوب

نماند همی - T؛ نه بینند نیز - VI؛ نمانند نیز - IV؛ نماند نه نیز - I² بیامد - VI¹

3187-3189 оп. VI - 66. اگر - VI؛ وگر - IV⁵ I, IV, VI - б. оп. شنو تا بگویم - T³

پراه - I¹⁰ با گیو و - IV؛ با گیو - I⁹ I, IV и T - б. оп.; ср. прим. 10. دیده - Л⁷

I, IV и T - доб. бб.:

به بینی یکی کوه سر بر سپهر * که بروی بساید همی ابر چهر
 ببالا برآیی یکی مرغزار * به بینی بکردار خرم بهار
 یکی جویبارست و آب روان * ز دیدار او تازه گردد روان
 در خواه راه - VI؛ در خواب راه [رای - T] سپهبد کشید - I, IV, T¹² کشید - I, IV¹¹
 I, IV¹⁴ چو آرام گردد تو بردار گام - VI؛ چنو رام گردد تو بردار گام - I, IV¹³ سپهبد شود
 بیارای و پیش آی - VI؛ بخوان و برو مال دستت بمهر - I, IV и T¹⁵ برو پیش او - IV
 I, IV - доб. б. 18 VI - 17 و بر - VI؛ در - I, IV и T¹⁶ (так!). رویش بمهر

کجا یابد او مر ترا بی گمان * چو بشنید خسرو چو شیر دمان [ژیان - IV]

- 3165 که داند بگیتی¹ که من زنده ام سپاسی از جهاندار کین رنج سخت برفتند زان بیشه هر دو برادر و زان هفت ساله غم و درد او همی گفت با شاه یکسر⁵ سخن همان⁶ خواب گودرز و رنج دراز ز کاوسی کشی سال بفرگند فر ز ایران⁹ پراگنده شد رنگ و بوی دل خسرو از درد و رنجش¹⁰ بسوخت بدو گفت کاکنون ز رنج دراز مرا چون پدر باش و با کس مگوی
- 3170 سپید¹⁴ نشست از بر اسپ¹⁵ گیو یکی تیغ هندی گرفته بچنگ زدی گیو بییداردل گردنش برفتند سوی سیماوش گرد فرنگیس را نیز کردند یار که هر سه برادر آرد روی فرنگیس گفت ار درنگ آوریم ازین آگهی یابد افراسیاب
- 3175 پیاده همی رفت بر پیش نیو¹⁶ هر آنکس که پیش آمدی¹⁷ بی درنگ بزیر گل و خاک کردی تنش چو آمد دو تن را دل و هوش گرد¹⁸ نهانی بران بر نهادند کار نهان از دلیران پرخاشجوی جهان بر دل¹⁹ خویش تنگ آوریم²⁰ نسازد بخورد و نیازد²¹ خواب

1 I, IV و T—بایران 2 IV—آتش 3 I, IV, VI و T—دوب. ب.: 4 VI—оп. 5 I, IV و T—این 6 VI—هم از 7 JI—خورد 8 I—گشته 9 T—ایوان 10 T—تخت 11 I, IV—دوب. 12 VI—بدان 13 VI—دارد 14 JI—شهنشه 15 VI—تخت 16 I, IV, VI و T—همی رفت پیش اندرون گیو نیو 17 I—آمدش 18 IV—برد و دوب. ب.: 19 I, IV—سر 20 B—بنای الامر 21 VI—نسازد

سیماوش را زنده گر دیدمی * ز تیمار و رنجش پیروسیدمی گشته I—خورد JI—هم از VI—گیو آن VI—گیو این I, IV و T—VI—оп. 3169—3172 T—ایوان T—تخت VI—شهنشه JI—دارد VI—بدان VI—دوب. I, IV—درد ایشان 3172—3173 I, IV, VI و T—همی رفت پیش اندرون گیو نیو I—آمدش IV—برد و دوب. ب.: 3173—3174 I, IV—سر B—بنای الامر VI—نسازد

- ز کشواد¹ و گیوت که داد آگهی بدو گفت کیخسرو ای شیرمرد که از فرّ یزدان گشادی سخن 3145
 همی گفت با نامور مادرم سر انجام کیخسرو آید پدید بدانگه که گردد جهاندار نیو مر اورا سوی تخت ایران برد⁵
 جهانرا⁹ بهمردی بپای آورد 3150
 بدو گفت گیو ای سر سرکشان نشان سپاوش پدیدار بود تو بگشای و بنمای بازو بمن برهنه تن خویش بنمود شاه که میراث بود از گه⁹ کیقباد 3155
 چو گیو آن نشان¹² دید بردش نماز گرفتش بمر شهریار زمین از ایران بپرسید وز تخت و گاه¹⁴
 بدو گفت گیو ای جهاندار کی جهاندار¹⁸ دارنده¹⁷ خوب و زشت همان هفت کشور بشاهنشهی¹⁹
 نبودی²¹ دل من بدین خرمی 3160
- که با خرمی بادی و فرهی مرا مادر این از پدر یاد کرد بدانگه که اندرزش² آمد بمن کز ایدر چه آید ز بد بر سرم بجای³ آورد بندها را کلید ز ایران بیاید سرافراز⁴ گیو بر نامداران و شیران برد⁵
 همان کین مارا بجای آورد ز فرّ بزرگی چه داری⁷ نشان چو بر گلستان نقطه⁸ قار بود نشان تو پیداست بر انجمن نگه کرد گیو آن نشان سپاه درستی¹⁰ بدان بد کیانرا نژاد¹¹
 همی ریخت آب و همی گفت راز ز شادی¹³ برو بر گرفت آفرین ز گودرز وز رستم نیک خواه¹⁵
 سرافراز و بیدار و فرخنده پی مرا گر نمودی¹⁸ سراسر بهشت نهاد بزرگی و تاج مهی²⁰
 که روی تو دیدم بتوران زمی

1 I, 4 (против метра) بیدیدار — IV؛ پدید — I, VI و T 3 اندرزش — IV 2 گودرز — VI 1

ما الذی معک من علامة — B؛ دانی — VI 7 جهانی — VI 6 بود — VI 5 بیاید به توران — IV
 بزرگی — VI 10 کی — I, VI 9 نقطه من المسک — B؛ بر نقطه گلستان قار — VI 8 الکیانیة
 بشادی — IV 13 آنچنان — VI 12 و تلك علامة صحة النسب و اتصاله بکیقباد — B 11

I, 17 نگهدار و — VI 16 کینه خواه — IV؛ رزم خواه — I, VI و T 15 تخت شاه — I, IV, VI و T 14
 به شادی جهان — IV؛ بشاهی جهان — I 19 سپردی — I, IV, VI و T 18 دانده — I, IV, VI و T

به مردی — VI 21 مهران — I, IV 20

- سرش^۱ پر ز غم گرد آن مرغزار
یکی چشمه دید تابان^۳ ز دور
یکی جام پر می گرفته^۵ بچنگ
ز بـالای او فـرّایـی زدی 3130
تو گفتی منوچهر بر^۹ تخت عاج
همی بوی مهر آمد^{۱۱} از روی او
بدل گفت گیو این بجز^{۱۳} شاه نیست
پیماده بدو تیـز بنهاد روی
گره سست^{۱۸} شد بر در رنج او 3135
چو کیخسرو از چشمه اورا بدید
بدل گفت کاین گرد جز گیو نیست
مرا کرد خواهد همی خواستار
چو آمد برش گیو بردش نماز
برانم^{۲۰} که پرور سیاوش تووی 3140
چنین داد پاسخ ورا شهریار
بدو گفت گیو ای سر راستان
- همی گشت شه را کنان خواستار^۲
یکی سر و بالا دل آرام پرور^۴
بسر بر زده دسته بوی و رنگ^۶
پدید آمد و^۷ رایست بخردی^۸
نشستست بر سر ز پیروزه تاج^{۱۰}
همی زیب تاج آمد^{۱۱} از موی^{۱۲} او
چنین چهره^{۱۴} جز درخور گاه نیست
چو تنگ اندر آمد گو شاهجوی^{۱۵}
پدید آمد آن نامور گنج او^{۱۷}
بخندید و شادان دلش بردمید
بدین مرز خود زین نشان نیو نیست
بایران برد تا کند^{۱۸} شهریار
بدو گفت کای نامور سرفراز^{۱۹}
ز تخم کیانی و کیخسروی^{۲۱}
که تو گیو گودرزی ای نامدار
ز گودرز با تو که زد داستان

شهرآ شده - T; تا شه کند غمگسار - IV; تا شه کند خواستار - I^۲; دل - T; سری - VI^۱

- I, IV^۶ جام می برگرفته - T و I, IV^۵ دل انجام تور - JI^۴ رخشان - T^۳ خواستار

که با طوق - I, IV^۹ خسروی - IV^۸ آید و - VI^۷ آمده - I, IV^۷ گل برنگ - VI^۶ رزنگ رنگ

نشسته - VI^{۱۰} و [و - оп. IV] بر سرش بیجاده تاج - I, IV^{۱۰} که با طوق و با - VI^{۱۰} و بر

بوی - VI^{۱۲} آید - I, VI و T^{۱۱} T - разбивает б. пятью другими бб. و بسر بر ز بیجاده تاج

زدل شاهجوی - I^{۱۵} شاه - VI^{۱۴} این جز که آن - VI^{۱۴} و کین جز از - IV^{۱۴} و کین را بجز - I^{۱۳}

- VI^{۱۷} نیست - IV^{۱۶} به نزدیک اوی - T; و بدل شاهجوی - VI^{۱۶} دلش شاهجوی - IV

- I, IV و T^{۱۹} کند تا بزد - VI^{۱۹} و برد تا بر - IV^{۱۹} و برد تا دوم - I^{۱۸} آن نور و آن گنج او

بدو گفت گیو ای شه [سر - T] سرفراز * جهانرا بمهر تو آمد نیاز

VI -

بدو گفت گیو ای گو سرفراز * خرد را بنام تو آید نیاز

- I, 21^{۲۱} بدانم - I, IV^{۲۰} فتلقاه گیو و قال أيتها الملك الشهريار الكبير ب.: ср. Б - перевод

مرا یاد کن: такийми بدو گفت گیو T - след. б. оп. а в б. 3142, заменяет слова IV и T -

چنان بد که روزی پر اندیشه بود * بدان مرغزار اندر آمد دژم
 زمین سبز و چشمه پر از آب⁴ دید⁵ * فرود آمد و اسب را بر⁷ گذاشت⁸
 3120 همی گفت مانا که دیو پلید
 ز کیخسرو ایدر نمینم¹¹ نشان * کنون گر¹⁴ برزم اند یاران من
 یکی نامجوی و یکی¹⁵ شادروز * همی بر فشازم بخیره روان¹⁷
 3125 همانا که خسرو ز مادر نژاد
 ز جستن مرا رنج و سختیست بهر

بدانگه که رستم ازین روی آب * سپهدار توران بگنگ [بچنگ - IV] آمدش
 به پیران بفرمود کای شهریار [هوشیار - IV] * تو کیخسرو شوم از ایدر بیار [شومرا ایدر آر - IV]
 ز ماچین بیاور بمادر دهش * فرستاد پیران هم اندر زمان
 فرستاد پیران هم اندر زمان * جوان و خردمند با هوش را
 سپردش بمادر همان جایگاه * چو گیو دلاور بتوران زمین
 * برانسان همی گشت اندوهگین
 T — доб. варианты тех же бб.

فانتهی جیو ذات الیوم الی — 3119-3116 бб. ср. Б перевод VI; I, IV — نامور¹

T — ² مرج کنیر النبات و معشب الجنبات
 چنان شد که روزی پراندیشه شد * به نزدیکی نامور پیشه شد
 بود VI — ⁵ زمین سبز و جوی پر آب — I, IV, VI ⁴ دل مر ورا — VI ³ گیو را دل — I, IV ³
 T — I و ⁹ از اسب و اندر گذاشت — I, IV ⁸ در — VI ⁷ همه — VI ⁶ همان — IV ⁶ چنان — I ⁶
 : бб. I, IV — ¹⁰ بغفت و همه دل پر — VI ¹⁰ همی خفت و دل پر — IV ¹⁰ بغفت و همی دل پر
 دگر گفت با دل که از چند گاه * شدستم بدین مرز جویای شاه
 VI — ¹⁶ دگر — I, IV, VI ¹⁵ تا — I, IV, VI ¹⁴ نهان — IV ¹³ چو — VI ¹² نیابم — T ¹¹
 بداد — VI ¹⁹ خمیده روانم — I, IV, VI و T ¹⁸ زمان — I, IV, VI و T ¹⁷ پرکند و

تنش را ز جان زود کردی تھی¹
 سمک از بیرش خاک بر بیختی²
 همان نشش نمود نام و آواز او
 ورا⁴ رهنمون بود زان انجمن
 برو راز نگشاد تا چند گاه
 سخن پرسیم از تو یکی در⁵ نهان
 بشوویی بدانش دل از⁶ کاستی
 ندارم دریغ از تو پرمایه تن
 و لیکن پراگنده با هر کسست
 ز پاسخ زبان را نیابی⁸ تھی
 بیاید بمن بر گشادنت راست
 چنین¹⁰ نام هرگز نه پرسیده ام
 بزد تیغ و انداختش سرنگون¹²

چو گفتمی ندارم ز شاه آگهی
 3100 بخم کمندش بیاویختی
 بدان تا نداند کسی راز او
 یکی را³ همی برد با خویشتن
 همی رفت بیدار با او برآه
 بدو گفتم روزی که اندر جهان
 3105 گر ایدونک یابم ز تو راستی
 بهخشم ترا هرچ خواهی ز من
 چنین داد پاسخ که دانش بسست
 اگر ز انک⁷ پرسیم هست آگهی
 بدو گفتم کیخسرو اکنون⁹ کجاست
 3110 چنین داد پاسخ که نشنیده ام
 چو پاسخ چنین یافت از رهنمون¹¹

مگر یابد از شاه جایی¹⁴ نشان
 میان سوده¹⁵ از تیغ و بند¹⁶ دوال
 گپا خوردن¹⁷ باره و¹⁸ آب شور¹⁹
 برنج و بسختی و دور از گرو²⁰

بتواران همی رفت¹³ چون بیپهشان
 چنین تا بر آمد برین هفت سال
 خورش گور و پوشش هم از چرم گور
 3115 همی گشت گرد بیابان و کوه

ز دور از درش خاک — VI؛ زبر ریختی — I, IV² فان قال «لا أعرفه» طبر رأسه — B¹
 ز دل کژی و — I, IV⁶ بر — IV⁵ کجا — T؛ که او — I, IV⁴ (так) یا — IV³ بر ریختی
 ایدر — I, IV, VI و T⁹ نیابی زبانم — I, IV, VI و T⁸ اگر زانچه — VI؛ گر ایدونک — J⁷
 سر بیای — VI¹² گفتم آن رهنمون — T؛ یافت از رهنمای — VI¹¹ خود این — T¹⁰
 چیست، что под- — VI¹⁵ از شاهزاده — T؛ از شاهپاسی — VI¹⁴ همی رفت هر جای — T¹³
 حتی أنت علیه سبع سنین لم یضع فیها ساعة — B؛ держивается арабским переводом, ср.
 و — J¹⁷ و — VI؛ از بند و تیغ و — IV؛ از تیغ بند و — I¹⁶ سلاحه و لا أراح یوما فرسه
 B — перевод мисра؛ گپا خورد گاهی و گاه آب شور — T¹⁹ و پاداشی — I, IV¹⁸ оп.
 отсутствует. — I, IV — доб. бб.:²⁰

نشاید خور و خواب با آن نشست
دلش کور باشد سرش² بی خرد
3085 ز هستی نشاندست بر آب و خاک
توانا و دانا و دارنده اوست
[جهان آفرید و مکان و زمان
چو سالار ترکان⁵ بدل گفت من
چنان شاهزاده جوانرا⁷ بکشت
هم از پشت او روشن¹⁰ کردگار
3090 که با او بگفت آنک¹³ جز تو کسی است
خداوند خورشید و کیوان و ماه
[خداوند هستی و هم راستی
جز از¹⁶ رای و فرمان او راه نیست

پسر را بفرمود گودرز پیـر
3095 بفرمان او گپو بسته میان
همی تاخت تا مرز¹⁸ توران رسید
زبان را بترکی بیاراستی

کفش را مکن — IV؛ کنش راه در هر مغاک — I³ دلش — VI² خشنود باید — I, IV¹
I, IV, VI و T — 6. op.⁴ مکن خویشتن در مغاک — T؛ منش را مگردان هلاک — VI؛ در مغاک
جنگ — I, IV⁸ جوان شهریار جهانرا — VI⁷ سر انجمن — IV⁶ توران — I, IV و T⁵
IV — 12 نو آورد — T¹¹ داور — I, IV و T¹⁰ به پیش آمدش روزگار درشت — T⁹ گرز — VI
T — 14 آنچه — I, IV, VI¹³ روشن بیمار — VI؛ باران بیمار
که با او بکرد آنچه بایست کرد * برآورد از مغز و ایوانش گیرد
ازو بست پیشی و هم — T؛ اگر پیش خواهی و گر کاستی — I, IV, VI؛ B — 6. op.؛ B — 3095 также отсутствует и
повествование начинается с 6. 3096 текста. I, IV — 18 شهر — sr. перевод мисра B — مضی
ز خسرو بخوبی — IV؛ ز خسرو بچربی خبر — I²⁰ رسید — VI¹⁹ حتی دخل بلاد التبرک
ز کیخسرو از وی خبر — VI؛ خبر

۷۷

tarikhema.ir

که گر چند مافی بپاید شدن * پس از رفتنت نیز (Takl) باز آمدن
 نکرده و بندهٔ — VI¹⁹ برکش — I, IV, VI و T —¹⁸ بد گمان — VI¹⁷ پاکیزه دل — I, IV, VI¹⁶
 همیشه — I, IV²⁰ بندهٔ کردهٔ — T

- 3060 چو¹ مردم برم² خواستار آیدم ازان پس مگر³ کارزار آیدم⁴
 مرا دشت و کوهست یکچند جای مگر پیشم آید یکی رهنمای⁵
 به پیروزبخت⁶ جهان پهلوان نیمایم جز از⁷ شاد و⁸ روشن روان
 تو مر بیژن خردرا در کنار بپروور نگهدارش از روزگار⁹
 ندانم که دیدار باشد جزین که داند چنین جز جهان آفرین
 تو پردود باشی و مرا یار دار روان را ز درد مـــــن آزاد دار
 چو شویی ز بهر پرستش رخان¹⁰ بمن بر جهان آفرین را بخوان¹¹
 مگر باشد دادگر¹² رهنمای بنزدیک آن نامور کدخدای¹³
 بفرمان بیاراست و آمد برون پدر دل پر از درد و رخ¹⁴ پر ز خون¹⁵

1 I, IV — که 2 I — برو 3 T — مرا 4 I و T — доб. б.:

کمندی بفتراک [بمازو-I] و اسپه دوان * پزندآوری [پزند آور و -T] جامه هندوان
 IV — доб. тот же б. с вариантом первого мисра: 5 VI — б. оп.; I,
 IV и T — доб. б.:

نشاید که در شهرها بگذرم * مرا باز دانند و کیفر برم
 VI — б. 9 оп. و شاه-VI 8 بیایم برت-T; نیمایم بجز-I, IV, VI 7 پیروز بختی-VI 6
 стоит после б. 3067 текста; I, IV — доб. бб.:

بیایمـــــوزش آرایـــــش رزم را * بشاید [نشاید-I] مگر رزم یا بزم را
 بدین کودکی آن ازو دیده ام * ز مردی که از کس نشنیده ام
 VI — доб. вариант второго из этих бб. после б. 3067 текста (см.); T — доб. варианты тех же бб.; I,
 IV — б. 3065 стоит непосредственно после добавочных бб. 10 T — جهان 11 I, IV — доб. бб.:

که اویست برتر ز هر برتری * همان بنده اوست هر مهتری
 نه بی امر او گردد این روزگرد * نه بی رای او باشد این خواب و خورد
 زمین و زمان و مکان آفرید * توانایی و ناتوان آفرید
 بدویست امید و بدویست پاک * خداوند آب و گل و باد و خاک
 T — доб. варианты тех же бб. 12 I, IV, VI и T — و 13 VI — доб. б.:

درین کودکی این آرزو دیده ام * که از هیچکس نیز نشنیده ام
 و خرج و هو یبکی-B 15 پر از درد دل دیدگان-VI 14
 ср. прим. 9 к б. 3063 по I и IV. 14 VI — پر از درد دل دیدگان-VI 14
 I, IV и T — б. стоит после б. 3069 текста. و یتوجع

- 3045 چو کیخسرو آید ز توران¹ زمین
 نپیند³ کس اورا ز گردان نیو
 چنین کرد بخشش سپهر بلند
 همی نام جستی میان دو صف
 که تا در جهان مردمست و سخن
 زمین را همان با⁸ سپهر بلند
 3050 برنجست گنج و بنامست رنج¹⁰
 اگر جاودانه نمانی¹² بجای
 جهانرا یکی شهریار آوری
 بدو گفت گیو ای پدر بنده ام
 خریدارم این را گر آید¹⁸ بجای
 3055 بایوان¹⁸ شد و ساز رفتن گرفت
 چو خورشید رخشنده آمد پدید
 پیامد کمر بسته گیو دلیر
 بگودرز گفت ای جهان پهلوان
 کمندی و اسپه مرا یار²² بس
 زمین شد بسان گل شنبلید
 یکی بارکش بادپایی بزیر²¹
 دلیر و سرافراز و روشن روان
 نشاید کشیدن بدان مرز کس

درد- VI⁵ جز از- T؛ چو از- VI⁴ نیارد- T³ رزم و- I, IV² بایران- I, IV¹
 I, IV, VI- доб. و VI⁶ آید- T⁷ نیکو- I⁸ زمین و آسمان با- I⁸ و با رنج نامست و گنج- I, IV و T¹⁰ که از تو گشاید غم و درد و بند- VI⁹ زمین را همانا
 I, IV, VI- بمانی- I, VI¹² برآید ز گنج- VI؛ برآید ز رنج- IV و T؛ به آید ز رنج- I¹¹
 VI- آری- VI¹⁶ بکام تو- VI؛ بفرمانت- I, IV¹⁵ نامبر- VI¹⁴ همان- VI و T؛ ترا
 I, IV- доб. ب.: 8. T- доб. 8. VI²⁰ ماند- VI¹⁹ بایران- IV¹⁸ نام تو ای- T؛ نامی و بی
 I, IV- доб. ب.: کمندی بدست ازدهای دلیر- VI²¹ ны Гйва с мужем и отъезд ее в Сйстан.
 همه دل پر از کین افراسیاب * دورخ را پر از خون و دل چون کباب
 T- доб. б.:

بدو گفت گودرز یار تو چیست * بره اندرون با تو همراه کیست
 باز- VI²²

- میانرا به بندد بکین پدر
 بدریای قلزم² بجوش آرد آب
 همه ساله در جوشن کین بود
 ز گردان ایران و⁴ گردنکشان
 چنین است فرمان گردان⁶ سپهر
 چو از خواب گودرز بیدار شد
 بمالید بر خاک ریش سپید
- 3030
- چو خورشید پیدا شد از پشت زاغ¹¹
 سپهرید نشست از بر تخت عاج¹³
 پر اندیشه مر¹⁵ گیو را پیش خواند
 بدو گفت فرخ پی و¹⁶ روز تو
 تو تا زادی از مادر بآفرین¹⁷
 بفرمان یزدان خجسته سروش
 نشست بر ابری¹⁸ پر از باد¹⁹ و نم
 مرا دید و²¹ گفت این همه غم چراست
 ازیرا²³ که بی فر و برزست شاه
- 3035
- 3040
- برآمد بکردار زین چراغ¹²
 بیماراست ایوان بکرسی ساج¹⁴
 وزان خواب چندی سخنها براند
 همان اختر گیتی افروز تو
 پر از آفرین شد سراسر زمین
 مرا روی بنمود در خواب دوش
 بشستی جهانرا²⁰ سراسر ز غم
 جهانی پر از کین و²¹ بی نم²² چراست
 ندارد همی راه شاهان نگاه

نشوید — LI³ ز دریای بی پن — VI² Б — перевод этого мисра и б. 3029 отсутствуют.

نیابد بجز گیو زو کس — I, IV⁵ و — VI⁴ بخوارد — VI, T و بخارد — IV, T⁷ فرجام کار — T; فرجام گردان — I, IV⁶ نیابد بجز گیو کس زین — VI — IV; ز شاه جهان دل شده ناامید — I¹⁰ نزد — VI⁹ ستایش — I, VI⁸ و از پر زاغ — I¹¹ ز شاه جهان شد دلش پر امید — VI; ز شاه جهان دل شده پر امید و لما أصبح — B; روشن چراغ — VI, T — زین چنغ — VI, T¹² از دشت زاغ — VI — VI¹⁸ پاک دین — I, IV¹⁷ و — VI¹⁶ شد — VI, IV¹⁵ ساج — I¹³ сокращенном пересказе. B — весь отрывок (бб. 3035—3056) передан в VI — IV²¹ شده شسته گیتی — VI; شدی شسته گیتی — I, IV²⁰ آب — VI¹⁹ ببری از ایران — VI²³ ماتم — VI²²

بر آراست بر^۱ هر سوی تاختن
همی سوخت آباد بوم و^۳ درخت
ز باران هوا خشک شد هفت سال
شد از رنج و سختی^۷ جهان پر نیاز 3020

ندید ایچ^۲ هنگام پرداختن
به^۴ ایرانیان بر شد آن^۵ کار سخت
دگر گونه شد بخت^۶ و برگشت حال
برآمد برین روزگار^۸ دراز^۹

۱۶

چنان دید گودرز یکشب بـخواب
بران ابر باران خجسته^{۱۱} سروش
چو خواهی که یابی ز تنگی رها
بتوران یکی نامداری^{۱۳} نوست
ز پشت سپاوش یکی شهریار^{۱۶} 3025
ازین تخمه از گوهر کیمباد^{۱۸}
چو آید بایران پی فرخشی

که ابری بر آمد ز ایران^{۱۰} پر آب
بگودرز گفستی که بگشای گوش
و زین نامور ترک نر اژدها^{۱۲}
کجا نام آن^{۱۴} شاه کیخسروست^{۱۵}
هنرمند و از گوهر نامدار^{۱۷}
ز مادر سوی تور دارد نژاد
ز چرخ آنچ پرسد^{۱۹} دهد پاسخی

ز هر سو سلیج و سپاه آوریم * دگر رزم را دل بجای آوریم
T—доб. его вариант и два других бб. (ср. выше прим. 16 к б. 3015):

بزودی یکی لشکری گرد کرد * همه با سنان و سلیج نبرد
خود و لشکرش سوی ایران کشید * بکین دلیران و شیران کشید
VI—^۵ بر— I, IV, VI^۴ شاخ و همی زد— I, IV^۳ نهد هیچ— VI^۲ از— I و T^۱
B—^۹ перевод бб. روزگاری— I^۸ خشک و تنگی— VI^۷ رنگ— T; کار— VI^۶ بر شده
3019—3020 отсутствует; VI—доб. дважды б.:

کنون زین سپس خواب گودرز [پ]یر * بگو ای پسندیده تییر بییر
так в рукописи; последние два слова второго мисра следует, возможно, читать тизір пир, а сам байт
представляется вводным к следующему сказанию; T—доб. б.:

نشسته بزابل یل پیلتن * گرفته جهان ترک شمشیرزن
زابر باران نشسته— T; زابر و باران خجسته— VI; زابر پزان خجسته— I, IV^{۱۱} گیتی— VI^{۱۰}
VI—^{۱۶} б. оп. VI^{۱۵} او— I, IV, VI^{۱۴} شهریار— I, IV^{۱۳} B—б. оп. IV^{۱۲} و فیه— B
زاین گوهر از تخمه کیمباد— I, IV^{۱۸} هنرمند و هم گو و هم بابها— VI^{۱۷} اژدها
خواهد— I, IV^{۱۹} سرافراز و ز تخمه کیمباد— T; زاین تخمه گوهر کیمباد— VI

- و زان پس چو بشنید¹ افراسیاب
شد از باختن سوی دریای گنگ
همه بوم زیر و زیر کرده دید
نه اسپ⁶ و نه گنج و نه تاج و نه تخت
3010 جهانی بآتش⁸ بر افروخته
ز دیده بیمارید خونابه¹⁰ شاه
که هر کس که این را¹¹ فرامش کند
همه یک بیک دل پر از کین کنید
3015 بایران سپه¹⁴ رزم و کین آوریم¹⁵
بیک رزم اگر باد ایشان بجست¹⁷
که بگذشت رستم بران² روی آب³
دلی پر ز کینه⁴ سری پر ز جنگ
مهان کشته و کهتران برده دید⁵
نه شاداب در باغ⁷ برگ درخت
همه کاخها کنده و سوخته⁹
چنین گفت با مهتران سپاه
همی جان بیدار خامش¹² کند
سپر بستر و تیغ¹³ بالین کنید
بنیزه خور اندر زمین آوریم¹⁶
نمایید چنین کردن¹⁸ اندیشه پست¹⁹

Б—пере- شد طوس و رستم بدان— I, IV, VI 1 چو بشنید بدگوهر— I, IV, VI 2
و لما رجع الایرانیان و خلعت منهم بلاد التبرک ظهر افراسیاب— так: бб. 3007—3008
ایوان نه— I, IV 7 آب— VI 6 مرده دید— IV 5 ز کین و— I, IV 4 من اقصى المشرق
Б—доб.: 9 ز آتش— T: زید آتش— IV: زیر آتش— I, VI 8 بر شاخ— T: (بوم؟) نوم و نه— VI
فجمع من اصحابه و أهل مملکتهم ممن أفلتوا من مغالب المنون جماعات مجمعة و أوشابا
مختلفة. فاستأنف الأمر و جعل يستعد و یحتشد الی أن کثف سواده و کثرت عدده و عتاده
T— I, IV, VI 13 بیمش— T— I, IV, VI 12 این بد— T— I, IV, VI 11 خوناب— T— VI 10
بجنگ آسمان بر— T— I, IV, VI 18 آورید— I, IV, VI 15 زمین— T— I, IV, VI 14 ترک
I, IV— доб. здесь три бб.: I, IV— обратный порядок мисра; I, IV— доб. здесь три бб.:

ز بهر بر و بوم و پیوند خویش * همان از پی گنج و فرزند خویش
همه کاخهاشان به پای آوریم * چو شیران سوی جنگ رای آوریم
ز هر سو سلاح و سپاه آوریم * بنوی یکی تازه راه آوریم
VI— доб. вариант первых двух из этих бб.:

همه کاخهاشان به پای آوریم * دگر گونه بر رسم و رای آوریم
ز بهر بر و بوم و فرزند خویش * همان از پی گنج و پیوند خویش
T—доб. вариант двух первых бб. по I и IV, а варианты третьего б. VI и T доб. после б. 3016 (см.).
VI—نشاید چنین کردن— I 18 یکی رزم و باد ایشان نغست— VI: بغست— IV 17
VI— доб. б.: VI—نشاید چنین دل در اندیشه بست— IV 19 کرد

که خوبی¹ گزین زین سپنجی سرای
ترا بهره اینست زین³ رهگذر
دلش برده جان⁶ آهرمنست⁷
برین خواسته چند خواهی⁸ گریست
برفتن یکی رای گرم آمدش
که بودند بر دشت ترکان¹⁰ یله¹¹
بیآورد شایسته شهریار¹³
ز در سپید و ز کیمال بور¹⁵
شد آراسته پشت پیلان زر
ز پوشیدنیها و گنج¹⁷ درم
بایران کشیدند و بر بست رخت
بنزدیک فرخنده دستان کشید²⁰
سپاهی چنان²¹ نامبردار و²² نیو
همه نامداران²³ فرخ مهان

چنین گفت خرم دل رهنمای
بنوش و بناز و بپوش² و بخور
سوی آز منگر که او⁴ دشمنست⁵ 2995
نگه کن که در خاک بخت تو کیست
تهدمتن چو بشنید شرم آمدش
نگه کرد ز اسپان بهر سو⁹ گله
غلام و پرستندگان ده¹² هزار
همان نافه مشک و موی سمور¹⁴ 3000
برنگ¹⁶ و بموی و بدیما و زر
ز گستر دنیها و از بیش و کم
ز گنج سلیج و¹⁸ ز تاج و ز تخت
ز توران سوی زابلستان کشید¹⁹
سوی پارس شد طوس و گورز و گیو 3005
نهادند سر سوی شاه جهان

بموی و بناز و بپوش — IV; بموی و بناز و بنوش — I² خوشی — I, IV, VI و T;
تو منگر سوی او — I, IV — 4 بر — I³ بپوش و بپاش و بنوش — T; بخوبی بناز و بپوش — VI
— IV; گرت دل نه با رای — I و T — 6 رستمست — IV⁵ مپوی از پی آز کو — VI; که او
— I, IV, VI — 66. 2994 و 2995 стоят после 6. 2991.
10 I, IV, بیآورد اسپان ز هر سو — T; نکه کرد هر سو ز اسپان — VI⁹ بر چه باید — VI⁸
فأمر بجمع السبایا و ضبطها فبلغ عدد من: 11 Б — 66. 2998 و 2999 переданы так:
— IV¹⁴ کارزار — I, IV — 13 [د] و — VI¹² کان منهم من لرائب أفراسیاب اثنی عشر ألفا
تور, в смысле Туран, — IV — 11, как и IV — 12, سنجاب و قائم ز کیمال گور [تور — IV] — I, IV — 15 ستور
— I, IV, 16 ز سنجاب و قائم ز کیمال و بور — T; ز گردن سپید و ز کیمال بور — VI
— I, IV — 18 ل, ز پوشیدنیها و زر و — IV; ز پوشیدنیها ز زر و — I¹⁷ بموی — VI و T —
رسید — VI; شدند — I, IV — 20 شدند — I, IV — 19 تیغ و سلیج — T; گنج سلاح — VI; گنج و سلاح
— I, IV, VI — 23 نامداران — VI; — I, IV — 22 оп.; چنان لشکر — IV, VI; چنان لشکر — I²¹
چنین نامداران و

ندانییم ما کان جفاگر^۱ کجاست
 چو بشنید گفتار آن انجمن
 سوی مرز قچغار باشی^۴ براند^۵
 شدند انجمن پیشی^۶ او بخردان
 ۲۹۸۵ که کاوسی بی دست و بی فتر^۸ و پای
 گر^{۱۰} افراسیاب از رهی بی درنگ^{۱۱}
 بیاید^{۱۴} بران پیر کاوسی دست
 یکایک همه فام کین^{۱۶} توختیم
 کجا سالپان اندر آمد بشش
 ۲۹۹۰ کنون نزد آن پیر خسرو شویم^{۲۰}
 چو دل برنهی بر سرای کهن
 تهمتن بران گشت همداستان

بایرست گر^۲ در دم اژدهاست
 به پیچید بیدال^۳ پیلتن
 سران سپه را سراسر بخواند
 بزرگان و کار آزموده ردان^۷
 نشستست^۹ بر تخت بی رهنمای
 یکی لشکر آرد بایران^{۱۲} بچنگ^{۱۳}
 شود کلام و آرام ما جمله^{۱۵} پست
 همه شهر آباد او^{۱۷} سوختیم
 که نگذشت بر ما یکی روز^{۱۸} خوش^{۱۹}
 چو رزم اندر آید همه^{۲۱} نو شویم^{۲۲}
 کند ناز^{۲۳} و ز تو بپوشد سخن^{۲۴}
 که فرخنده موبد زد این^{۲۵} داستان

در آب—VI؛ بر اسب است یا—I, IV, ۲ نداد کسی کان سپهد—I, IV, VI, ۱
 قچغار تاشی—I؛ قچغار باشی—Л ۴ بیدار دل—I, IV, ۳ درست ست یا—T؛ است یا
 و رحل و ساق—B؛ سپه سوی قچغار باشی براند—T ۵ قچغار باشی—VI؛ قچغار تاشی—IV
 و جمع: B—так؛ زوان—VI ۷ گرد—VI ۶ عساکره حتی نزل فی بلد سمه من تلک البلاد
 بی فتر و بی دست—VI؛ بی فتر و بی پتر—I, IV, ۸ عنده الامراء و القواد و الاصبهیدیه
 —I, IV, VI, ۱۲ از رهی بیگمان—VI؛ از ره بی درنگ—IV ۱۱ که—IV, VI, ۱۰ نشست از—VI ۹
 زبوم کین—I ۱۶ پای—I, IV, VI, ۱۵ پیامد—VI ۱۴ دمان—VI ۱۳ بایران یکی لشکر آرد
 شهر و آباد و—VI؛ بوم آباد او—IV؛ بوم آباد را—I ۱۷ نام و کین—T؛ وام کین—IV
 —VI ۲۰ B—перевод б. отсутствует. ۲۹۹۰ текста; б. стоит после б. I, IV, VI, ۱۹ یاد—VI ۱۸
 چو بزم آیدش—T؛ چو رزم آورد هر یکی—VI؛ چو رزم آیدش هر کسی—I, IV, ۲۱ شدیم
 I—доб. бб.: VI—۲۲ هر یکی

بایران پرستنده تختگاه * همانجا نگیین و همانجا کلاه
 چنین برده جستیم بر خواسته * دل آراسته شد روان کاسته
 IV, VI—доб. варианты тех же бб. ۲۳ باز—VI؛ راز—I, IV, ۲۴ I, IV, VI—доб. здесь варианты
 бб. ۲۹۹۴—۲۹۹۵ (см.); B—перевод бб. ۲۹۹۱—۲۹۹۶ отсутствует. ۲۵ I, IV—موبد زدش—VI
 موبد بزد—T؛ موبد زد این

زواره یکی سخت سوگند خورد
 کزین پس نه نخچیر جویم نه خواب
 نه انام که رستم بر آساید² ایچ 2965
 همانکه چو نزد تهمتن رسید
 بدو گفت کایدر⁴ بکین آمدم
 چو یزدان نیکی دهش زور⁶ داد
 چرا باید این کشور آباد ماند
 فرامش مکن کین آن شهریار⁷ 2970
 بر انگیخت آن پیلتن را ز جای⁹
 همان¹⁰ غارت و کشتن اندر گرفت
 ز توران زمین تا بسقلاب¹¹ و روم
 همی¹⁴ سر بریدند برنا و پیر
 برین گونه فرسنگ بیش از هزار 2975
 هر آنکس که بد مهتری¹⁸ باگهر
 که بیزار گشتیم ز افراسیاب
 ازان خون که او ریخت بر بیگناه
 کنون انجمن گر²¹ پراگنده ایم
 چو چیره شدی بیگنه خون مریز 2980

همی - VI؛ همه جنگ - I, IV, 3 پیاساید - I, IV, 2 آب از دو دیده بدر - I, IV, VI, 1
 - I, IV, 8 شاه را - VI, 7 روز - I, IV, 6 Так в Л; و یا - I, IV, 5 ایدر - VI, 4 جنگ
 - IV, 9 آن ساد دل را ز جای - I, 9 که او چون نه بیند کسی گاه را - VI, 10 زبینی بصد روزگار
 - I, 11 همه - I, IV, 10 دل آرمیده ز جای - T, 12 آن زنده دل را بجای - VI, 13 از کین دل را ز جای
 - IV, 14 مهتر - VI, 13 ندیدند - I, IV, VI, 12 الی حدود الروم و سقلاب - B, 15 و - IV, VI, 16
 - I, IV, 17 обратный порядок - I, IV, 17 I - 15 پرده - I, 15 همه - VI, 18
 نه تخم - VI, 21 رای و راه - IV, VI, 20 رای راه - I, 20 نه بینیم - VI, 19 مهتر - VI, 18
 ممکن جا - T, 23 که ما سر بسر پیش تو - VI, 22 و همه پیش تو یک بیک - I, IV, 22 بدی ما
 جهاندار یزدان ستیز

که بنشست رستم بشاهنشاهی
 ز دینار وز گوهـر شاهـوار¹
 بدید آن روانهای پیـدارشان
 برآمد برین روزگاری⁴ دراز

بماچین و چین آمد این آگهی
 همه هدیهها ساختند و نثار
 تهمتن² بجان داد زنهـارشان
 و زان پس بنخچیر³ با یوز و باز 2950

به نخچیر گوران خرامید تفت⁵
 به پیشش اندر افگند و آمد بجای
 که گفتی برو بر نشاید گذشت
 همی نو شد از باد گفتی روان⁸
 به پیشش زواره همی¹⁰ کرد یاد
 برین بود مهرش بتوران¹¹ زمین
 جز ایدر¹² همه جای¹³ با غم بدی
 برو تازه شد روزگار کهن
 ز اسب اندر افتاد و¹⁴ زو رفت هوش¹⁵
 رها کرد و مژگان شدش جوی خون¹⁷
 غمی یافتندش پر از آب روی
 بزخمش فگندند¹⁹ هر یک ز پای²⁰

چنان بد که روزی زواره بررفت
 یکی ترک تا باشدش رهنمای
 یکی پیشه دید⁶ اندران پهن دشت
 ز بس بوی و بس رنگ و آب⁷ روان
 پس آن ترک خیره زبان⁹ برگشاد 2955
 که نخچیرگاه سپاوش بد این
 بدین جایگاه شاد و خرم بدی
 زواره چو بشنید زو این سخن
 چو گفتار آن ترکش آمد بگوش
 یکی باز بودش بچنگ¹⁸ اندرون 2960
 رسیدند یاران¹⁸ لشکر بدوی
 گرفتند نفرین بران رهنمای

¹ I, IV и T— доб. б.:

بگفتند ما بنده و چاکریم * زمین جز بفرمان تو نسپـریم
 و. Л— доб. б.⁵ روزگار— IV, VI⁴ همی کرد نخچیر— I, IV, VI и T³ سپید— I, IV, VI и T²
 فقال له أخوه زواره ذات يوم لما لم نقصد: 2964—2965 ب. начало эпизода оп. и начинается с бб.
 رنگه و پر می— VI; رنگ و بوی پر آب— I, IV⁷ بود— VI⁶ هذه البلاد إلا للأخذ بالثأر
 T— بتن در همی تازه شد زو روان— VI; کزو توشه آورد گویی روان— I, IV⁸ (так!). آب
 — I, IV¹¹ سخن— I, IV, VI и T¹⁰ زبان ترک خیره همی— VI⁹ تو گفتی کزو تازه گردد روان
 فرود آمد— I, IV и T¹⁴ دگر جای— T; همه روز— I, IV, VI¹³ اندر— Л, VI¹² ز توران
 مژگان شدش— I, IV¹⁷ بدست— I, IV, VI и T¹⁸ обратный порядок мисра. IV—¹⁵ از اسب
 گرفتند— I, IV¹⁹ و. IV, VI—¹⁸ مژگانش پر شد ز خون— VI; پر ز خون
 فگندند هر کس بزخمش ز جای— VI; پدای— IV

فری^۲ برتر از فر جمشید نیست
جهان را جزو کدخدا آورید
دو تا یاره و طوق^۴ با گوشوار
بسی پند و منشور آن مرز^۶ داد
که چون تو کسی نیست ز ایران^۷ زمین^۸
همان بزم و رزم از تو داریم یاد^{۱۰}
روانت همی از تو رامش^{۱۱} برد
که آموزگار^{۱۲} بزرگان توی
ز فرمان تو کسی نیاید برون
فرستاد و^{۱۵} دینار و تخت و کمر^{۱۶}
سیاوش رد را^{۱۸} برادر توی
ز فترک مگشای بند کمند^{۱۹}
بهر جای از دشمنان کینه خواه^{۲۰}
ز تن^{۲۲} دور کن خورد و آرام و خواب^{۲۳}

که گیتی سپنجست و^۱ جاوید نیست
سپهر بلندش بپا آورید
یکی تاج پر^۳ گوهر شاهوار
سپیمچاب و سغدش^۵ بگودرز داد
ستودش فراوان و کرد آفرین
بزرگی و فر و بلند و داد^۹
ترا با هنر گوه‌رست و خرد
روا باشد از پند من بشنوی
سپیمچاب تا آب^{۱۳} گل‌بزرگون
فریب‌رز^{۱۴} کاس را تاج زر
بدو گفت سالار و^{۱۷} مهتر توی
میان را بکین برادر ببند
[بچین و ختن اندر آور سپاه
میاسای از کین^{۲۱} افراسیاب

Так в ۵ یکی تخت با طوق و- I, IV, VI, T- ۴ با- VI ۳ سری- VI ۲ оп. و- I, IV ۱

сп. перевод ۵; سپیمچاب و سغدی- T; سپیمچاب و آن دژ- I, IV; ستجباب دژ- I, IV; نفذ الی جودرز تختا من الذهب مع طوق و قرطین و عقد له علی اسفیمچاب و السغد- B- перевод ۵; بدان پره‌نر پهلو [پهلوان- IV] پاک‌دین- I, IV, T- ۸ اندر- I, VI ۷ واندرز- I, VI ۶
بدوگفت مهر بزرگی و- IV, T- ۹; بدوگفت مهتر بزرگی و داد- I ۹
I, IV, VI, T- ۱۰; گیرند یاد- VI; دارند یاد- I, IV ۱۰
دوب. ۶.:

هنر [همان- VI] بهتر از گوهر نامدار * هنرمند را گوهر آید بکار
سپیمچاب با مرز- I; ز بلغار تا آب- I, VI ۱۳ خود یادگار- I, IV ۱۲ دانش- VI ۱۱
چندی گهر- I, IV, VI و T- ۱۶ оп. و- I, IV ۱۵ فرامرز- VI ۱۴ سپیمچاب تا مرز- IV و T-
و نفذ الی فری‌برز بن کیناؤمی جملة من الجواهر و النفائس B- ср.:
و قال له أنت أخو سیاوخش- B; سیاوخش را خود- T; سیاوش را خود- VI ۱۸
از کین- VI; ز کین از- I, IV و T- ۲۱ I, IV, VI و T- ۲۰ هرگز کمند- I, IV, VI و T- ۱۹
دوب. ۶. I, IV و T- ۲۳ دل- I, IV, VI و T- ۲۲ از

همه داد کن تو بگیتی درون * که از داد هرگز نشد کسی نگون

2915 [که با مادر آن هر دو تن را بهم
[نوندی بیامد ببردندشان
[بنزدیک افراسیاب آمدند
[و ز آنجا بگه شاه توران زمین
بیارد بگوید سخن بیش و کم]
شدند آن دو بیچاره چون بیمشان
پر از درد و قیمار و تاب آمدند
بیامرد لشکر بدریای چین]

تہمتن نشست از بر تخت او
یکی داستانی بگفت از² نشست
چو بدخواہ پیش آیدت کشته بہ
از ایوان ہمہ گنج او باز جست
غلامان و اسپی و پرستندگان
در گنج دینار و⁸ پرمایہ تاج
یکایک ز ہر سو بچنگ آمدش
سپہ سر ہسر زان¹¹ توانگر شدند
یکی طوسرا داد زان¹⁵ تخت عاج
ورا¹⁷ گفت ہر کس کہ تاب آورد
ہمانگہ سرش را ز تن دور کن
کسی کو خرد جوید و ایمنی
چو فرزند باید کہ داری بناز²⁰
تو درویش را²¹ رنج منمای ہیچ

بخاک اندر آمد سر¹ بخت او
کہ پرمایہ آنکس کہ دشمن نجست³
گر آوارہ از پیش⁴ برگشتہ بہ⁵
بگفتند با او⁶ یکایک درست
ہمان مایہور⁷ خوبرخ بندگان
ہمان گوہر و دیبہ⁹ و تخت عاج¹⁰
بسی گوہر از گنج گنگ آمدش
ابا¹² یارہ و تخت¹³ و افسر شدند¹⁴
ہمان یارہ و طوق و منشور چاچ¹⁶
و گر نام¹⁸ افسر اسباب آورد
ازو کرگسانرا یکی سور کن
نیازد¹⁹ سوی کیش آہرمنی
ز رنج ایمن از خواستہ بی نیاز
ہمی داد و بر داد دادن بسیج²²

یکسی داستان زد گوی در— T؛ یکی داستان زد برین بر—² I، IV و¹ L، IV — دوب.
VI — جنگ⁵ I، IV، VI بـ⁴ B — перевод бб. 2920 — 2921 отсутствует. شد بغت جست — VI³
оп. و— VI⁸ نامور — I، IV و T — بی-فگند پا وی — VI⁶ б. 2921 стоит после б. 2922.
همان یاره و طوق و هم تخت و عاج — VI¹⁰ جامه و دیبه — T؛ جامه دیبه — I، IV
چو پا — T، IV، VI و چپه پا — I¹² زو — IV، VI¹¹ б. 2922. VI⁹ I، IV —
داد آن — I، IV، VI و T —¹⁵ B — перевод б. отсутствует. طوق — VI و T — تاج¹⁴
فأعطی طوسا تختامن العاج و کتب له منشورا علی ممالک الشاش: Б — б. переведен так:
نیزاد — VI، T — نیاید — I، IV — نیازد — L¹⁹ یاد — T؛ رسم — I، IV¹⁸ بدو — I، IV، VI¹⁷
— VI؛ سر از داد وز رستگاری میبش — I، IV²² بی رنج را — I، IV، VI و T —²¹ نیاز — IV²⁰
همه مردی و داد دادن بسپش — T؛ همه از سر داد دادن بسپش

- 2900 بدو گفت رستم که گرز گران
دل سنگ و سندان نماند² درست
عمودی که کوبنده هومان بود
بلشکر گه⁴ خویش گشتند باز⁵
همه دشت پر آهن و سیم و زر
- چو یاد آرد از یال جنگاوران¹
بر و یال کوبنده باید نخست
تو آهن خوانش³ که موم آن بود
سپه یکسر⁶ از خواسته بی نیاز
سنان و ستام و کلاه و⁷ کمر

۱۵

- 2905 چو خورشید برزد سر از کوهسار
[تهدمتن همه خواسته گرد کرد
خروش آمد و ناله کژنای
نهادند سر سوی افراسیاب
پس آگاهی آمد پرخاشجوی
[پیران چنین گفت کایرانیان 2910
کنون بوم و بر جمله ویران شود
کسی نذر رستم برد آگاهی
هم آنگه پرندش بایران سپاه
نویدی بر افکن هم اندر زمان
- بگسترد یاقوت بر جویبار⁸
ببخشید یکسر بمردان مرد⁹
تهدمتن برانگیخت لشکر ز جای
همه رخ ز کین¹⁰ سپاوش پر آب¹¹
که رستم بتوران در آورد روی¹²
بدی را بستمند یکسر میان
بکام دلایران ایران شود
ازین کودک شوم بی فرهی
یکی ناسزا بر نهندش کلاه
بر شوم پی زاده بدگمان

چو باد آرد—VI؛ چو تازد ز بازوی کنداوران—IV؛ چو بارد ز بازوی کنداوران—I¹
نماند بر و یال سندان—VI؛ نماند دل سنگ و سندان—I, IV² از دست کنداوران
2904—2908 оп. ср. Б-66. رفتند باز—I, IV⁵ بلشکر گهی—IV⁴ به آهن نخوانش—VI³
I, IV, VI, T—⁹ بر دشت قار—VI؛ بر پشت قار—I, IV, T⁸ سلیح—I, IV, VI⁷ گشته—I, IV⁶
б. оп. 10 I, IV, VI—¹¹ خـون—VI¹² Остальные рукописи, как и издания, дают
более распространенное изложение конца эпизода (бб. 2909—2917) (см. приложение III); VI—бб. 2909—
2918 заменены двумя:

چو بشنید کامد زایران سپاه * تهدمتن به پیش اندرون کینه خواه
برو تنگ شد پهن روی زمین * بیاورد لشکر بدریای چین
Б—перевод бб. 2909—2918 стстствует, и весь эпизод, вероятно, позднейшая интерполяция, как
и вставка 8 бб. после б. 3115 текста (см. прим. 20 к б.); в таком случае редакция рук. VI окажется
лучшей; ср. Б—حتى انتهى الى بحر صين.

- ز پس کرد رستم همانگه نگاه
بر آشفست گردافگن تاج بخش
بتازید چندی و چندی شتافت
سپهدار ترکان نشد⁴ زیر دست
2890 چو از جنگ رستم به پیچید روی
بر آمد ز هر سو دم کز تازی
بابر اندر آمد خروش سران
گوان سر بسر⁸ نعره برداشتند
زمین سر بسر کشته و خسته بود⁹
2895 [سپردند اسپان همی¹² خون بنعل
هزیمت گرفتند ترکان چو باد
سه فرسنگ چون ازدهای دمان
و ز انجایگه پیلتن باز گشت
ز رستم پرسید پرمایه طوسی
- بجست از کفش نامبردار شاه¹
بدنمال هومان برانگیخت رخس²
زمانه بدش مانده اورا نیافت³
یکی بازه تیزتگ برنشست⁵
گریزان همی رفت پر خاشجوی
همی آسمان اندر آمد ز جای⁶
گراییدن گرزهای گران⁷
سنانها بابر اندر افراشتند
و گر¹⁰ لاله بر زعفران¹¹ رسته بود⁹
شده پای پیل از دل کشته لعل¹³
که رستم ز بازو همی داد داد¹⁴
تیمتن همی شد پس بدگمان¹⁵
سپه یکسر از جنگ ناساز گشت¹⁶
که چون یافت شیر از یکی گور کوس¹⁷

¹ I, IV, VI, T —

بتابید رخ پهلوان سپاه * ز پس کرد رستم همانگه نگاه
I, IV, VI, T — далее порядок бб.: 2889, 2892, 2899, 2900, 2902, 2890, 2893, 2894, 2895 (VI—оп.), 2896
(I, IV—оп.), 2897, 2898, 2903. ² I, IV, VI — б. оп. ³ I, IV, VI — б. оп. ⁴ IV — نشد; VI — بشد
I, IV — доб. б.: T — б. оп.; I, IV, VI — доб. б.:
بصد حیل از جنگ آن ازدها * ورا کرد هومان ز چنگش [ویسه — IV] رها
VI — доб. еще б. вместо след. б. 2890:

چو رسته شد از چنگ و بر داشت روی * بدان تا گزندش نیاید بروی
⁶ I, IV, VI, T — б. оп. ⁷ I, IV — доб. б.:

درآمد از ایران سپه پیش او * تیمتن همی بود پر خاشجوی
⁸ I, IV, VI и T — سپه ⁹ I, IV, VI — شد ¹⁰ I, IV и T — و یا ¹¹ I — ارغوان ¹² I,
IV — б. оп. ¹³ I, IV и T — گشت لعل ¹⁴ I, IV — б. оп. همه —
¹⁵ VI — سلیحش — IV و سلیح گوان نیز بدساز گشت — I ¹⁶ همی رفت رستم چو پیل ژیان — VI
تو گفתי ورا چرخ دمساز — T و سلاح و بر و جامه بدبار گشت — VI و بر راه بدساز گشت
بود پیل از بر زخم کوس — VI نیافت پیل از تگ گور کوس — I, IV ¹⁷ گشت

- همه رزمگه¹ شد چو دریای خون
بیامد ز قلب³ سپه پیلتن
سپردار بسپار در پیش بود
همه خویش و پیوند افراسیاب
تیمتن فراوان ازیشان⁷ بکشت
چو افراسیاب آن درفش بنفش
بدانست کان⁹ پیلتن رستمست
برآشفقت بر سان جنگی پلنگ
چو رستم درفش سپه را¹¹ بدید
بجوش آمد آن نام بردار گردد
بر آویخت با سرکشی افراسیاب
یکی نیزه سالار توران سپاه
سنان اندر آمد بپند¹⁵ کمر
تیمتن بکین اندر آورد روی
تگاور ز درد¹⁸ اندر آمد بسر¹⁹
همی جست رستم کمرگاه او²¹
نگه کرد هومان بدید از کران
بزد بر سر شانۀ پیلتن
2870
2875
2880
2885
- درفش سپهدار² ایران نگون
پس او فرامرز با انجمن⁴
که دلشان ز رستم بداندیش بود
همه دل⁵ پر از کین و سر⁶ پر شتاب
فرامرز و طوسی اندر آمد به پشت
نگه کرد بر جایگاه⁸ درفش
سرافراز وز قخمه¹⁰ نیرمست
بیمفشارد ران پیش او شد¹⁰ بچنگ
بکردار شیر ژبان بر دمیید
عنان بارۀ قیزتگ را¹² سپرد¹³
به پیگار خون رفت چون رود آب¹⁴
بزد بر بر رستم کینه خواه
به بمر بیان¹⁶ بر نمد کارگر
یکی نیزه زد بر سر¹⁷ اسپ اوی
بیفتاد زو شاه پرخاشخ²⁰
که از رزم²² کوته کنند راه او²³
بگردن بر آورد گرز گران
به لشکر خروشی آمد از انجمن²⁴

سپاه [سوار-IV] فرامرز-IV⁴ به قلب-IV³ سواران-IV² میمنه-I¹
از ایران فراوان سرانرا-VI⁷ دل-Л⁶ سر-Л⁵ و آن انجمن
دست کش را-VI¹² سپه را-IV¹¹ اندر آمد-VI¹⁰ کو-VI⁹ باکاوایی
ز پیکانش-I, IV, T¹⁴ عنان را برخش تگاور سپرد
I, IV, T-доб. б.: ز پیگار خون اندر آمد بغواب-VI; خون رفت چون جوی آب
خدنگی که پیکانش بدید برگ [ترک-IV] * فرو ریخت [دوخت-IV] بر تارک ترک ترک
بر-I, IV, VI¹⁷ به بند کمر-VI (به ын.); بمر بیان-I; بمر درنمان-Л¹⁶ بچرم-I, IV¹⁵
بی رنج-I, IV²² اوی-I, IV, VI²¹ پرخاشخجوی-VI²⁰ بروی-VI¹⁹ ز اسپ-IV¹⁸
ز لشکر خروشی آمد و انجمن-I, IV²⁴ رای اوی-VI; جای اوی-IV; جاه اوی-I²³
خروشنده گشت از دو رو انجمن-T; بایران خروشی آمد از مرد و زن-VI

- بیمارید¹ پیران ز مژگان سرشک
 دل لشکر و⁴ شاه توران سپاه
 خروشی آمد از لشکر⁵ هر دو سوی⁶
 خروشییدن کوس بر پشت پیل
 [زمین شد ز نعل ستوران ستوه
 ز پس نعره¹² و ناله⁴ کره نای
 همی¹³ سنگ مرجان شد و خاک خون¹⁴
 بکشتند چندان ز هر دو گروه
 یکی باد برخاست از رزمگاه
 دو لشکر بهامون همی قاختند
 جهان چون شب تیره تاریک شد
 چنین گفت با لشکر افراسیاب
 اگر سستی آرید یک تن بچنگ¹⁹
 بریشان ز هر سو کمین آورید
 پیامد خود از قلب توران سپاه
 از ایران²³ فراوان سپهر²⁴ بکشت
 بر رستم آمد یکی چاره جوی²⁸
- تن پیلسم دور دید² از پزشک³
 شکسته شد و تیره شد رزمگاه
 ده و دار گردان پر خاشاک جوی⁷
 ز هر سو همی رفت تا چند میل⁸
 همه⁹ کوه دریا شد و دشت¹⁰ کوه¹¹
 همی آسمان اندر آمد ز جای
 سراسر سر سروران شد نگون¹⁵
 که شد خاک دریا و هامون چو کوه¹⁶
 هوا را بپوشید گرد سپاه
 یک از دیگران¹⁷ باز نشناختند
 تو گفستی¹⁸ بشب روز نزدیک شد
 که بیدار بخت اندر آمد بخواب
 نهانند مرا روزگار درنگ²⁰
 بنیزه²¹ خور اندر زمین آورید²²
 بر طوسی شد داغ دل کینه خواه
 غمی شد دل طوسی و بنمود پشت²⁵
 که امروز ازین رزم²⁷ شد رنگ و بوی²⁸

1 Так 4 سرشکی که درمان ندارد پزشک — VI 3 برگذشت — I, IV 2 همی ریخت — VI 1
 5 Л — доб. 6 از 7 VI — روی — I, IV, VI 8 I, VI — б. оп. 9 I, IV — همی 10 IV — доб. 11 VI — б. оп. 12 VI — نیزه 13 I,
 14 I, IV — نعل 15 I, IV — نگون 16 I, IV — доб. б.: 17 I, IV, VI и T — پیدر را نید بر پسر جای مهر
 18 I, IV — همانا 19 IV — آرنید یکسر بچنگ 20 I, VI, T — آرنید در کین و جنگ — VI 21 VI — بچاره 22 I, IV — доб. б.:
 23 I, IV, VI — راه — IV 24 I, IV — سرانرا 25 VI — پشت 26 I, IV — راهجوی 27 I, IV — کار 28 VI — 66. 2867 — 2872 оп.

تو گفستی همی خون خروشد سپهر * پسر را نید بر پسر جای مهر
 یکی از — I, IV, VI и T 17 پیدر را نید بر پسر جای مهر: VI — доб. тот же б. с вар. второго мисра:
 18 I, IV — همانا 19 IV — آرنید یکسر بچنگ 20 I, VI, T — آرنید در کین و جنگ — VI 21 VI — بچاره 22 I, IV — доб. б.:
 23 I, IV, VI — راه — IV 24 I, IV — سرانرا 25 VI — پشت 26 I, IV — راهجوی 27 I, IV — کار 28 VI — 66. 2867 — 2872 оп.

جهان را چپ و راست پیموده بود
 خرد یابد و بند¹ آموزگار²
 بایران و توران نه بندد مهر
 که ایدر بچنگم دمان آمدست
 مگر ناورند اندکی پای پیش⁴
 به بینم که دارد پی و شاخ⁵ و دم
 بیفشارد ران ترک بر سر گرفت⁶
 بچشم اندر آورد رخشان سنان
 همی ساخت از قلب تا پیش صف
 مرا خواستی تا بسوزی بدم⁸
 یکی کرد با او سخن در نبرد¹⁰
 ز زین برگرفتش بکردار گوی¹¹
 بینداختش خوار در قلبگاه
 بپوشید کن گرد شد لاژورد
 پیامد دمان تا بقلب سپاه

ز اختر بد و نیک بشنوده بود
 که گر پیلسم از بد روزگار
 نبرده چنو در جهان سربسر
 همانا که اورا زمان آمدست
 2840 بلشکر بفرمود³ کن جای خویش
 شوم برگرایم تن پیلسم
 یکی نیزه بارکش برگرفت
 گران شد رکیب و سبک شد عنان
 غمی گشت و بر لب برآورد کف⁷
 2845 چنین گفت کای نامور پیلسم
 همی گفت و می ساخت⁹ برسان گرد
 یکی نیزه زد بر کمرگاه اوی
 همی ساخت تا قلب توران سپاه
 چنین گفت کین را بدبای زرد
 2850 عنان را به پیچید زان جایگاه¹²

چنین — I, IV, VI و T³ امان یابد و بیند از روزگار — VI² گذر یابد از بند — I, IV¹
 میارید کس بیشتر (так!) پای پیش — IV میارید کس پیشتر پای خویش — I, VI⁴ گفت
 و آشرع رحمه و رکض رخشه و أقبل علی بیلسم قطعنه طعنه اختطفه بها من ظهر الفرس و جدله قتیلا
 5 VI — T: زباده — VI⁶ 2842 و 2843 текста оп.; за б. 2841 следует вариант б. 2844; Б — опи-
 сание схватки Рустама с Пилсамом (бб. 2842 — 2850) передано следующими словами: و آشرع رحمه
 و رکض رخشه و أقبل علی بیلسم قطعنه طعنه اختطفه بها من ظهر الفرس و جدله قتیلا
 7 I, IV — доб. бб.: یکی نیزه آهنین را بکف — VI; همی گشت بر لب برآورده کف — I, IV⁷
 به بینم کنون زخم جنگی نهنگ * کزان پس نه پیچی عنان سوی جنگ
 بگفت و برانگیخت از جا نوند * درآمد بکین چون سپهر بلند
 VI — доб. бб.:

کنون آمدم تا به بینم مرا * ز گردن کشان برگزینی مرا
 и за ним б.—вариант первого б. по I и IV; T — б. оп., доб. 1 и 2 бб. по I и IV и между ними бб.:
 بسوزد دلم بر جوانی تو * دریغها بر پهلوانی تو
 به بینم کنون چنگ جنگی نهنگ * کزین به نه پیچی دگر سوی جنگ
 9 VI — T: سبک نزد او ساخت — VI⁹ I, IV — б. оп.¹⁰ اوی — IV¹¹ I, IV — б. оп.¹² رزمگاه — I, IV¹²

شکستن دل من نه اندر خورست
 بگرد در اختر بد مگرد³
 یکی اسپ شایسته کارزار
 همان نیزه و درع و خود گوان⁶
 همی راند چون شیر با⁷ باد و دم
 که گوید که او روز جنگ⁸ ازدهاست
 بزد دست و تیغ از میان برکشید
 نسازد همانا که آیدش ننگ
 زمان گیو گودرز با پیلسم
 برون آمدش هر دو پا¹⁰ از رکیب
 همی¹¹ یار جنگی بکار آمدش
 بزد نیزه از تیغ او شد قلم¹³
 شکسته شد¹⁶ آن تیغ پرخاشجوی
 بمیدان بکردار شیر دژ¹⁷
 دو گرد دلیر و¹⁹ گرانبایه دید
 باهر اندر آورده²⁰ از باد گرد
 ز ترکان ندارد کس²² آن زور²³ و دم
 ز گفت ستاره شمر موبدان²⁵

همانا کنون¹ زورم افزونترست
 برآید بدست² من این کارکرد
 چو بشنید زو این سخن شهریار 2820
 بدو داد با تیغ⁴ و برگستوان⁵
 پیاراست آن جنگرا پیلسم
 بایرانیان گفت رستم کجاست
 چو بشنید گیو این سخن بردمید
 بدو⁹ گفت رستم بیک ترک جنگ 2825
 بر آویختند آن دو جنگی بهم
 یکی نیزه زد گیو را کز نهیب
 فرامرز چون دید یار آمدش
 یکی¹² تیغ بر نیزه پیلسم
 دگر باره¹⁴ زد بر سر¹⁵ ترک اوی 2830
 [همی گشت با آن دو یل پیلسم
 تهمتن ز قلب¹⁸ سپه بنگرید
 بر آویخته با یکی شیرمرد
 بدانست²¹ رستم که جز پیلسم
 و دیگر که از نامور بخردان²⁴ 2835

تیغی — VI 4 (повтор). 3 VI — доб. предыдущий б. текста (повтор). 2 I, VI — دست 1 I — کنم
 همان جوشن و ترک — VI 6: همان جوشن و ترک و برگستوان — I, IV 6 و گرز گران — I, IV 5
 ز که گویند در روز — IV 4: ز که گویند کو روز جنگ — I 8 و پیر — I, IV 7 و قیر و کمان
 این رستم الذی تزعمون أنه كالثعبان عند الضراب — ср. Б. 8: ز که گویند در جنگ — VI 6: جنگ
 بزد — I, IV 12 و همان — I, IV 11 پاش — T: پای — I, IV, VI 10 چنین — VI 9 و الطعان؟
 گسسته — I, IV 16 و доб. — I, IV 15 نیزه — VI 14 ازان تیغ شد نیزه او قلم — I, IV 13
 چو رستم بقلب — VI 19: چو رستم ز قلب — I, IV 18 ب. оп. — I, IV, VI 17 شد
 باد — VI 24 و T — کسی — I, IV 22 بدل گفت — I, IV 21 آورد — I, IV 20 و — VI 24
 ز اخترشناسان و از بخردان — I, IV, VI 25 از پیرسر موبدان — I, IV, VI 25

ازو شاد شد جان افراسیاب
بدو گفت کای¹ نام‌پرداز شیر
اگر پیلتن را بچنگ آوری
بتوران چو تو کسی نباشد بچاه 2805
بگردان سپهر اندر آری سرم
از ایران و توران دو بهر⁶ آین قسمت
چو بشنید پیران غمی گشت سخت
بدو گفت کین مرد برنا و تیز⁹
همی¹² در گمان افتد از¹³ نام خویش 2810
[کسی سوی دوزخ نپوید بپا¹⁶
گر او با تهمتن نبرد آورد
شکسته شود دل گوانرا¹⁹ بچنگ
برادر تو دانی که کهتر بود
به پیران چنین گفت پس پیلسم 2815
که گر²⁶ من کنم جنگ جنگی نهنگ
به پیش تو با نامور چار گرد

اگر من کنم جنگ پیل آرزوی * همانا ندارم پی و قاب اوی
 2820 — 2822 Б — перевод последующих бб. ندارم دژم — T; ندارم دژم — IV; ندارم بغم — I²⁵
 отсутствует. 28 IV — جنگ; VI — б. оп. 29 I, IV —
 پیارم بدخت — IV²⁷ اگر — I, IV²⁶ پاورده — VI; دبیر خاش

بقلب اندرون شاه با انجمن²
 هوا شد ز تیغ یلان³ ناپدید
 سواران بیدار با پیمیل و کوس⁴
 هچیر و گرانمایگان یکسره
 زره دار⁵ با خنجر کابللی⁶
 نهان گشت خورشید گیتی فروز⁷
 ز نیزه هوا همچو⁸ پشت پلنگ⁹
 سر کوه پر ترگ¹¹ و جوشن شدست
 درفشیدن تیغهای بنفش¹³
 دلش پر ز خون کرده چهره دژم¹⁵
 که ای پرهنر¹⁸ خسرو نیکخواه¹⁷
 یکی باره و جوشن¹⁸ و گرز¹⁹ و تیغ
 همه نام او زیر ننگ آورم
 همان خود²³ و تیغ جهان بخش او²⁴

سوی میسر¹ کهرم تیغزن
 و زین روی رستم سپه برکشید
 بیماراست بر میمنه گیو و طوسی 2790
 چو گودرز کشواد بر میسر
 بقلب اندرون رستم زابللی
 [توگفتی نه شب بود پیدا نه روز
 شد از سم اسپان زمین سنگ رنگ
 تو گفتی هوا کوه آهن¹⁰ شدست 2795
 بابر اندر آمد سنان و¹² درفش
 پیامد ز قلب¹⁴ سپه پیلسم
 چنین گفت با شاه توران سپاه
 گر ایدونک از من نداری دریغ
 ابا²⁰ رستم امروز جـنگ آورم 2800
 پیش تو آرم²¹ سر و رخس او²²

تهمتن بسیچید مر کینه را * برافراشت از کین دل و [برو—IV] سینه را
 بسازید بر قلبگه جای خویش * زواره پس اندر فرامرز پیش
 IV — доб. эти бб. после б. 2788; VI — доб. второй из этих б. после б. 2792 (см).

IV — доб. здесь два бб. (см. прим. 30 к б. 2787). 1 I — میمنه 2 I — سرور انجمن IV и T — خسرو انجمن 3 I, IV — زمین شد ز گرد سپه VI — زمین شد ز گرد یلان 4 I, IV — после б. 2791. 5 VI — زره پوش 6 I, IV — б. оп.; VI — доб. здесь второй б. разночтения по I и IV к б. 2787 (см.). 7 VI — б. оп. 8 VI — شد چو 9 I, IV — доб. б.: 10 I, IV — نوک 11 I — جهان جمله آهن VI — جهان کوه آهن 12 I, IV — уп. 13 I, IV — обратный порядок мисра. 14 I, IV — بقلب 15 I, IV — کرده 16 I, IV, VI — پرخرد 17 I, IV — نام بردار شاه 18 I, IV, VI — جوشن و باره 19 I, IV — ترگ 20 IV — که با 21 VI — به پیش 22 VI — جهان بخش را 23 I, IV — همان گرز 24 VI — رخس او 25 VI — اندر آرم

چنین بود هر دو سپه همگروه * نه زین سو [سان—IV] ستوه نه زان سو
 [سان—IV] ستوه

10 I, IV — نوک 11 I — جهان جمله آهن VI — جهان کوه آهن 12 I, IV — уп. 13 I, IV — обратный порядок мисра. 14 I, IV — بقلب 15 I, IV — کرده 16 I, IV, VI — پرخرد 17 I, IV — نام بردار شاه 18 I, IV, VI — جوشن و باره 19 I, IV — ترگ 20 IV — که با 21 VI — به پیش 22 VI — جهان بخش را 23 I, IV — همان گرز 24 VI — رخس او 25 VI — اندر آرم

- 2775 چو برخاست آوای کوس از درش
بزد نای رویین و بر بست³ کوس
بگردنکشان خسرو⁴ آواز کرد
چو برخیزد آوای کوس⁶ از دو روی
همه⁸ رزم را⁹ دل پر از کین کنیید¹⁰
خروش آمد و ناله¹¹ کزنای¹³
2780 زمین آمد از سم¹⁵ اسپان بجوش
چو برخاست از دشت گرد سپاه
که آمد سپاهی چو کوه گران¹⁹
ز تیغ دلیران²² هوا شد بنفش
برآمد خروش سپاه از دو روی
خور و²⁴ ماه گشتی برون²⁵ اندرست²⁶
2785 سپهدار ترکان²⁸ برآراست جنگ
پيامد سوی میمنه بارمان
- بگردان⁴ VI, T — برگشت³ VI —
IV — برخاست آواز کوس — IV برخاست آوای کوس — I⁶ مردان مرد — VI⁵ لشکرش
I, IV, VI — ب. стоят после б. —
12 I, IV, T — جمله¹¹ VI — کنیم¹⁰ I, IV, T — رزم با⁹ I, IV — همی⁸ VI —
2778 текста. —
13 I, IV — گاودم¹⁴ I, IV —
B — весь — کینهخواه¹⁸ VI — سنان¹⁷ I, IV, VI — بر ابر¹⁶ I — نعل¹⁵ I, IV, VI —
отрывок дан в сокращенном пересказе. —
20 VI — سپهدار افراسیاب¹⁹ I, IV, T —
21 I, IV, T — доб. бб.: —
همه ساخته کینه و جنگ را * همه تیز کرده بدی چنگ را
سپهد گو پیلتن چون شنید * که آمد سپهدار توران پدید
сп. Б —
22 VI — سواران²³ I, IV — доб. здесь б. 2793 текста; I — порядок
66.: 2784, 2792, 2785, 2789, 2798, 2790. —
24 VI — چو زو²⁵ VI —
26 I —
27 I, IV —
28 I, IV —
29 I, IV —
30 I, IV —
285

بران کشته از کین برافشانند^۱ خاک
جهاننا چه خواهی ز پروردگان
تنش را بخنجر بکردند^۲ چاک
چه پروردگان داغ دل برردگان^۳

۱۴

چو لشکر پیامد ز دشت^۴ نبرد
خبر شد ز ترکان بافراسیاب
همان سرخه^۵ نامور کشته شد
بریده سرش را نگونسار^۶ کرد
همه شهر ایران جگرخسته اند^۷
نگون شد سر و^۸ تاج افراسیاب
همی گفت رادا سرا موبدا^۹
دریغ ارغوانی رخت همچو ماه^{۱۰}
خروشان بسر بر^{۱۱} پراگند^{۱۲} خاک
چنین گفت با لشکر افراسیاب^{۱۳}
همه کینه را چشم روشن کنید^{۱۴}

۲۷۶۵
۲۷۷۰

۱ I, IV — ب. стоит после
б. 2759 текста. ۲ I, IV — همی کرد — VI — بکرد نیز
۳ I, IV, VI — б. 2764 —
б. 2765 оп. ۴ IV — بدشت ۵ VI — 66. 2763 — 2765 оп. ۶ I, IV — б. оп.; Б — 66. 2764 —
۷ I, IV — بگفتند ۸ I, IV — سرش تنش بر دار — VI — سرش را ابر دار — I, IV — ۸ که آن
ز خون سیاوش جگرخسته اند — I, IV, VI — ۱۱ I, IV, VI — کمر بسته اند — I, IV, VI — ۱۰ I, IV, VI — 10
که بی کام بخت اندر آمد — VI — که مارا برآمد سر از خورد و خواب — IV — ۱۳ оп. و — ۱۲
ز سر نامداران یلا خسروا — VI — ۱۵ همی گفت زارا دلیرا گوا — VI — ۱۴ خواب
آن — T — آن سر خسروانی چو ماه — VI — ۱۶ I — 66. 2769 — 2772 оп. IV — 66. 2769 и 2770 оп.; I —
همه — I, VI — ۲۰ پراگند — VI — ۱۹ و بر سر — I — ۱۸ کس و — VI — ۱۷ رخ ارغوانی چو ماه
T — доб. б.: جامه خسروی کرده [کرد — VI] چاک
نچوید پدر هیچ آرامگاه * مگر زین جرمه باوردگاه
ср. первое мисра б. ۲۱ I — نگون شد سر و تاج افراسیاب — IV — ازان پس رد افراسیاب — I — ۲۱
2768 текста. ۲۲ T — سر آمد کنون — ۱۳ к б. 2768. ۲۳ IV — کنیم

چو آورد با سنگ خارا کند
 بسرخه نگه کرد پس پیلتن
 برش چون بر شیر و رخ چون بهار 2745
 بفرمود پس تا¹ برندش بدشت
 به بندند³ دستش بغم کمند
 بسان سیاوش سرش را ز تن
 چو بشنید طوس سپهبد برفت
 بدو سرخه گفت ای سرافراز شاه 2750
 سیاوش مرا بود هم سال و دوست
 مرا دیده پر آب بد روز و شب
 بران کس که آن تشت و¹¹ خنجر گرفت
 دل طوس بخشایش آورد سخت
 بر رستم آمد بگفت این سخن 2755
 چنین گفت رستم که گر¹⁵ شهریار
 همیشه دل و جان افراسیاب
 همان تشت و خنجر زواره ببرد
 سرش را بخنجر ببرد²⁰ زار
 بریده سر و تنش²² بر دار کرد 2760

کز- IV⁴ به ببندد- I, VI³ ابا روزبانان و خنجر بطشت- VI² تا پس- VI¹
 چرا کشت خواهی مرا- T⁷ و. Л- доб.⁶ نیز- I⁵ تن را نباشد- VI⁶ کس نباشد
 I, VI¹² و- I¹¹ б. стоит после след. б. 2753 текста. گشادم- IV⁹ تیمار- VI⁸
 چون- VI¹⁵ گم بوده بخت- I, IV, VI¹⁴ نامداران- VI¹³ IV- обратный порядок мисра.
 T- доб. 6 бб. T- доб. و- VI¹⁸ ببادا- I, IV, T¹⁸ باشد- VI¹⁷ داغ دل- I, IV, VI¹⁶
 بریدند- I, IV, VI²⁰ چو او را بدان روزبانان- VI¹⁹ جوانرا بدان روزبانان- I, IV¹⁹
 سر از تن جدا- IV, T²² تن از سر جدا کرد و- I²² I, IV, VI²¹ доб. здесь б. 2767 текста.
 I, IV, VI²³ دو پای از بر- I, IV²³ کرد و
 IV²⁴ порядок бб. после б. 2759: 2762, 2760, 2761, 2763, 2765; VI- бб. 2760 и 2761 оп.

- 2725 از آشوب ترکان و از رزم سخت¹ بدانست سرخه که پایاب اوی پس اندر فرامرز با تیغ تیز³ سواران ایران بکردار دیو فرامرز چون سرخه را یافت جنگ⁶ گرفتشی کمر بندن و از⁸ پشت زین پیاده به پیشی اندر افگند خوار درفش تهمتن همانکه ز راه فرامرز پیشی پدر شد چو گرد بپیشی اندرون سرخه را بسته دست همه غار و هامون پر از کشته بود¹⁴
- 2730 سپاه آفرین خواند بر پهلوان تهمتن برو آفرین کرد نیز یکی داستان زد برو²⁰ پیلتن خرد²¹ باید و گوهر نامدار چو این گوهرانرا بجای²⁴ آورد از آتش نمینی جز افروختن فرامرز نشگفت²⁷ اگر سرکش است
- 2735
- 2740

ز نیروی میدان و از جنگ سخت - VI از نیروی ایشان و از رزم سخت - I, IV, VI
 چون پیل - I, IV, VI³ غمی گشت و پیچید - VI غمی شد به پیچید - I, IV, VI²
 دید جنگ - VI⁶ پس و - I, IV, VI⁵ با تیغ هندی بدست - I, IV, VI⁴ مست
 به سازید چونانکه یازد - VI بتازید بر سان تازان - IV بتازید بر سان یازان
 بانگ - I, IV, VI¹⁰ ناگه بزد - I, IV, VI⁹ کمر بند بگرفت وز - VI
 ز - I, IV, VI¹² دید - I, IV, VI¹⁶ جنگ - I, IV, VI¹⁵ دید - I, IV, VI¹⁴ ورازاد با خاک - VI¹³ بریده
 برین - VI²⁰ 2737 و 2738 - I¹⁹ که جاوید زی شاد و روشن روان - I¹⁸ گرد
 چار گوهر بجای - I, IV, VI²⁴ فرهنگ - I, IV, VI²³ خرد - I, IV, VI²² هنر - I, IV, VI²¹
 درو هرچه - VI²⁶ بمردی جهان زیر پای T - I, IV, VI²⁵ چار گوهر بکار
 از - IV²⁸ بشفگفت - VI

درفشی و سپه را بهامون¹ کشید²
 بپیچید و⁴ سوی فرامرز رفت⁵
 ز گرد سپه شد هوا⁶ آبنوس
 چو شب کرد⁸ گیتی نهان گشت ماه⁹
 سنانهای آهارداده¹⁰ بخون
 برافروختند¹³ آتش کارزار¹⁴
 زمین کوه گشت از کران تا کران¹⁵
 درفش¹⁷ فرامرز سالار دید
 بنیزه درآمد کمان باز داد
 بر¹⁸ سرخه با نیزه شد کینه خواه¹⁹
 ز کوهه ببردش سوی یال اسپ
 پر از جنگ²¹ و پرخاشجو آمدند

ز پیش پدر سرخه بیرون کشید
 طلایه چو گرد سپه دید تفت³
 از ایران سپه برشد آوای کوس 2715
 خروش سواران⁷ و گرد سپاه
 درخشیدن تیغ الماس گون
 تو گفستی که برشد به¹¹ گیتی بخار¹²
 [ز کشته فگنده بهر سو سران
 چو سرخه بران گونه پیگار¹⁶ دید 2720
 عنان را به بور سرافراز داد
 فرامرز بگذاشت قلب سپاه
 یکی نیزه زد همچو آذرگشسپ
 ز ترکمان بیاری او²⁰ آمدند

بدو گفت پس شاه توران سپاه * که ای نامور زاده رزم خواه
 یکی داستان دارم از روزگار * که هر جای دارم همی یادگار
 سنگ کاردیده بگیرد پلنگ * ز روبه رمد شیر نادیده جنگ
 فرامرز پور جهان پهلوان * دلیرست بیدار و تخم گوان
 نباید که ایمن شوی زو بجنگ * که در رنگ سازی بود بیدرنگ
 دلیری کن و رزم ایشان بسیج * مشو ایمن از کار ایشان تو هیچ
 چو یکچند ازین داستانها براند * بنه بر نهاد و سپه برنشاند

¹ I, IV, VI — هامون سوی درفش سپه ² IV, T — доб. б.:

بسوی سپنجاب آمد چو باد * جز اندیشه رزم نامدش یاد
³ Так в Л и VI; I — رفت; IV — رفت و ⁴ I, IV — و ⁵ I, IV — تفت; VI — доб. б.:

که آمد سپاهی ز توران برون * سپهدار سرخه به پیش اندرون
⁶ I, IV — جهان; VI — زمین ⁷ VI — ز جوش سواران ⁸ IV, VI — گشت; I — слово уп. ⁹ I —
 ز ¹¹ I, IV, VI — سنانها ز آهار داده ¹⁰ IV — (без рифмы). ¹² I, IV, VI — ز گرد سپاه
¹³ I, IV — برافروخت ازان ¹⁴ VI — زمین از سواران برآمد بجوش ¹⁵ VI —
 رزمخواه ¹⁹ VI — سوی ¹⁸ I, IV — سنان ¹⁷ I — عنان ¹⁶ VI — بیدار ²⁰ I, IV, ²¹ I, IV, VI — کینه
 ز توران سران سوی او ^{VI} —

- 2700 نماند ایچ¹ بر² دشت ز³ اسپان یله
 در گنج⁵ گوپال و برگستوان
 همان گنج دینار و در⁷ و گهر⁸
 ز دستور گنجور بستد کلید
 چو لشکر سراسر شد آراسته
 2705 بنزد کوس¹⁰ رویین و هندی درای
 سپهدار¹¹ از گنگ بیرون کشید
 فرستاد و مر سرخه را¹² پیش خواند
 بدو گفت شمشیر زن سی هزار¹⁴
 نگه دار جان از بد¹⁷ پور زال
 2710 تو فرزندی و نیکخواه²⁰ منی
 چو بیدار دل باشی و راهجوی
 کنون پیش رو باش و بیدار باش

ز کشور سرانرا بدانجا بخواند * درم داد و روزی دهان را بخواند

далее в рук. VI следует б. 2702, после которого стоит б. 2700 и т. д.

1 VI — آنچه 2 I, IV — در 3 I, IV, VI — оп. 4 VI — обратный порядок мисра. 5 IV —
 همان نیزه و تیر و تیغ و کمان — VI همان تیغ و تیر و کمان گوان — I, IV 6 و. 7 I, IV — زر 8 VI — گهر 9 VI — تاج و طوق و — VI 10
 11 I, IV — چو 12 I, IV, VI — سرخه Б — здесь и ниже имя 13 I, IV, VI — فراوان سخنها 14 Б — عشرة آلاي فارس — 15 IV — بر 16 T —
 17 IV — بر 18 I, IV, VI — بچنگت 19 I, IV, VI, T — جانرا تو از — VI 20 доб. 2 бб. 21 IV — 22 доб. б.:
 بجایی که پرخاش جوید پلنگ [بسنک — VI] * سگ کارزاری نیاید [نسند — T] بچنگ

20 Л — 21 I, IV — 22 I, IV — رستم 23 IV — доб. на полях бб.:
 چنین گفت سرخه که ای شهریار * ز جان تهنمتن برآرم دمار
 فرامرزا دست بسته چو سنگ * بگردن نهاده ورا پالاهنگ
 بیارم بدرگاه افراسیاب * سر نیزه بگذارم از آفتاب
 بجایی¹ که پرخاش جوید پلنگ * سگ کارزاری نیاید بچنگ (повтор)

یکی نیوزه زد بر کمر بند او چنان برگرفتشی ز زین خدنگ² بیفگند بر خاک و آمد فرود سر نامور دور کرد از تنش چنین گفت کاین⁵ سر کین نخست همه بوم و بر⁸ آتشی اندر فگند یکی نامه بنوشست نزد پدر که چون بر¹⁰ گشادم در¹¹ کین و جنگ¹² بکین سیاوش بریدم سرش و زان سو نوندی پیامد¹⁵ برا¹⁶ که آمد بکین رستم پیلتن ورازدارا سر بریدند زار¹⁸ سپند را سراسر بهم بر زدند چو بشنید افراسیاب این سخن

2690
2695

1 I, IV, VI — پلنگ 2 I, IV, VI — زیر زمین بند — VI خفتان و پیوند — I, IV, VI — گشت 3 IV — تو 4 I, IV, VI — بکینه بپالود — T بخون اندر آلود — T 5 VI — کاینک 6 I, IV, VI — بوم بر — VI زبه بوم و برش — I, IV 8 تخم و از خاک — T تخم و پر خاش ثم — B — перевод B — перешагнул; 9 VI — امر باخراق مدینه اسفیجاب و نهیها ففعلوا. ذلک 66. 2692—2698 отсутствует; 66. 2699—2712 переданы сокращенно, как и последующий эпизод битвы Фарамурза с Сурха (66. 2713—2762), и только 66. 2726—2734 даны в переводе и подробном пересказе. 10 I, IV, VI — ایدر 11 VI — سر 12 I — جنگ 13 I — خدنگ 14 I, IV, VI — بایران بزرگان — I 17 ز راه — VI 16 برون شد نوندی — I, IV 15 برانگیختم — IV, VI — I 21 برانگیخت از شهر توران غبار — VI 20 برآورده — IV زبر آورد — I 19 خوار — I, IV, T 23 غمی گشت ازان کردهای — VI غمی گشت ازان گفتهای — I, IV 22 برش 66.:

که بشنیده بود از لب بخردان * از اخترشناسان وز موبدان
ز کشور سراسر مهان را بخواند * درم داد و گنج کهن برفشاند
VI — доб. те же бб., но для второго дает вариант:

که اندر جهان کینه خواه او پس است
 بهست و بهیامد¹ چو شیر ژبان
 هوا گنرد اورا نیارد بسود
 همی خوار² دانست پیگار³ او
 کمان ها⁴ سراسر بزه⁵ بردنید
 بسر بر نهادند⁶ ز آهن کلاه
 همی کر شد از ناله⁷ کوس گوش
 فرامرز را دل برآمد ز جای⁸
 پیفگنند و برگشت⁹ از کارزار
 وراز را گفت لشکر مه ایست¹⁰
 مکافات بد را ز یزدان بدیست¹¹
 سراسیمه شد از یکی نامدار¹²
 وراز را راه یزدان¹³ بهست
 خروشی چو شیر ژبان برکشید¹⁴
 پیفشرد¹⁵ بر نیمه بر¹⁶ چنگ را

گیو پیلتن با سپاه از پس است
 بکین سیاوش کمر بر میان
 برآرد¹⁷ ازین مرز بی ارز دود
 ورازاد بشنید گفتار او
 2675 بششکر بفرمود کاندر دهید¹⁸
 رده برکشید از دو رویه¹⁹ سپاه
 ز هر سو برآمد ز گردان²⁰ خروشی
 چو آواز کوس آمد و²¹ کژنای
 بیک حمله اندر²² ز گردان هزار
 2680 [دگر حمله کردش²³ هزار و دویست
 [که امروز²⁴ بادافره ایزدیست
 [چنین لشکر گشن و چندین سوار
 همی شد فرامرز نیزه بدست
 فرامرز جنگی چو اوزا بدید
 برانگیخت از جای شیرنگ را 2685

کردار — IV — 4 همنه خام — I, IV, VI — 3 برآرد — I, IV — 2 به بهستست و آمد — I — 1

برنهاد — VI — 9 برکشیدند هر دو — VI — 8 بزین — I — 7 کمان را — I, IV — 6 نهید — I, IV, VI — 5
 I, IV, VI — 10 سراسر — I, IV, VI — 11 آمده — VI — 12 I — доб. б.:

در آمد بکردار پیل ژبان * به بازو کمند و بزه بر کمان و کمر بر میان
 13 I — доб. тот же б. с вариантом второго мисра: IV — доб. 13
 16 IV — گرفتند از ایشان — I, IV — 15 برگماشت — I, IV — 14 (!) دگ بر گرفتشی — IV: زبر گرفتشی
 I, IV — порядок бб.: 2682, 2683, 2684, 2680, 2681 (I — б. оп.), 2685 и т. д.; VI — бб.
 2680—2682 оп.; Б — бб. 2668—2689 переданы сокращенно. 17 I, IV — ایزن روز — 18 I, IV —
 20 I, IV, T — پای یزدان — VI: زپای رفتن — I, IV — 19 سراسیمه گشتند از کارزار
 درفش سپهدار [سپهدار از — IV] ترکان بدید * چو شیر از میان سپه بردمید
 I, IV — доб. б.: خروشی از میان سپه برکشید VI — вариант того же б., в котором второе мисра:
 سپه سپهدار چو روی ورازاد دید * خروشی از میان سپه برکشید
 21 I, IV — بیفشارد — IV — 22

2660
 2665
 2670

ده و دو هزار از ییلان انجمن²
که فرزند گو³ بود و سالار نو⁴
ز دشمن کسی را بره بر ندید⁵
که با لشکر و گنج و با آب بود⁶
ذلیر و سپه‌تاز و روشن‌روان⁹
همه رزم‌جوی از در کارزار¹⁰
بیامد بنزد¹² فرامرز تغت
چرا کرده سوی این مرز¹⁴ روی
بجویی ازین کار¹⁵ فرجام خویش¹⁶
گر از پهلوان سپاه آمدی
ز اورنگ وز تاج و تخت¹⁸ مہی
روانست برآید ز تاریک تن²⁰
منم بار آن خسروانی درخت²²
چو خشم آورد پیل بیجان شود
چرا کرد باید همی نام²⁵ یاد

اثنی عشر الف — B؛ شدند از یلان صد هزار انجمن — I, IV, VI^۲ تا — IV^۱ ووز — L^۱
چو آن بدگمان دیدبانشی — I, IV^۵ 6. стоит после б. 2658. VI — ۴ او — I, IV, VI^۳ فارسی
— I, IV^۶ فتقدم امامهم حتی وصل الی اسفیجاب — B؛ بره بر کسی را ز دشمن ندید — VI؛ ودید
میان گوان در — I, IV, VI^۸ سنجاب — IV, VI؛ سپنجاب — L^۷ بـران مـرز — VI؛ نورزاد
— I, IV, VI^۹ T. б. оп.; VI — б. стоит после б. 2661; I, IV, VI —
доб. бб.:

چو آمد بگوش اندرش [اندرون — IV] کتره‌نای * دم بـوق و آوای هـنـدی درای
بـزد کوس و لشکر بـرون آوزید * ز هامون بدریای خـون آوریـد
فلما سمع بهم ركب فى ثلاثين ألف ب. 2661 передает так: Б — эти бб. и последующий за ними б. 2661
VI — 13 به پیش — VI 12 ورا داد کز — IV 11 همه نامدار — I, IV, VI 10 فارسى من اصحابه
Б — 16 ازین کار بینى تو — VI 15 به بینى برین کار — I, IV 15 رزم — I, IV 14 گفتا
VI — 18 نـدارى — I, IV, VI 17
پهلوانى — I, IV 22 شـیر بـخت — VI 21 دیارنک من — IV 20 در — VI 19 تختگاه
چه و چند — I, IV, VI 25 بدشـداد — VI 24 از دست — VI 23 زیر دست — I, IV 23 درخت

زمین را ز خون¹ رود چپ چون کنید
 بکین³ سیاوش دل آگنده ام
 فروریخت ناکار دیده گروی
 مگر بر دلم کم شود درد و خشم⁶
 نهاده⁸ بگردن درون⁹ پالهننگ
 کشندم دو بازو¹¹ بغم¹² کنند¹²
 برانگیزم اندر جهان رستخیز
 حرامست بر من می و جام و¹⁴ بزم
 چو زان¹⁶ گونه آواز¹⁷ رستم شنود
 تو گفתי که میدان برآمد¹⁹ بجوش
 تو²¹ گفستی زمین شد بکام²² هژبر
 یلان برکشیدند تیغ²³ از نیام
 دم زای رویین²⁴ و²⁵ رویینه خم
 بدریا تو گفستی بجوش آمد آب
 ز نیزه هوا مانند اندر کمین
 زمین و زمان دست خون را²⁷ بشست
 بپیشش اندرون اختر کاویان
 ز گردان²⁸ شمشیر زن کابلی

ز دلها همه ترس بیرون کنید
 بیزدان که² تا در جهان زنده ام
 بران تیشست زرین⁴ کجا خون اوی
 بهالید خواهم همی روی و چشم⁵
 و گر همچنانم بود⁷ بسته چنگ
 بخاک اندرون خوار چون¹⁰ گوسفند
 و گر نه من و گرز و¹³ شمشیر تیز
 نمیند دو چشمم مگر گرد رزم
 بدرگاه هر پهلوانی که بود¹⁵
 همه برگرفتند با او¹⁸ خروش
 ز میدان²⁰ یکی بانگ بر شد بابر
 بزد مهره بر پشت پیلان بجام
 برآمد خروشیدن گاو دم
 جهان پر شد از کین افراسیاب
 نید جای پوینده را²⁶ بر زمین
 ستاره بچنگ اندر آمد نخست
 بستند گردان ایران میان
 گزین کرد پس رستم زابلی

بدان — T⁴ بدرد — I, IV, VI³ بدین کینه — I, IV, VI² همه — VI¹ بخون — I, IV¹
 I — I⁸ پرو — T⁷ زبرد — VI⁷ زبرد — II⁷ درد اوی — I, IV⁶ چشم و روی — I, IV⁵ شخ بی نم
 بخاک — VI⁶ بخاک افکند خوار چون — I, IV, T¹⁰ برم — T⁹ درم — VI⁹ یکی — I, IV⁹ نهادن
 : VI¹² — доб. б.: به بندند دستم — VI¹² زدو دستم بسته — I, IV, T¹¹ اندرون خاک تا
 به خنجر بهرد سرم را ز تن * تنم را کند کام شیران کفن
 کنارنگ با پهلوان هر که — T¹⁵ بر جان من جام — I, IV¹⁴ — VI¹³ — оп. و — VI¹³
 یکسر — I, IV, VI¹⁸ گفتار — I, IV¹⁷ کزان — IV¹⁶ — VI¹⁶ — оп. — I, IV, VI¹⁹ در آمد — I, IV, VI²⁰ از ایران — I, IV, VI²⁰ سرغین — I, IV²⁴ سپه تیغ کین برکشید
 بدرا — I, IV, VI²⁷ نوبنده — IV²⁶ — оп. و — I²⁵ کردار — IV²⁸

جهان چون دل خویش بریان² کنم
 بدیدد اشک خونین و آن مهر او⁵
 فرو ریخت از دیدگان آب گرم
 سوی خان⁶ سودابه بنهاد روی
 ز تخت بزرگیش در خون کشید
 نجنبید بر جای⁸ کاوس شاه⁹
 پر از خون دل و دیده¹⁰ رخساره زرد
 پر از درد نزدیک رستم شدند
 بدرگاه بنشست پر¹³ درد و خشم
 پیامد بدرگاه گودرز و طوس
 چو بهرام و رهام¹⁵ و شاپور نیو
 گرازه که بود ازدهای دلیر
 نگهبان هر مرز و سالار نو¹⁷
 برین کینه دادم¹⁹ دل و جان و تن
 نمندد کمر نیز یک نامدار
 چنین²⁰ کینه را خرد²¹ نتوان شمرد²²

همی¹ جنگ با چشم گریان کنم
 نگه کرد کاوس بر³ چهر او⁴
 نداد ایچ پاسخ مر اورا ز شرم
 2625 تهمتن برفت از بر تخت اوی
 ز پرده بگیسوش⁷ بیرون کشید
 بخنجر بدو نیم کردش براه
 پیامد بدرگاه با سوگ و درد
 همه شهر ایران بماتم شدند
 2630 چو یک¹¹ هفته با سوگ و با آب چشم¹²
 بهشتم بزد نای رویین و کوس
 چو فرهاد و شیدوش و گرگین¹⁴ و گیو
 فریبرز کاوس درنده¹⁶ شیر
 فرامرز رستم که بد پیشرو
 2635 بگردان¹⁸ چنین گفت رستم که من
 که اندر جهان چون سیاوش سوار
 چنین کار یکسر مدارید خرد

کنون من دل و مغز تا زنده ام * بکین سیاوش بیباگنده ام [پراگنده ام — IV]
 T—доб. два бб. زبرین کینه ز آتش پراگنده ام: VI—доб. тот же б. с вар. второго мисра:

چنان — I⁵ اوی — I, IV, VI⁴ در — I, IV, VI³ ویران — IV² همه — I, IV, VI¹
 چنان آتش تیز و — VI چنان اشک خونین با مهر اوی — IV؛ اشک خونابه از مهر اوی
 از جای — VI زبر تخت — I, IV⁸ بیگسوش — I, IV⁷ کاخ — T؛ خانه — LI⁶ آن مهر اوی
 با — LI¹² بیک — I, IV, VI¹¹ دو دیده دو — I, IV, VI¹⁰ . Б — перевод мисра отсутствует.⁹
 با — I, IV¹⁴ با — IV, VI¹³ با سوگ و آب — IV؛ با سوگ با آب — I؛ سوگ و باب چشم
 فی: и далее не упоминая имен: و فرهاد و شیدوش — Б؛ و شید و چو گرگین — VI؛ زگرد بهرام
 گسستم — VI؛ چو گرگین میلاد — I, IV¹⁵ جمیع الاصبهیدین و القواید و الامراء و الأجناد
 — б. оп.؛ I, IV, VI, T¹⁷ فریبرز بن کاوس — Б؛ و بهرام — T؛ و رهام — I, IV, VI¹⁶ و خرد
 — I, VI¹⁹ بدیشان — IV؛ بایشان — I, VI¹⁸ . Б — перевод б. отсутствует; ср. б. 2657 текста.
 که این — I, IV, VI²⁰ خوار — VI²¹ обратный порядок мисра. I, IV²²

- 2610 بهدادار دارنده سوگند خورد
 نباشد بشویم سرم را² ز خاک
 کله ترگ⁴ و شمشیر جام منست
 چو آمد بنزدیک⁷ کاوس کی
 بدو گفت خوی بد ای شهریار⁸
 ترا مهر سودا¹⁰ و بدخوی
 2615 کنون آشکارا بیمینی همی
 از اندیشه خرد و شاه¹¹ سترگ
 کسی کو بود بهتر انجمن¹⁴
 سیاوش بگفتار¹⁵ زن شد بهباد
 دریغ آن بر¹⁸ و برز و بالای او¹⁹
 2620 دریغ آن گو ناممیده سوار
 چو در بزم بودی بهاران بدی
- که هرگز تنم بیسلیج نبرد¹
 همه بر تن غم بود سوگ ناک³
 بهمازو خم خام دام⁵ منست⁶
 سرش بود پر خاک و پر خاک پی
 پراگندی و تخمت آمد بهمار⁹
 ز سر برگرفت افسر خسروی
 که بر موج دریا نشیننی همی
 پیامد بها بر¹² زیانی¹³ بزرگ
 کفن بهتر او را ز فرمان زن
 خجسته زنی¹⁶ کو ز مادر نژاد¹⁷
 رکیب و خم خسرو آرای او¹⁹
 که چون او نمیند دگر روزگار²⁰
 برزم افسر نامداران بدی²¹

1 Б — соединяет этот б. с б. 2613, а бб. 2610—2612 оп. 2 I, IV — نه رخ را بشویم

نسزد گر نباشم [نباشد — IV] بدین سوگ ناک — I, IV, VI 3 نباشم نه رخ را بشویم — VI
 T — доб. б. 4 I, IV, T — خود 5 I, IV — نام 6 I, IV, VI, T — доб. б.:

مگر کین آن شهریار جوان * بجویم [بخوام — VI] ازان ترک تیره روان
 VI — 9 خوی بد شهریار — I, VI 8 چو بر تخت به نشست — VI 7 چو آمد بر تخت — I, IV
 و خوی — T; خرد شاه — VI; خوی شاه — I, IV 11 عشق سوداوه — I, IV, VI, B 10 بخت آورد بار
 ز گفتار — I, IV 15 ارجمند — VI 14 زمان — VI 13 درآمد بایران — I, IV 12 شاه
 16 VI — انوشه کسی — VI 17 I, IV, VI, T — доб. бб.:

ز شاهان کسی چون سیاوش نبود * چو او زاد و آزاد و خامش نبود
 دریغ آن سر [بر — I, VI] و بازو و یال اوی * دریغ آن پروچنگ [سر و ترگ — VI] و گویان اوی
 VI — 18 خم خسروی پای اوی — I, IV 19 رخ — I, IV 18

دریغ آن خم خسروی پای اوی * چو بر گاه بودی درافشان بدوی
 IV — 21 چو در جنگ بودی سرافشان بدی — I 20 I, IV, VI — б. оп; T — вар. б.

چو بر گاه بودی درافشان بدی * چو در جنگ بودی سرافشان بدی
 (ср. разночтение по I); I и IV — доб. еще б.:

چو درّاج زیر گیلان با تذر و
به پیشه درون² برگ گلنار زرد³
نه فریادرس بود و نه خواستار
سر نامداری⁵ نگون شد ز گاه
بخاک اندر آمد ز تخت بلند
بدان سوگ بسته بزاری میان
زبان از سیاوش پر از یاد کرد
چو شاپور و فرهاد و رهام⁸ شیر
همه خاک بر سر بنجای کلاه

بنالد همی بلبل از شاخ سرو
همه شهر¹ توران پر از داغ و درد
گرفتند شیون بهر کوهسار⁴
چو این گفته بشنید کاوس شاه
2595 بر و⁶ جامه بدید و رخ را بکند
برفتند با مویه⁷ ایرانیان
همه دیده پر خون و رخساره زرد
چو طوس و چو گودرز و گیو دلیر
همه جامه کرده کبود و سیاه

بنزدیک سبالار گیتی فروز
همی خاک تیره برآمد بجوش
همه جامه خسروی کرد چاک
ز زابل¹¹ بزاری برآمد خروش¹²
همی ریخت¹⁴ خاک از بر شاخ¹⁵ و یال
به ششم برآمد ز شیپور دم
ز کشمیر و کابل شدند انجمن
دو دیده پر از آب¹⁸ و دل کینه جوی
همه²⁰ جامه پهلوی بردید

2600 پس آگاهی آمد سوی نیمروز
که از شهر ایران برآمد خروش
پراگند⁹ کاوس بر یال¹⁰ خاک
تهدمتن چو بشنید زو رفت هوش
بچنگال رخساره بشخود¹³ زال
2605 چو یک¹⁶ هفته با سوگ بود و دژم
سپاهی فراوان بر¹⁷ پیلتن
بدرگاه کاوس بنهاد روی
چو نزدیکی شهر ایران¹⁹ رسید

¹ I, IV—يوم ² VI—درون T—به باغ اندرون—³ I, IV, VI, T—повт. здесь б. 2376:

یکی طشت بنهاد ز زمین گروی * بپیچید چون گوسفندانش روی
и соответственно меняют первое мисра след. б. ⁴ I, IV, VI, T—شاهوار

تاجداران—I نامداران—⁵ JI—[شهریار—I] ср. разночтение 21 к б. 2590 по рук. VI и б. 2377 текста.

⁶ I, IV, VI, T—سبک—⁷ JI—نوحه ⁸ I, IV و T—بهرام—⁹ VI—خرّاد—¹⁰ I, IV, VI, T—تاجدارش—¹¹ IV—زابل—¹² VI—б. стоит после б. 2605.

¹³ I, IV, ¹⁴ I, IV, VI, T—تاج—¹⁵ I, IV, VI—پراگند—¹⁶ I, IV, VI—یک—¹⁷ VI, T—بازگشت رخساره بر کند—¹⁸ I, IV, VI—سپه سر بسر بر در—¹⁹ I, IV, VI—توران—²⁰ I, IV—دگیر

¹⁷ I, IV, VI—سپه سر بسر بر در—¹⁸ I, IV, VI—خون—¹⁹ VI—توران—²⁰ I, IV—دگیر

- همان دیده‌بان بر سر کوه‌سار
کشیدن ز دشمن نداند عنان
گراینده⁴ تیغ‌پای نوید 2575
همان گوش از آوای او گشت⁵ سیر
چو برداشتم⁶ جام⁷ پنجاه و هشت
دریغ آن گل و مشک و¹⁰ خوشاب سی
نگردد همی گرد نسرين تذرو
همی خواهی از روشن کردگار 2580
کزین نامور نامه باستان
که هر کس که اندر سخن داد داد
بدان گیتیم نیز¹² خواهشگرست
[منم بنده اهل¹⁵ بیت نبی
[برین زادم و هم برین بگذرم 2585
[ابا دیگران مرا کار نیست
بگفتار دهقان کنون باز گرد

۱۳

- چو آگاه‌هی آمد بکاوش شاه
بکردار مرغان سرش را ز تن
ابر بی‌گناهش بخنجر بزار 2590
که شد روزگار سپاوش تپاه²⁰
جدا کرد سالار آن از چمن
بریدند سر زان تن شاهوار²¹

گرازنده آن I – 4 Так в Л, VI; I – 3 وگر I, IV – 3 بی‌شمار I, IV – 2 لشکری IV – 1
IV – 6 سراینده برگشت از آواز – VI; سراینده ز آواز برگشت – I, IV – 5 گرازنده – IV
پارسی – VI – 11 و VI – 10 دشت – I, IV, VI و T – 9 مگر – VI – 8 نام – VI – 7 برداشتم
I, IV – 16 و VI – 15 با منبرست – T, I, IV, VI – 14 ذو الفقار – T – 13 امان – T – 12
и T – 17 I, IV, VI – 66. 2585 и 2586 оп.; повтор (интерполяция) ستاینده – VI; سرافکنده بر – T – 16
66. 100 и 112 раздела добавочного б. по рук. VI к б. 118 того же گفتار اندر ستایش پیغمبر
раздела (см. том I настоящего издания, стр. 19–20). 18 گویند – L – 19 ز مردان مرد – VI – 19
– IV – 20 سپاه I, IV, VI, T (ср. прим. 4 к б. 2593) – 21

ازاین بی‌گناهیش نخچیروار [نخچیرزار – IV, VI] * گرفتند شیون بهر کوه‌سار

همه خاک آن شارسستان شاد¹ شد² ز خاکی که خون سیاوش بخورد
نگاریده بر برگها چهر او⁵ بدی مه نشان⁷ بهاران بدی
چنین است کردار این گنده⁹ پیر 2565
چو پیوسته شد مهر دل بر جهان تو از وی¹² بجز شادمانی مجوی
اگر تاج داری و گر دست تنگ¹³ مرنجان روان کین سرای تو نیست
نهادن چه باید بخوردن نشین 2570

گیاه بر³ چمن سرو آزاد شد² بابر اندر آمد درختی ز گرد⁴
همی بوی مشک آمد از مهر او⁶ پرستش گه⁸ سوگواران بدی
ستازد ز¹⁰ فرزند پستان شیر بخاک اندر آرد سرش ناگهان¹¹
بباغ جهان برگ انده میوی نمینی¹⁴ همی روزگار درنگ
بجز تنگ تابوت جای تو نیست بر امید گنج جهان آفرین¹⁵

چو آمد¹⁶ بنزدیک سر تیغ شست بجای عنانم عصا داد سال
مده می که از سال شد مرد مست¹⁷ پراگنده شد مال¹⁸ و برگشت حال

همه خار آن - T؛ همی خاک آن بوم بر شاد - IV؛ همی خاک آن بوم و بر شاد - I¹
I, 4 در - T؛ و - VI³ 66. 2561-2570 оп. Б - перевод. گشت - I, IV, VI و T² شهر شمشاد
I, IV, VI - доб.: یکی سبز گرد - VI؛ یکی شیرمرد - IV
برآمد درختی از آنجایگاه * ز خون سیاوش فرخنده شاه
VI⁸ بسان - I, IV, VI⁷ همی بوی مهر آمد از بوی او - VI⁶ رنگ و بوی - VI⁵
T-؛ اندر آید همی ناگهان - I, IV, VI¹¹ که پرورد - VI¹⁰ چرخ - I, IV, T⁹ پرستش گهی
نه بینم - I, IV, VI¹⁴ عیش تنگ - VI؛ کفش تنگ - I, IV, T¹³ از تو - I, IV, VI¹² доб. б.
I, IV, T - доб. бб.: که خواهد تهمن بتوران زمین - VI¹⁵

ز گیتی ترا شادمانیست بس * که او هیچ مهتری ندارد بکس
یکی را سرش برکشید تا بهماه * فراز آورد ناگهش [راستش - IV] زیر چاه
چنین است کردار چرخ برین * گهی این بر آن و گهی آن بر این
ز خون سیاوش گذشتم بکین * به آوردن شاه ز توران زمین
هذا منتهی الخبر عن مقتل سیاوخش و ما (ср. последний б. разночтения по I, IV): Б - доб.
اتصل به و الآن نشرع فی ذکر نهوض الایرانیة لطلب الثأر و تغلیصهم لکیخسرو عن
B - 66. 2571-2585, содер- آید - VI¹⁷ B - 66. 2571-2585, содер- آید - VI¹⁶ تلك الدیار و ما يتعلق بذلك إن شاء الله تعالى
سال - VI¹⁸ жалобы Фирдоуси на свою старость, отсутствуют.

ز اسپ و پرستنده¹ و بیش و کم
 سپهبد برو کرد⁴ لغتی شتاب
 2550 بایوان خویش آمد افروخته
 همی گفت کز دادگر کردگار⁷
 در گنجهای کهن کرد باز⁹
 ز دینار و دیما و تیغ¹¹ و گهر
 هم از تخت وز¹³ بدرهای درم
 2555 گسی کردشان سوی آن شارسرستان¹⁶
 فرنگیس و کیخسرو آنجا رسید
 بدیده²⁰ سپردند یک یک²¹ زمین
 همی گفت هر کس که بودش هنر
 کزان²⁴ پیغ برکنده فرخ درخت
 2560 ز شاه کیان²⁷ چشم بد دور باد

1 VI—پرستند 2 Л—و оп.; VI—ز 3 I, IV, VI—обратный порядок мисра; Б—перевод
 б. отсутствует. 4 I—بدو گفت VI—بدو کرد 5 I, IV, VI—آمد 6 I, IV—
 باز کرد 7 I, IV, VI—درختی 8 I, IV—کای دادگر کردگار VI—کای داور کردگار 9 I, IV, VI—
 10 I, IV, VI—ساز کرد 11 I, VI—ز دینار و دیما 12 I, IV—
 13 I, VI—هم 14 Л—وز 15 I, IV, VI—доб. б.:
 همه پیش کیخسرو آورد زود * بداد و دهش آفرین بر فزود
 کجا گشته بد پیش آن VI—17 الی مدینه سیاوش کرد Б: سوی آنچایگاه 16 I, IV—
 18 I, IV—доб. б.: که سازیده بد خسرو نیکخواه
 برفتند هر دو بدانچایگاه * سیاوشی کرده بدان نیکخواه
 19 I, IV—и далее (бб. 2557—2560) передает: فاجتمع علیهما الناس ب—زهر سو بسی مردم آمد پدید 20
 21 I, IV—پذیره—T 22 I—روی 23 I, IV—б. оп.; VI—
 24 I, IV—همی گفت هر یک ابیا یکدیگر * که شکر از خداوند پیروزگر
 25 VI—کزی که از 26 T—بخت 27 I, IV, VI—جهان

- 2535 زمانی چنان بود¹ بگشاد چهر
 بپرسید کای³ نورسیده جوان⁴
 بر⁶ گوسفندان چه گردی همی
 چنین داد پاسخ که نخچیر نیست
 بپرسید بازش ز آموزگار
 بدو¹⁰ گفت جایی که باشد پلنگ
 سهدیگر بپرسیدش از مام و باب
 چنین داد پاسخ که درنده شیر
 بخندید خسرو ز گفتار اوی
 بدو¹⁶ گفت کین¹⁷ دل ندارد بجای
 نیاید همانا بد و نیک ازوی
 رو این را²⁰ بخوبی بمادر سپار
 کسی کن²¹ بسوی سیاوش گرد
- زمانه بدلش اندر آورد² مهر
 چه آگاه داری ز کار جهان⁵
 زمین را چه گونه سپردی همی⁷
 مرا خود کمان و پر تیر⁸ نیست
 ز نیک و بد و⁹ گردش روزگار
 بدرد دل مردم تیغ چنگ¹¹
 ز ایوان¹² و از شهر وز خور¹³ و خواب¹⁴
 نیارد سنگ کارزاری بزیر¹⁵
 سوی پهلوان سپه کرد روی
 ز سر پرسمش پاسخ آرد ز پای¹⁸
 نه زینسان بود مردم کینه جوی¹⁹
 بدست یکی مرد پرهیزگار
 مگردان بدآموز را هیچ گرد

1 I, IV, VI — доб. 2 VI — اندر افگند 3 I, IV, VI — بدو گفت ای 4 I, IV, VI —
 VI — چپه داری خبرها ز روز [بروز — IV] و شبان 5 I, IV — الراعی الجديد — ср. Б; شبان
 کیف ینقضی علیک — ср. Б; IV — обратный порядок мисра; 6 I, IV, VI — چه آگاهی استمت بروز و شبان
 بز و میش را چون شمردی — T 7 تو با — I, IV, VI — بُز و — 8 I, IV, VI — ولماذا تدور خلف الغنم؟ — B — 6. передан так: همی
 کمان و — IV; کمانرا زه و تیر — I 9 I, IV, VI — لا نشاب و — ср. Б — перевод мисра: 10 I, IV, VI — کمان دل تیر — VI; دل تیر
 نسگ کارزاری نیاید بچنگ — VI 11 چنین — VI 12 I, IV, VI — کان النمر مزق قلب الرجل الجرئ — B 13 I, IV, VI — از — 14 I, IV, VI —
 نسگ کارزاری — VI 15 I, IV, VI — وعن ایران و توران: мисра передано так: 16 I, IV, VI — آرام — 17 I, IV, VI —
 доб. 66. VI — والکلب لا یغلب الأسد — B; نیاید بزیر
 بخندید شاه و چو گل برشگفت * بنرمی بکیخسرو آنگاه گفت
 دبیری بخواهی تو آموختن * ز دشمن بخواهی تو کین سوختن
 بدو گفت در شیر روغن نماند * شبانرا بخوایم من از دشت راند
 کینه — VI 19 آورد پای — VI 18 این — VI 17 چنین — I, IV, VI 20 I, IV, VI — نشو اورا — 21 I, IV, VI — فرستش — B; سرهما —
 سرهما — B; فرستش — I, IV, VI 21 I, IV, VI — نشو اورا — 20 I, IV, VI — جنگ جوی

- 2520 که ناید بدین کودک از من ستم
زمین را بموسید پیران و گفت
برین بند و سوگند تو ایمنم
و زانجا بر خسرو آمد دمان⁴
بدو گفت کز دل خرد دور کن
مرو پیش او جز به دیوانگی⁷
مگرد ایچ گونه بگرد خرد
بسر بر نهادش کلاه کیان
یکی باره گام زن خواست نغز
بیامد بدرگاه افراسیاب
روارو¹¹ برآمد که بگشای راه¹²
همی رفت پیش اندرون¹⁴ شاه گرد
بیامد بنزدیک افراسیاب
بران خسروی¹⁶ یال و آن چنگ او¹⁷
زمانی¹⁹ نگه کرد و نیکو بدید²⁰
تن پهلوان گشت لرزان چو بید
- نه هرگز برو بر زخم قبیل¹ دم
که ای دادگر شاه بی یار و جفت²
کنون یافت آرام جان و تنم³
رخی ارغوان و دلی⁵ شادمان
چو رزم⁶ آورد پاسخش سور کن
مگردان زبان جز به بیگانگی⁸
یک امروز بر تو مگر بگذرد
بمستش کیانی کمر بر میان⁹
برو¹⁰ بر نشست آن گو پاک مغز
جهانی برو دیده کرده پر آب
که آمد نوآیین یکی پیشگاه¹³
سپهدار پیران ورا پیش برد
نیارا رخ از شرم او شد پر آب¹⁵
بدان شاخ و آن فتر¹⁸ و اورنگ او
همی گشت رنگ رخی ناپدید
ز جان جوان پاک بگسست امید²¹

1 IV — باد و 2 I, IV — доб. бб.:

بروی زمین بر چو تو شاه نیست * بخوبی رخت بر فلک ماه نیست
به نیکو خرد رهنمای تو باد * زمین و زمان خاک پای تو باد
VI — به نزدیک کیخسرو. آمد دمان — 4 I, IV — доб. второй б. 3 I, IV, VI, T — б. оп. 7 IV, VI
جنگ — 6 VI — برج ارغوان و بدل — 5 I, IV, VI — به نزدیک کیخسرو آمد دوان
и T — دیوانگی — 8 I, IV, VI и T — بیگانگی — 9 Б — бб. 2526—2531 переданы одной фразой:
ز درگاه — 12 VI — شاه — 11 VI — زواره — 10 VI — ثم خرج به حتی قدم علی افراسیاب
بیامد به پیش اندرون — 14 VI — شه نیکوخواه — VI — کی تاجخواه — IV — زگو تاجخواه — 13 I —
15 IV — б. оп.; I, IV, VI — доб. бб.:

ازان پس نگه کرد و خیره بماند * وفارا بخواند و جفارا براند
بدان رفتن راه — 18 I — جنگجوی — 17 VI — خسرو — 16 VI — فلما راه تعجب منه — ср. Б
ز کیخسرو — 21 I, IV, VI — اورا بدید — 20 I, IV, VI — ز بالا — 19 VI — بدان رفتن و جاه — IV
آمد دلش ناامید

- و گر هیچ¹ خوی بد آرد پدید² و گران پیر سر بماید برید³
 بدو گفت پیران که ای شهریار 2510
 یکی کودکی خرد⁴ چون بیهمشان⁵
 تو خود این⁷ میندیش و بد را⁸ مکوش
 که پروردگار از پدر برترست⁹
 نخستین به پیمان مرا شاد کن
 فریدون بداد و بتخت¹² و کلاه 2515
 ز پیران چو بشنید افراسیاب
 یکی سخت سوگند شاهانه خورد¹⁶
 بدادار کو این¹⁷ جهان آفرید

و گر زو بد آید همانا پدید—VI؛ ندارد پدید—IV² و گر زانکه—IV؛ و گر زانک—I¹
 کودکی خرد—IV, VI⁴ و مهادر منم مانکره قتلناه و استرحنا منم—B. ср. перевод
 و کانه شبهه المجنون: B—доб.⁶ بی نشان—VI⁵ ср. T—доб. бб.:
 کسی را که در گه شبان پرورد * چو دام و ددست او چه داند خرد
 شنیدم ز دارنده این نیز دوش * که شد آن پری چهره بی رای و هوش
 بچهر و بمالاست بابرز و فر * خرد نیستش در سر تاجور
 B—далее слова Пирāна и ответ Афрāsīyāба (бб. 2512—2521) оп., содержание их передано так:
 فأمر باحضاره فامتنع پیران ثم استخلفه علی ألا یصیبه بمکروه فحلف له علی ذلک
 که—I¹⁰ بدترست—IV⁹ زین سان—I, IV⁸ تو این خود—VI؛ تو خود زین—IV⁷
 اگر زاده را مهر با—T؛ اگر زاده را مهر بر—VI؛ که زاده را مهر با—IV؛ زاده را مهربان
 T—доб. бб.:¹¹

اگر شاه فرمان دهد در زمان * پیارم برش آن ستوده جوان
 I, T—доб. бб.:؛ تخت و اورند نگاه—I, IV¹³ با تاج و تخت—VI؛ با فر و تخت—I, IV¹²
 همان تور کش تخت و اورنگ بود * بدادار گیهمانشی سوگند بود
 نیا زادشم هم بدیهیم و زور * بدادار بهرام و کیوان و هور
 IV, VI—доб. те же бб. с вариантами первого мисра. второго б.:
 IV, VI—доб. те же бб. с вариантами первого мисра. второго б.:
 شاهان—I, IV¹⁶ برآمد—IV, VI¹⁵ سنگی—I¹⁴ (VI) همان شاه جم را بدیهیم و زور
 سپهر و مه و مهر—VI؛ زمین و زمان و مکان—I, IV¹⁸ بدان دادگر کو—VI¹⁷ بخورد
 وجان

بگیری و از کس² نیایدت عار
بکردار آتش رخش بر فروخت
پسندیده و ناسپردنجهان
که گوید که پور شبانان تو³
و زین داستان هست با من بسی⁴
همان جامه⁷ خسرو آرای خواست⁸
روانش ز بهر¹⁰ سیاوش دژم
بدو¹¹ شادمان گردش روزگار¹²
بمغز اندرون داشت با¹⁴ شاه مهر

شبانزاده را چنین در کنار¹
خردمند را دل برو بر بسوخت
بدو گفت کای یادگار مہان
[که تاج سر شهریاران تو
شبان نیست از گوهر تو کسی⁴
ز بهر جوان اسپ و⁵ بالای خواست⁶
بایوان⁹ خرامید با او بهم
همی پروراندش اندر کنار
بدین¹³ نیز بگذشت چندی سپهر

کس آمد ز نزدیک افراسیاب¹⁷
گذشته سخنها فراوان¹⁹ براند
بپیچید وز غم همی بگسلم²⁰
تو گفستی²¹ مرا روز شد ناپدید
ز رای و خرد²² این کی اندر خورد
نشاید گذشتن که آن ایزدست²⁶
زید²⁷ شاد و ما نیز باشیم شاد

شب¹⁵ تیره هنگام آرام و خواب¹⁶
بران تیره گی¹⁸ پهلوان را بخواند
کز اندیشه بد همه شب دلم
ازین کودکی کز سیاوش رسید
نمیره فریدون شبان پرورد
ازو²³ گر نوشته بمن بر²⁴ بدست²⁵
چو کار گذشته نیارد بیاد

نوازی و از من - VI؛ نوازی همی خود - IV؛ نداری همی و - I² بر کنار - IV¹
اسپ ره دار - VI⁶ و - I, VI و T - оп. ⁵ I, VI و T - оп. ⁴ IV - بسی (без рифмы). ³ I, IV, VI و T - б. оп.
الی ایوانه - B؛ بخانه - VI⁹ همه جامه خسروی کرد راست - IV⁸ مایه - VI⁷ خواست
I, IV, VI و T - доб. б.: ¹² I ازو - VI¹¹ مهر - I, IV¹⁰
ازو دور بد [شد - VI] خورد و آرام و خواب * بدان خردی [کودکی - VI] از بیم افراسیاب
I, IV¹⁷ خفته بهنگام خواب - VI¹⁶ شبی - I¹⁵ از - I, IV¹⁴ برین - VI¹³ بدو - IV¹³
سخنهای برو بر - I, IV¹⁹ بدان تیره گی - VI¹⁸ و شنه نامور - I, IV¹⁸ обратный порядок мисра.
B - слова Афрасийаба передает ²⁰ IV - فرآوان سخنها - VI.
I, IV - ز راه خرد - VI²² گویی - I, IV, VI²¹ 2507 و 2504. бб. перевод отсутствует.
نکردد به پرهیز که از ایزدست - I²⁶ بدست - I, VI²⁵ گر - VI²⁴ ازین - IV²³ رای بلند
زد - I²⁷ نه پیچید به پرهیز و کار ایزدست - VI²⁷ نکردد به پرهیز کان ایزدست - IV
بود - T - ز بد - I

بیامد² بفرمان آموزگار³
 بنالید و نزدیک پیران گذشت
 سوی پهلوان آمدم با گله
 بر⁷ شیر و جنگ پلنگان نجست⁸
 همانست و⁹ نخچیر آهو همان
 پیاد و یزدم پهلوان بلند¹⁰
 نماند نژاد و هنر در نهفت
 بیامد بر خسرو شیرفش¹²
 نگه کرد پیران بران فر و چهر¹⁴
 همی گفت با داور پاک راز
 بتو باد رخشنده توران¹⁷ زمین
 جز از²⁰ مهر بانیت بخواند²¹ همی²²

چنین تا برآمد برین¹ روزگار
 شبان⁴ اندر آمد ز کوه و ز دشت
 که من زین سرافراز شیر یله
 همی کرد نخچیر⁵ آهو نجست⁶
 کنون نزد او جنگ شیر دمان
 نباید که آید برو بر گزند
 چو بشنید پیران بخندید و گفت
 نشست از بر باره دستکش¹¹
 بفرمود تا پیش او شد بمهر¹³
 بمر درگرفتشی زمانی¹⁵ دراز
 بدو گفت کین خسرو پاکدین¹⁶
 ازیرا کسی کت نداند¹⁸ همی¹⁹

ن другой рукой вписан — 4 شباه — I, IV, VI — پروردگار — 3 برآمد — VI — 2 خم — VI — 1
 здесь оп., стоит после — 9 و — VI — 8 بجست — IV — 7 ره — I, IV — 6 درست — VI — 5 و — IV — 5
 شیرفش — VI — 11 من آویزم ای پهلوان بلند — VI — 10 تو ناگه مرا آوری زیر بند — I, IV — 10 نخچیر
 پیران — I, IV — 14 جوان — I, IV, VI — 13 شیر خورشیدوش — VI — 12 شاه خورشیدفش — I, IV — 12
 :доб. бб. I, IV, VI — 1; فنظر پیران فی وجهه فرق له — B; بالای او پهلوان — VI; بدان پهلوان
 برافکنده سالار بر شیر [در پیش — VI] باد * بیامد جوان دست او بوسه داد
 نگه کرد پیران بدان فر و چهر * رخس گشت پر آب و دل پر ز مهر
 T — б. заменен тремя:

هم انگاه برآمد بر او جوان * نگه کرد بالای او پهلوان
 روان گشت شهزاده مانند باد * بیامد دوان دست او بوسه داد
 چو پیران بدید آنچنان فر و چهر * رخس گشت پر آب و دل پر ز مهر
 خسرو — I — 16 زمان — VI — 15 فأتوه به فلما وقعت عینه علی پیران بادر و قبل یده — B — 15
 — IV — 18 روی — I, IV — 17 ای مهتر پاکدین — VI; خسرو که ای پاکدین — IV; که ای سرافراز
 نداند — VI — 21 بجز — I, IV, VI — 20 از ایران کسی کت برآمد همی — VI — 19 بخواند
 22 IV — доб. б.:

بدو گفت خسرو که ای سرفراز * بنیدار من چون کت آمد نیاز

گر ایدونك بد پیمنی از روزگار بنیکی همو باشد آموزگار¹

بیماد پدر² پهلوان شادمان
جهان آفرین را نیایش گرفت
پر اندیشه بد تا بایوان⁵ رسید
شمانان کوه قلار⁷ بخواند
2470 که این را بدارید چون جان پاک
نماید که تنگ آیدش¹⁰ روزگار
شمانرا بمخشید بسمیرا چیر
بریشان سپرد آن دل و دیده را
2475 بدین¹² نیز بگذشت گردان¹³ سپهر
چو شد هفت ساله گو سرفراز
ز چوبی کمان کرد وز روده¹⁵ زه
ابی پتر¹⁶ و پیکان یکی تیر کرد
چو ده ساله شد گشت گردی سترگ¹⁸
2480 و زانجایگه شد بشیر²⁰ و پلنگ

همه نیک بودش زمان را گمان³ I — فخرج — B — برآمد بزین — VI² 1 IV — 6. оп.
زمین — I, IV⁴ همه نیک بودش زمان توان — VI⁵ همه نیک بودش گمان و دمان — IV
VI — که با. برز رنجش چه — IV (так!); کت ابر ز رنجش چه — I⁶ تا بدرگه — I, IV, VI⁵
T — доб. здесь б. 2474 текста: قلورا — T; کلان را — I; قلانرا — VI, I⁷ که تا برز رنجش کی
بدیشان سپرد آن دل و دیده را * چنان نیک پور پسندیده را
I, IV, 9 ثم استدمی رعاة كانوا یرعون النعم فی جبل هناک و سلم الصبی الیهم — ср. B
VI — T — б. стоит после б. 2471, здесь вариант б.: I, IV, VI — 6. оп.; 11
نهادند انگشت بر چشم و سر * به بردند بر کوه آن تاجور
I, IV, VI — 14 چندی — I, IV, VI¹³ برین — I, IV, VI¹² فتسلموه — B
IV — 18 آمد — I, IV¹⁷ (!) ابی تر — I¹⁶ رود — VI¹⁵ بگشاد چهر [کار — I¹⁴ مهر — IV]
بخمش [بجنگ — IV] گراز — I, IV¹⁹ گشت گرد دلیر — VI¹⁸ آن جوان سترگ
هم از — I, IV, VI²¹ بگرگ — VI²⁰ بخرس و گراز آمد و زخم شیر — VI²² آمد و زخم گرگ

- اگر قور را روز باز آمدی
فریدون گردست² گویی بجای
2450 بر ایوان⁶ چنو کس نمیند نگار⁷
از اندیشه بد¹⁰ بپرداز دل
چنان کرد روشن جهان آفرین
روانش ز خون سیایش بدرد
2455 پیشیمان بشد زان کجا¹² کرده بود
بدو گفت من زین نو آمد بسی
پر آشوب جنگست زو¹⁴ روزگار
که از تغمه تور وز کیقباد
جهانرا بههر وی آید¹⁷ نیاز
2460 کنون بودنی هرچ بایست بود
مداریدش اندر²¹ میان گروه
بدان تا نداند که من خود کیم
نیاموزد از کس خرد گر²³ نژاد
بگفت آنچ یاد آمدش زین سخن
2465 چه سازی که²⁷ چاره بدست²⁸ تو نیست
- بدیدار¹ چهرش نیاز آمدی
بفر³ و بچهر و بدست⁴ و بپای⁵
بدو⁸ تازه شد فر⁶ شهریار
برافراز¹¹ تاج و بر افراز دل
کزو دور شد جنگ و بیداد و کین
بر آورد بر لب یکی باد سرد
بگفتار بییهوده آزرده بود¹³
سخننها شنیدستم از هر کسی
همه ییاد دارم ز آموزگار
یکی شاه سر بر زند¹⁵ با نژاد¹⁶
همه شهر توران¹⁸ برندش نهاز
ندارد غم و رنج¹⁹ و اندیشه سود²⁰
بنزد شبانان فرستش بکوه
بدیشان²² سپرده ز بهر چیم
ز کار گذشته نیایدش²⁴ ییاد
همه²⁵ نو شمرد این سرای کهن²⁶
درازست در کام و شست تو²⁹ نیست

¹ IV—доб. و ² VI—اگر دست ³ VI—بدست ⁴ VI—بفر ⁵ I, IV—б. стоит после б.
2451. ⁶ I, IV, VI—بایوان ⁷ IV—بکار ⁸ VI—برو ⁹ VI—چهره ¹⁰ VI—دل ¹¹ I, IV,
VI и T—بیفروز ¹² I, IV—خود ¹³ I, IV, VI—بود ¹⁴ I, IV—دم از شهر توران برآورده بود ¹⁵ I, IV, VI—برکشد ¹⁶ I, IV—доб. здесь б. 2464 текста:
بگفت این و ییاد آمدش آن سخن * همی نو شمرد این سرای کهن
¹⁷ I, IV, VI—آمد ¹⁸ I, IV—همه شهر ایران ¹⁹ VI—درد ²⁰ IV—
بایران و توران ²¹ VI—مدار ایدرش در ²² I, IV—بدین سان ²³ I, IV—کس خرد با ²⁴ I, IV, VI—نیاموزدش خود خرد با ²⁵ VI—همی ²⁶ I,
IV—б. оп., интерполирован между бб. 2458 и 2459 текста. ²⁷ I, IV—چو ²⁸ IV—بنزد ²⁹ I,
IV—و در دام و شست تو ³⁰ T—و او را ز مرد تو ³¹ VI—و ماه اور مزد تو

سیاوش را دیدم اکنون¹ بخواب
 که گفتمی مرا چند خسپی میبای³
 همی رفت گلشهر تا پیش ماه⁵
 بدیدد و بشادی سمک باز گشت
 پیامد بشادی بپیران⁷ بگفت 2435
 یکی اندر آی و¹¹ شکفتی بمین
 تو¹² گویی نشاید مگر تاج را
 سپهبد پیامد بر شهریار¹⁵
 بران برز و بالا و آن شاخ و یال
 ز بهر سیاوش دو دیده پر آب 2440
 چنین گفت با نامدار¹⁸ انجمن
 نمازم که یازد بدین²⁰ شاه چنگ
 بدانکه که بنمود خورشید چهر²¹
 چو بیدار شد پهلوان سپاه
 همی²⁵ ماند²⁶ تا جای پردخت شد 2445
 بدو گفت خورشیدفش مهتر
 بدر بر²⁸ یکی بنده بفرزد دوش²⁹
 نماند ز خوبی جز از تو³² بکس

درخشان تر از بر² سپهر آفتاب
 بچشن جهانجوی⁴ کیخسرو آی
 جدا گشته⁶ بود از بر ماه شاه
 همانگاه گیتی پر آواز گشت
 که اینست⁸ بآیین⁹ خور و ماه¹⁰ جفت
 بزرگی و رای جهان آفرین
 و گر¹³ جوشن و ترگ¹⁴ و تاراج را
 بسی آفرین کرد و بردش نثار
 تو گویی برو بر¹⁶ گذشتست سال
 همی کرد نفرین بر¹⁷ افراسیاب
 که گر بگسلد زین سخن جان من¹⁹
 مرا گر سپارد بچنگ نهنگ
 بخواب اندر آمد سر تیره مهر²²
 دمان²³ اندر آمد بنزدیک شاه²⁴
 بنزدیک آن نامور تخت شد
 جهاندار و²⁷ بیدار و²⁷ افسونگرا
 تو³⁰ گفتمی ورا مایه دلاست هوش³¹
 تو گویی که بر گاه شاهست و بس³³

درفشان و چون بر IV؛ درفشان ازو چون I-² این دم T-؛ امشب I, IV, VI-¹
 بشد گلشهر نزدیک ماه I, IV, VI-⁵ جهاندار I, IV, VI-⁴ بجای VI-؛ پبای IV-³
 اندر I, VI-¹¹ و-¹⁰ و-¹² نوآیین I-⁹ اینک VI-⁸ و پیران VI-⁷ کرده VI-⁶
 گرز T-؛ خود I, IV, VI-¹⁴ و یا VI-¹³ که VI-¹² ایدر آی این IV-؛ آی این
 به-¹⁷ و-¹⁵ تو گفتمی برو بر IV, VI-؛ تو گفتمی بدو بر I-¹⁶ بر کردگار I, IV, VI-¹⁵
 IV, VI-²⁰ که گر زین سپس بگسلد جان ز من VI-¹⁹ نامور I, IV, VI-¹⁸ علی B-
 دوان I, IV, VI-²³ تیره میغ VI-؛ تیغ و میغ IV-؛ تیغ میغ I-²² تیغ I, IV, VI-²¹ برین
 و-²⁷ و-²⁶ بود-²⁵ و-²⁴ و-²³ و-²² و-²¹ و-²⁰ و-¹⁹ و-¹⁸ و-¹⁷ و-¹⁶ و-¹⁵ و-¹⁴ و-¹³ و-¹² و-¹¹ و-¹⁰ و-⁹ و-⁸ و-⁷ و-⁶ و-⁵ و-⁴ و-³ و-² و-¹
 بخوبی بجز I, IV, VI-³² مایه دارست هوش VI-³¹ که IV-³⁰ پیش VI-²⁹ بد VI-²⁸
 بگهواره ماهست و بس T-³³ ز خوبی بگیتی T-³²

همانا که این درد و رنج¹ اندک است
 پیپیش تو آرم بدو ساز بد
 مرا کردی از خون او بی نیاز³
 از اندیشه و درد آزاد شد⁵
 بسی نیز بر⁶ روزبانان شمرد⁷
 خروشان همه⁸ درگه و انجمن
 که این خوب رخ را بیايد نهفت
 بهش و بدارش¹¹ پرستاروار
 گران شد فرنگیس گیتی فروز¹²

2415 گر ایدونك اندیشه زین كودك است
 بمان تا جدا گردد از كالبد
 بدو گفت زینسان که گفتی² بساز
 سپهدار پیران بدان شاد شد⁴
 پیامد بدرگاه و اورا ببرد
 2420 بی آزار بردش بسوی ختن
 چو آمد بایوان بگلشهر⁹ گفت
 تو بر¹⁰ پیش این نامور زینهار
 برین نیز بگذشت يك چند روز

۱۲

ب خواب اندرون مرغ و دام و¹³ دده
 که شمععی بر افروختی¹⁵ آفتاب
 باواز گفتی نشاید¹⁷ نشست
 ز فرجام گیتی یکی یاد کن²⁰
 شب سور آزاده²² کیخسروست
 بجنبید گلشهر خورشیدفش
 خرامنده²⁴ پیش²⁵ فرنگیس شو

شبی قیرگون ماه پنهان شده
 2425 چنان دید سالار پیران¹⁴ ب خواب
 سیاوش بر شمع¹⁶ تیغی بدست
 [کزین¹⁸ خواب نوشین سر آزاد کن¹⁹
 که روز نوآیین و جشنی²¹ نوشت
 سپهدار بلرزید در²³ خواب خوش
 2430 بدو گفت پیران که برخیز و رو

3 B- از انسان که سازی-IV; ازینسان که دانی-I² رنج و آن-VI; رنج و درد-I¹
 روانش از اندیشه-IV, I⁵ ازو شاد شد-VI; ازان شاد گشت-IV, I⁴ فوهمها افراسیاب
 بران [بر-I] روزبانان-IV, I⁷ با-VI⁶ B- перевод б. отсутствует. آزاد گشت
 پپای-IV, I¹¹ در-VI¹⁰ بایوان گلشهر-VI⁹ خروشا همی-I⁸ بسی بر شمرد
 ز-IV¹⁵ توران-IV, VI¹⁴ پیل و-VI; جمله-IV¹³ فرنگیس را دل بسوز-I¹² ایستاده
 یکی یاد کن-I¹⁹ ازین-IV, I¹⁸ نماید-I¹⁷ عندها-B¹⁶ برافروخت از-VI; op.;
 22 I, IV, VI- جشن-IV, I, VI²¹ B. op. VI- و سر آزاد کن-I²⁰
 23 Л, فهذا العيد المبارك قد حضر و الليلة ليلة ضيافة كيخسرو-B. ср. شب زادن شاه
 قومی و ادخلی علی فری کیس و انظری B. ср. بخردمند-IV, I, VI; L²⁴ بر-I²⁴
 25 I, IV- نزد

که آوردت^۲ این روز بد^۳ آرزوی
ببرد از رخت شرم^۶ گیهران خدیو
بغاک اندر انداختی نام و جاه
که شد خشک پالیز سرو سهی^۷
که با لشکر آیند پر درد و کین^۹
شده آتشکارا ره ایزدی
بیماد دل شاه ترکان بغست^{۱۱}
که پیچد روانت^{۱۴} سوی راه بد^{۱۳}
بپیچی زمانی^{۱۶} بگرم و گداز^{۱۷}
و زین آفریننده را^{۲۰} رای چپست
چنین خیره بدر را بیماراستی^{۲۱}
رسیدی به بیچاره^{۲۲} پیوند خویش^{۲۳}
نه اورنگ شاهی نه تاج و نه تخت
درفشی مکن خویشتن در جهان^{۲۷}
پس از^{۲۸} زندگی دوزخ آیین بود
فرستد و را سوی ایوان من^{۲۹}

چه آمد ز بد بر تو^۱ ای نیکخوی
چرا بر دلت چیره^۴ شد رای^۵ دیو
بکشتی سیاوش را بی گناه
بایران رسد زین بدی آگهی
بسا تاجداران ایران زمین^۸
جهان آرمیده ز دست بدی
فریبنده^{۱۰} دیوی ز دوزخ بجست
بران^{۱۲} اهرمن نیز نگرین سزد^{۱۳}
پشیمان شوی زین بروز دراز^{۱۵}
ندانم^{۱۸} که این گفتن بد^{۱۹} ز کیست
چو دیوانه از جای برخاستی
کنون زو گذشتی بفرزند خویش
نچوید همانا^{۲۴} فرنگیس بخت^{۲۵}
بفرزند^{۲۶} با کودکی در نهان
که تا زنده بر تو نگرین بود
اگر شاه روشن کند جان من

این کار—VI؛ اختر این—IV؛ از اختر این—I^۳ چه آورد—VI^۲ بروی تو—VI^۱
I, IV, ۷ دلت راه—VI؛ دلت ترمی—I, IV, ۶ خیره—I, IV, VI^۵ خیره—VI, IV, ۴ و این
VI—؛ آیند ایدر بکین—I, IV, ۹ کز ایران زمین—VI^۸ بگریند بر تخت شاهنشهی—VI
دل—VI؛ دل شاه ازین سان بغست—I, IV, ۱۱ فروزنده—VI^{۱۰} آمد پر از درد و کین
IV—؛ پیچید رایت—I, VI, ۱۴ بود—I, IV, ۱۳ بدان—VI^{۱۲} شاه توران بغست
بروز دراز—IV^{۱۷} نشینی نهانی—I, IV, VI, ۱۶ خود براه دراز—VI^{۱۵} پیچید راحت
I, IV, ۲۱ VI—ب. оп. ۲۰ I, IV—ب. (неразобранное слово). ۱۹ VI—من ۱۸ I, IV—بدانی
2408; Б—сокращает бб. 2402—2409 I, IV, б. стоит после б. ۲۳ I, IV, ۲۸ به پیمان و—VI؛ به تیمار و
дальнейшие слова ۲۰ و طفق یعنقه و یوبغه حتی انتهی الی الحدیث فری کیس: так
و قال إن کان غرض الملک فی قتلها ألا یظهر منها ولد ینسب: (بب. 2410—2416) Пірана
الی سیاوش فانی آحملها الی منزلی فاذا وضعت حملت الیک ما وضعت فتری فیه رأیک
IV—۲۷ مفرمای—VI^{۲۶} نچوید فرنگیس برگشته بخت—I, IV, ۲۵ همانا نخواهد—VI^{۲۴}
مر اورا سوی خان من—VI^{۲۹} پس—VI^{۲۸} نهان

بدرگاه بردند مویش کشان
 جهانزی بدو کرده دیده پر آب
 2385 که این هول کاریست با درد و بیم
 زنند و شود پادشاهی تباه
 ز آخر پیآورد² پس پهلوان
 خود و گرد رویمن و فرشیدورد
 بدو روز و دو شب بدرگاه رسید
 2390 فرنگیس را دید چون بیمهشان
 بچنگال هر يك يكی تیغ تیز
 همانگاه پیران پیامد چو باد
 چو چشم گرامی بپیران رسید
 بدو گفت با من چه بد ساختی
 2395 ز اسپ اندر افتاد پیران بځاك
 بفرمود تا روزبانان در
 پیامد دمان پیش افرسیاب
 بدو گفت شاهها انوشه بدی¹³
 بر روزبانان مردم کشان
 ز کردار بدگوه افراسیاب¹
 که اکنون فرنگیس را بر دو نیم
 مر اورا نخواند کسی نیز شاه
 ده اسپ سوار آزموده جوان³
 بر آورد زان راه⁴ ناگاه گورد
 در نامور پر جفا پیشه دید
 گرفتار ورا روزبانان کشان⁵
 ز درگاه برخواسته رسته خیز⁶
 کسی کش خرد بود گشتند؟ شاد
 شد از خون⁸ دیده رخش ناپدید
 چرا خیره بر آتش⁹ انداختی
 همه¹⁰ جامه پهلوی کرده¹¹ چاك
 زمانی ز فرمان بتابند سر
 دل از درد¹² خسته دو دیده پر آب
 روانرا بدیدار¹⁴ توشه بدی¹⁵

بدرگاه بردند مویش کشان
 جهانزی بدو کرده دیده پر آب
 2385 که این هول کاریست با درد و بیم
 زنند و شود پادشاهی تباه
 ز آخر پیآورد² پس پهلوان
 خود و گرد رویمن و فرشیدورد
 بدو روز و دو شب بدرگاه رسید
 2390 فرنگیس را دید چون بیمهشان
 بچنگال هر يك يكی تیغ تیز
 همانگاه پیران پیامد چو باد
 چو چشم گرامی بپیران رسید
 بدو گفت با من چه بد ساختی
 2395 ز اسپ اندر افتاد پیران بځاك
 بفرمود تا روزبانان در
 پیامد دمان پیش افرسیاب
 بدو گفت شاهها انوشه بدی¹³

بیه بردند—I² I, IV, VI—66. 2385—2386 интерполированы между 66. 2391 и 2392.

ز اسپان چو ده آزموده گوان—IV ز اسپان تازی دو ده را روان—I³ نیآورد—IV
 VI—б. оп. 4 VI—درد⁵ سخت مردم کشان—VI⁶ I, IV, VI и T—здесь интерполированы варианты 66. 2385—2386 (см.):

همه دل پر از درد و دیده پر آب * ز کردار بدگوه افراسیاب
 که این [با—VI] هول کاریست با ترس و بیم * فرنگیس را برزدن [بریدن فرنگیس را—VI] بردونیم
 ز قندی شود پادشاهی تباه * مر اورا نخواند کسی نیز شاه
 IV — доб. ещё б.:

بگفتند هر کس همی با دگر * زن و مرد و کودکی بدرگاه بر
 چرا زنده ام با تش—I, VI⁹ آب—I, IV⁸ بود دلش گشت—IV زبند دلش گشت—I, VI⁷
 جهانت—IV¹³ و VI—доб.¹² کرد—I, IV, VI¹¹ بتن—I, IV¹⁰ که زنده در این آتش—IV
 ترا جاودان عمر بادا تمام—IV بزنی—VI¹⁵ جهانرا تو جاوید—I¹⁴ انوشه بزنی—VI زبکام
 همیشه ز تو دور دست بدی—T

یکی زاریی خاصست¹ کاندر جهان
سپاوش را دست بسته چو سنگ
بدشتش کشیدند⁴ پر⁵ آب روی
تن پیل وارث بران گرم خاک⁷ 2375
یکی تشمت بنهاد پیشش⁹ گروی
برید آن سر شاهوارش¹¹ ز تن
همه شهر پر¹⁴ زاری و ناله گشت
چو پیران بگفتار بنهاد گوش
همی جامه را بر¹⁶ برش کرد چاک 2380
بدو پیلسم گفت¹⁹ بشتاب زود
فرنگیس را نیز خواهند کشت

نه بیند کسی از کهان و مہان²
فگندند در گردنش³ پالہنگ
پیاده دوان در بپیش⁶ گروی
فگندند و از کسی نکردند باک⁸
به پیچید چون گوسفندانش روی¹⁰
فگندش¹² چو سرو سہی بر¹³ چمن
بچشم اندرون آب چون ژالہ گشت¹⁵
ز تخت اندر افتاد و زو رفت هوش
همی کند موی¹⁷ و همی ریخت خاک¹⁸
کہ دردی بدین درد و سختی فزود²⁰
مکن هیچ گونه برین کار پشت²¹

فگنده — I, IV, VI — 3 T — 66. 2372—2378 оп. 2 در میان مہان — VI — 2 رفت — I, IV, VI — 1
همی شد پیاده به — I, IV — 6 با — IV — 4 بی — I — 5 به پیشش فگندند — VI — 4 بگردن درش
شستند رخ را — I, IV — 8 بدان خاک گرم — I, IV — 7 همی شد به پیش پیاده — VI — 6 پیش
سر تاج دارش — I, IV — 11 VI — 6. оп. 10 ز زین — I, IV — 9 شسته رخ از آب پای — VI — 6 از شرم
15 I, IV, VI — доб. б.: 14 بوم و بر — IV — 13 بوم پر — I — 13 فگنده — VI — 12

ستمگاره چوپان بزیر قلو [بمثل گرو — VI] * همانا نبرد بدانسان گلو
T — 18 بیخت خاک — VI — 18 خست روی — IV — 17 همه جامہا در — IV, VI — 16 همه جامہا بر — I — 16
20 IV فقال له پیلسم — B — 19 بدو گفت لہای — T — 19 بدو گفت روئین کہ — I, IV, VI — 19 доб. б.
и T — 21 Ср. варианты бб. 2382—2383 в остальных рук.: I — 21 برین درد خواهد فزود — T — 21

بمردند کیس فری را ز تخت * تنش بود لرزان بسان درخت
فرنگیس را نیز مردم کشان * بمردنش از تخت بر مو کشان
IV —

فرنگیس را نیز مردم کشان * بمردنش از تخت بر مو کشان
بمردند فرنگیس را هم ز تخت * تنش بود لرزان بسان درخت
VI и T (вар.) —

فرنگیس را گوید از پیش تخت * بمردند لرزان به پیش درخت
بدرگاہ بردند گوید کشان * برروز بانان و مردم کشان
و ذلک آنہ أمر باحراج فری گیس من خدہا و ضربہا حتی تسقط ما فی بطنہ — B

- 2355 برید و میانرا بگیسو¹ بیست
 باواز بر جان افراسیاب
 خروشش بگوش سپهبد رسید
 بگرسیموز بدنشان شاه گفت
 ز پرده بدرگه بریدش کشان⁶
 2360 بدان تا بگیرند موی سرش
 زنندش همی¹¹ چوب تا تخم کین
 نخواهم ز بیخ¹³ سیاوش درخت
 همه نامداران آن¹⁵ انجمن
 که از شاه و دستور وز لشکری
 پیامد پر از خون دو رخ پیلسم
 2365 بنزدیک لَهّاک²⁰ و فرشید ورد
 که دوزخ به از بوم²³ افراسیاب
 بتازیم و نزدیک پیران شویم
 سه اسپ گرانمایه کردند زین
 2370 به پیران رسیدند هر سه سوار
 برو بر شمرند یکسر سخن
- بفندق گل ارغوانرا² بخت
 همی کرد نفرین و می³ ریخت آب
 چو آن ناله و زار⁴ نفرین شنید
 که اورا بکوی آورید⁵ از نهفت
 بر⁷ روزبانان⁸ مردم کشان⁹
 بدرند بر بر¹⁰ همه چادرش
 بریزد برین¹² بوم توران زمین
 نه شاخ و نه برگ و نه تاج و نه تخت¹⁴
 گرفتند نفرین برو¹⁶ تن بتن
 ازین گونه نشنید کس داوری
 روان¹⁷ پر ز داغ ورخان¹⁸ پر ز نم¹⁹
 سراسر²¹ سخنها همه یاد کرد²²
 نماید بدین²⁴ کشور آرام و خواب
 بتیمار و درد اسپران شویم
 همی بر نوشتند گفتی²⁵ زمین
 رخان پر ز خون همچو ابر بهار²⁶
 که بخت²⁷ از بدیها چه افگند بن²⁸

دو زلفین مشکین چو دو کمند * برترید از ماه و سرو بلند
 1 I, IV, VI — بکند و بیکسو میانرا — VI 2
 3 I, IV, VI — بنخن گل ارغوانرا — VI 4 بنخن گل و ارغوانرا — IV 5 ناله زار و — I, IV, VI 6
 7 I, IV, VI — این را بکوی آورند — I 8 بدو — VI 9 و — I, IV, VI 10
 11 I, IV, VI — تین — VI 12 بومی — T 13 همه — VI 14 ز تخم — I, IV 15
 16 I, IV, VI — شدند — I, IV 17 همه — VI 18 نه برگ و نه بار و نه تاج و نه تخت
 19 I, VI — غم — I, VI 20 ران — VI 21 کهای — VI 22 کهای — VI 23 کهای — VI 24
 25 I, IV, VI — گفتی همه بر نوشتند — VI 26 خون و روان پر ز خار — I, IV, VI 27
 28 I, IV — شاه — I, IV 29 B — 66. 2371—2378: و اخباره بما جری علی سیاوخش 30 T — 66. 2372—2378 on.

یکی باد با تیره گردی سپاه
همی² یکدگر را ندیدند روی
برآمد بپوشید¹ خورشید و ماه
گرفتند نفرین همه³ بر گروی

۱۱

2345 چو از سرو بن دور گشت آفتاب
چه خوابی⁴ که چندین زمان برگذشت⁵
چو از شاه شد گاه و میدان تهی⁶
چپ و راست هر سو⁸ بتابم¹⁰ همی
یکی بد کند نیک پیش آیدش
2350 یکی جز بنیکی جهان¹³ نسپرد
مدار ایچ تیمار با او¹⁵ بهم
ز خان¹⁹ سیاوش بر آمد خروش
ز سر ماهرویان گسسته بکند
همه بندگان موی کردند باز

سر شهریار اندر آمد بخواب
نه چنمید و بیدار هرگز نگشت
مه خورشید بادا مه⁷ سرو سهی⁸
سر و پای¹¹ گیتی نیابم همی¹²
جهان بنده و بخت خویش آیدش
همی از نژندی¹⁴ فرو پژمرد
بگیتی مکن¹⁶ جان و دل¹⁷ درم¹⁸
جهانی ز گرسیموز آمد بجوش
خراشیده روی و بمانده نژند²⁰
فرنگیس مشکین کمند دراز²¹

بساعت گیاهی برآمد ز خون * بدانجا که آن طشت کردش نگون
گیارا هم من کنونت نشان * که خوانی همی فَر [خون - IV] سیاوشان
بسی فایده خلق را هست ازوی * که هست اصلش از خون آن ماه روی
قال صاحب الکتاب: T — доб. вар. 2 и 3 бб.; B — перевод этих бб., добавляя к нему пояснения, дает: و إنهم لما سکبوا دمه نبت منه النبت المعروف الذی یسمیه العجم بخون سیاوشان و هو الذی یسمى فی بلاد العرب دم الأخوين و هو الی الآن یجلب الی اطراف البلاد من ذلک المكان
— IV⁴ نفرین بد — VI³ کسی — I, IV, VI² که پوشید — VI¹ سپیه کرد — I, IV¹
— VI⁷ تخت و میدان تهی — VI⁶ تخت شاهی تهی — I, IV⁶ درگذشت — IV⁵ خواهی
بیابم — IV¹⁰ دو — VI⁹ (дважды). I, IV⁸ — نه خورشید با او نه
هم از ژندی — VI¹⁴ زمین — VI¹³ نتابم همی — IV¹² سر از پا — IV¹¹ سرپای — I¹¹
بگیتی مده — I, IV¹⁶ آنچه تیمار با جان — VI¹⁵ زایچ تیمار با جان — I, IV¹⁵ (описка).
T — доб. б.: I, IV, VI¹⁸ بغم; I, IV¹⁸ جاودان دل — VI¹⁷ بغمها مکن — VI¹⁷
یکی دان ازو هرچه زاید همی * که جاوید با تو نپاید همی
2353 I, IV, VI⁶ — ب. I, IV, VI²⁰ — نمانده پزند — IV²⁰ کاخ — T; خوان — VI¹⁹ خون — I, IV¹⁹
6. 2356. (ببرید آن ماه وز بن بکند: IV — вариант второго мисра: I, IV²¹ — доб. б. 6. 2356.)

- 2330 که خواهد ازین دشمنان کین خویش¹ همی شد پس پشت او پیلسم³ سیاوش بدو گفت پدرود باش درودی ز من سوی پیران رسان به پیران نه زین گونه بودم امید مرا گفته بود او که با صد هزار⁸ چو برگرددت روز یار تو ام 2335 کنون پیشی گرسیوز اندر دوان¹⁰ نه بینم همی¹² یار با خود¹³ کسی چو از شهر وز لشکر اندر گذشت ز گرسیوز آن خنجر آبگون بیفگند پیل ژیانرا بخاک 2340 یکی تشت بنهاد¹⁷ ز زین برش¹⁸ بجایی که فرموده بد تشت خون
- کند تازه در کشور آیین خویش² دو دیده پر از خون و دل پر ز غم زمین تار و تو جاودان⁴ پود باش بگویشی که گیتی دگر شد بسان همی⁵ پند او باد بُد⁶ من چو بید⁷ زره دار و برگستوان ور⁹ سوار بگاو چرا مرغزار تو ام پیاده چنین خوار و تیزه روان¹¹ که بغروشدی زار بر من بسی کشانشی بمردند بر سوی دشت¹⁴ گروی زره بستد از بهر خون¹⁵ نه شرم آمدش زان سپهبد نه پاک¹⁶ جدا کرد زان سرو سیمین سرش¹⁹ گروی زره برد و کردش نگون²⁰

б.: и доб. — I, IV — 2 мен — I, IV — 1

جهان سر بسر زیر پای آورد * هنرهای مردی بجای آورد
یاد شد — VI؛ یاد شد — I, IV — 6 همه — I, IV, VI — 5 در میان — I, IV — 4 آخو پیران — Б — 3
далее же слова Сийāvуша переданы так: اقر پیران عنی السلام: Б — первое мисра передано: 7
— IV 9 مرا گفتا بودی که او شهریار — VI 8 و قل له ما ما کان ظنی بک أن تغفر الذمام
نمی بینم — IV 12 خسته روان — VI 11 زمان — VI 10 برگستوان پر — VI 11 برگستوان وز
نبر پهن دشت — I, IV 14 من — I, IV 13 (نمی بینمی). (против метра, вероятно, следует)
б.: доб. — I, IV, VI — 15 بسته بدشت — T زهر دو بدشت — VI

پیاده همی برد مویشی کشان * چو آمد بدان جایگاه نشان
گروی — I 18 و — VI 17 (!) سپهدار خای — VI 16 T — доб. этот же б. и еще 2 бб.
б.: доб. — I, IV и T — 19 زب بچید چون گوسفندانش روی — I و T — 19 برش — VI 19

جدا کرد ازان سرو سیمین سرش * همی رفت در تشت خون از برش
б.: доб. — I, IV — 20 VI — б. 2342 стоит после б. 2344; T — порядок бб.: 2342, 2345, 2346, 2343, 2344, 2347; I, IV —
доб. бб.:

فرو ریخت خون سر پر بها * به شخی که هرگز نروید گیا

دگر^۱ آهوانرا بشور افگنی^۲
 درین کار به زمین نگه کن پگاه^۴
 بمباید^۵ که روز بد^۷ آیدت یباد
 دو رخ را بکنند و فغان بر کشید^۸
 همی خیره چشم خرد را بدوخت
 چه دانی کزین بد مرا چیست رای
 فرنگیس زان خانه بیگانه بود
 در خانه را بند بر ساختند
 مرآن شاه بی کین و خاموش را^{۱۱}
 نمبانشد ورا یار و فریادری^{۱۲}
 تنش کرگسانرا بپوشد کفن
 نموید نروید گیاه روز کین
 چنان روزبازانان مردم کشان
 که ای برتر از گردش^{۱۴} روزگار^{۱۵}
 چو خورشید تابنده بر انجمن

نه اندر شکاری که گور افگنی
 همی^۳ شهریار ربایی ز گاه
 مده شهر^۵ توران بخیره بباد
 بگفت این و روی سیاوش بدید
 دل شاه توران برو بر بسوخت
 بدو گفت برگرد و ایدر^۹ مپای
 بکاخ بلندش یکی خانه بود
 مر اورا دران خانه^{۱۰} انداختند
 بفرمود پس تا سیاوش را
 که این را بجایی بریدش که کس
 سرش را برید یکسر ز تن
 بماید که خون سیاوش زمین
 همی تاختندش پیاده کشان
 سیاوش بنالید با^{۱۳} کردگار
 یکی شاخ پیدا کن از تخم من

2315

2320

2325

که نفرین کند بر تو — I, IV, VI و گر — I, IV
 همی — VI — 6. оп. ۳
 پند من — I, IV — 7
 میاد — VI — 6
 خای — I, IV — 5
 تخت و کلاه
 چو گفتار فرزند بشنید شاه * جهان گشت در پیش چشمش سپاه
 ۱۱ I, IV بدن تیرگیش اندر — I, IV, VI ۱۰
 خیره — VI — 9
 T — доб. перед ним еще 12 бб.
 и T (вар.) —

بفرمود تا [با — IV] روزبازانان کشان * مرو اورا بمردند چون بیمه شان
 ۱۲ I, IV, VI و T — бб. 2323—2326 заменяют следующими:

نگه کرد گرسپوز اندر گروی * گروی ستمگر بپوشید [بپیچید — I, IV] روی
 بپامد چو پیش سیاوش رسید * جوانمردی و شرم شد ناپدید
 بزد دست و آن گوش [موی — I, IV] شه را گرفت * بخواری کشیدش بکوی [بروی — I, IV] ای شکفت
 و التفت کرسپوز الی صاحبه کرو فعمد الی سیاوش: I, IV, VI — Б — поддерживает рук.
 از جای وز — IV; از جای و از — I, VI — ۱۴
 بر — I, VI — ۱۳
 و جعل يسوقه بالآهانة و الإذلال
 ۱۵ Б — перевод бб. 2327—2329 отсутствует.

که نپسندد این² داور هور و ماه³
 همی از جهان بر تو کرد آفرین
 چنان افسر و تخت و آن گاه را⁴
 کنون زو چه دیدی⁵ که بردت ز راه
 که با تاج بر تخت⁶ ماند بسی
 که گیتی سپنج است با⁷ باد و دم
 یکی با کله⁸ بر نشانند⁹ بگاه
 ز اختر بچنگ¹⁰ مغاک اندرند¹¹
 ستمگاره ضحاک تازی چه برد
 چه آمد بسلم و بتور سترگ
 چو دستان و چون رستم کینه خواه¹²
 که توران¹³ بچنگش نیرزد همی¹⁴
 که نندیشد از گرز کنداوران¹⁵
 همی چرم روباه پوشد پلنگ¹⁶
 کجا برگ خون آورد بار کین¹⁷
 کند زار¹⁸ نفرین بافراسیاب¹⁹
 بسی یادت آید ز گفتار²⁰ من

سر تاج داران¹ مبر بی گناه
 سپاوش که² بگذاشت ایران زمین
 بیازرد از بهر تو شاه را
 پیامد ترا کرد پشت و پناه
 نبرد سر تاجداران کسسی
 مکن بی گنه بر تن من ستم
 یکی را بچاه افکنند بی گناه
 سرانجام هر دو بخاک اندرند
 شنیدی که از³ آفریدون گرد
 همان از منوچهر شاه بزرگ
 کنون زنده بر گاه⁴ کاوسی شاه
 جهان از تهمتن بلرزد همی
 چو بهرام و چون زنگه شاوران
 همان گپو کز بیم او⁵ روز جنگ
 درختی نشانی همی بر⁶ زمین
 بکین سپاوش سیه پوشد آب⁷
 ستمگاره بر تن خویشتن⁸

1 I, IV, VI, T—سر تاجداری 2 VI—نپسند[د]ت 3 Ср. второе мисра б. 1946. 4 VI—
 زهر تخت و بر تاج—IV زهر تاج و بر تخت—I 5 I—تخت با گاه را—5 I—چو
 نو نشانند—IV 10 با گنه—I, IV, VI 9 و بر—VI زهر—I, IV 8 بر تاج و با تخت—VI
 I, IV, VI—доб. б.: 12 بتاریک دام—I, IV 11 بر نشینند—VI
 بگفتار گرسیموز بدنهـان * درفشـی مکن خویشـتن در جهان
 I, IV, VI и T (б. оп.)—доб. б.: 17 گیتی—VI 16 Л—б. оп. 15 درگاه—14 کجا از—VI 13
 چو گودرز کشواد کو [گرز آورد—VI] روز جنگ * بدزد دل شیر و چرم پلنگ [چنگ نهنگ—IV]
 I, IV—20 کز چنگ او—VI زگودرز کو—I, IV 19 چنگ جنگ آوران—VI 18
 T—вар. б.; порядок бб.: I—2310, 2312, 2313, 2311, 2314; VI—2311, 2309, 2310, 2312.
 I, IV, VI—24 بسوگ سپاوش همی جوشد آب—T 23 روز کین—I, IV 22 در—I 21
 I, IV, VI, T—27 آیدت یاد گفتار—VI 26 تظم نفسک—ср. Б—28 برفراسیاب—I, IV, VI, T 25

که آرام خوار آید اندر¹ بسیمچ
بر آرای² و بردار دشمن ز جای
ز ایران بر آید یکی های و هوی⁴
دل بدسگالان بپاید⁶ شکست
نگر تا چگونه بود رای⁷ شاه
بآب این گنه را⁹ توانست شکست
نماید پدید¹¹ آشکار و نهان
کزو من ندیدم بدیده¹² گناه
بفرجام زو سختی آید بسر¹⁴
یکی گرد خیزد ز ایران زمین¹⁵
همان کشتنشی رنج و درد منست¹⁶
غم و درد و بند¹⁷ مرا آمدست
نداند کسی چاره آسمان¹⁹
میانرا بزوار خونین بستم
بخون رنگ داده دو رخساره ماه²⁰
خروشان بسر بر همی ریخت²² خاک
چرا کرد خواهی مرا خاکسار
همی از بلندی نه بینی نشیب

که چندی‌ن بخون سیاوش مپیچ
 بگفتار گرسیوز رهنمای 2280
 زدی دام و دشمن گرفتگی بدوی³
 سزا نیست این را گرفتگی⁵ بدست
 سپاهی بدین گونه کردی تپاه
 اگر خود نیاززدگی⁸ از نخست
 کنون آن به آید¹⁰ که اندر جهان 2285
 بدیشان چنین پاسخ آورد شاه
 و لیکن ز گفت¹³ ستاره شهر
 گر ایدونك خونش بریزم بکین
 رها کردنش بتر از کشتنست
 بتوران گزند مرا آمدست 2290
 خردمند گر¹⁸ مردم بدگمان
 فرنگیس بشنید رخ را بخست
 پیاده بیامد بنزدیک شاه
 به پیش پدر شد پر از درد²¹ و باك
 بدو گفت کای²³ پر هنر شهریار 2295
 دلت را چرا بستی اندر فریب

بیماری - I, IV, VI - خسار آید اندر - VI - نخواستار آرد ایدر - IV - نخواست آرد اندر - I
 سزا نیست از - I, IV, VI⁵ بکش تیز و خیره میر آب روی - I, IV, VI⁴ بروی - I, VI, VI³
 بر تو - VI - زبا تو - I, IV, VI⁷ نباید - I⁶ سزا نیست این را که داری - VI - ایران که داری
 بآب - VI⁹ نیاززدی - T - نیاززدی - VI - نیاززده بود - I - نیاززدی - I, VI, VI⁸ Так в IV;
 بدیده ندانم - VI - بدیده ندیدم - I, IV, VI¹² (؟) تغییر - VI¹¹ نه آید - IV¹⁰ خرد کین
 نیز رنج - I, IV, VI¹⁶ T - доб. б. - توران زمین - I, IV, VI¹⁵ ببر - I, VI, VI¹⁴ بگفت - I, IV, VI¹³
 رنج و بدند - I, IV, VI¹⁷ 2290. б. 2289. I, IV, VI - ب. 2289. I, IV, VI - رنج منست - VI - رنجست
 همی آشکار - VI¹⁹ و هم - T - упушено; گر - IV - زبا - I, VI, VI¹⁸ T - доб. б. - درد و رنج - VI
 ای - VI²³ بر افگندند - VI²² بر از ترمی - I, IV, VI²¹ VI - б. оп. VI²⁰ و نهان

ز پیران یکی بود کهتر بسال
 کجا پیلسم بود نام جوان
 چنین گفت مر شاه را³ پیلسم
 ز دانا شنیدم یکی داستان 2255
 که آهسته دل کم⁶ پشیمان شود⁷
 شتاب و⁹ بدی کار آهرمنست
 سری را که باشی¹¹ بدو¹² پادشا
 بپندش همی دار تا روزگار 2260
 چو باد خرد بر دلت بر وزد
 بفرمای بند و تو تنیدی¹⁵ مکن
 چه بتری سری را همی¹⁸ بی گناه
 پدر شاه و رستمش پروردگار¹⁹

برادر بد اورا و¹ فرخ همال
 یکی² پرهنر بود و روشن روان
 که این شاخ را بار دردست و غم⁴
 خرد شد بران نیز⁵ همداستان
 هم آشفته را هوش درمان شود⁸
 پشیمانی جان و رنج تنست¹⁰
 بتیزی بریدن نه بینم¹³ روا
 برین بد ترا¹⁴ باشد آموزگار
 ازانپس ورا سر بریدن سزد
 که تنیدی¹⁸ پشیمانی آرد بین¹⁷
 که کاوس و رستم بود کینه خواه
 به پیچی بفرجام زین روزگار²⁰

Б — з; نامور — IV, VI; پس — I — 3 گوی — I, IV — 2 برادر ورا بود — VI — 1
 Б — برگ و بارست غم — VI; بارور دست غم — IV; بار آورد درد و غم — I — 4 لأفراسیاب
 I — 5 мисра и следующий б. нашего текста: «إيهما الملك»; перевод б. 2256 дается после б. 2257.
 I — 6 کی — IV; گر — I — 6 خرد بد بران نیز — VI; خریدند برین کار — IV; خرد بد بدین کار
 I, IV, VI — 10 Так в Л; I, IV, VI — 9 оп. VI — 9 б. оп. VI — 6. оп. VI — 8; بود — I — 7
 I, IV, VI — 12 باشد — I, IV — 11 پشیمانی و رنج جان و تنست — T; و جان و تنست
 I, IV, VI — 15 I, VI — 15 مر ترا — T — 14 I, VI и T — 14 ندانم — VI; نباشد — I, IV — 13
 I, IV, VI и T — 17 I, IV, VI — 17 تیزی — I, IV, VI — 16 بفرمای اکنون و تیزی — IV
 доб. здесь б. 2248 текста:

سری را [از — I] کجا [یکی — VI] تاج باشد کلاه * نشاید برید ای خردمند شاه
 B — перевод б. отсутствует. I, IV — 18 همی تو سری — I, IV — 19 پرورده است — I, IV — 19
 B — IV — 20 به نیکویی اورا بر آورده است — I — 20 از این کارزار — VI — 20 یکون رستم قد ربه — B
 I, IV — доб. б., разбивая таким образом предыдущий б. на два:
 به بینی تو [به بینیم — IV] پاداش این زشت کار * به پیچی بفرجام ازین روزگار
 T — то же и доб. еще два бб.:

بیاد آور آن تیغ الماس گون * کزان تیغ گردد جهان پر ز خون
 و زان نامداران ایران گـروه * که از خشمشان گشت گیتی ستوه

- ز تیر و ز ژوپین بید¹ خسته شاه
همی گشت بر خاک و نیزه بدست³
2240 نهادند بر گردنش پالهننگ
دوان⁵ خون بران⁶ چهره ارغوان
برفتند سوی سیاوش گرد
چنین گفت سالار توران سپاه
[کنیدش بخنجر سر از تن جدا
2245] بریزید خونش بران گرم خاک
چنین گفت با شاه یکسر سپاه
چرا کشت خواهی کسی را که تاج
سری را کجا تاج باشد کلاه
بهنگام شادی¹⁶ درختی مکار
2250 همی بود گرسبوز بدنشان¹⁷
که خون سیاوش بریزد بدرد¹⁸
- نگون² اندر آمد ز پشت سپاه
گروی زره⁴ دست اورا بیدست
دو دست از پس پشت بسته چو سنگ
چنان روزناده چشم جوان⁷
پس پشت و پیش سپه بود گرد⁸
که ایدر کشیدش بیکسو ز راه⁹
بشخی¹⁰ که هرگز نروید گیاه¹¹
ممانید دیر و مدارید باک¹²
کزو شهریارا چه دیدی گناه¹³
بگریید برو زار با تخت عاج¹⁴
نشاید برید ای خردمند شاه¹⁵
که زهر آورد بار او روزگار
ز بیمه‌وده‌گی یار¹⁸ مردم‌کشان
کزو داشت درد دل اندر نبرد²⁰

IV, T — доб. б.:

چو رزم یلان سخت پیوسته شد * سیاوش بچنگ اندرون خسته شد
I — ² به تیر و بنیزه شده VI — ³ به تیر و به نیزه نبد I —
بر خاک تیره چو T — ⁴ زبر خاک تیری بدست VI — ⁵ زبر خاک تیره بدست IV — ⁶ بگرز
IV — доб. б. (IV — обратный порядок мисра): I, IV — ⁷ خونش بر VI — ⁸ روان I, IV — ⁹ کرو زره B — ¹⁰ مست
порядок мисра):

چو آمد بران جایگاه نشان * همی تاختندش پیاده نشان
پس — I, IV — ⁸ چنان روزبانان مردمکشان T — доб. тот же б. с вариантом второго мисра:
کز ایدر بیک سو کشیدش ز راه I — ⁹ ز یکسوی راه VI — ¹⁰ و پیش هر سو سپه بود و گرد
IV — б. оп. ¹² VI — б. оп. ¹¹ بجایی I — ¹⁰ B — как I. ¹³ کزو شهریارا چه دیدی گناه IV —
¹⁴ IV — б. оп.; I, IV, VI — доб. б.:

چه کردست با تو نگوئی همی * که بر خون او دست شویی [شوید VI] همی
I, IV, VI — здесь б. оп., доб. после б. 2261; B — пере-
вод бб. 2248 и 2249 отсутствует. ¹⁶ VI — ¹⁷ شاهي I, IV — ¹⁸ بدگمان ¹⁹ I, IV — ²⁰ I, IV, VI —
ز روز نبرد — ²⁰ I, IV, VI — ¹⁹ ز درد I, IV — ²⁰ I, IV, VI — ¹⁹ به بیمه‌وده‌گی باز IV —

- از ایران سپه بود مردی هزار 2230 رده برکشیدند ایرانیان همه با سیاوش گرفتند جنگ کنون خیره گفتند ما را کشند بمان تا⁶ ز ایرانیان دست برد سیاوش چنین گفت کین رای نیست⁸ 2235 مرا چرخ گردان اگر¹⁰ بی گناه بمردی کنون زور و¹¹ آهنگ نیست سر آمد بریشان بر آن¹³ روزگار
- همه نامدار از در کارزار² بیستند خون ریختن را میان² ندیدند جای فسون³ و درنگ⁴ بپاید که تنها بخون در کشند⁵ به بینند و مشمر⁷ چنین کار خرد همان جنگ را مایه و پای نیست⁸ بدست بدان کرد خواهد تپاه که با کردگار جهان جنگ نیست¹² همه کشته گشتند و برگشته¹⁴ کار¹⁵

بلاشکر بفرمود تا تیغ تیز * کشید و خروشید [خروشان—VI] چون رستخیز
همی [بسی—VI] گفت یکسر بخنجر * در و دشت [یکسون—VI] کشتی [گیتی—IV]
بخون درنمید [بنخچیر—IV] دهید

T — то же, но интерполирует между ними еще 3 бб.; Б — дает перевод соответствующий, как и
далее, редакции I, IV, VI: فأمر افراسياب عسكرة بوضع السيف فيهم، یعنی اصحاب سیاوش: فاشتعلت بينهم نار الحرب في ذلك الغضاء، و تواردوا حياض الموت تـوارد الإبل الهيم
مشارع الماء.

¹ VI — б. оп. ² I, IV — бб. 2230—2236, VI—бб. 2232 — 2236 (бб. 2230 и 2231 оп.) здесь оп. и
интерполированы между бб. 2218 и 2219 текста; Б — помещает передачу этих бб. там же: فاصطف
الایرانیان و تأهبوا للقتال و قالوا: قد أيسنا من أرواحنا فلا بد أن نملی عذرا و نثبت فی مستنقع
القتال حتی نقتل. فمنعهم سیاوش و قال: إن كان قد قدر فتلی علی أیدی هؤلاء الأشرار فلن ینفع
گرفتند آرام و — I ⁴ سکون — IV ³ الحذر من القدر و ما هذا بیوم قتال و انما هو يوم تفویض
VI — نپاید که بر خاک تنها کشند — I, IV, VI ⁵ (ср. б. 2218). هوش و درنگ
جای نیست — I, IV, VI ⁸ نباید شمردن — VI ⁷ به بینند مشمر — I, IV ⁷ نه بینی
⁹ IV, VI — доб. б.:

بگوهر بدان روز ننگ آورم * که در پیش شه هدیه جنگ آورم
¹⁰ VI — доб. б.: ¹² I, IV — доб. б. ¹¹ مرا زور و — IV ¹¹ مرا زور و — I, VI ¹¹ چرخ گردنده گر — VI ¹⁰
یکایک گرفتندشان در میان * همه کشته گشتند ایرانیان
¹⁵ I, IV, ¹⁴ برگشت — I, IV, VI ¹⁴ بدیشان بد — VI ¹³ بدیشان چنان — IV ¹³ بدیشان چنان — I ¹³
VI — обратный порядок мисра; T —

همه کشته گشتند بر دشت کین * ز خونشان همه لاله گون شد زمین

مگر گفت بدخواه گرد ز نهان¹
 که کینه بدیشان بدل پیش ازین⁴
 گرفتند آرام و هوش و درنگ⁵
 که با اختر بد بمردی مکش⁷
 که ای پرهنر⁹ شاه با جاه و آب
 چرا کشت خواهی مرا بی گناه¹⁰
 زمان و زمین پر ز نفرین کنی
 کزین در سخن خود کی اندر خورد¹³
 چرا با زره نزد شاه آمدی
 منان و سپهر¹⁶ هدیه شاه نیست
 بر آشفتن شه ز بازار اوست¹⁷
 شنید و برآمد بلند آفتاب
 درین دشت کشتی بخون بر نهید¹⁸

سیاوش بترسید از بیم جان
 همی² بنگرید این بدان آن بدین³
 ز بیم سیاوش سواران جنگ
 چه گفت آن خردمند بسیار هوش⁶
 چنین گفت زان⁸ پس بافراسیاب
 چرا جنگجوی آمدی با سپاه
 سپاه دو کشور¹¹ پر از کین کنی
 چنین گفت گرسیوز کم خرد¹²
 گر ایدر¹⁴ چنین بی گناه آمدی
 پذیره شدن زین نشان راه¹⁵ نیست
 [سیاوش بدانست کان کار اوست
 چو گفتار گرسیوز افراسیاب
 بترکان بفرمود کاندر دهید

¹ I, IV — نهان T — заменяет б. двумя:

سیاوش بترسید از جان خویش * چو سالار توران رسیدش به پیش
 سپاهش بترسید از بیم شاه * گرفتند ترکان همه کوه و راه
 I, IV — доб. б.:

باستاد تا نزدش آمد سپاه * ستادند پیش سیاوش
 که در دل نبد پیش ازین کینه شان — I, IV⁴ آن بدین این بدان — I, IV³ همه — VI²
 I, IV, T — доб. здесь VI⁵ ندیدند جای فسون و درنگ — VI⁵ که کینه بدیشان نبد پیش ازین — VI
 66. 2230—2236, а VI — 66. 2232—2236 текста; Б — дает соответствующий их перевод здесь же, как
 и в других местах, придерживаясь редакции I, IV и VI. Но возможно и обратное: рук. I, IV и VI
 придерживаются перевода Б (см. б. 2230, прим. 2).
 I, IV — مجوش⁷ برای و هوش⁶ — I, IV⁶
 I, IV, VI — ازان⁹ ازان — I, IV, VI⁸ العاقل — Б — پرخرد — VI⁹ I, IV — доб. здесь б. 2247:
¹⁰

چرا کشت خواهی کسی را که تاج * بگرید بدو زار و هم تخت عاج
 ز تو — VI¹¹ ز تو این سخنها کی اندر خورد — I, IV¹³ بی خرد — VI¹² دو لشکر — VI¹¹
 VI — کمان و زره — I, IV¹⁶ رای — I, IV¹⁵ کز ایدر — IV, VI¹⁴ این سخنها کجا در خورد
 VI — کمان و سپهر¹⁷ Так в Л; I, IV, VI — б. оп.; T — б. оп., но доб. еще 9 бб.; Б — перевод б.
 отсутствует. I, IV, VI — б. передан двумя:
¹⁸

تین از نیاز و آرام پردخت کن^۱
خروشان بدو اندر آویخت جفت
سوی آخر تازی اسپان گذشت^۲
که دریافتی روز کیم باد را
لگام^۳ و فسارش ز سر برگرفت^۴
که بیدار دل باشی و با کسی مساز
عنانش قرا باید آراستن
چنان چون سر مار افعی بیچوب^۵
که اورا تو باشی بکیم بارگی
برافروخت بر سان آتش ز نی^۶
رخ از خون دیده شده ناپدید

برین گفتہا بر تو دل سخت کن
 سپاوش چو با جفت غمہا بگفت
 رخش پر ز خون دل و دیدہ گشت
 بیامورد شب برون گ بے زاد را 2205
 خروشان سرش را بمر در گرفت
 بگوش اندرش گفت رازی دراز^۵
 چو کیخسرو آید بکین خواستن
 ورا بارگی باش و گیتی بکوب
 از آخر بمر دل بیکبارگی 2210
 دگر مرکب انرا ہمہ^۷ کرد پی
 خود و سرکشان سوی ایران^۹ کشید

رسید اندرو شاه توران سپاه
سپاهوشی زده دگر زره دگر گره¹²
سخن زین نشانی که بود در دهشت¹³

چو يك¹⁰ نیم فرسنگ بیرید راه
سپه دید با خود و قیغ و زره¹¹
بدل گفت گرسپوز این راست گفت

جهاننا ندانم چرا پـروری * چو پروردیش می چرا بشکری
و زان پیس سیاوش آزادمرد * رخا ترا بسوی فرنگیـس کرد
ورا کرد پـدرد و با او بـگفت * که من رفتنی گشتم ای نیک جفت
(в рук. IV первое мисра после б.: «فرنگیـس را کرد پـدرد و گفت» VI — доб. третий б. по рук. IV.

¹ I, IV — کن تخت به دخت کن; VI — б. оп.; I, IV — доб. бб.:

خروش مغانی و دل پر ز درد * برون رفت از ایوان دو رخساره زرد
فرنگیس رخ را همی کند و موی * روان کرد بر رخ ز دیده دو جوی
B—второе мисра не ⁴ عنان—I, IV, VI ³ و ماضی نحو روابط خیوله العراب—B ²
I, ⁵ نزدشمن بدعلت زمین را بروب—T ⁶ بر از—IV ⁵ فضم رأسه الیه: ⁷ I, IV, VI—б. оп.
بشمشیر ببرید—T: برافروخت آتش ز آخر چو نی—I ⁸ همی—I, IV ⁷
مقدار—B: از—VI ⁹ فی طریق ایران—B: سوی توران—I, IV ¹⁰ 466. ¹¹ بربسان نی
زره—I ¹² با تیغ و خود و زره—VI: با تیغ و گرز و زره—IV: با تیغ و گرز گران—I ¹¹
چنین راستی را نباید نهفت—I, IV, VI ¹³ لابسـا درعة—B: بزرده بر میان

گذرد نیست از داد یزدان پاک¹
سر و تن برهنه برفت برآه
بخواهش بخواهند² قرا از پدر
بایوان خویشش برد زار و خوار⁴
بفرمان دادر بسته کمر⁶
بسوی رود چپ چون⁸ برد در نهان⁹
بفرمان بود¹⁰ مرغ و ماهی و را¹¹
زمانه ز کپخسرو آید بجوش¹³
پر آشوب گردد سراسر زمین¹⁵
بتوران¹⁷ کسی را بکس نشمرد¹⁸
نه بینی جز از گرز و شمشیر تیز²⁰

ز خورشید تابنده تا قیمره خباک
بنخواری ترا روزبانان شاه
بپیاید سپهدار پیران بدر
بجان بی‌گنه خواهدت زینهار³
و ز ایران بپیاید یکی چاره‌گر⁵ 2195
از ایدر ترا با پسر ناگهان⁷
نشانند بر تخت شاهی ورا
ز گیتی برآرد¹² سراسر خروش
ز ایران یکی لشکر آرد¹⁴ بکین
پی رخس فرخ¹⁶ زمین بسپرد 2200
بکین من امروز¹⁹ تا رستخیز

¹ IV, VI—б. оп. ² I—بیايد ³ VI—زاورار فم سست بېد ⁴ I, IV—

تکرده گناهی بجان زمینهار * بخواهد بکاخخت بزد زار و خوار
 затем доб.: فیشفعه فیک و یؤمنک علی نفسک و یسلمک الیه. فیجملک الی قصره. cp. Б —
 T — доб. еще б.: زفتلیدین مؤنس قلیک

در ایوان آن پیره‌سَر پره‌نر * یزایی بکیخسرو نامور
 передает یکی چاره‌گر-Б⁵ و یثمر غصن املک: Б: подддержанный переводом
 بر نهان-IV؛ در نهان-I⁷. 2195. 6. 2196 IV-б. 6⁶ رجال یحتال فی أمر
 نشود- VI¹⁰. در زمان- VI؛ ناگهان- I, IV⁹ الی ایران- Б؛ همی سوی جیعون- VI⁸
 زگیتمی بر آید- I, IV¹². 2197, 2199, 2198, 2001 и т. д. VI- I, IV, VI- I¹¹ порядок бб.:
 ده گیتی بر آید- VI¹³ б. здесь оп.; I, IV- доб. б.: VI- I¹³

بـسـا سرخ و زرد و سیاه و بنفش * کز ایران بتور اندر آید درفش
 Б — б. передает так: ¹⁵ از ایران یکی لشکر آید — IV; از ایران بسی لشکر آید — I, VI ¹⁴
 sr. I, IV, VI, которые доб. бб.:
 و یأتی بعساکر ایران الی هذه الدیار للانتقام لی و الطلب بثنأری
 بدین [برین — VI] گونه خواهد گذشتن سپهر * نخواهد شدن رام یا من بمهر
 بسا لشکرا کز پی کین من * به پوشند جوشن بایمن [بر آیین — VI] من
 رخـشـی رستم — I, IV ¹⁷ ز توران — I, IV ¹⁶ 6. 2198. за которыми в IV и VI стоит б.
 بکینم از امروز — I, IV ¹⁹ 6. оп.; Б — мисра не переведено. I, IV — доб. бб.: ²⁰ VI — б. оп.;

مرا زندگانی سر آید¹ همی
چنین است کار سپهر³ بلند
گر ایوان من⁴ سر بکپوان کشید
اگر سال گردد⁷ هزار و دویست
2180 ز شب روشنایی نجوید⁹ کسی
ترا پنج ماهست ز آبستنی
درخت تو گر نر بیمار¹² آورد
سرافراز کیخسروش نام کن
چنین گردد این گنبد تیزرو
2185 ازین پس بفرمان افراسیاب
بمروند بر بی گنه بر¹⁸ سرم
نه تابوت یابم نه گور و کفن
نهالی²⁰ مرا خاک توران بود
برین گونه خواهد گذشتن سپهر
2190 غم و درد و انده در آید همی²
گهی شاد دارد گهی مستمند
همان زهر گیتی⁵ ببايد چشید⁶
بجز خاک تیره مرا جای نیست⁹
کجا بهره دارد ز دانش بسی¹⁰
ازین نامور گر بود¹¹ رستنی
یکی نامور شه‌ریار آورد
بغم خوردن او¹³ دل آرام کن¹⁴
سرای کهن را نخوانند نو¹⁵
مرا تیره بخت¹⁶ اندر آید¹⁷ بخواوب
ز خون جگر بر نهند افسرم
نه بر من بگیرد کسی ز¹⁹ انجمن
سرای کهن کام شیران بود²¹
نخواهد شدن رام با من بهر²²

غَم روز تلخ اندر آمد همی—IV غم و روز تلخ اندر آید همی—¹ I, VI سر آمد—² IV
³ I, IV—مرگم ⁴ I, IV—تو ⁵ VI—الدهر ⁶ B—زسم سراي—⁷ VI زکردار چرخ—⁸ I, IV
 перевод б. отсутствует. ⁹ I, IV—عمر باشد ¹⁰ I, IV, VI—доб. б.:
 یکی سینۀ شیر باشدش جای * یکی کرگس و دیگریرا همای
 VI—текст второго мисра искажен. ¹¹ I, IV, VI—نیابد ¹² IV—¹³ B—перевод б. отсутствует. ¹⁴ I, IV, VI—
 اورا ¹⁵ I, IV—درختی گزین تو بار ¹⁶ VI—درخت گزین تو بار ¹⁷ I, IV, T—¹⁸ I, IV, T—
 оп.; I, IV, T—доб. б.:
 بچۀ

ز پتر پشه تا پی [با پی—IV] ژنده پیل * همان چشمه آب و دریای نیل
I, IV, T—порядок бб.: 2184, 2191, 2189, 2185—2188, 2190, 2192—2194; VI—порядок бб.: 2189, 2185 и
далее как в I и IV. ¹⁵ IV—بخوانند ذو; Б—перевод бб. 2185 и 2186 отсутствует. ¹⁶ I—بخت
IV—زبر بی گناهی—¹⁸ I, VI در آید—¹⁷ I и T—بخت خرم—T; بخت تیر—IV; خندان
—²¹ I, IV, T—ذهانی—²⁰ IV и T—بگریید زار—¹⁹ VI—بغیر جرم—B; زبر بی گنه این
—VI—б. оп.; Б—перевод следующих двух бб. 2190 и 2191 отсутствует.
²² I, IV, VI—

بمانم بيسان [میان-VI] غریبان بڭاك * سرم گردد [کرده-VI] از تن بشمشیر چاك

دمیدی بران آتش تیـزد¹
 از افروختن مر مرا سوختی²
 نباشد نگر يك زمان بغنوی⁴
 شود کشته بر دست سالار⁷ روم
 بدرگاه ایوان زمانی بماند⁹
 طلایه فرستاد بر سوی گنگ¹²
 طلایه هم آنگه¹⁴ بیامد ز دشت
 پدید آمد از دور تازان بر¹⁵
 که بر چاره جان میانرا بپند
 از آتش ندیدم جز از تیره دود¹⁸
 سپهر را کجا باید انداختن
 همی راست آمدش گفتار او²⁰
 مکن هیچ گونه بها در نگاه²²
 مباح ایچ ایمن بتوران زمین
 سر خویش گیر و کسی را مپای²⁶
 بجا²⁸ آمد و تیره شد آب من

بدیدی مرا روی کرده دژ¹
 [چو گرسپوز آن آتش افروختی
 فرنگیس گفت این بجز³ نیکوی
 بگرسپوز⁵ آید همی⁶ بخت شوم
 سیاوش سپه را سراسر⁸ بخواند 2165
 بسیچید و¹⁰ بنشست خنجر بچنگ¹¹
 دو بهره چو از تیره شب¹³ در گذشت
 که افراسیاب و فراوان سپاه
 ز نزدیک گرسپوز آمد نوند¹⁶
 نیامد ز گفتار من¹⁷ هیچ سود 2170
 نگر تا چه باید کنون ساختن
 سیاوش ندانست زن کار او¹⁹
 فرنگیس گفت ای خردمند²¹ شاه
 یکی باره گام زن²³ بر نشین
 ترا²⁴ زنده خواهم²⁵ که مانی بجای 2175
 سیاوش بدو گفت کان²⁷ خواب من

گفتا بجز—VI؛ گفت جز از—I, IV, VI—6. оп. 2 I, IV, VI—کردی دژ—1 I, IV, VI—

I, IV, VI и T—نغوی مگر امشب یک I, IV—доб. 6.:

کنون شادمان باش و انده مخور * بجز نیکویی خود نباشد دگر

یکایک—I, IV, VI—خاقان—IV, VI؛ شاهان—7 I, IV, VI—همه—6 I, IV, VI—ز گرسپوز—5 IV

VI—بسیچیده—10 IV—بدرگاه و ایرانیانرا بخواند—VI؛ نماند—T—9

ثلثی—B—13 حوالی المدینة—B؛ و خود بر نشست—VI—12 بدست—VI—11 بسیچیده

VI—16 من جانب مدینة کنک—B؛ ز راه—VI—15 سوار طلایه—I, IV, VI—14 اللیل

ندیدم مگر سود دود—VI؛ نپینم مگر تیره دود—I, IV—18 ز گفت وز من—VI—17 پزند

سپهدار—VI—21 راست پنداشت گفتار اوی—T—20 I, IV, VI؛ بازار اوی—I, IV, VI—19

سر—T—26 I, IV, VI؛ باید—1, IV—25 توام—IV—24 عذاء—B—23 بمن بر نگاه—VI—22

بجای—I, IV, VI—28 کز—VI—27 خویشتن گیر و کسی را مپای

- 2145 بدو گفت. کای شاه گردن‌فراز
پدر خود دلی دارد از تو بدرد
سوی² روم ره با درنگ آیندت
ز گیتی کرا گیری اکنون پناه⁵
ستم باد بر جان او⁶ ماه و سال
همی گفت گرسپوز اکنون ز راه⁸ 2150
- چهارم شب اندر بر ماه‌روی
ببرزید وز خواب خیره¹⁰ بجست
همی داشت اندر برش خوب‌چهر
خروشید و شمعی بر افروختند
بپرسید زو دخت افراسیاب 2155
سیاوش بدو گفت کز خواب من
چنین دیدم ای سرو سیمین بخواب
یکی کوه آتشی بدیگر کران
ز یک¹³ سو شدی آتش¹⁴ تیزگرد¹⁵
ز یک¹⁸ دست آتش ز یک¹⁸ دست آب 2160
- چهارم ساز کنون زود بگشای راز
از ایران نیاری سخن¹ یاد کرد
نپویی³ سوی چمن که تنگ آیدت⁴
پناهت خداوند خورشید و ماه
کجا بر تن تو شود⁷ بدسگال
بیاید همانا ز نزدیک شاه⁸
- بخواب اندرون بود با رنگ و بوی
خروشی برآورد چون پیل مست
بدو گفت شاها چبودت ز مهر¹¹
برش عود و عنبر همی سوختند
که فرزانه شاها چه دیدی بخواب
لبت هیچ مگشای بر انجمن
که بودی یکی بی‌کران رود آب
گرفته لب آب نی‌زهران¹²
برافروختی از¹⁶ سیاوش‌گرد¹⁷
به پیش اندرون پیل و¹⁹ افراسیاب²⁰

نپویی سخن نیز تنگ آیدت — IV 4 نپویی — VI 3. (описка) — Л 2. همی — VI 1.
نبر تو بد کرد آن — I 7 این — IV 6 کجا خواهی کنون گرفتن پناه — VI 5. I — б. оп.
T — вариант мисра. 9 T — вариант мисра и доб. бб.:
I, IV — 8. نبر او بد شود — IV
کجا او به‌خوشود و دل نرم کرد * سر کی‌بند * خود پر آرم کرد
بگفت این و زی دادگر کرد پشت * دلش تیره از روزگار درشت
سه روز اندرین کار بگریست زار * ازان بی‌وفایا گردش روزگار
خواب نوشین — I, IV, VI 10. فبقی سیاوش معها ثلاث لیلال حلیمی رنین و بکاء — ср. Б.
تیز و گرد — Л 15 آتشی — IV 14 یکی — VI 13 تیزه‌وزان — VI 12 بهر — I, IV, VI 11. T —
بی‌یک — VI 18 برآمد همی تا بخورشید گرد — IV 17. زو — I, VI 16. T —
I, IV — 20. افراسیاب — ср. Б. — VI 19. обратный порядок мисра.

tarikhema.ir

158

- 2115 مرا دل پر از رای و¹ دیدار تستت
 ز نالندگی⁴ چون سبکتر شود
 بهانه مرا نیز آزار اوست
 چو نامه مهر اندر آمد بداد
 دلاور سه اسپ تگاور بخواست
 2120 چهارم پیامد بدرگاه¹⁰ شاه
 فراوان بپرسیدش افراسیاب
 چرا باشتاب آمدی گفت شاه
 بدو¹⁵ گفت چون تیره شد روی کار¹⁶
 سیاوش نکرد ایچ بر کس¹⁸ نگاه
 2125 سخن نیز نشنید²⁰ و نامه نخواند²¹
 ز ایران بدو نامه پیوسته شد²⁵
 سپاهی ز روم و سپاهی ز چین
 تو در کار او گر²⁹ درنگ آوری
 و گر دیر گیری تو³¹ جنگ آورد
 2130 و گر سوی ایران برانند³² سپاه
- دو² کشور پر از رنج و آزار³ تستت
 فیدای تن شاه کشتور⁵ شود
 نهانم پر از⁶ درد و تیمار اوست
 بزودی بگرسپیوز بدندزاد
 همی⁷ تاخت⁸ یکسر شب و روز راست⁹
 پر از بد روان و زبان¹¹ پر گناه
 چو دیدش پر از رنج و سر¹² پر شتاب¹³
 چگونه سپردی چنین تند راه¹⁴
 نشاید شمردن ببد روزگار¹⁷
 پذیره نیامد مرا خود بر¹⁹
 مرا پیش تاختش²² بزانو²³ نشاند²⁴
 بمادر همی مهر او²⁶ بسته شد²⁷
 همی هر زمان بر خروشد زمین²⁸
 مگر باد زان³⁰ پس بچنگ آوری
 دو کشور بمردی بچنگ آورد
 که یارد شدن پیش او³³ کینه خواه

ازین ماندگی — VI 4 کردار — I, IV, VI 3 که — VI 2 مر اورا همی رای — VI 1 و — I 1
 :T-доб. 9 راند — I 8 همه — VI 7 نهانی مرا — I, IV, VI 6 مهتر — VI 5
 به سه روزه پیمود راه دراز * چنان سخت راهی نشیب و فراز
 فرکب ... حتی وصل الی آخیه: Согласно Б Герсйваз приезжает к Афрāsийāбу на третий день:
 — I, IV, VI 11 بنزدیک — I, IV, VI 10 (ср. 66. 2119 — 2120 текста). افراسیاب فی ثلاثة ایام
 — VI 14 پر ز تاب — I, IV 13 سرش دید پر رنج و دل — VI 12 پر از بد زبان و روان
 — I, IV 17 روزگار — I, IV, VI 16 مرا — VI 15 ورا — I, IV 15 روان پر ز اندوه و لب پر ز آه
 .оп. VI 19 در من — I, IV 18 نباید شمردن بد روزگار — VI 17 شدن ساکن آنکه نباید بکار
 I, 23 زیر تاختش — T-же то; دون تخته — Б 22 (!خواند — VI 21 بخواند — Л 21 نشنود — VI 20
 بما بر در شهر — I, IV 26 گشت — VI 25 .Б — обратный порядок мисра. 24 بپایان — IV, VI
 چو بر کار او بر — VI 29 .оп. VI 28 گشت — VI 27 بابری در شهر او — VI 28 و
 سوی او — VI 33 بر آمد — VI 32 تو گر دیر گیریش — I, IV 31 باز ازان — IV 30

پرستنده و غمگسار¹ تو اند
جهان بنده خویش و² پیوند تست
بسپهچیده باش و درنگی مساز
چنان جان³ بیدار او بغنوید⁴
ز پیمان⁵ و رایت نگر دم ز بن
همی⁶ راستی جوی و بنمای راه

ازین سو همه دوستدار تو اند
و زان سو پدر آرزومند تست
بهر کسی⁷ یکی نامه کن دراز⁸
سپاوش بگفتار او بگروید⁹
بدو گفت ازان در که رانی¹⁰ سخن
تو خواهشگری کن مرا زو بخواه

۱۰

سخنهای آکنده را برفشانند¹¹
ز وام خرد جاننش¹² آزاد کرد¹³
ابر شاه ترکان¹⁴ نیایش¹⁵ گرفت
زمانه مبادا ز تو یادگار
که بادا نشست تو با موبدان
بهر و وفا دل بیاراستی
بلب ناچران¹⁶ و بتن ناچمان¹⁷
میان دو گیتی¹⁸ بینم¹⁹ نشست²⁰

دبیر پژوهنده را پیش خواند
نخست آفریننده را یاد کرد
ازان پس خردا ستایش²¹ گرفت
که ای²² شاه پیروز و بهروزگار²³
مرا خواستی شاد گشتم بدان²⁴
و دیگر فرنگیس را خواستی
فرنگیس نالنده بود²⁵ این زمان
بغفت²⁶ و مرا پیش بالین²⁷ بست

جهان بنده شهر و- IV, VI² و گر بنده گر شهریار- VI³ IV¹
چون- I, IV⁶ بنگرید- I, IV⁵ براز- IV⁴ بهر سو- IV, VI³ سپه بنده و شهر- T
- I, IV⁹ راندی- I, IV⁸ به بیدار او بغنوید- IV⁴ بگفتار او بگروید- I⁷ بخت- VI
- I, IV¹¹ همه- IV, VI¹⁰ همان- I¹⁰ بگفتار- VI¹⁰ ز گفتار

بفرمود از وی بافراسیاب * یکی نامه روشن چو در خوشاب
Б - содержание письма Сийāvusha (бб. 2108 — 2117) передано
و کتب الیه کتابا یدعو له فیه، و یثنی علیہ، و یعتذر الیه فی تأخره عنه، و یذکر أنه عرض
لصاحبته فری کیس عارض منعه عن المبادرة الی حضرته و لعل ذلك العارض یزول عن
توران- I, IV, VI¹⁵ نیایش- VI¹⁴ قریب فیسارع للامتثال لأمره و المثل فی خدمته
که- IV⁴ ای شاه فرخنده روزگار- I¹ پیروزی روزگار- VI¹⁸ یا- VI¹⁷ ستایش- VI¹⁶
ناخوان- VI²² باخزان- IV²¹ است- VI²⁰ ازان- IV¹⁹ ای شاه فرخنده بهروزگار
- I, IV²⁶ گفتش نه بینم- VI⁶ گیتی نه بینم- IV²⁵ بستر- I, IV²⁴ بغفته- I, IV²³
б. оп.

پیر از غم دل و¹ لب پیر از باد سرد
 بمبادافره بند نه اندر خورم³
 ز من هیچ⁶ ناخوب نشنید کس
 بپیچد همانا تن⁸ از رنج او
 هم از¹⁰ رای و فرمان او نگذرم
 به بینم که از¹³ چیست آزار شاه
 ترا آمدن پیش او¹⁵ نیست روی
 نه بر موج دریا¹⁸ بر ایمن بدن¹⁹
 سر بخت خندان بخواب آوری
 بر آتش یکی²⁰ برزنم آب²¹ سرد
 پدیدار کردن همه خوب و زشت
 درخشان²² شود روزگار بهی
 درفشان کنم رای²³ تاریک تو
 شناسنده آشکار و نهان
 شود دور از²⁵ کژی و کاستی
 هیونی فرستم هم اندر شتاب
 مکن کار بر خویشتن بر دراز²⁹
 بهر نامداری و هر مهتری
 همان سیصد و سی³² بایران زمین³³

دلش گشت پیر درد و رخساره زرد
 بدو گفت هنر چو نك می² بنگرم
 ز گفستار⁴ و کردار⁵ پیش و پس
 چو گستاخ شد دست با گنج⁷ او
 اگر چه بد آید⁹ همی بر سرم
 بیایم برش هم کنون¹¹ بی سپاه¹²
 بدو گفت گرسبوز ای¹⁴ نامجوی
 بپا¹⁶ اندر آتشی نشاید¹⁷ شدن
 همی خیره بر بد شتاب آوری
 ترا من همانا بسم پای مرد
 یکی پاسخ نامه باید نوشت
 ز کین گر به بینم سر او تهی
 سواری فرستم بنزدیک تو
 امیدستم از کردگار جهان
 که او²⁴ باز گردد سوی راستی
 و گر بینم اندر سرش هیچ تاب²⁶
 تو زان سان²⁷ که باید بزودی²⁸ بساز
 برون ران³⁰ از ایدر بهر کشوری
 [صد و بیست و فرسنگ ز ایدر³¹ بچین³²]

2085

2090

2095

2100

که از گفت- VI؛ بگفتار- I, IV, 4. VI- 6. on. 3. من- IV, 2. روان- I, IV, 1.

همانا- VI؛ همانا نش- IV, 8. گنج با دست- IV, 7. هرچ- I, 6. من- VI؛ وز- IV؛ واز- I, 5.

بیایم کنون با- VI, 12. کنون با تو من- I, IV, 11. من از- I, IV, 10. بد آمد- VI, 9. دل

بپای- I, IV, 16. آیدت نزد او- VI, 15. ای- I, IV, 14. تا- I, VI, 13. تو من نزد شاه

ازین- VI, 25. این- I, IV, 24. روی- VI, 23. درفشان- I, IV, 22. باد- I, IV, 21. مگر- I, IV, 17.

بر خویش دور و دراز- VI, 29. بخوبی- VI, 28. زان سو- VI, 27. پیچ و تاب- VI, 26.

چل- VI, 32. دارند از ایدر- VI, 31. نه دورست- I, IV, VI و T, 30. 2100- 2103. I- 66.

op.; IV- 6. op.

- 2065 همی¹ مر ترا بند و² تنهیل فروخت
نخست آنک⁴ داماد کردت⁵ بدم⁶
و دیگر کت⁸ از خویشتن دور کرد
بدان تا تو گستاخ باشی⁹ بدوی
ترا هم ز¹⁰ اغریـرت ارجمند
2070 میانش بخنجر بدو نیم کرد
نهانش بمین¹³ آشکارا کنون
مرا هرچ اندر دل اندیشه بود¹⁴
همان آزمایـش بد از¹⁷ روزگار
همه پیش تو یک بیک راندم¹⁹
2075 بایـران پدر را بینداختی
چنین دل بدادی بگفتار او
درختی بد این²³ بر²⁴ نشانده بدست
همی گفت و مزگان پر از آب زرد²⁷
سیاوش نگه کرد خیره بدوی
2080 چو بیاد³⁰ آمدش روزگار گزند
نماند برو بر بسی³¹ روزگار

کردش — IV⁵ یکی آنکه — IV⁴ بچاره دو — I, IV, VI³ مرد — IV² همه — VI¹
VI — ترا همچو — I, IV¹⁰ گشتی — VI⁹ دویم آنکه — VI⁸ دل — IV⁷ بنام — I, IV⁶
نهانش به — IV¹³ ز کردار بد — VI¹² فزونست — VI¹¹ برادر چو
بدی — VI¹⁵ مرا هرچه در دل از اندیشه بود — I, IV, VI¹⁴ نمانی بدان — VI¹³ پیش
VI — ز کین ار نبردی دل — IV¹² ز کین ار بتری دل از — I¹⁸ آن — VI¹⁷ بُد — IV¹⁶
برخوانده ام — VI²⁰ همه یک بیک پیش تو رانده ام — VI¹⁹ ازان کینه وز تیره دل
VI — همه — I, IV, VI²⁵ خود — I, IV, VI²⁴ بدین — VI²³ شارسان — IV, VI²² همه — VI²¹
پیر از — IV²⁸ کرد — I, IV, VI²⁷ برگش که است — VI²⁶ برگش کبست — I, IV²⁵ همی
— IV³¹ بیاد — I, IV, VI³⁰ برده — VI²⁹ پیر از کینه و دل پیر از باد کرد — VI²⁸ کتاب کرد
— I³³ بر آمدش — VI³² بسی بر نیاید برو

سر آیدش روز جوانی بزار * بسی بر نیاید برو روزگار
IV — обратный порядок мира.

تو دانی که من دوستدار تو ام
 2050 نباید که فردا گمانی بری²
 سپاوش بدو گفت مندیشی زین
 سپهبد جزین کرد مارا امید
 گر آزار بودیشی در دل⁵ ز من
 ندادی بمن کشور و تاج و گاه
 2055 کنون با تو آیم⁶ بدرگاه او
 هرانجا که روشن بود⁸ راستی
 نمایم دلورا بر افراسیاب⁹
 تو دل را¹² بجز شادمانه مدار¹³
 کسی کو دم ازدها بسپرد¹⁶
 2060 بدو گفت گرسپیوز ای مهربان¹⁷
 و دیگر بجایی¹⁹ که گردان سپهر
 خردمند دانا نداند²¹ فسون
 بدین دانش و این دل هوشمند
 ندانی همی²³ چاره از مهر باز²⁴

بهر نیک و بد ویژه یار تو ام¹
 که من بودم آگاه زین داوری
 که یارست با من جهان آفرین³
 که بر من شب آرد بروز سپید⁴
 سرم بر نیفراختی ز انجمن
 بر و بوم و فرزند و گنج و سپاه
 درخشان⁷ کنم تیره گون ماه او
 فروغ دروغ آورد کاسستی
 درخشان تر¹⁰ از بر سپهر آفتاب¹¹
 روانرا بید¹⁴ در گمانه¹⁵ مدار
 ز رای جهان آفرین نگذرد
 تو اورا بدان سان که دیدی مدان¹⁸
 شود تند و چین²⁰ اندر آرد بچهر
 که از چنبر او سر آرد برون
 بدین سرو بالا و²² رای بلند
 بماید²⁵ که بخت بد آید فراز

1 Б--б. 2049 переведен почти дословно: тогда как дальнейший текст, до б. 2087 включительно, отсутствует, а бб. 2088—2091 переданы так: و لذلك لم استـجـز إخفاء ذلك عنك و لست أرى من الصواب أن تمضي إليه فتعرض نفسك
 2 VI—آوری 3 I, IV—доб. б.: گمان آوری 4 VI—

پس آنکه چنین داد پاسخ بدوی * که ای نیکدل مهتر راست گوی
 4 IV—66. 2052—2058 оп. 5 VI—را 6 I—آزار بودی مر او 7 VI—
 8 I, IV—شود 9 I, IV—بافر آسیاب 10 VI—دراشان تر 11 I—از آفتاب 12 I—ماه و
 گمانی—I 15 زبانا ز بد—VI 14 بجز شادمانه بدار—VI 13 بجز شادمانی مدار—I 13 دل
 —I 21 کین—VI 20 که جایی—VI 19 بدان—IV 18 پهلوان—IV 17 نسپرد—I 16
 و مهر ناز—I 24 هم—VI 23 برز و بالای و—VI 22 برز بالا و—IV, I 22 بداند
 ندانی—VI 25 Так в Л; I, IV—نماید (описка). VI—مهربان

بدو گفت گرسپوز نامدار¹ نه از دشمنی آمدستم برنج
 ز گوهر مرا با⁴ دل اندیشه خاست نخستین ز تور ایدر⁶ آمد بدی
 شنیدی که با ایرج کمسخن و زان جایگاه تا بافراسیاب
 بیک جای هرگز نیامیختند⁹ سپهدار ترکان¹² ازان بدترست¹³
 ندانی تو خوی بدش بیگمان 2040 نخستین ز اغریث اندازه گیر
 برادر بد از کالبد هم ز¹⁷ پشت ازان پس بسی نامور بیگناه
 مرا زین سخن ویژه اندوه تست تو تا آمدستی بدین بوم و بر
 همه²² مردمی جستی و راستی کنون خیره آهرمن دلگسل
 دلی دارد از تو پر از درد²⁴ و کین

مرا این سخن نیست با² شهریار نه³ از چاره دورم بمردی و گنج
 که یاد آمدم زان⁵ سخنهای راست که بر خاست زو⁷ فره ایزدی
 باآغاز کینه چه افگند بن شدست آتش ایران و توران چو آب⁸
 ز پند و خرد هر دو¹⁰ بگریختند¹¹ کنون گاو پیسه¹⁴ بچرم اندرست¹⁵
 بمان تا بیاید بدی را زمان¹⁶ که بر دست او کشته شد خیره خیر
 چنان پر خرد بیگنه را¹⁸ بکشت شدستند¹⁹ بر دست او بر تپاه
 که بیداردل بادی²⁰ و تن درست کسی را نیامد بد از تو²¹ بسر
 جهانی بدانش بیاراستی ورا از تو کردست آزرده²³ دل
 ندانم چه خواهد جهان آفرین

درد- I, IV و T-⁴ که I, IV, VI و T-³ بر- VI-² ای شهریار- VI-¹ ای نامدار- I, IV-¹
 از- VI-⁷ ز تو اندر- VI-⁶ ز تو ایدر- IV-⁵ آن- I, IV, VI-⁵ بر- VI-⁴
 شدست آب ایران و توران خراب- VI-³ شد این بوم ایران و توران خراب- I, IV-⁸
 و б. стоит после I, IV, VI-¹¹ ز بند خرد دور- I, IV, VI-¹⁰ گوهر برانگیختم- VI-⁹
 کنون گاو- T-¹⁴ زو زو گاو وپسه- VI-¹⁴ ازو بدترست- VI-¹³ توران- I, IV, VI, T-¹² 6. 2039.
 بمان تا برآید برین- I, IV-¹⁶ 16 I, IV, VI-¹⁵ доб. здесь вариант б. 2038 текста (см.).
 از- I-¹⁸ ز یک کالبد بود و- I, IV, VI, T-¹⁷ بجان تا بیاید بدی را زمان- VI-¹⁶ زب زمان
 که گشتند- VI-¹⁹ بیگنه مر خرد را- VI-¹⁸ بی خرد بیگنه را- IV-¹⁷ بیگنه پر خرد را
 I, IV, 23-²³ همی- I, IV-²² نیاید ز تو بد- IV, VI-²¹ نیامد ز تو بد- I-²¹ باشی- I, IV-²⁰
 پر از داغ- VI-²⁴ پر داغ دل- VI-²³

به پیچید² گرسپوز کینهخواه
 سیاوش بیاید⁴ نزدیک شاه
 کمان مرا زیر پی بسپرد
 شود پیش⁵ او⁵ چاره⁵ من دروغ
 دلش را براه بد انداختن⁶
 دو چشمش بروی سیاوش بماند
 آب دو دیده همی چاره کرد
 بسان کسی کو به پیچید⁹ بهر
 غمی هست کانا شاید شنود¹⁰
 بدیده در آوردی از درد نیم
 کنم جنگ با شاه توران سپاه
 چرا کمتر¹³ از خویشتن دardت¹⁴
 که تیمار و رنجش بیاید کشید
 چو جنگ آوری مایه دار تو ام
 ترا تیمره گشتست بر خیره آب
 کسی برتر¹⁶ از تو گرفتست جای¹⁷

چو بشنید گفت خردمند شاه¹
 بدل گفت³ ار ایدونك با من براه
 بدین شیرمردی و چندین خرد
 سخن گفتن من شود بی فروغ
 یکی چاره باید کنون ساختن
 زمانی همی بود و خامش بماند
 فرو ریخت از دیدگان آب زرد⁷
 سیاوش ورا دید پرآب چه⁸
 بدو گفت نرم ای برادر چه بود
 گر از شاه ترکان¹¹ شدستی درم
 من اینك همی با تو آیم براه
 بدان تا ز بهر چه آزardت¹²
 و گر دشمنی آمدستبت¹⁵ پدید
 من اینك بهر کار یار تو ام
 و ایدونك نزدیک افراسیاب
 بگفتار مرد دروغ آزمای

2020

2025

2030

بیامد — I, VI ⁴ بدو گفت — Л — ³ ضاق صدره — В — ² به ترسید — VI ² سیاوش — В — ¹
 چشم — I, IV, VI ⁸ سرد — IV ⁷ براه انداختن — IV ⁶ نزد او — VI ⁵ پیش شه — I, IV ⁵
 کانا نشاید — IV ¹⁰ کانا نشاید ستود — I ¹⁰ بجوشد بخشم — VI ⁹ به پیچید ز خشم — I, IV ⁹
 کمتر — VI ¹³ بهرزه نیازardت — I, IV ¹² توران — I, IV, VI ¹¹ کورا نشاید شنود — VI ¹⁰ شنود
 I, IV — доб. бб.: ¹⁴

همان [بدان — IV] تا چرا جوید آزار تو * چرا خواری آرد بدیدار [بدین کار — IV] تو
 چرا آورد بر تو رنج و سخن * شمارد ترا کمتر [کمتر — IV] از خویشتن
 I, IV и T — доб. б.: ¹⁷ بر تو — VI и T ¹⁶ اگر آمدستی — VI ¹⁵

همه راز این کار با من بیگویی * که من باشم زین غمان چارهجوی
 T — доб. еще б.:

بیایم همه کار نیکو کنم * همان شاره را زان بی آهو کنم

- 2000 بدو گفت رو با سیاوش بگویی
بجان و سر شاه توران سپاه
که از بهر من برنخیزی ز گاه
که تو زن افزونی بفرهنگ و بخت⁶
که هر باد را بست باید میان
2005 فرستاده نزد سیاوش رسید
چو پیغام گرسیوز اورا بگفت
پر اندیشه بنشست بیدار دیر
[ندانم که گرسیوز نیکخواه
چو گرسیوز آمد بران شهر نو¹²
2010 پیرسیدش از راه وز کار¹⁴ شاه
پیام سپهدار توران بداد
چنین داد پاسخ که با یاد اوی
من اینک برفتن کمر بسته ام
سه روز اندرین گلشن زرنگار²¹
2015 که²³ گیتی سپنج است پر درد و رنج
- که ای پاکزاده کی¹ نامجوی
بفر و بدیدیم² کاوس شاه³
نه پیش من آیی⁴ پذیره⁵ براه
بفر و نژاد و بتاج و بتخت
تهی کردن آن جایگاه کیان⁷
زمین را بپسوسید کو را بدید
سیاوش غمی گشت و⁸ اندر نهفت⁹
همی گفت¹⁰ رازبست این را بزیر
چه گفتست از من بدان بارگاه¹¹
پذیره پیامد ز ایوان بکو¹³
ز رسم¹⁵ سپاه و ز تخت و کلاه¹⁶
سیاوش ز پیغام او¹⁷ گشت شاد¹⁸
نگردانم از تیغ پولاد¹⁹ روی²⁰
عنان با عنان تو پیوسته ام
بماشیم وز باده سازیم کار²²
بد آنرا که با غم بود²⁴ در سپنج²⁵

بجان و سر تاج - IV; بجان و سر و تاج - I² شاهزاده کی - VI; نامورزاده - I, IV¹
VI - به پیشم نیایی - I, IV⁴ VI - обратный порядок мисра. III³ بجان و سر شاه - VI
оп. VI⁸ جهان - VI⁷ بفرهنگ بخت - I⁶ پذیری - VI⁵ به پیش من آیی
оп. I, IV, VI¹¹ بدل گفت - I, IV, VI¹⁰ IV - ب. оп. بدل گشت با درد جفت - I и T⁹
پذیراده پیامد از ایوان بکوی - I, IV, VI¹³ به نزدیک اوی - VI پذیرگاه اوی - I, IV¹²
از رای و از کار - VI ز راه و از گاه - IV¹⁴ و خرج من الایوان حتی التقاء - B
B - доб.:¹⁸ گفتار او - VI¹⁷ B - перевод б. отсутствует.¹⁶ جمله - IV; حال - I¹⁵
گلشن نوبهار - VI²¹ اوی - VI²⁰ فولاد - I, IV¹⁹ و قابل الأمر بالامتثال و الانقیاد
VI - نوز باده گیریم یار - IV نواز باده گیریم یاد: I - против рифмы:²² الایوان الذهبی - B
بدانکس که - IV, VI²⁴ ز - VI²³ بنوشیم و از باده گیریم یار
B - перевод б. отсутствует.²⁵ با غم زید

- 1985 برفتند پیچان و لب پر¹ سخن
 بر شاه رفتی زمان تا زمان
 ز هر گونه رنگ⁴ اندر آمیختی
 چنمین تا برآمد برین روزگار
 سپهبد چنمین دید یک روز رای
 بگرسپوز این داستان بر گشاد
 1990 ترا⁹ گفت ز ایدر بپاید¹⁰ شدن
 بپرسی و گویی کزان¹² جشن گاه¹³
 بمهرت همی دل بچنمید ز جای¹⁵
 نیازست مارا بدیدار تو
 برین کوه ما نیز نغچه بر هست
 1995 گذاریم یک چند و باشیم شاد
 برامش بماش و بشادی خرام
 بر آراست²² گرسپوز دامساز
 چو نزدیک شهر سپاوش رسید
 دلی پر ز کین و²³ سری پر ز راز²⁴
 ز لشکر زبان آوری برگزید²⁵

بدنهان — I³ بداندیشی — I, IV, VI² پیچان لب پر — VI¹ ; پیچان لبان پر — I, IV¹
 و لم یزل کرسپوز یتروّد الیه بالأکاذیب الموهّمة و الأباطیل Б — 66. 1986 и 1987 передает так: передавая таким
 образом в этих предложениях также содержание предшествующих бб. 1969 — 1983. 4 VI —
 ز هر — VI⁴ همی — I, IV, VI⁸ پردخته — I, IV⁷ Б — мисра оп. 6 توران — I, IV, VI⁵ رنگ و بوی
 I, IV¹² — نیاید — VI¹¹ ; بپاید — T و IV¹⁰ ل — ورا — I, IV⁹ ; بدو — VI⁹ ; VI⁹ Так в VI⁹
 و سزد گر بچنمی همانا ز جای — I, IV¹⁵ بگاه — L¹⁴ جنگ گاه — VI¹³ که از — VI¹³ و ازین
 VI¹⁶ — 66. 1994 — 1997 отсутствуют. 17 اندر آی — IV¹⁶ همانا بس است ار بچنمی بجای — VI¹⁶
 I, IV, VI, T — доб. б.: 21 بر — I, IV²⁰ چو آید ازان شهر آباد — VI¹⁹ بجام — I, IV, VI¹⁸
 تهمی کن دل از جایگاه کیان [گران — VI] * برفتند کمر سخت کن بر میان
 Б — перевод б. оп. 22 سری پر ز کینه دلی پر گداز — VI²⁴ ز کینه — I, IV²³ بیاراست — VI²²
 25 VI — б. оп.

شود بر تو بر تیره² خورشید و ماه
 همی ز آسمان برگذارد³ کلاه
 تو گویی شدست از⁴ جهان بی نیاز
 تو باشی رمه گر نیاری دمه⁵
 بدان بخشش و رای و آن ماه روی⁷
 بخواری بمهر من⁹ آگنده¹⁰ باش
 نه آتش دمان از بر و¹³ آب زیر¹⁴
 بپوشد کسی در میان حریر
 نترسد ز¹⁷ آهنك پیل بزرگ¹⁸
 غمی گشت و اندیشه پیوسته شد²⁰
 که پیروز باشد خداوند سنگ
 بدین داستان زد یکی هوشیار²³
 نهاندی برو بی شه و پر و پای²⁵
 و گرچه بتن²⁸ سروبالا بود

بپاید بدرگاه تو با¹ سپاه
 سپاوش نه آنست کش دید شاه
 فرنگیس را هم ندانی تو باز
 سپاهت بدو باز گردد همه
 سپاهی که شاهی به بیند چنوی⁶
 تو خوانی⁸ که ایدر مرا بنده باش
 ندیدست¹¹ کس جفت با پیل¹² شیر
 اگر بچه شیر ناخورده شیر
 بگوهر شود باز¹⁵ چون شد سترگ¹⁸
 پس افراسیاب¹⁹ اندر آن بسته شد
 همی²¹ از شتابش به آمد²² درنگ
 ستوده نباشد سر بادیار
 که گر باد خیره بجستی²⁴ ز جای
 سبکسار²⁶ مردم نه والا²⁷ بود

1975

1980

ز اسمان-IV؛ باسماں برفراز-I³ زو تراخیره-VI² نیاید بدرگاه تو بی-VI¹، T-
 VI- زرمه گر نباشی دمه-IV؛ زرمه گر نباشی رمه-I⁵ که هست از-VI⁴ برفراز
 سپاهت چو-VI؛ چو اوی-I⁶ نباشد شبان چو نباشد رمه-T؛ شبان کز پی آن رمه
 بدان بخشش و آن رای-IV؛ بدان نیکویی روی و آن رای اوی-I⁷ شاهی پیامد چو اوی
 I, IV, VI, T-доб. 66.: بدان بخشش و رای و آن روی و موی-VI؛ و آن ماه روی

نخواهند ازان پس بشاهی ترا * سر گاه اورا و ماهی ترا
 و دیگر که از شهر آباد اوی * چنان بوم و فرخنده بنیاد اوی
 с разнотченіями в первом мисра первого б.: I- بخوانند؛ VI- بخوانند، во втором мисра того
 دلت را-I⁹ خوانش-T؛ خواهی-VI⁸ بزرگان مر او را-VI؛ بر گاه اورا-IV, T-
 I-¹¹ افگنده-VI¹⁰ بخواری به بینم سر-VI؛ بخواری و رای من-IV؛ برای من
 بزرگ-I, IV, VI¹⁶ ناز-Л¹⁵ доб. б. T-¹⁴ оп. و-VI¹³ доб. IV¹² نبودست
 I, IV-²² ولی-VI²¹ доб. б. VI²⁰ دل نامدار-T¹⁹ سترگ-I, IV, VI¹⁸ از-VI¹⁷
 مگر یافتی چهره و دست و پای-I, IV²⁵ نجستی-I, IV²⁴ شهریار-VI²³ به آید
 اگر چه گو-VI؛ و گر چه گوی-I, IV²⁸ بالا-VI²⁷ سبکساز-IV²⁶ بر و پای-VI-то же, но

- بدین داستان زد یکی رهنمون
 ندانی تو بستن برو رهگذار 1955
 سپاوش داند همه کار تو
 نه بینی تو زو³ جز همه درد و رنج
 ندانی⁵ که پروردگار پلنگ
 چو افراسیاب این⁷ سخن باز جست
 پیشیمان شد از⁹ رای و کردار¹⁰ خویش 1960
 چنین داد پاسخ که من زین سخن
 بمباشیم تا رای¹⁴ گردان سپهر
 بهر کار بهتر درنگ از شتاب
 به بینم که رای جهاندار چیست
 وگر سوی درگاه خوانمش باز 1965
 نگه بان او من بسم¹⁸ بی گمان
 چو زو کژی²⁰ آشکارا شود
 ازان پس نکوهش نباید بکس²²
 چنین گفت گرسیوز کینه جوی
 سپاوش بران²⁶ آلت و فرّ و برز 1970
- که بادی که از خانه آید برون¹
 و گر بگذری نگذرد روزگار²
 هم از کار تو هم ز گفتار تو
 پراگندن دوده و نام⁴ و گنج
 نه بیند ز پرورده جز درد و چنگ⁶
 همه⁸ گفت گرسیوز آمد درست
 همی کژ¹¹ دانست بازار خویش
 نه سر نیک بینم¹² بلارا¹³ نه بن
 چگونه¹⁵ گشاید بدین کار چهر
 بمان تا برآید بلند¹⁶ آفتاب
 رخ شمع چرخ روان سوی کیست
 بجویم¹⁷ سخن تا چه دارد برار
 همی بنگرم¹⁹ تا چه گردد زمان
 که با چاره²¹ دل بی مدارا شود
 مکافات بد²³ جز بدی نیست بس²⁴
 که ای شاه بینادل و²⁵ راست گوی
 بدان ایزدی شاخ²⁷ و آن تیغ²⁸ و گرز

¹ VI — доб. б.:

ابر تو بناکام یابد گذر * نباشدت سودابه بند تو بر
 پراگندن — IV⁴ نه بینی ازو — I, IV³ 1955—1958 оп.; VI — 66. 1955—1958 оп. I, IV, T— 66. 1955—1956 оп.
 پیشیمانی — I⁹ همی — VI⁸ آن — VI⁷ درد جنگ — I⁶ تو دانی — I, IV⁵ نام و هم دوده
 I, IV¹⁴ پدید و — I, IV¹³ بینم ایدر — VI¹² تیره — I, IV, VI¹¹ راز و گفتار — VI¹⁰ از
 IV — بتابد برین — I¹⁶ که تا چون — VI¹⁵ بمباشیم با رای — VI¹⁴ به بینم تا کار — IV¹³
 بنگرد — VI¹⁹ نگه دار او من نیم — VI¹⁸ بگویم — VI, I¹⁷ بتابد برو — VI¹⁶ بتابد بدین
 I, IV, VI²¹ فریب здесь в смысле چاره²¹ چو زو این کژی — IV, VI²⁰ چو این روز کژ — I²⁰
 بگویم نکوهش ز کس — VI²² نکوهش نباید ز کس — I, IV²¹ نکوهش نباید بکس — VI²² بناچار
 بدان — I, IV, VI²⁶ Так в Л; I, IV, VI²⁶ оп. و — I, IV, VI²⁵ و بس — IV²⁴ او — VI²⁴ بدی — IV²³
 دست — VI²⁸ دست — I, IV²⁷

به پیمچیدم از جنگ و فرزند روی¹
 پس از² نیکویدها و هر³ گونه رنج
 گر ایدونك من بدسگالم بدوی 1940
 بدو بر⁴ بهانه ندارم ببید
 زبان برگشایند بر من مهان⁵
 نباشد⁶ پسند جهان آفرین
 ز دد تیزدندان تر از شیر نیست
 اگر بچه⁷ از پدر⁸ دردمند 1945
 سزد گر بد آید بدو از پناه⁹
 ندانم جز آنکش بخوانم بدر¹⁰
 اگر گاه جوید گر انگشتی
 بدو گفت گرسیموز ای شهریار
 از ایدر گر او سوی ایران شود 1950
 هر آنکه که بیگانه شد خویش تو
 چو جویی دگر زو تو بیگانگی
 یکی دشمنی باشد اندوخته

نه—T؛ مپیچیدم از جنگ و نیز روی—IV؛ نه پیمچیدم از رای او نیز روی—I¹
 پس آن—VI² پیمچیدم از گنج و فرزند روی
 آن بزرگان—I³؛ I, IV, VI—برو بر—VI⁴؛ I, IV, VI—بسی
 IV—تکست искажен. I, IV—نیاید⁵؛ I, IV, VI—پیش بزرگان—IV
 (او شود) (сверху написано) اگر بچه از پدر—L, IV—Так в IV⁶؛ I, IV, VI—نیز—IV⁷؛ I, IV, VI—پیش بزرگان—IV
 IV—Так в рук. K (указано редактором)⁸؛ I, IV, VI—چو از بهر بچه شود—VI⁹؛ I, IV, VI—پیش بزرگان—IV
 I—Так в I, IV, VI—تباہ¹⁰؛ I, IV, VI—مرغزاری—VI¹¹؛ I, IV, VI—پیش بزرگان—IV
 I—Так в I, IV, VI—سزد گر بد—IV¹²؛ I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI¹³؛ I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI
 I—Так в I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI¹⁴؛ I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI
 I—Так в I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI¹⁵؛ I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI
 I—Так в I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI¹⁶؛ I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI
 I—Так в I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI¹⁷؛ I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI
 I—Так в I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI¹⁸؛ I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI
 I—Так в I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI¹⁹؛ I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI
 I—Так в I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI²⁰؛ I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI
 I—Так в I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI²¹؛ I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI
 I—Так в I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI²²؛ I, IV, VI—سزد گر بد آید ازو از تباہ—VI

- 1920 برو انجمن شد فراوان سپاه
اگر تو را دل نگشستی دژم²
دو کشور⁴ یکی آتش و دیگر آب⁵
تو خواهی کشان⁷ خیره جفت آوری
اگر کردمی بر تو این بد نهان
دل شاه زان کار شد دردمند
1925 بدو گفت بر من ترا¹⁰ مهر خون
سه روز اندرین کار رای آوریم
چو این رای¹¹ گردد خرد را درست
چهارم چو گرسبوز آمد بدر
سپهدار ترکان¹³ ورا پیش خواند
1930 بدو گفت کای¹⁵ یادگار پیشنگ
همه رازها بر تو باید¹⁷ گشاد
ازان خواب بد چون دلم شد غمی¹⁸
نمیستم بچنگ سیاوش میان
چو او²⁰ تخت پرمایه²¹ پدرو کرد
1935 ز فرمان من یک زمان سر نتافت
سپردم بدو کشور و گنج خویش
بخون نیز پیوستگی ساختم²³
- به پیچید¹ ازو یک زمان جان شاه
ز گیتی بایرج³ نکردی ستم
بدل یک ز دیگر گرفته⁶ شتاب
همی باد را⁸ در نهفت آوری
مرا زشت نامی بدی در جهان
پس از غم شد از روزگار گزند⁹
بجنبید و شد مر ترا رهنمون
سخنهای بهتر بجای آوریم
بگویم که درمان چه¹² بایدت جست
کله بر سر و تنگ بسته کمر
ز کار سیاوش فراوان¹⁴ برانند
چه دارم بگیتی جز از تو¹⁶ بچنگ
بثرفی بمین تا چه آیدت یاد
بمغز اندر آورد لغتی¹⁹ کمی
ازو نیز مارا نیامد زیان
خرد تار کرد و مرا²² پود کرد
چو از من چنان نیکوینها بیافت
نکردیم یاد از غم و رنج خویش
دل از کین ایران بپرداختیم²⁴

I, IV – 3 اگر تو در اون بگشتی دژم: VI – 2 میسرا искажено: IV – 1 نه پیچید
دو کشور – VI – 5 اقلیمین – B; دو گوهر – T – 4 بر ایرج ز گیتی – VI; بگیتی بر ایرج
مگر – I – 8 که بر – I, IV و T – 7 نیز با هم نگیرد – I – 6 که چون آتش تیز و آب
B – перевод бб. از روزگار نژند – I, IV و T – 9 همه باد را – VI; اگر باد را – IV; باد را
VI – 10; I, IV, VI – 11 مرا – I, IV, VI – 12; I, IV, VI – 13 بگوید که درمان چه
1925 – 1985 отсутствует. 14 VI – سخنها 15 I, IV – ای 16 VI – 17 I – تو بگیتی
شد دل – I, IV – 18 همه رازها را بتو بر – IV; همان رازها بر تو باید – I – 17 تو بگیتی
کرد و هنر – VI – 22 سرمایه – IV – 21 چنان[ن] – IV; چنان – I, VI – 20 یک ره – I – 19 من غمی
به پرداختیم – VI – 24 بجان نیز پیوستگی خواستیم – VI; ساختیم – IV – 23 و مهر مرا – T

که مارا ز ایران دد آمد بروی¹
 که از ننگ مارا بخوی² در نشاند
 که بودند گردان پرخاشجوی
 به⁴ چنگال ناپاک تن⁵ یک سوار
 نه سر بینم این کار اورا نه بن⁷
 نرفت اندران جوی جز تیره آب⁸
 رسیدند و هر گونه پرسید شاه¹¹
 بخواند و بخندید و زو گشت شاد¹²
 بدان تازه رخساره شهریار
 بدانگه که خورشید شد لاژورد¹⁵
 چو شب جامه قیرگون کرد چاک
 پیامد بنزدیک افراسیاب
 نشستند و جستند هر گونه رای
 سیاوش جزان¹⁹ دارد آیین و کار²⁰
 نهانی بنزدیک او چند گاه²¹
 همی²³ یاد کاوس گیرد بجام

چنین گفت گرسپوز کینهجوی
 یکی مرد را شاه ز ایران بخواند
 دو شیر زیان چون دمور و گروی
 چنین زار و بیکار³ گشتند و خوار
 سرانجام ازین بگذراند⁶ سخن
 چنین تا بدرگاه افراسیاب
 چو نزدیک سالار توران⁹ سپاه¹⁰
 فراوان سخن گفت و نامه بداد
 نگه کرد گرسپوز کینهدار¹³
 همی رفت¹⁴ یکدل پر از کین و درد
 همه شب به پیچید تا¹⁶ روز پاک
 سر مرد کین اندر آمد¹⁷ ز خواب
 ز بیگانه پردخته¹⁸ کردند جای
 بدو گفت گرسپوز ای شهریار
 فرستاده آمد ز کاوس شاه
 ز روم و ز چین نیزش آمد²² پیام

1905

1910

1915

tarikhema.ir

¹ VI — б. оп. ² IV — بخون ³ VI — بیچاره T — ⁴ VI и T — ⁵ I, IV, VI —
 نه سر IV — نه سر راست پیدا مرین را نه بن⁷ I — ⁶ I, IV — بگذرانم ⁸ I, IV —
 برفت ⁹ I, IV — نه بس شهر توران مر اورا ز بن VI — راست این کار و نه نیز بن
 Начиная с б. 1908 до конца тома сплошная выписка разночтений рук.
 I, IV и VI к тексту делалась О. Ф. Акимускиным. Пользуюсь случаем принести ему свою благо-
 дарность за оказанную помощь в работе над т. III. ⁹ VI — ترکان ¹⁰ IV, VI — رسید ¹¹ IV —
 IV — بخندید برگشت شاد¹² I — ¹³ I, IV — نامدار ¹⁴ I — доб. و ¹⁵ VI —
 * چو شب سایه بگفتند اندر زمین
¹⁶ I, IV — چون ¹⁷ VI — برآمد ¹⁸ IV, VI — پردخت ¹⁹ VI — جزین ²⁰ I —
²¹ I, IV — سیاوش ازان شد که دیدی تو یار IV — سیاوش ازان شد که دیدی تو بار
 همه²³ I — نزدش آمد VI — نیز آمد²² I — چند راه

- یکی نامور¹ بود نامشی دمور
 پیامد بران کار بسته میان
 سیاوش با آورد بنهاد روی
 بپند² میان گروی زره³ 1890
- ز زین برگرفتشی بمیدان فگند
 و زان پس به پیچید سوی دمور
 چنان خوارش از پشت زین برگرفت
 چنان پیش¹² گرسیوز آورد خوش
 فرود آمد از باره بگشاد¹⁴ دست 1895
- برآشفست گرسیوز از کار اوی
 و زان تخت زرین بایوان شدند
 نشستند یک هفته با نای و رود¹⁷
 بهشتم برفتن گرفتند¹⁹ ساز
 یکی نامه بنوشست نزدیک شاه 1900
- ازان پس مر اورا بسی²² هدیه داد
 برهشان سخن رفت یک با دگر²⁴
- که همتا نبودش بترکان² بزور³
 بنزد جهانجوی شاه کیان⁴
 برفتند پیچان دمور و گروی⁵
 فرو برد چنگال و برزد گره
 نیازش نیامد بگرز⁸ و کمند
 گرفت آن⁹ بر و گردن او بزور¹⁰
 که لشکر بدو ماند اندر شکفت¹¹
 که گفتی ندارد کسی زیر کش¹³
 پر از خنده بر تخت زرین نشست
 پر از غم شدش دل پر از رنگ روی¹⁵
 تو گفتی که بر اوج کیوان شدند¹⁶
 می و ناز و رامشگران و سرود¹⁸
 بزرگان و گرسیوز سرفراز²⁰
 پر از لابه و پرسش و نیکخواه²¹
 برفتند زان شهر آباد شاد²³
 ازان پرهنر شاه و آن بوم و بر

¹ I, IV, T — دگر سرکشی ² T — بتوران ³ VI — б. оп.; T — доб. б. ⁴ I, IV, VI — б. оп.

⁵ I, IV, VI — обратный порядок мисра. ⁶ Л — قندی ⁷ VI — گره یک ⁸ VI — بکرد

⁹ I, IV и T — گرفتشی ¹⁰ VI — بر و گردن او گرفتشی بزور ¹¹ I — که ماندند

¹² VI — که ماندند همه ماندند ¹³ I, IV — б. оп.; T — زو شکفت ¹⁴ I, IV и

¹⁵ I, IV и T — تو گفتی یکی مرغ دارد بکش ¹⁶ I, IV — б. оп.; T — زو شکفت

¹⁷ I, IV и T — غمی شد ¹⁸ I, IV и T — فرود آمد از اسپ و بگشاد ¹⁹ I, IV — فرود آمد از اسپ و بفشارد

²⁰ I, IV и T — بید گفتن شاه ایران ²¹ L — پر از غم دل و سر پر از آرزوی ²² VI — دلش زرد رخسار اوی

²³ I, IV и T — با رود و می ²⁴ I, IV и T — ز شادی تو گویی بکیوان شدند ²⁵ VI — شدند

²⁶ I, IV — برفتند و کردند ²⁷ I, IV — می و رود رامشگران [و] سرود ²⁸ VI — همه نامداران فرخنده پی

²⁹ IV — پرسش ³⁰ I, IV, T — بزرگان گرسیوز دیوساز ³¹ VI — سیاوش همه هرچه بودش برآز ³² I, IV, T

³³ B — бб. ³⁴ I, IV, T — و زان پس مر اورا یکی ³⁵ IV — و ³⁶ T — خدمت عذرخواه ³⁷ VI — آن نیکخواه

³⁸ I, IV, T — فراوان بگفتند ³⁹ VI — با یکدگر ⁴⁰ I, IV, T — 1901 — 1907 переданы в сокращенном пересказе.

با یکدگر

سیاوش بدو گفت کین رای نیست¹ .
 نبرد³ دو تن جنگ و⁴ میدان بود
 ز گیتی برادر قوی شاه را
 کنم هرچ گویی بفرمان تو
 1875
 ز یاران یکی شیر جنگی بخوان
 گر ایدونک رایت نبرد⁸ منست
 بختدید¹⁰ گرسپیوز نامجوی
 بیاران¹² چنین گفت کای سرکشان
 1880
 یکی با سیاوش نبرد آورد¹⁴
 نیوشنده بودند¹⁵ لب با گره¹⁶
 منم گفت شایسته کار کرد
 سیاوش ز گفت گروی¹⁸ زره
 بدو گفت گرسپیوز ای نامدار²⁰
 1885
 سیاوش بدو گفت کز تو گذشت
 ازیشان دو یل²⁶ باید آراسته

که آورد گیرند با یکدیگر * بگیرنند هر دو دوال کمر
 VI — доб. б.:

ببازی زمانی نبرد آوریم * نه بر کینه بر روی گرد آوریم
 بنزد VI — مرا با نبرد تو خود پای نیست I, IV و T² نیست راست VI¹
 همه IV⁶ اگر I, IV, VI و T⁵ و I, IV و T⁴ بنزد VI³ سواران زمین سراسر
 I, IV — доб. б.: و سر شیر بر زیر گرد منست VI⁹ بنزد IV, VI⁸ تیزرو I⁷

بکنوشم که نیکی بکردم [نکردم I] بکار * بنزدیک آن نامور شه ریار
 آورید VI¹⁴ گیرد VI¹³ بترکان I, IV, VI¹² همه ناخوش آوردش VI¹¹ بگردید VI¹⁰
 VI¹⁷ سراینده را بود بر لب گره VI¹⁶ سراینده بودید IV — سراینده بودند I¹⁵
 برو پر ز چین I, IV¹⁹ ز گفتار پور VI — سیاوش را گفت گروی IV¹⁸ بیماد براه
 I, 21 شهریار I, IV, VI و T²⁰ برو پر ز چین کرد و لب پر گره VI — نکرد و رخ پر گره
 VI — б. оп. I²⁵ باد I²⁴ بزرگان I, IV و T²³ ترا VI²² گردان I, IV, VI و T²⁶
 ترا VI²⁷ یک VI — تن I, IV²⁶

- 1855 کمان خواست با تیرهای خدنگ
یکی در کمان راند و بغشارد ران
بران چار چوبین و ز آهن سپر³
بزد هم بر آنگونه⁵ دو⁶ چوبه تیر
ازان ده یکی بی⁸ گذاره نماند
1860 بدو گفت گرسیوز ای شهریار
بیا تا من و تو باوردگاه
بگیریم هر دو دوال کمر
ز ترکان مرا نیست همتا کسی
بمیدان کسی¹³ نیست همتای تو
1865 گر ایدونک بر دارم از پشت¹⁵ زین
چنان دان که از تو دلاورترم
و گر تو مرا بر نهی¹⁸ بر زمین
سیاوش بدو گفت کین خود مگوی
[همان اسپ تو شاه اسپ منست
جز از خود ز ترکان یکی²² برگزین²³
1870 بدو گفت گرسیوز ای نامجوی
- نشش اندر میان زد¹ سه چوبه بتنگ²
نظاره بگردش سپاهی گران
گذر کرد پیکان آن⁴ نامور
برو آفرین کرد⁷ برنا و پیر
برو⁹ هر کسی نام یزدان بخواند
بایران و توران ترا نیست یار
بتازیم¹⁰ هر دو به پیش سپاه¹¹
بکردار جنگی دو پرخاشخو
چو اسپم نبینی ز اسپان بسی¹²
هم آورد تو گر¹⁴ بمالای تو
ترا ناگهان بر زخم¹⁸ بر زمین
باسپ و بمردی¹⁷ ز تو برترم
نگردم بجایی که جویند کین¹⁹
که تو مهتری شیر و²⁰ پرخاشجوی
کلاه تو آذرگشسپ منست²¹
که با من بگردد نه بر راه کین²⁴
ز بازی نشانی²⁵ نیاید بروی²⁶

اسپر - I, IV - ³ به پیش سپاه اندر آمد بچنگ - VI - بچنگ - I, IV - ² و - IV - ¹
همچنین نیز - VI - ⁵ تیر شه - I, IV - ⁴ چوبین و آهن سپر - VI - ⁶ و دو جوشن دگر
از آنها یکی بی - I, IV - ⁸ ازان ده یکی را - ⁷ خواند - I, IV - ⁹ ده - I, IV, VI - ¹⁰
فیلیم نتماسک به مناطقنا لنظر: 1861-1867. B - ¹¹ بسازیم - VI - ¹² همی - I, IV, VI - ¹³
همان - I, IV - ¹⁵ گر آیند ازیشان بپیشم بسی - I, IV - ¹⁴ آینا یقتلح صاحبه من مقعده
برنهم - VI - ¹⁶ بردارمت من ز - I, IV - ¹⁷ یا - T - ¹⁸ نه - VI - ¹⁹ گر - IV - ²⁰ من - I - ²¹
که با من نکردی نه بر - IV - ²² برزنی - IV - ²³ بمردی و نیرو - T - ²⁴ ز آب و بمردی - IV - ²⁵
نجز از تو ز توران کسی - I, IV - ²⁶ و - IV, VI - ²⁷ ب. - VI - ²⁸ راه کین
نگردم بجایی که - IV - ²⁹ زابر رای کین - VI - ³⁰ جز از تو کسی را دگر - VI - ³¹
نماید بروی - I - ³² ز بازی زبانی - T - ³³ ز یاری نشانی - IV - ³⁴ cp. 6. 1867. ³⁵
I, IV, T - ³⁶ که ما چون بروی اندر آریم - VI - ³⁷ نماید اندر اوی - IV - ³⁸

چو او^۱ گوی در زخم^۲ چوگان گرفت
 ز چوگان او گوی شد ناپدید
 بفرمود تا تخت زرین نهند^۵
 دو مهتر نشستند بر^۷ تخت زر
 بدو گفت گرسیوز ای شهریار
 هنر بر گهر^۹ نیز کرده گذر
 بنوک سنان و^{۱۱} بتیر و کمان
 بمرزد سپاوش بدان^{۱۳} کار دست
 زره را بهم بر بپسند پنج
 نهاده اند بر خط^{۱۵} آوردگاه
 سپاوش یکی نیزه شاهوار
 که در جنگ مازندران داشتی^{۱۷}
 باوردگه رفت نیزه بدست
 بزد نیزه و بر گرفت آن زره
 [از آورد نیزه بر آورد راست
]سواران^{۲۲} گرسیوز داساز^{۲۳}
 [فراوان بگشتند گرد زره
 سپاوش سپر خواست گیلی چهار

¹ Л— او. ² I, IV и T— خم در. ³ IV— هم آورد را. ⁴ VI— تو گویی. ⁵ VI— نه بد.

⁶ VI — ذرير; I, IV, VI — доб. б.:

سواران به میدان به‌کردار گرد * بزروپین گرفتند ننگ و زبرد

⁷ I, IV—نخستین دران ⁸ I, IV—بفرزاد همنر T—بفرزاد گهر ⁹ Так в VI; II—خرد

زمین- VI؛ عنان- تاب و آورد کن- ¹² I, IV- تا- ¹¹ VI- بگردان- ¹⁰ VI- هنر- ¹ I, IV-

بہت سخت - IV¹⁴ ازان - VI؛ بدین - IV¹³ I، ہنرہا پدیدار کن - T؛ گیر و آورد کن

¹⁵ I, IV, VI و T — طرف ¹⁶ VI — بره ¹⁷ I, IV — داشت اوی ¹⁸ I, IV — بگذاشت اوی

¹⁹ VI — گره یک زمین — ²⁰ I, IV — هر سو — ²¹ VI — 66. 1851 — 1853 op.

²² I, IV — доб. و ²³ I, IV и T — ساز ²⁴ I, IV и T — زره بهر نشد ²⁵ IV — آن ²⁶ I, IV —

دو چوبین دو از-VI؛ دو جوشن دگر ز

فرستاده را داد چندان¹ درم
 بکاخ فرنگیسی رفتند شاد
 پرستار چندی³ بزّین کلاه
 1825 فرود آمد از تخت و بردش نثار⁵
 دل و مغز گرسیوز آمد بجوش
 بدل گفت سالی چنین⁸ بگذرد
 همش پادشاهیست و هم تاج و گاه¹⁰
 نهان¹² دل خویش پیدا نکرد
 1830 بدو گفت برخوردی از رنج¹³ خویش
 نهادند در کاخ¹⁶ زرّین دو تخت
 نوازندهٔ رود با میگسار
 ز نالیدن چنگ¹⁷ و رود و سرود
 چو خورشید تابنده بگشاد راز
 1835 سیاوش ز ایوان بمیدان گذشت
 چو گرسیوز آمد بمینداخت گوی

که آرنده گشت از کشیدن دژم
بدید آن بزرگی فرّخ نژاد²
فرنگیس با تاج در پیشگاه⁴
بپرسیدش از⁶ شهر وز شهریار⁷
دگر گونه تر شد بآیین و هوش
سیاوش کسی را⁹ بکس نشمرد
همش گنج و هم دانش و هم سپاه¹¹
همی بود پیچان و رخساره زرد
همه سال شادان دل از گنج¹⁴ خویش¹⁵
نشستند شادان دل و نیک بخت
بیامد بر تخت گوه‌رنگار
بشادی¹⁸ همی داد دلرا درود
بهر¹⁹ جای بنمود چهر از فراز
ببازی همی گرد میدان بگشت
سپهبد پس²⁰ گوی²¹ بنهاد روی²²

¹ IV — چندی ² VI — قترخ نه‌داد؛ I, IV — دادستان مزده داد — I — доб. бб.:

چو بشنید گرسپوز آن مژده گفت * که پیران شد امروز با شاه جفت
فرنگیس بنشست بر تخت عاج * نهاده بسر بر ز پیروزه تاج
فرنگیس را: IV — доб. первый из этих бб. после б. 1822 текста, а второй здесь, с вариантом мисра:
ستاده همه ماه رخ پیش ماه [شاه — IV] I, IV — 4 چندین — VI و T 3 دید بر تخت عاج
بپرسیدش از شاه و شد — IV 7 بپرسید ازو — VI 6 بردش نماز — IV و T 5 کردش نثار — I 5
سیاوخش — VI; سیاوش کسرا — I 9 دگر — I, IV 8 بپرسیدش از رنج راه دراز — T; پیش باز
همش — I, IV; و تخت و کلاه — VI; صاحب تاج و تخت — 10 Так в Л, ср. Б — کسرا
هم بوم و هم بر سپاه — VI; هم بوم و بر هم سپاه — I, IV 11 پادشاهی و هم تخت و گاه
12 I, IV — نهانی 13 I, IV, VI — گنج 14 I, IV, VI — رنج 15 Б — перевод б. 1830 отсутствует.
16 VI — ز هر 19 VI — ز شادی — I, IV, VI 18 زای — I, IV, VI 17 بر گاه — VI 16
سوی 21 VI — کاخ 22 Б — весь эпизод (бб. 1835—1908) передан в пересказе, а бб.

ثم عدلا الى المطاعنة و المناضلة و كانت غلبة سيناوخش ظاهرة فى الكل : 1836-1879

- سیاوش چو بشنید بسپرد راه¹ 1810
گرفتند مر یکدگر را³ کنار
بایوان کشیدند زان جایگاه
دگر روز گرسبوز آمد پگاه⁷
سیاوش بدان خلعت شهریار
نشست از بر باره گامزن
همه شهر و برزن یکایک¹⁰ بدوی¹¹
- سیاوش بیامد و را¹⁴ مژده داد¹⁵
یکی کودک آمد بهانند شاه¹⁷
بتیره شب آمد¹⁸ چو پیران شنود
بگفت اینک شو²⁰ شاه را مژده بر
جریره سر بانوان بلند
زدن دست آن خرد بر زعفران
که پیش²² سیاوش خود کامه بر
بدم پاک یزدان مرا شاد کرد
ازین تخمه²³ هرگز مبادا تهی
- هم آنگه بنزد¹² سیاوش¹³ چو باد
که از دختر پهلوان سپاه¹⁶
ورا نام کردند فرخ فرود
بزدی¹⁹ مرا با سواری دگر
همان مادر کودک ارجمند
بفرمود یکسر²¹ بفرمان بران
نهادند بر پشت این نامه بر
بگویش که هرچند من سالخورد
سیاوش بدو گفت گاه مهی

سیاوخش بشنید و بسپرد راه—VI 1 I, IV—نسیاوش چو بشنید آمد بر راه—
B—перевод б. отсутствует. 5 ازو—VI 4 یکدیگر در—I, IV 3 شده—VI 2 شدن—I, IV
بیاورد با هدیه پیغام—I, IV 8 ز راه—IV 7 زبراه—I 6 آرامگاه—VI—66. 1808—1810 оп.
چو نزد—IV 12 بروی—Л 11 سراسر—VI 10 همانکه—IV 9 زبرزن—I 10 ب. оп. 9 شاه
بیماد سواری ورا—IV 15 بیماد سیاوش را—I 14 سواری—I 13
B—перевод бб. 1812—1822 отсутствует. 16 مهر و ماه—Л 17 I و T—چو تابنده ماه—IV
بگفتا که رو—I, IV 20 هم آنگه—I, IV 19 اندر—I, IV 18 همانند ماه
بچه—I, IV 23 نزد—I, IV 22 خفته—I, IV 21

- 1795 فرنگی‌س را کاخ‌های بلند
چو بینی بخوبی³ فراوان بگوی⁴
چو نخچیر و می باشد⁶ و دشت و کوه
بدانگه که یاد⁸ من آید بدست⁹
یکی هدیه آرای¹¹ بسیار مر
همان گوهر و تخت و¹³ دیبای چین
ز گستردنی‌ها و از بوی و رنگ
فرنگی‌س را هدیه بر همچنین¹⁷
اگر آب دارد ترا¹⁸ می‌زبان
- برآورد¹ دارد همی ارجمند²
بچشم بزرگی نگه کن بروی⁵
نشینند پیشست ز ایران⁷ گروه
چو خورده بشادی بیاید نشست¹⁰
ز دینار وز اسب و زرین کمر¹²
همان یاره و گرز و تیغ¹⁴ و نگین¹⁵
ببین تا ز گنجت چه آید بچنگ¹⁶
برو با زبانی پر از آفرین
بران شهر خرم دو هفته بمان¹⁹

۹

- نگه کرد گرسبوز نامدار²⁰
خنیده سپاه²² اندر آورد گرد
- سواران ترکمان²¹ گزیده هزار
بشد شادمان تا²³ سیاوش‌گرد

и доб. б.; I, IV — 2 T — 1 برآورده — VI

بشادی دران کاخ‌های بلند * نشاند فرنگی‌س را ارجمند
VI — بدوی — I⁵ مگوی — T⁴ چو بینیش خوبی — VI⁶ چو بر تخت بینی — I, IV, T³
نشینند نجوید ز ایران — VI⁷ نشینند پیشست فراوان — I, IV⁷ باید — VI⁶ *мисра искажено.*
VI — یکی هدیه ساز — I, IV¹¹ گذشت — I, IV¹⁰ بدشت — I, IV⁹ باد — IV⁹ نداد — I⁸
I — 13 و از اسب و تاج و گهر — VI¹² و اسب و سلیح و کمر — I, IV¹² یکی هدیه آورد
VI — 15 افسر و تیغ و گرز — I, IV¹⁴ یکی تاج با فرش — IV¹⁴ همان تاج با فرش
همان گوهر و تیغ و تخت نگین * همان یاره و طوق و دیبای چین
I, IV — доб. б.:

ز دینار بیاید نثار گران * شمردند هر گونه گوهران
VI — доб. тот же б. с вариантом второго мисра *после б. 1801 текста.*
آب — VI¹⁸ و آب دندان بود — I, IV¹⁸ این چنین — IV¹⁷ VI — текст б. искажен; рифмы нет.
I, IV — доб. б.: I, IV¹⁹ و دو هفته یلان — VI²¹ و بمان شادمان — I, IV¹⁹ دارد بود

دو هفته بمباش و بیاسای روز * بنیک اختر و فال گیتی‌فروز
بشد تا بنزد — I, IV²³ سوار — I, IV, VI²² ترکی — VI²¹ توران — I, IV²¹ شیرخوار — VI²⁰

برآمییخت گفستی خرد با روان
 چو گنج گهر بد بمیدان³ سور⁴
 ز خوبی⁷ بکام⁸ دل شاد تست⁶
 ترا چون نباشد ز گیتی¹⁰ گله
 نباشد بدان فتر¹¹ و اورنگ¹¹ هوش
 بر آسود¹³ چون مهتر¹⁴ آمد¹⁵ بهوش¹⁶
 دل هوشمندان و رای¹⁷ ردان
 که دخت¹⁹ برومندش آمد بیمار
 سخندهای پیران همه کرد یاد²⁰
 نهفته همه برگشاد از نهفت
 ببین تا چه جایست²³ بر گرد گرد
 از²⁴ ایران نگیرد دگر²⁵ هیچ یاد
 چو گودرز و بهرام و کاوس شاه
 همی بوم و بر سازد و شارستان²⁸

ز بس باغ و¹ ایوان² و آب روان
 چو کاخ فرنگیسی دیدم ز دور
 بدان زیب و آیین⁵ که داماد تست⁶
 گله کرد باید بگیتی⁹ یله
 گر ایدونک آید ز مینو سروش 1785
 و دیگر دو کشور ز جنگ و ز¹² جوش
 بماناد بر ما چنیین جاودان
 ز گفتار او شاد شد¹³ شهریار
 بگرسیموز این داستان بر گشاد
 پس آنکه بگرسیموز آهسته گفت 1790
 بدو گفت رو²¹ تا²² سیاوش گرد
 سیاوش بتوران زمین دل نهاد
 مگر²⁶ کرد پدرد تخت و کلاه
 بران خرمی بر یکی خارستان²⁷

1 I, IV — поря- 4 I, IV — بود درمان VI — 3 I — بود میدان VI — 2 I, IV — ز باغ و ز- 1 I, IV —
 док бб.: 1781, 1784, 1782, 1785, 1783, 1786, 1787. 5 VI — خوبی VI — 6 VI — اوست I, IV — 7 I, IV —
 بگیتی VI — 8 I, IV — 9 I, IV — ز گیتی VI — 10 I, IV — 11 VI — 12 I, IV, VI и T — 13 I, VI — 14 I, IV, VI и T — 15 VI — 16 I, IV, VI и T — 17 VI — 18 I, IV, VI и T — 19 I, IV и T — 20 I, IV, T — бб. 1789 и 1790 заменены б.:
 VI — вариантом того же б.:
 * نهفته برون آورید از نهفت
 * نهفته همی برگشاد از نهفت

بگرسیموز او این سخنها بگفت * نهفته همی برگشاد از نهفت
 همی I, IV, VI — 25 I, IV, VI — وز I, IV — 24 I, IV — کردست I, IV — 23 I, IV — 22 I, IV, VI, T — 21 I, IV, VI, T —
 28 I, IV — 27 I, IV — 26 I, IV, VI — 25 I, IV, VI — 24 I, IV — 23 I, IV — 22 I, IV, VI, T — 21 I, IV, VI, T —
 بچایی که بد بوم آن خارسار * بسازید شهری چو خرم بهار

نشسته بآیین و² با فرّ و هوش
 پرو شارستان سیاوش بمین
 تو گویوی فروزنده خاورست⁵
 همی رفت بر سان کشتی بر آب⁶
 همان باز کشور که⁸ آورده بود⁹
 بدادش ز کشور سراسر خبر¹⁰
 ز دریای چین تا بدریای روم
 سراسر همه یاد کرد آنچ دید
 و زان شهر و آن کشور و جایگاه¹²
 کسی کو نه بیند باردیمهشت¹³
 که چونان نگاریدش آن بوم و بر¹⁴
 نه خورشید ازان مهتر سرفراز
 نمیند دگر¹⁶ کس بتوران و چین¹⁷

چو خورشید بر گاه¹ فرّخ سروش
 برامش پیمای لغتی زمین³
 خداوند ازان⁴ شهر نیکوترست
 و زان جایگاه نزد افراسیاب
 پیامد⁷ بگفت آن کجا کرده بود
 پیآورد پیشش همه سر بسر
 که از داد شه گشت آباد بوم
 و زانجا بکار¹¹ سیاوش رسید
 ز کار سیاوش پسر رسید شاه
 بدو گفت پیران که خرم بهشت
 سروش آوریدش همانا خبر
 همانا ندانند¹⁵ ازان شهر باز
 یکی شهر دیدم که اندر زمین
 1780

درو [پرو-IV] I, IV-; روی زمین VI-³ سیاوشی T- و-Л² بر کاخ I, IV, VI-¹
 فروزنده I-⁵ آن Л, I, IV, T-⁴ I, IV- обратный порядок мисра. شاد بر تخت شاه گزین
 I, IV- доб. б.:⁶ فزاینده خاورست VI-; زانورست

چو پیران از آنجای برگشت شاد * پیامد بر شاه توران چو باد
 VI-б. оп.⁹ باز کز کشور T-; نیز کز کوشن IV-; نیز کز کوشش I-⁸ سپهبد I, IV-⁷
 I, VI- бб. 1773 и 1774 оп.; IV-б. 1773 оп.; T- заменяют бб. 1773 и 1774 одним:¹⁰

که در کشور هند چون رزم کرد * بدانرا سر اندر کشیده بگرد
 VI-¹¹ که سوی VI-¹² I, IV- б. 1776 разбивают на два бб.:

پرسید ازو شهریار بلند * ز حال سیاوش چون و ز [وزجون و-IV] چند
 و زان شهر وز کشور و جایگاه * یکایک همه باز پرسید شاه
 I, IV- б. 1777¹³ Sāle en hale w hal al-madīna al-ti anshāw w qصورها التي بناها- B
 заменен тремя другими:

بدو گفت پیران که ای شاه دهر * ز فرّت همه خلق راهست بهر
 سیاوش یکی جایگاه ساخت نغز * پسندیده مردم پاک مغز
 کسانی که هنگام اردیمهشت * بدیده نمیند [ندیده بمیند-IV] خرم بهشت
 I, IV, VI- б. оп.¹⁴ I, IV- چنان¹⁶ VI-¹⁵ نداند¹⁷ T- زمین

- 1750 بدو گفت گر¹ فرّ و برز کیان
کی⁴ آغاز کردی بدین گونه جای
بمآذاد تا رستخیز این نشان
پسر بر پسر هم چنین شاد باد⁵
چو یک بهره از⁷ شهر خرّم بدید
1755 بکاخ فرنگیسی بنهاد روی
پذیره شدش دختر شهریار
چو بر تخت بنشست و آن جای دید
بدان نیز چندی¹³ ستایش گرفت
ازان پس بخوردن گرفتند کار¹⁴
1760 بمودند یک هفته با می بدست
به ششم ره آورد پیشش آورد
ز یاقوت وز گوهر شاهوار
ز دیبا و اسپان بزین پلنگ¹⁹
فرنگیسی را افسر و گوشوار
1765 بداد و پیامد بسوی ختن
چو آمد بشادی بایوان خویش
بگلشهر گفت آنک خرّم بهشت

نمودیت² با دانش اندر جهان³
کجا آمدی جای زین سان پپای
میان دلیران و گردنکشان
جهاندار و پیروز و فرّخ نژاد⁶
بایوان و باغ⁸ سیاوش رسید
چنان شاد و پیروز⁹ و دیهیم جوی
بپرسید و دینار کردش نثار¹⁰
بران سان بهشتی دلارای¹¹ دید¹²
جهان آفرین را نیایش گرفت
می و خوان و رامشگر¹⁵ و می گسار
گاهی خرّم و شاد دل¹⁶ گاه مست
همان¹⁷ هدیه شارسن¹⁸ چون سزید
ز دینار وز تاج گوهرنگار
بزین ستام و جناغ خدنگ²⁰
همان یاره و طوق گوهرنگار²¹
همی رای زد شاد با انجمن²²
همانگاه²³ شد در شبستان خویش
ندید و نداند که رضوان چه کشت²⁴

میان — I, IV, VI и T³ نمود آنچه — VI; بمودند — IV; نمودند — I² کز — I, IV¹
فرّخ نهاد — I, IV⁶ همچنان شاه و شاد — IV; همچنین شاه و شاد — I⁵ چو — VI и T⁴
خرّم و شاد — I, IV и T⁹ و IV — доб.⁸ یک بهره این — VI; یک بهره ازان — I, IV⁷
— I, IV, VI и T¹¹ 1759 оп. первое мисра б. 1757 и 1758 и второе мисра б. 1756, 66. I —
بران نیز — IV¹³ Б — перевод бб. 1757 — 1758 отсутствует.¹² پرستنده بسیار بر پپای
گاهی — I, IV¹⁶ خوالیگر — Л, VI¹⁵ یار — IV¹⁴ بدان نیز چندین — VI и T¹³; چندی
خدنگ — T¹⁹ هدیهها سر بسر — T; هدیه شهرها — I, IV¹⁸ همه — VI¹⁷ شاد و خرّم دل و
— VI — б. оп.²¹ VI — б. оп.²⁰ جناغ پلنگ — IV и T; جناح خدنگ — I; حنای خدنگ — Л²⁰
— I, IV²² I, IV²² — б. оп.; Б — перевод бб. 1765—1770
отсутствует.²³ I, IV, VI — بدیدار²⁴ T — доб. б.; VI — (без рифмы):
بگلشهر شد در شبستان خویش * بگلشهر گفت آنچه خرّم بهشت

نشسته سراینده رامشگران
سیاوش گردش نهادند نام
چو پیران بیامد ز هند و ز چین
خنیده بتوران سیاوش گرد
1740 از ایوان و کاخ و ز پالیز⁶ و باغ
شتاب آمدش تا ببیند که شاه
هر آنکس که او از در کار بود
هزار از هنرمند کسردان¹⁰ گرد
چو آمد بنزدیک آن جایگاه
1745 چو پیران بنزد سیاوش رسید
سیاوش فرود آمد از نیل رنگ¹³
بگشتند هر دو بدان شارسستان
سراسر همه باغ و میدان و کاخ¹⁶
سپهدار پیران¹⁸ ز هر¹⁹ سو براند²⁰

سر اندر ستاره سران سران¹
همه شهر زن شارسستان² شادکام
سخن رفت زن شهر با آفرین³
کز اختر بنش⁴ کرده شد روز ارد⁵
ز کوه و در و رود و ز دشت و راغ⁷
چه کرد اندران نامور⁸ جایگاه
بدان مرز⁹ با او سزاوار بود
چو هنگامه رفتن¹¹ آمد ببرد¹²
سیاوش پذیره شدش با سپاه
پیاده شد از دور کورا بدید
مر او را گرفت اندر آغوش¹⁴ تنگ
ز هر در زدند از هنر دامستان¹⁵
همی دید هر سو بنای فراخ¹⁷
بسی آفرین بر سیاوش بخواند²¹

Б—перевод; سران را سران—VI; زبهر [همه—T] جا ستاده گوان و سران—I, IV و T. 1
با—VI 3 همه اندر آن شارسستان—VI; همه مردمان زن بدل—I, IV 2. отсутствует.
: I, IV—доб. б.; روز گرد—VI 5 تنش—VI; چنین—I, IV; نش—Л 4 شهر ازان آفرین
چو پیران رد را ازان شارسستان * خبر شد ازان نامور کارستان
ز رود و—I, IV و T 7 از کاخ و پالیز—T; کاخ وز المرز—VI; گنبد ز پالیز—I, IV 6
ز کوه و ز رود و ز دشت و ز راغ—VI 7 ز دشت و ز کوه و ز راغ [ز باغ—IV]
هزاران خردمند—I, IV, VI 10 دران بزم—VI; بدان بزم—I, IV 9 مایه‌ور—I, IV و T 8
پیل رنگ—I, IV, VI 13 نبرد—VI 12 هنگام رفتنش—I, IV 11 [و—доб. VI] مردان
Л—без точек. 14 I, IV, VI و T—پیاده گرفتشی باغوش 15 I, IV—б. разбит на два:
بگشتند هر دو بران شهر باز * سیاوش و پیران گردن فراز
بگشتند بر گرد آن شارسستان * خوش آمد ورا آن چنان کارستان
کاخ و—VI; کاخ و ایوان و باغ—I, IV 16 و رکبا و طافا بملک المدینة—VI—б. оп.; ср. Б
توران—VI 18 همی تافت [دید—VI] هر سو چو روشن چراغ—I, IV, VI 17 میدان و باغ
سیاوش خواند—VI 21 که راند—VI 20 بهر—I, IV, VI 19

بر رفتند شمشیر زن ده هزار
 عمارت و خوبان آراسته⁴
 چه از طوق وز تاج وز گوشوار⁶
 چه دیبا و چه⁸ تختهای حریر
 همی رفت با او شتر بار سی¹⁰
 دو فرسنگ بالا و پهنایش ساخت¹³
 ز پالیز وز گلشن ارجمند
 بهامون گل و سنبل و لاله کشت
 ز شاهان وز بزم وز کارزار
 نگارید¹⁶ با یاره و گرز و گاه¹⁷
 همان زال و گودرز و آن انجمن
 چو پیران و گرسپوز کینه خواه¹⁹
 سرش را²¹ بابر اندر افراخته

از ایران و توران گزیده سوار¹
 بپیش سپاه اندرون خواسته²
 ز یاقوت وز گوهر⁵ شاهوار 1725
 چه مشک و چه کافور و عود⁷ و عبیر
 ز مصری و چینى و از⁹ پارسی
 چو آمد بران شارستان¹¹ دست آخت¹²
 از ایوان و میدان و کاخ بلند
 بیماراست شهری بسان بهشت 1730
 بر¹⁴ ایوان نگارید چندی نگار
 نگار سر و تاج¹⁵ کاوس شاه
 بر تخت او رستم پیلتن
 ز دیگر سو¹⁸ افراسیاب و سپاه
 بهر گوشه²⁰ گنبدی ساخته 1735

و پیروزه⁵ I, IV و T- بیماراستند VI-⁴ قاختند VI-³ صد VI-² هزار IV-¹
چه از VI-؛ چه عنبر چه عود و چه مشک- I, IV و T⁷ و از قاج گوهرنگار T- I, IV و⁶
.: I, IV, VI-доб. I¹⁰ وز چینی و- IV, VI⁹ چه از- I, IV و T⁸ مشک و عنبر چه عود
نهادند سر سویی خرم بهار * سپهدار و آن لشکر نامدار
VI-؛ پهنا بساخت- I, IV و T¹³ باخت IV¹² بر شارستان IV-؛ بدان جایگه- I و T¹¹
چو آید پدیدار آن شارستان * دو فرسنگ بالای و پهنای آن
I, IV-¹⁶ شاه I, IV-¹⁵ به I, IV, VI-¹⁴ فبنی مدینه جعل عرضها و طولها فرسخین-
I, IV-¹⁹ دگر سوی VI-؛ و دیگر سوی IV-¹⁸ Л-б. оп. بفرمود VI-؛ نهمشتند
полях; I, IV, T-доб. б.:

بایران و توران بر راستان * شد آن شهر خرم یکی داستان
VI — доб. вариант того же б.:

بایران و توران شد آن شارستان * میان بزرگان یکی داستان
سر اسر - VI دسری تا - I²¹ فی جوانی - B ویشه - VI²⁰

هیمونی ز نزدیک افراسیاب
یکی نامه سوی⁸ سیاوش بهر
که تا تو برفتی نیم شادمان
و لیکن من اندرخور¹⁰ رای تو
گر¹³ آنجا که¹⁴ هستی¹⁵ خوش و خرم است
[بشادی بهاش و بنیکی بهمان
بدان پادشاهی همی¹⁷ باز گرد
سیاوش سپه برگرفت¹⁸ و برفت
صد اشتر ز گنج و²⁰ درم بار کرد
هزار اشتر بختی²² سرخ‌موی

چو آتش بیامد بهنگام خواب⁷
نوشته بکردار گردان⁹ سپهر
از اندیشه پیغم نیم یک زمان
بتوران بجستم¹¹ همی¹² جای تو
چنان چون بماید دلت پیغم است
تو شادان بداندیش تو باغمان¹⁶
سر بدسگال اندر آور بگرد
بدان سو¹⁹ که فرمود سالار تفت
چهل را همه بار دینار کرد²¹
بنه برنهادند با²³ رنگ و بوی

ز کوسی و- I³ ز کوسی و- VI و IV² بترک و خزر در- VI زمبرز خزر بر- I¹
I, IV - доб. б.: لشکر گشن- I, IV; لشکری گشن- T, J⁴ تمپیره برآمد فغان
چو آمد بدرگاه توران سپاه * همی رفت ازان سو که فرمود شاه
ازان سو вместо ازان سان и توران вместо پیبران: VI - доб. тот же б. с разночтениями:
ثم قدم رسول: B - бб. 1705—1727 переданы так: VI - б. оп.⁷ VI - б. оп.⁶
افراسیاب علی پیران یستندیهضه الی بعض الممالک و یأمره بجّر العساکر الیه فامتثل
I, IV и⁸ ذلک پیران و فارقه و انتقل سیاوخش الی موضع آخر أشار علیه به افراسیاب
که- IV¹³ همه- VI¹² نجستم- I, IV¹¹ و L - доб.¹⁰ روشن- I, VI و T⁹ نزد- T
کنون- I, IV, VI و T-¹⁷ б. оп. I, IV, VI و T-¹⁶ بودن- VI; رفتی- I, IV¹⁵ آنجات- VI¹⁴
оп. و- I, L²⁰ بدان سان- VI; برافسان- I, IV¹⁹ سمهبید بنه برنهاد- I, IV و T¹⁸
B - перевод: I, IV - б. 1721 стоит после б. 1722 текста; B - перевод: I, IV - б. 1721
بنه برنهاده پر از- VI²³ ماده- I, IV, VI و T-²² 1721—1727 отсутствует.

ز گفتار او شد دلش پر ز درد
 گر^۴ او راست گوید همی این سخن
 پراگندم^۶ اندر جهان قغم کین^۷
 چنین هم همی گفت با من پگاه^۹
 که از جنیش و راز^{۱۱} گردان سپهر
 همانا ز^{۱۳} ایرانیش آمد بیاد
 بیاد^{۱۴} آمدش روزگار بهی^{۱۵}
 نه آهنگ^{۱۸} رای خردمند کرد
 دل از بودنیها^{۲۰} پر از جست و جوی
 ز گفتار یکباره^{۲۱} دم بر زدند
 می و رود و^{۲۲} رامشگران خواستند

چو بشنید پیران و^۱ اندیشه کرد
 چنین^۲ گفت کز من بد آمد بمن^۳
 و را من کشیده^۵ بتوران زمین
 شمردم همه باد گفتار شاه^۸
 و زان پس چنین گفت با دل^{۱۰} بمهر
 چه داند بدو رازها کی گشاد^{۱۲}
 ز کاوسی وز تخت شاهنشاهی
 دل^{۱۶} خویش زان گفته^{۱۷} خرسند کرد
 همه راه^{۱۹} زین گونه بد گفت و گوی
 چو از پشت اسبان فرود آمدند
 یکی خوان زرین بیاراستند

ز شاهان گیتی گرفتند یاد^{۲۳}
 بنزدیک سالار توران سپاه
 ازان پس گذر کن بمکران زمین^{۲۵}
 وزانجا گذر کن بدریای سند

بهودند یک هفته زین گونه شاد
 بهشتم یکی نامه آمد ز شاه
 کزانجا برو تا بدریای چین^{۲۴}
 همی رو چنین تا سر مرز هند

که - IV, VI - ۴ گر بدندان بماند بمن - VI - ۳ کنون - VI - ۶ همی - I, IV - ۲ یک - I - ۱

زمانه کشیدش - VI - ۶ زبلا من کشیدم - I, IV - ۵ پراگند - VI - ۶ I, IV - ۷ доб. ۶: ۷

که اورا بتوران کشیدم برنج * سپردم بدو کشور و تاج و گنج
 بشنودم همه پای - IV - ۴ بشنودم همی پای گفتار شاه - I - ۸ VI - ۶ доб. вариант того же б.
 بامن - IV, VI - ۱۰ زبا او - I - ۱۰ I, IV, VI - ۹ شمردم بدو باد گفتار شاه - VI - ۶ گفتار شاه
 چه داند - VI - ۶ فلک رازها را برو [بدو - IV] کی گشاد - I, IV - ۱۲ رسم و - IV - ۱۱ رسم - I, VI - ۱۱
 کز - VI - ۶ که - I, IV - ۱۳ که این رازها بر دل وی گشاد - T - ۱۳ زرو روزها کی گشاد
 ازان گونه - VI - ۶ ازین گفته - I, IV - ۱۷ از - VI - ۱۶ مهی - I - ۱۵ فراز - VI - ۱۴
 L, VI - ۲۱ خستنیها - VI - ۲۰ неразобранное слово: ۲۰ رای - VI - ۱۹ و - VI - ۱۸ L, VI - ۱۸
 هند - VI - ۲۴ وواقاموا هنالک ایاما - B - ۲۳ VI - ۲۲ و - VI - ۲۲ یکبار
 ۱۷۰۷, с которым и рифмуется; второе мисра б. VI составляет один б. со вторым мисра б. ۱۷۰۶ и первое мисра б. ۱۷۰۷ оп. I, IV - ۲۵ I, IV - ۲۵
 سپاهی ز کنداوران بر گزین

- 1675 همه راز من آشکارا به¹ تست
 من آگاهی از فرّ یزدان دهم
 بگویم ترا⁴ بوندیها درست
 بدان تا نگوئی⁵ چو بینی جهان⁶
 تو ای گرد پیران بسیار هوش
 فراوان بدین نگذرد روزگار
 شوم زار من کشته بر⁹ بی گناه
 ز گفتار بدخواه¹¹ وز بخت¹² بد
 ز کشته¹⁴ شود زندگانی¹⁵ درم
 پر از رنج گردد سراسر زمین
 بسی¹⁹ سرخ و زرد و سیاه و بنفش
 بسی غارت و بردن²¹ خواسته
 بسا کشورا کان پپای ستور
 از ایران و توران بر آید خروش
 جهاندار بر چرخ چونین²⁴ نوشت²⁵
 سپهدار ترکان²⁶ ز کردار خویش
 پیشیمانی آنکه نداردش²⁸ سود
 بیا تا بشادی خوریم و دهیم
- 1680
 1685
 1690
- که بیدار دل بادی² و تندرست
 هم³ از راز چرخ بلند آگهم
 ز ایوان و کاخ اندر آیم نخست
 که این بر سیاوش چرا شد نهان
 بدین گفتهها پهن بگشای گوش
 که بر دست⁷ بیدار دل⁸ شهریار
 کسی دیگر آراید این تاج و گاه¹⁰
 چنین بی گنه بر سرم¹³ بد رسد
 بر آشوبد ایران و توران بهم¹⁶
 دو کشور¹⁷ شود پر ز شمشیر و¹⁸ کین
 از ایران و توران²⁰ ببینی درفش
 پراگندن گنج آراسته
 بکوبند و گردد بجوی²² آب شور
 جهانی ز خون من آید بجوش²³
 بفرمان او بر دهد هرچ کشت
 پیشیمان شود هم ز گفتار²⁷ خویش
 که بر خیزد از بوم²⁹ آباد دود
 چو گاه گذشتن بود بگذریم³⁰

VI- 6 بگوئی. IV- 5 بتو VI- 4 که VI- 3 باشی VI- 2 آشکارای I, IV و T- 1

گردد دل VI- 8 بیکار IV- 4 زبی کام I, VI, K- 7 چو بینی چنان T- 9 چو بینم جهان
 cm. آید برین تاج و گاه T- 10 آید بدین تاج و گاه I, IV- 10 کند زار کشته مرا I, IV- 9
 بمن بر چنان بی گنه I, IV- 13 گفت VI- 12 بدگوی I, IV, K و T- 11
 I, IV, پر آتش شود تور و ایران بهم VI- 16 روی گیتی VI- 15 کینه I, IV و T- 14
 VI- 19 I, IV, و оп. 18 که گیتی VI- 17 I, IV, زمانه VI- 17 I, IV, обратный порядок мисра.
 خوردن IV- 21 غارت و برده I- 21 گریزان ز توران IV- 22 ناز ایران بتوران I, VI و T- 20
 I, IV, VI و T- 23 (و گردد) و کردن بجای VI- 22 و I, VI- 22 доб. 22 I, IV, VI و T- 23
 نشست VI- 25 خونین T- 24 چوبین VI- 24 24 I, IV, VI و T- 25
 و VI- 29 доб. 29 ندارد VI- 28 ز کردار VI- 27 ز پیگار I, IV- 27 توران I, IV, VI و T- 26
 I, IV, VI و T- 30 доб. 30 I, IV, VI و T- 30

مرا فرّ نیکی‌دهش یار بود
 برین سان یکی شارسستان ساختند¹
 کنون اندرین هم بکار آوریم
 چه بندی دل اندر سرای سپنج
 که از رنج² دیگر کسی بر خورد
 چو خرم شود³ جای آراسته
 نباشد مرا بودن ایدر⁴ بسی
 نه من شاد باشم نه فرزند من
 نباشد⁵ مرا زندگانی دراز
 شود تخت من گاه⁶ افراسیاب
 چنین است رای⁷ سپهر بلند
 بدو گفت پیران کای سرفراز⁸
 که افراسیاب از بلا⁹ پشت تست
 مرا نیز تا جان بود در تنم
 نمانم که بادی بتو بگذرد
 سیاوش بدو گفت کای نیکنام
 تو پیمان چنین¹⁰ داری و رای راست¹¹

خردمندی و بخت بیدار بود
 سرش را پیرودن پرذاختند¹²
 بدو در فراوان نگار آوریم¹³
 چه یازی برنج¹⁴ و چه نازی بگنج¹⁵
 جهانجوی دشمن چرا پرورد
 پدید آید از هر سوی خواسته¹⁶
 نشیند برین جای دیگر¹⁷ کسی
 نه برمایه گردی ز پیوند من
 ز کاخ و ز ایوان شوم بی نیاز¹⁸
 کند بی گنه مرگ¹⁹ بر من شتاب²⁰
 گهی شاد دارد گهی مستمند
 مکن خیره اندیشه دل دراز²¹
 بشاهی نگین اندر انگشت تست
 بکوشم که پیمان تو نشکنم
 و گر موی بر تو هوا بشمرد
 نبینم جز از²² نیکنامیت کام²³
 و لیکن فلك را جز اینست²⁴ خواست²⁵

VI—здесь; زبّار اندر افراختم— I, IV, VI—здесь
 вторичное повторение, см. сноску 15 к б. 1606. ³ I, IV—б. оп.; Л—

کنون ای خردمند بی‌داردل * من این گنگ دژ را بر آرم ز گل
 I, IV, VI—бб. 1661 и 1662 стоят после
 IV; نالی زرنج— IV; نازی برنج— I ⁵ تازی بگنج— I, IV и T
 همان گنج و هم کاخ— IV ⁸ بود— Л ⁷ کزان گنج— T; کزان رنج— I, IV—
 6. 1692. ⁶ I, IV—
 کمتر— IV ¹⁰ شاد بودن— I, IV, VI—
 9. I, IV, VI—
 10. I, IV, VI—
 11. I, IV, VI—
 12. I, IV, VI—
 13. I, IV, VI—
 14. I, IV, VI—
 15. I, IV, VI—
 16. I, IV, VI—
 17. I, IV, VI—
 18. I, IV, VI—
 19. I, IV, VI—
 20. I, IV, VI—
 21. I, IV, VI—
 22. I, IV, VI—
 23. I, IV, VI—
 24. I, IV, VI—
 25. I, IV, VI—

- [و زان روی هامونی آید پدید
همه گلشن و باغ و ایوان بود 1645
بشدد پور کاوس و آنجای دید³
زن خویش را نام بردار کرد
ز سنگ و ز گچ بود و چندی رخام⁶
دو صد⁸ رش فزونست بالای اوی
که آنرا کسی تا نبیند بچشم
نیاید برو¹² منجنیق و نه تیر
ز تیغش دو فرسنگ تا بوم خاک
نه بیند ز بن¹⁵ دیده بر تیغ کوه
بدان آفرین کان چنان¹⁸ آفرید
نیایست یار و نه آموزگار 1655
جز اورا مخوان کردگار جهان
بپیغمبرش بر کنیم آفرین
- کزان خوبتر جایها¹ کس ندید²
کش ایوانها سر بکیوان بود
مر آنرا ز ایران همی بر گزید⁴
فزونی یکی⁵ نیز دیوار کرد
و زان جوهری⁷ کش ندانیم نام
همان سی و پنج ست⁹ پهنای اوی¹⁰
تو گویی ز گوینده گیرند خشم¹¹
بماید ترا دیدن¹³ آن ناگزیر
همه¹⁴ گرد بر گرد خاکش مغان
هم از بر شدن مرد¹⁸ گردد ستوه¹⁷
ابا آشکارا نهان آفرید¹⁹
برو بر همه کار دشوار خوار
جز اورا مدان آشکار و نهان²⁰
بیارانش بر هر یکی²¹ هم چنین

1 T — جایگاه 2 I, IV —

بران آفرین کو چنان آفرید * زمین و بلند آسمان آفرید
برفتش سیاوش و آنرا بدید³ I, IV — ср. б. 1654, а также разночтения по I и IV к б. 1653.
گوهری — I, IV и T — 7 ز خام — IV — 6 برو — I, IV — 5 مر اورا ز توران همی برگزید — I, IV — 4
I, IV — 1; آید بـغـشـم — T — 11 I, IV — б. оп. 8 T — 10 هشتست — T — 9 ز صد — T — 8
18 T — زمین — T — 15 همی — I, IV — 14 نباید ترا دید — IV — 13 نیابد بدو — IV — 12 б. оп.
17 I, IV — доб. здесь бб.: مرغ

و زان روی هامونی آید پدید * کزان خوبتر جایها کس ندید
بران آفرین کن که آن آفرید * زمینها ابا آسمان آفرید
جز اورا مخوان کردگار جهان * جز اورا مدان آشکار و نهان
18 I, IV — 19 Ср. прим. 2 по I и IV к б. 1644 и по тем же рукописям прим. 17 к б. 1653, в которых этот б. повторяется. 20 I, IV — бб. 1655 и 1656 заменяют одним:

خداوند دارنده هست و یکست * همه چیز جفتست و ایزد یکیست
IV и T — то же, но с вариантом первого мисра: خداوند دارنده هست و نیست
IV стоит после б. 1653, см. прим. 17 к нему. 21 I — ابر شاه مردان علی —

- 1625 [که آنرا سیاوش¹ بر آورده بود] [بیک ماه² زن روی دریای چین
[بیابان بیاید چو دریا گذشت
[کزین بگذری بیمنی آباد شهر
[ازانپس یکی کوه بیمنی بلند
[مرین کوه را گنگ دژ در میان
1630 [چو فرسنگ صد گرد بر گرد کوه³
[ز هر سو که پویی⁴ بدو⁵ راه نیست
[بدین کوه بیمنی دو⁶ فرسنگ تنگ
[بدین چند⁷ فرسنگ اگر پنج مرد
[نیاید بریشان گذر صد هزار⁸
1635 [چو زین⁹ بگذری شهر بیمنی فراخ
[همه شهر گرمابه و رود و جوی
[همه کوه نخچیر و آهو بدشت
[گذران و طاوس و کبک دری
[نه گرمای گرم و نه سرماش سرد
1640 [نبیمنی بدان¹⁰ شهر بیمار کس
[همه آبها روشن و خوشگوار
[درازی و پهنایش سی سیار سی
[یک و نیم فرسنگ بالای کوه
- بسی اندرو رنجهها برده بود¹¹
که بی نام بود آن زمان و زمین¹²
ببینی¹³ یکی پهن بی آب دشت
کزان شهرها بر توان داشت بهر
که بالای او برتر از چون و چند
بدان کت ز دانش نیاید زیان
ز بالای او چشم گردد ستوه
همه گرد بر گرد او در¹⁴ یکیست
ازین روی و زان روی¹⁵ دیوار سنگ
بباشد¹⁶ بر راه از پی کار کرد
زره دار و برگستان¹⁷ و سوار
همه گلشن و باغ و ایوان و کاخ
بهر برزنی آتش¹⁸ و رنگ و بوی
چو این شهر¹⁹ بیمنی نشاید²⁰ گذشت
بیابی چو از²¹ کوهها بگذری
همه جای شادی و آرام و خورد
یکی بوستان²² بهشتست²³ و بس
همیشه بر و بوم او چون²⁴ بهار
بود گر بهپیمایدش پارسای
که از رفتنش²⁵ مرد گردد ستوه

کیان نام - I, IV - 4 ماهه - I, IV - 3 VI - 66. 1624-1657 op. 2 افریدون - K - 1
کوه - IV; بد گرد کوه - 6 I - 5 [کنان بام - IV] گشت آن زمان را زمین
برین گونه سی و - I, IV - 10 بر - I, IV - 9 پرو - I, IV و T - 8 بیمنی - I - 7 بر گرد کوه
یک سوار - I, IV - 14 نباشد - IV - 13 برین پنج - I, IV - 12 ازین روی آن روی - I - 11 دو
که - I, IV - 19 بیاید - IV; نباید - I - 18 سوو - I, IV - 17 رامش - I, IV - 16 کزین - I, IV - 15
پر - I - 23 و - 22 بوستان از - T; بوستانی - I - 21 دران - I, IV - 20 چو بر - T; از

- که هرچند گرد آورم خواسته¹ بفرجام یکسر بدشمن رسد
[کجا آن حکیمان و دانشندگان
کجا آن سر⁵ تاج شاهنشهران
کجا آن بتان⁶ پر از ناز⁷ و شرم
کجا آنک بر⁸ کوه بودش کنام
چو گیتی تهی ماند¹⁰ از راستان
ز خاکیم¹² و باید شدن زیر خاک¹³
[تو رفتی و گیتی بماند دراز
جهان سر بسر عبرت و حکمتست¹⁴
چو شد سال بر شست و شش چاره جوی
[تو چنگ فزونی زدی بر¹⁶ جهان
چو زن نامداران جهان شد تهی
[نمایش بدین گفته¹⁸ همداستان
کزیشان جهان یکسر آباد بود
[ز من²⁰ بشنو از گنگ دژ داستان
که چون گنگ دژ در جهان جای²² نیست
- هم از گنج و هم تاج² آراسته
بدی بد بود مرگ بر تن رسد³
همان رنج بردار خوانندگان⁴
کجا آن دلاور گرامی مهان
سخن گفتن خوب و آوای نرم
رمیده⁹ ز آرام وز کام و نام
تو ای در بیرون مزن داستان¹¹
همه جای ترسست و تیمار و باک
کسی آشکارا نداند ز راز
چرا زو همه بهر¹⁵ من غفلتست
ز بیشتی و از رنج بر تاب روی
گذشتند بر¹⁷ تو بسی همرهان
تو تاج فزونی چرا بر نهی
یکی شو بخوان نامه داستان¹⁹
بدانگه که اندر جهان داد بود
بدین داستان باش همداستان²¹
بدانسان زمینی دلاری نیست²³

بران سان یکی شارستان ساختم * سرش را ز پیروین برافراختم
کنون ای در این هم بجای آورم * بـ پـرو آفـرـیـن خـدای آورم
первый из этих бб. ср. с б. 1623 текста, а три последних соответствуют бб. 1658, 1659, 1660 текста.

مرگ بدتر VI—³ همان کاخ و آن گنج VI—⁶ همان گنج و هم تاج IV—² I—¹ б. оп.
طرم I, IV—⁷ بتانی LI—⁶ و I, IV и T—⁵ доб. VI—⁴ бб. 1609—1622 оп. I—¹ б. оп. زید
I, IV—⁸ б. стоит после б. I, IV—¹¹ که گیتی نماید هم I, IV—¹⁰ بریده IV и T—⁹ در I, IV—⁸
حکمت و غیرتست I—¹⁴ سوی خای I, IV и T—¹³ ز خای I, IV—¹² 1657 текста.
I, IV—¹⁸ از IV и T—¹⁷ در I, IV и T—¹⁶ بهر من زو همه IV—¹⁵ بهره ازو همه I—¹⁵
IV—²¹ второе мисра I, IV—²⁰ بدین داستان باش همداستان I, IV—¹⁹ برین نیز
جز این شارستان VI—²³ که چون گنگ اندر جهان جای VI—²² оп. с оставлением пробела.
I, IV—¹ б. здесь оп. (ср. прим. 15 к б. 1606). زان میان راه نیست

- یکی شارستان سازم ایدر¹ فراخ
سیاوش بدو گفت کای بختیار
مرا گنج و خوبی همه زان⁴ تست 1595
یکی شهر سازم بدین جای من
ازان بوم خرم چو گشتند باز
از اخترشناسان پرسید شاه
ازو فرّ و بختم بسامان بود
بگفتند یکسر بشاه گزین⁹ 1600
از اخترشناسان بر آورد خشم¹¹
[کجا گفته بودند با او ز پیش
سرانجام چون گرددت روزگار
عنان تگاور همیداشت نرم
بدو گفت پیران که ای شهریار
چنین داد پاسخ که چرخ بلند 1605
- فراوان بدو اندر ایوان و کاخ²
درخت³ بزرگی تو آری بهار
بهر جای رنج تو بینم نخست
که خیره بماند دل⁵ انجمن⁶
سیاوش همی بود با دل براز
که گر سازم ایدر یکی جایگاه⁷
وگر کار با جنگ سازان بود⁸
که بس نیست فرخنده بنیاد این¹⁰
دلش گشت پر درد و پر آب چشم¹²
که چون بگذرد چرخ برکار خویش¹³
بزشتی شود بخت آموزگار
همی ریخت از دیدگان آب گرم¹⁴
چه بودت که گشتی چنین سوگوار
دلم کرد پر درد و جانم نژند¹⁵

درختی—VI³ IV—б. оп. (ср. б. 1588 текста). ۱ اکنون—I¹ ۲ بدو اندرون باغ و کاخ—I² ۳

خیره بماند بران—VI⁶ I, IV—доб. б. (ср. с б. 1622): ۴ I, VI—آین همه ۵ I, IV—شود دیده ۶

ز گنگ سیاوش بگویم سخن * وزان شهر و آن داستان کهن
В дальнейшем (бб. 1597—1721) сохранена редакция текста Л (то же К). В скобках бб., которые согласно VI и Б представляются интерполяцией (другая редакция?); I, IV—порядок бб.: 1596, 1654 (вар.) —1657, 1613, 1610, 1609, 1611, 1612, 1614, 1615, 1618, 1616, 1617, 1620, 1619, 1621, 1622, 1624—1648, 1651—1653, 1658, 1659, 1597, 1601—1606, 1663 и т. д. (редакцию текста по I, IV, Т см. прил. II). ۷ I, IV—б. оп. ۸ I, IV—б. оп.; T—شود پشیمان ۹ I, IV, VI—زمین
دلش پر ز درد و پر از آب چشم ۱۰ I, IV—б. оп. ۱۱ IV—چشم ۱۲ IV—چشم
و جان پر IV—و جان پر گزند—I¹⁵, VI ۱۳ IV, VI и T—бб. 1602 и 1603 оп. ۱۴ VI—نرم ۱۵
IV—доб. бб.: نژند

کنون شارستان آن دلرای نیست * که چون من همی در جهان جای نیست
مرا فرّ نیکی دهش یار بود * خردمندی و بخت بیدار بود

ز خوردن نیاسود یکروز شاه
 سیر ماه برخاست آوای کومی
 پیامد سوی پادشاهی خویش
 بران مرز و بوم اندر³ آگه شدند
 بشادی دل⁵ از جای برخاستند
 ازان پادشاهی خروشی بخواست
 ز پس رامش⁸ و ناله⁹ کز نای¹⁰
 بجایی رسیدند کاباد بود
 بیک روی¹² دریا و یک روی کوه¹³
 درختان بسپار و آب روان
 سیاوش پیران سخن برگشاد
 بسازم من ایدر یکی خوب جای
 بر آرم یکی شارستان فراخ¹⁶
 نشستن گاهی بر فرازم بماه
 بدو گفت پیران که ای خوب رای¹⁸
 چو فرمان دهد من بران سان که خواست
 نخواهم²¹ که باشد مرا بوم و گنج

گهی رود و می گاه نخچیرگاه
 برانگه¹ که خیزد خروش خرومی
 سپاه از پس پشت و پیران ز پیش²
 بزرگان براه⁴ شهنشاه شدند
 جهانی بآیین⁶ بیاراستند
 تو⁷ گفتی زمین گشت با چرخ راست
 تو گفتی بجنبم همی دل¹¹ ز جای
 یکی خوب فرخنده بنیاد بود
 برو بر ز نخچیر گشته گروه¹⁴
 همی شد دل سالخورده جوان
 که اینست بر و بوم فرخ نهاد
 که باشد بشادی مرا رهنمای¹⁵
 فراوان کنم اندرو باغ و کاخ¹⁷
 چنان چون بود درخور تاج و گاه
 بران رو که اندیشه آرد بجای¹⁹
 بر آرم یکی جای تا ماه²⁰ راست
 زمان و زمین از تو دارم سپنج²²

و پپلان ز—VI؛ پیرانشی پیشی—IV؛ پیران به پیشی—I² بدانگه—I, IV, VI¹
 بزرگان—T؛ پذیره برای—IV؛ پذیره براه—I⁴ بدان مرز چون مردم—I, IV³ پیش
 غلغل—T؛ گنبد—VI⁸ که—I, IV, VI⁷ بآیین جهانرا—VI⁶ بکام دل—T⁵ بنزد
 همی دل بجنبم—IV؛ همی دل بپیچد—I¹¹ چنگ و نای—I, IV, VI¹⁰ ناله و—VI⁹
 VI—بیک روی کوه—IV, T¹³ بیکسوش—T¹² بپیچد همی دل—T؛ ازین دل بجنبم—VI
 بیک روی بر کوه—VI؛ بیک روی نخچیر [و. IV—доб.] دور از گروه—I, IV¹⁴ بیک روی راه
 فراوان بدو—I, IV¹⁷ VI—мисра уп.¹⁶ VI—мисра уп.؛ دلگشای—T¹⁵ و نخچیر گاه
 بدو اندرون باغ و ایوان و کاخ—T؛ فراوان بدو اندرون بام و کاخ—VI؛ اندرون باغ و کاخ
 بدان رو کت اندیشه—T¹⁹ کزین خوب جای—I, IV¹⁸ 1589–1593 оп. VI—последующие бб.
 برنج—I, IV²² I—بخواهم—IV, T²¹ یکی دژ برین جای—I, IV²⁰ آید بجای

- گرفتند هر دو برو آفرین
همیشه ترا جاودان باد روز
و زان جایگه باز گشتند شاد 1560
چنین نیز يك سال گردان سپهر
فرستاده آمد ز نزدیک شاه⁵
که پرسد همی شاهرا⁷ شهریار
بود کت ز من⁸ دل بگیرد⁹ همی
از ایدر¹¹ ترا دادهام تا بچپین 1565
بشهری که آرام و رای آیدت
بشادی بماش و بنیکی بمان
سیاوش ز گفتار او¹⁴ گشت شاد
[سلیج و سپاه و نگین و¹⁵ کلاه
فراوان عماری بپاراستند 1570
فرنگیس را در عماری نشانند
ازو باز نگسست پیران گرد
بشادی برفتند سوی ختن
که سالار پیران ازان شهر بود
همی بود یکماه²⁰ مهمان او 1575
- که ای مهتر و¹ شهریار زمین²
بشادی و بدخواه را پشت کوز³
بسی از جهاندار کردند یاد
همی گشت بیدار بر داد و مهر⁴
بنزد سیاوش یکی نیکخواه⁶
همی گوید ای مهتر نامدار
و زین بر نشستن¹⁰ گزیرد همی
یکی گرد بر گرد و بنگر زمین
همان آرزوها بجای¹² آیدت
ز خوبی¹³ مپرداز دل یکزمان
بزد نای و کوس و بنه بر نهاد
بمردند زین گونه¹⁸ با او براه¹⁷
پس پرده خوبان بپیراستند
بنه بر نهاد و سپه را¹⁸ براند
بنه بر نهاد و سپه را ببرد¹⁹
همه نامداران شدند انجمن
که از بد گمانیش بی بهر بود
بران²¹ سر چنین بود پیمان او²²

¹ VI и T — مهتران ² I, IV—66. 1558—1561 здесь оп.; K—66. 1558 и 1559 оп. ³ VI—

بسارنچ کز من تو برداشتی * به نیک و ببد روز بگذاشتی

⁴ VI и K—6. оп. ⁵ IV—اوی ⁶ IV—نیکخوی VI—

کس آمد ز نزدیک افراسیاب * یکی مرد دانای حاضر جواب

⁷ T—برنشست ⁸ I, IV, VI—نگیرد ⁹ I, VI—کز منت ¹⁰ VI—ترا نامور ¹¹ I, IV—

همه آرزوها بجای ¹² I—از ایران ¹³ I, IV—ز نیک ¹⁴ I, IV—چو بشنید ازو ¹⁵ I, IV—

سلیج فراوان و زرین ¹⁶ I, IV—با گنج ¹⁷ VI—66. 1569 и 1570 оп. ¹⁸ I, IV, VI и T—

بمردند ¹⁹ I, IV, VI—نه ماه ²⁰ VI—بدان ²¹ IV—

Б — перевод ²² B — перевод

оп.; но ср. Б: و صحبه پیران ارتحل معه ²³ B — перевод

этого б. и бб. 1576—1703 отсутствует (см. б. 1704 текста и перевод его у Б).

چو بانوی بشنید پیغام اوی
زمینرا ببوسید¹ گلشهر و گفت
هم امشب بیاید شدن نزد شاه
بیامد فرنگیس چون ماه نو 1545
بدین² کار بگذشت یک هفته نیز
از اسپان تازی و از گوسفند
زدینار و از³ بدرهای درم
وزین⁴ مرز تا⁵ پیش دریای چین
[بفرسنگ صد بود بالای او 1550
نوشتند منشور بر پرنیان
بخان⁶ سیاوش فرستاد شاه
ازان پس بیماراست میدان سور
می و⁷ خوان و خوالیگران یافتی 1555
بمردی و رفتی سوی خان خویش
در بسته زندانها بر گشاد
بهشتم سیاوش بیامد پگاه

بسوی فرنگیس بنهاد روی
که خورشیدرا گشت⁸ ناهید جفت
بیماراستن⁹ گاه اورا بماه¹⁰
بنزدیک آن تاجور شاه نو¹¹
سپهبد بیماراست بسیار چیز
همان¹² جوشن و خود و تیغ و کمند¹³
ز پوشیدنی ها و از¹⁴ پیش و کم
همی¹⁵ نام بردند شهر و زمین¹⁶
نشایست پیمود پهنای او
همه پادشاهی برسم کیان
یکی¹⁷ تخت زرین و زرین کلاه¹⁸
هر آنکس که رفتی ز نزدیک و دور
بخوردی و¹⁹ هر چند بر تافتی²⁰
بدی شاد یک هفته²¹ مهمان خویش
ازو شادمان بخت²² و او نیز شاد²³
ابا گرد پیران بنزدیک شاه²⁴

1 I, IV, T (var.) — доб. б.: بیماراستند — IV 2 گفت — VI 3 بپرسید — VI 4

همی هفت روزش بیماراستند * سر مشک بر گل بپیراستند
IV — доб. бб.: بنزدیکشان نامور شاه نو — VI 5

بیکهفته در مرغ و ماهی نخفت * نیامد سر یک تن اندر نهفت
زمین باغ گشت از کران تا کران * ز شادی و آواز رامشگران
هم از — I, IV, VI 7 ازین — VI 8 زرین — I, IV 9
ازان — IV 11 هم از — I 10 ز دیبا وز — Л 9 VI — б. оп. 8 I, IV и T — کمند و گرز — VI 13 K —
IV и T — همه — VI 14 که می — VI 15 همه نام او بود شهر و زمین

و کتب له منشورا من ذلک الحد الی الصین
и оп. б. 1550; Б—бб. 1549—1551 переданы фразой: 15 I, IV и T — ابا — B — перевод бб. 1552—1560 отсутствует.
14 I, IV — بپیش — T — بکاخ — 15 I, IV и T — 16 I, IV, VI — روز — 17 Л — 18 Л — 19 VI — б. оп. 20 I, IV, VI — 21 I — 22 I —
б. 1556 стоит после б. 1557; IV — б. оп. 23 VI — доб. б.: 24

بدستوری باز رفتن ز کاخ * برفتند یکسر بکاخ فراخ

- 1525 دو افسر¹ پر از گوهر شاهوار
 ز گسترده‌نیمها⁴ شتروار شست
 همه پیکرش سرخ کرده بزر
 ز سیمین و⁷ زرین شتربار سی
 یکی تخت زرین و کرسی چهار¹⁰
 پرستنده سیصد بزرین کلاه¹² 1530
 پرستار¹⁴ با جام زرین دو شست¹⁵
 همان صد¹⁷ طبق مشک و صد¹⁸ زعفران
 بزرین عماری و دیبا جلیل
 بی‌آورد بانو ز بهر نثار
 بنزد فرنگیس بردند چیز 1535
 و زان روی پیران و افراسیاب
 بیک هفته بر مرغ²³ و ماهی نغفت
 زمین باغ گشت از کران تا کران
 بپیوستگی بر گوا²⁵ ساختند
 پیامی فرستاد پیران چو دود 1540
 هم امشب بکاخ سیاوش رود
- دو یاره² یکی طوق و دو گوشوار³
 ز زربفت⁵ پوشیدنیها سه دست
 برو بافته چند گونه گهر⁶
 طبقها و از⁸ جامه⁹ پارسی
 سه نعلین زرین¹¹ زبرجد نگار
 ز خویشان نزدیک صد نیک‌خواه¹³
 گرفته ازان جام هر یک بدست¹⁶
 سپردند یکسر بفرمان‌بران¹⁹
 بردند با خواسته خیل خیل
 ز دینار با خویشتن سی هزار²⁰
 روانشان²¹ پر از آفرین بود نیز
 ز بهر سیاوش همه پر شتاب²²
 نیامد سر یک تن اندر²⁴ نهفت
 ز شادی و آوای رامش‌گران
 چو زین عهد و پیمان بپرداختند
 بگلشهر گفتا فرنگیس زود
 خردمند و بیدار و خامش رود

المغارش—⁴ B—VI—6. op. قزطین—B—زرین نگار—³ I, IV—سوارین—² B—اکلیل—¹ B—
 الی غیر ذلک من: сокращены так: 1527—1529 B—6. op.; VI—⁶ و. LI, IV, VI—⁵ LI, IV, VI—
 جام ده—¹⁰ VI—I, IV—⁹ طبقهای زر—⁸ VI—ز شمشیر—⁷ I, IV—النفائس و الغرائب
 B—¹⁴ پیش‌گاه—¹³ I, IV—بقلائس الذهب—¹² B—سه نعلین پای—¹¹ VI—زبرجد هزار
 زگو گفتی بایوان چنان جای نیست—¹⁶ I, IV—مائتی—¹⁵ I, IV—دویست—¹⁵ I, IV—وصیفة
 همی رفت گلشهر—¹⁹ I, IV, VI—ده—¹⁸ IV—سیصد—¹⁷ VI—همان ده—¹⁷ I, IV—VI—6. op.
 زده هزار—²⁰ I, IV—ثم جاءت مع أخواتها فی مائة نفس من قرابتها—²⁰ B—сп. زبا خواهران
 T—²² I, IV, VI—порядок زبانه‌ها—²¹ I, IV, VI—صد هزار—²¹ T—
 66.: 1535, 1543, 1544, 1545, 1537, 1538, 1546 و т. д.; 66. 1536, 1539—1542 op.; VI—оп. также 6.
 1535; B—перевод 66. 1536—1542 отсутствует. ²³ I, IV—مرغ در هفته—²³ VI—и T—
 برگ را—²⁵ LI—سر هیچکس در—²⁴ VI—هفته مرغان

بنزد سیاوش خرامید زود
نشستند شادان دل آن^۱ شب بهم

برو برشمرد آن کجا رفته بود
پیاده بشستند جان را ز غم^۲

چو خورشید از چرخ گردنده سر³
سپهدار پیران میانرا بیست
بکاخ سیاوش بنهاد⁶ روی
[بدو⁹ گفت کامروز¹⁰ بر ساز کار
چو فرمان دهی من سزاوار او
سیاوش را دل پر آزم بود¹³
بدو گفت رو هرچ باید¹⁶ بساز
چو بشنید پیران سوی خانه رفت
در خانه¹⁹ جامه نابرید
کجا²¹ بود کدبانوی پهلوان
بگنج اندرون آنچ بد نامدار
ز برجد طبقها و پیروزه جام

1515

1520

برآورد بر سان زریں سپهر⁴
یکی باره⁵ تیزرو⁵ بر نشست
بسی آفرین خواند⁷ بر فرّ او⁸
بهممانی دختر شهریار¹¹
میانرا بمندم پی کار او¹²
ز پیران رخانش¹⁴ پر از شرم بود¹⁵
تو دانی که از تو مرا¹⁷ نیست راز
دل و جان بیست اندر آن کار تفت¹⁸
بگلشهر²⁰ بسپرد پیران کلید
ستوده زنی بود روشن روان²²
گزیده ز زربفت²³ چینی هزار²⁴
پر از نافه²⁵ مشک و پر عود خام²⁵

چو خورشید را چرخ—³ I, IV و رجع بیران الی منزله: ² B—доб.; همه—¹ I, IV
⁷ I, نهاندند—⁶ I تیزتک—⁵ T ⁴ I—б. 1511 стоит после б. 1514; VI—б. оп. گردان بپیر
 امروز—¹⁰ IV چنین—⁹ I, IV چنانچون بود مردم چاره جوی—⁸ VI کرد—⁴ IV و T
 رخ او—¹⁴ I, IV شد—¹³ I, IV بتیمار او—¹² I, IV و T ¹¹ VI—бб. 1516 и 1517 оп.
¹⁵ I, IV—بشد; B—перевод б. отсутствует; I, IV—доб. б.:

کجا بود داماد بر دخترش * همی بود چون جان و دل درخورش
 از من ترا—¹⁷ I, IV, VI و T—خواهی ¹⁶ I, IV, VI و T—(در برش: IV—рифма во втором мисра:
 دو خانه پر از—¹⁹ I اندر آن چاره تفت—VI؛ اندر آن کار و تفت—¹⁸ Л بی تو مرا—VI
 گزیدند زربفت—²³ I, IV و T—ذات رأی و عقل—²² Б که او—²¹ I, IV, VI بگلچهر—²⁰ VI
²⁴ VI—доб. б.:

بندزد فرنگ‌گیس بردند چیز * زبان‌شان پر از آفرین بود نیز
و از عود خام—²⁵ I, IV

و گر^۲ سوی ایران^۳ کند پاک. چهر
دم مار خیره نماید گزید^۴
دلت را^۵ بدین کار غمگین مدار
خردمند و بیدار و خامش بود
خرد گیر و کار سیاوش بسیج
برآرد بخورشید تابنده سر^۶
دو کشور بر آساید از کارزار^۷
بیفزایدش هم باندیشه^{۱۱} مهر
نه کاهد پیرهیمز^{۱۳} افزودنی^{۱۴}
ز بخت^{۱۵} آنچ پرسند^{۱۶} پاسخ بود^{۱۷}
فروزنده تر زین نباشد نژاد^{۱۹}
که رای تو بر بد نماید بکار^{۲۰}
پرو هرچ باید^{۲۲} بخوبی بکن
بسی آفرین کرد و بر گشت باز

ندانم بتوران گراید^۱ بمهر
چرا بر گمان زهر باید چشید
بدو گفت پیران که ای شهریار
کسی کن نژاد سیاوش بود
بگفت ستاره‌شمر مگرو ایچ
کزین دو نژاده^۸ یکی نامور^۷
بایران و توران بود شهریار
وگر زین نشان راز دارد^{۱۰} سپهر
بخواهد^{۱۲} بدن بی گمان بودن
نگه کن که این کار فرخ بود
ز تخم فریدون وز^{۱۸} کیقباد
بپیران چنین گفت پس شهریار
بفرمان و^{۲۱} رای تو کردم سخن
دو تا گشت پیران و بردش نماز

1500

1505

1510

T-; یزدان-Л^۳ و یا-VI^۲ ندانم بایران گر آید-T; ندانم که توران که آید-VI^۱

I, VI-доб. 6.: چپه باید گزید-I, IV, VI^۴ توران

بدارمش چندان که ایدر بود * مرا او بجای برادر بود
IV-доб. тот же 6. с незначительными расхождениями:

بداریش چندان که اندر بود * مر اورا بجای برادر بود
а затем обе рук. доб. 6.:

که ایدر کند سوی ایران سفر * بخوبی بیاریم اورا سفر

بباید برآرد بخورشید سر-I, IV^۸ تاجور-T^۷ ازین دو برادر-VI^۶ تو دلرا-VI^۵

I, IV, VI-доб. здесь 6. 1507 текста. VI^۹ بیاید برآید بخورشید سر-VI

بر اندیشه-VI^{۱۱} خود جزین راز دارد-T; زین نشان رای دارد-VI^{۱۰}

و-VI-доб. 6.: نگرد پیرهیمز-I, IV^{۱۳} نخواهد-Л, IV, VI^{۱۲}

بباشد [نباشد-IV] همه بودن بی گمان * نتابیم با گردش آسمان

دهد(!)-I^{۱۷} پرسوی تو-T; پرسیش-VI; پرسد-IV; پرسیت-I^{۱۸} ز کار-VI^{۱۵}

Б-перевод 66. 1506 и 1507 отсутствует. I, VI-از^{۱۸} و-I, IV, VI-6. стоит после 6. 1503

ما ترید-Б; تو رو هرچ خواهی-I, IV^{۲۲} و-I^{۲۱} оп. B-перевод 6. отсутствует. 20

- که من گفته¹ ام پیش ازین داستان
چنین گفت با من یکی هوشمند
که ای دایه² بچّه شیرنر
و دیگر که از پیش کنده‌آوران
1490 شمار ستاره بپیش پدر³
کزین¹⁰ دو نژاده¹¹ یکی شهریار
بتوران نماند برو بوم و رُست
[کنون باورم شد که او این بگفت
1495 چرا کشت باید درختی بدست
ز کاوس وز تخم¹⁶ افراسیاب
- نبودی بران گفته² هم داستان
که رایش³ خرد بود و دانش⁴ بلند
چه رنجی که جان هم نیاری بمر⁶
ز کار⁷ ستاره‌شمر بخردان
همی راندندی همه در بدر⁹
بیاید بگیرد جهان در کنار¹²
کلاه من اندازد از کین¹³ نخست
که گردون گردان چه دارد نهفت¹⁴
که بارش بود زهر و برگش¹⁵ کبست
چو آتش بود تیز یا¹⁷ موج آب¹⁸

I, IV, VI—³ نبوده برین گونه—VI؛ نبودی بدین گفته—I, IV—² رانده—I, IV, VI—¹ که هم—I, IV—⁶ گر ای دایه—VI؛ گر ای—IV—⁵ رازش—VI؛ زرایش—I, IV—⁴ جانش
I, IV, VI—доб. бб.: که جانرا نیاری بسر—VI؛ جان نیاری بسر
بکوشی که ویران [و اورا—VI] کنی پرنهر * تو بی‌پر شوی چون وی آید بمر
نخستین که آیدش نیروی [آیدبه تیری—VI] جنگ * سر پروراننده گیرد بچنگ
ازین بود رانده [انده—IV] همه سر بسر—I, IV—⁹ شمر سر بسر—VI—⁸ ران و—VI—⁷
I, IV, VI—доб. бб.: همی رانده بودند چون در بدر—VI
مرا با [بـ—IV] نیمیره شگفتی بسی * نماند همی کاردیده کسی
سرو تاج و [سرو تخت—IV, VI] گنج و سپاه [کلاه—VI] مرا * همان [بدان—IV] کشور و بوم و گاه مرا
I, IV—доб. еще б.: کنون باورم شد که او این بگفت * که گردون گردان چه [نه—IV] دارد نهفت
VI—после доб. еще б.: بگیرد همه سر بسر کشورم * ز کارش بداند همه بر سرم
ز گاه من اندازه گیرد—I—¹³ VI—б. оп. شجر—B؛ بزاید—IV—¹¹ ازین—I, IV—¹⁰
IV, VI—б. стоит после б. 1491؛ ز تخت من اندازه گیرد—T؛ کلاه من اندازه گیرد—IV, VI—
см. разночтения к нему; VI—б. оп.; так же Б. 15 LI, VI—¹⁶ اوراقها—B، بیخش—VI—¹⁷ I—¹⁷ چو آتش بود تیره با—IV؛ چو آتش برد نیزه تا—¹⁸ کاوس از تخم
B—перевод ¹⁸ бб. 1496—1498 отсутствует.

- 1470 بگفت این و بر خامست از پیش او
 بشادی² بشد تا بدرگاه شاه
 همی بود بر⁴ پیش او یک زمان
 که چندین چه باشی بپیشم بیپای
 سپاه و در گنج من⁸ پیش تست
 کسی کو بزنند و بند منست
 ز خشم و ز بند من آزاد گشت
 ز بسیار و اندک چه باید¹² بخواه
 خردمند پاسخ چنین داد باز
 مرا خواسته هست و گنج و سپاه
 ز بهر سیاوش پیامی¹⁵ دراز
 مرا گفت با شاه ترکان¹⁷ بگوی
 بپروردم¹⁸ چون پدر¹⁹ در کنار
 کنون همچنین کدخدایی بساز
 پس پرده تو یکی بخترست
 1485 فرنگیس خواند همی مادرش
 پر اندیشه شد جان افراسیاب
- چو آگاه گشت از کم و بیش او¹
 فرود آمد و برگشادند³ راه
 بدو گفت سالار نیکو گمان⁵
 چه خواهی بگیتی⁶ چه آیدت⁷ رای
 مرا سودمندی کم و بیش تست⁹
 گشادنش درد و¹⁰ گزند منست
 ز بهر تو پیگار من باد¹¹ گشت
 ز تیغ و ز مهر و ز تخت و کلاه
 که از تو نهادا جهان بی نیاز
 بخت تو¹³ هم تیغ و هم تاج و گاه¹⁴
 رسانم بگوش سپهبد براز¹⁶
 که من شاد دل گشتم و نامجوی
 همه²⁰ شادی آورد بخت تو بار²¹
 بنیک و بد از تو نیم بی نیاز
 که ایوان²² و تخت²³ مرا درخورست
 شوم شاد اگر باشم اندر خورش
 چنین گفت با دیده کرده پر آب²⁴

فرود آمدند و VI-؛ فرود آمدند برگشادند IV-³ و زانجا VI-² I, IV, VI-6. on.¹
 ز گیتی I, IV, VI-⁶ گیتی توان VI-؛ نیکی گمان L-⁵ در VI-⁴ I, IV, گشادند
 I, IV, VI-⁹ سپاه من و گنج در VI-؛ سپاه و زر و گنج من I, IV-⁸ آمدت I, IV و T-⁷
 گشایش و گر I, IV-¹⁰ L- و on.; B-перевод бб. 1474-1477 отсутствует. بکم بیش تست
 VI-؛ بخت تو IV-¹³ خواهی I, IV, VI-¹² پیگار من یاد VI-؛ پیگار او باد L-¹¹ خود
 رسانم I-¹⁶ پیام VI-¹⁵ هم تیغ زن هم کلاه IV-؛ هم تیغ و تیر و کلاه I-¹⁴ بخت و
 به پرورده ام IV-¹⁸ شاه ایران IV-؛ شاه توران I, VI و T-¹⁷ بگوش سپهبدار باز
 I-²³ ایران VI-²² بختم ببار T-؛ هنگام بار I, IV-²¹ همی I, IV و T-²⁰ پسر I-¹⁹
 دیدگان پر ز آب VI-²⁴ خان

- 1455 هنرها و دانشی ز اندازه بیش
از افراسیاب ار بخواهی رواست
شود شاه² پرمایه³ پیوند تو
چو فرمان دهی من بگویم بدوی
سیاوش بپییران نگه کرده⁴ و گفت
اگر آسمانی چنینی است رای
اگر من بایران نخواهم رسید
1460 چو دستان که پروردگار منست
چو بهرام و چون زنگه شاوران
چو از روی ایشان بماید برید
پدر باش و این کدخدایی بساز
[اگر بخت باشد مرا نیکخواه
1465 همی گفت و مژگان پر از آب کرد
بدو¹³ گفت پییران که با روزگار
نیایی گذر تو ز گردان سپهر
بایران اگر دوستان¹⁷ داشتی
نشست و نشانت کنون ایدرست
- خرد را پرستار دارد بپیش
چنو بت¹ بکشمیر و کابل کجاست
درفشان شود فر⁴ و اورند⁵ تو
بجویم بدین نزد او آبروی
که فرمان یزدان نشاید نهفت
مرا با سپهر روان نیست پای⁷
نخواهم همی روی کاوس دید
تہمتن که روشن⁸ بهار منست
جـزین نامداران⁹ کنداوران
بتوران همی جای¹⁰ باید گزید
مگو این سخن با زمین جز براز
همانا دهره به پیوند شاه¹¹
همی¹² برزد اندر میان باد سرد
نسازد¹⁴ خردیافته بارزار¹⁵
کزویست آرام و پرخاش¹⁶ و مهر
بیزدان¹⁸ سپردی و بگذاشتی
سر تخت ایران بدست اندرست¹⁹

برگاه—VI³ شود ماه—VI؛ چو شد شاه—IV؛ چو شد ماه—I² . که چون او—I, IV¹
و مرا با سپهر از بنه نیست پای—I, IV⁷ فرستاد—VI⁶ اورنگ—VI⁵ و—оп. و—Л⁴
I—⁹ خرم—I, IV و T⁸ Б—перевод б. отсутствует. و مرا بر سپهر برین نیست رای—VI
چو گیو: T—перечисляются имена: VI—доб. و—IV؛ چنین نامداران و—IV؛ چنان نامداران و
I, IV, VI¹¹ خانه—I, IV, VI¹⁰ Б—имен их здесь не упоминает. و چو شاپور و کنداوران
VI—¹⁵ I, IV, VI¹⁴ بسازد—I, IV¹⁴ چنین—I, IV¹³ همه—VI¹² VI—¹¹ I, IV, VI¹⁰ T—б. оп.
بتوران—Л¹⁸ دوستی—VI¹⁷ پرخاش و پاداش—T؛ آرام پرخاش—IV¹⁶ (так!). کارساز
I, IV—¹⁹ VI—доб. 1446—1449 текста. و ترا درخورست

همی بود با او شب و روز شاد
برین نیز چندی بگذردید چرخ
ورا هر زمان پیشی افراسیاب

1445 یکی روز پیران به به روزگار³
 تو دانی که سالار توران سپاه
 شب و روز روشن⁴ روانش توی
 چو با⁵ او تو پیوسته خون شوی
 باشد امیدش بتو استوار¹¹
 1450 اگر چند فرزند من خویشی تست
 فرنگیس مهتر¹⁴ ز خوبان او¹⁵
 بیلا ز سرو سہی بر ترست

جریره یکی خوب پیراسته * ترا خواست از بهر آن خواسته
نخواهم همی گفتن این رای نیست * که چهر تو او را دلرای نیست
مرا گفت کین تا جهان بلند * کند مر ترا نزد او ارجمند
و لیکن ترا آن سزاوارتر * که در دامن شاه جویی گهر

VI—доб. 66.:

که این دختر خوب پیراسته * ترا خواست از بهر آن خواسته
که باشد بنزدیک تو بنده وار * شب و روز باشد پرستنده وار
و لیکن ترا آن سزاوارتر * که از دامن شاه جویی گهر

T—доб. здесь первый и четвертый бб. настоящего разночтения по I и IV; ср. бб. 1422, 1425—1427.

¹⁴ VI — دیرینه؛ Б — اولاده ¹⁵ I, IV — شاه ¹⁶ I, IV — ماه

بجز چهر شاهش دلارای نیست
 بود روز رخشنده² دمساز تو
 بپیش تو اندر پرستنده ایست
 مرا خود ز فرزند برتر شناس⁴
 نخواهم جزو کس ازین انجمن
 که تا زنده ام حق آن نسپرم
 سوی خانه خویش بنهاد روی⁷
 بنزدیک گلشهر تازید قفت⁹
 بفر سیاوش خسرو بناز¹⁰
 که داماد باشد نپیره¹¹ قباد
 نهاد از بر تارک افسرش را
 بموی و برنگ و بهر بیش و کم¹³
 فرستاد در شب بر¹⁵ شهریار
 نشانند از بر گاه چون ماه نو¹⁶
 ز یاقوت وز تاج¹⁷ گوه رنگار¹⁸
 خوش آمدش خندید¹⁹ و شادی گزید

и T — *شناسی می* *فرزند خود* *همچو* *مرا*; I, IV — доб. б.:

ز خوبان جریره مرا درخورست * که پیوندم از جان و دل بهترست
 I, IV, VI и ⁵ که پیوند او جان تو بهترست: доб. тот же б. с вариантом второго мисра:
 I, IV, VI и T — ⁶ نهادی ازین — ⁷ I, IV, VI и T — б. оп. ⁸ I, IV, VI и
 I — ⁹ ل — ¹⁰ گزیدن فراز — ¹¹ I, IV, VI и T — ¹² ز — ¹³ I, IV, VI и T — ¹⁴ I, IV, VI и T — ¹⁵ I, IV, VI и T — ¹⁶ I, IV, VI и T — ¹⁷ I, IV, VI и T — ¹⁸ I, IV, VI и T — ¹⁹ I, IV, VI и T — ²⁰ I, IV, VI и T — ²¹ I, IV, VI и T — ²² I, IV, VI и T — ²³ I, IV, VI и T — ²⁴ I, IV, VI и T — ²⁵ I, IV, VI и T — ²⁶ I, IV, VI и T — ²⁷ I, IV, VI и T — ²⁸ I, IV, VI и T — ²⁹ I, IV, VI и T — ³⁰ I, IV, VI и T — ³¹ I, IV, VI и T — ³² I, IV, VI и T — ³³ I, IV, VI и T — ³⁴ I, IV, VI и T — ³⁵ I, IV, VI и T — ³⁶ I, IV, VI и T — ³⁷ I, IV, VI и T — ³⁸ I, IV, VI и T — ³⁹ I, IV, VI и T — ⁴⁰ I, IV, VI и T — ⁴¹ I, IV, VI и T — ⁴² I, IV, VI и T — ⁴³ I, IV, VI и T — ⁴⁴ I, IV, VI и T — ⁴⁵ I, IV, VI и T — ⁴⁶ I, IV, VI и T — ⁴⁷ I, IV, VI и T — ⁴⁸ I, IV, VI и T — ⁴⁹ I, IV, VI и T — ⁵⁰ I, IV, VI и T — ⁵¹ I, IV, VI и T — ⁵² I, IV, VI и T — ⁵³ I, IV, VI и T — ⁵⁴ I, IV, VI и T — ⁵⁵ I, IV, VI и T — ⁵⁶ I, IV, VI и T — ⁵⁷ I, IV, VI и T — ⁵⁸ I, IV, VI и T — ⁵⁹ I, IV, VI и T — ⁶⁰ I, IV, VI и T — ⁶¹ I, IV, VI и T — ⁶² I, IV, VI и T — ⁶³ I, IV, VI и T — ⁶⁴ I, IV, VI и T — ⁶⁵ I, IV, VI и T — ⁶⁶ I, IV, VI и T — ⁶⁷ I, IV, VI и T — ⁶⁸ I, IV, VI и T — ⁶⁹ I, IV, VI и T — ⁷⁰ I, IV, VI и T — ⁷¹ I, IV, VI и T — ⁷² I, IV, VI и T — ⁷³ I, IV, VI и T — ⁷⁴ I, IV, VI и T — ⁷⁵ I, IV, VI и T — ⁷⁶ I, IV, VI и T — ⁷⁷ I, IV, VI и T — ⁷⁸ I, IV, VI и T — ⁷⁹ I, IV, VI и T — ⁸⁰ I, IV, VI и T — ⁸¹ I, IV, VI и T — ⁸² I, IV, VI и T — ⁸³ I, IV, VI и T — ⁸⁴ I, IV, VI и T — ⁸⁵ I, IV, VI и T — ⁸⁶ I, IV, VI и T — ⁸⁷ I, IV, VI и T — ⁸⁸ I, IV, VI и T — ⁸⁹ I, IV, VI и T — ⁹⁰ I, IV, VI и T — ⁹¹ I, IV, VI и T — ⁹² I, IV, VI и T — ⁹³ I, IV, VI и T — ⁹⁴ I, IV, VI и T — ⁹⁵ I, IV, VI и T — ⁹⁶ I, IV, VI и T — ⁹⁷ I, IV, VI и T — ⁹⁸ I, IV, VI и T — ⁹⁹ I, IV, VI и T — ¹⁰⁰ I, IV, VI и T — ¹⁰¹ I, IV, VI и T — ¹⁰² I, IV, VI и T — ¹⁰³ I, IV, VI и T — ¹⁰⁴ I, IV, VI и T — ¹⁰⁵ I, IV, VI и T — ¹⁰⁶ I, IV, VI и T — ¹⁰⁷ I, IV, VI и T — ¹⁰⁸ I, IV, VI и T — ¹⁰⁹ I, IV, VI и T — ¹¹⁰ I, IV, VI и T — ¹¹¹ I, IV, VI и T — ¹¹² I, IV, VI и T — ¹¹³ I, IV, VI и T — ¹¹⁴ I, IV, VI и T — ¹¹⁵ I, IV, VI и T — ¹¹⁶ I, IV, VI и T — ¹¹⁷ I, IV, VI и T — ¹¹⁸ I, IV, VI и T — ¹¹⁹ I, IV, VI и T — ¹²⁰ I, IV, VI и T — ¹²¹ I, IV, VI и T — ¹²² I, IV, VI и T — ¹²³ I, IV, VI и T — ¹²⁴ I, IV, VI и T — ¹²⁵ I, IV, VI и T — ¹²⁶ I, IV, VI и T — ¹²⁷ I, IV, VI и T — ¹²⁸ I, IV, VI и T — ¹²⁹ I, IV, VI и T — ¹³⁰ I, IV, VI и T — ¹³¹ I, IV, VI и T — ¹³² I, IV, VI и T — ¹³³ I, IV, VI и T — ¹³⁴ I, IV, VI и T — ¹³⁵ I, IV, VI и T — ¹³⁶ I, IV, VI и T — ¹³⁷ I, IV, VI и T — ¹³⁸ I, IV, VI и T — ¹³⁹ I, IV, VI и T — ¹⁴⁰ I, IV, VI и T — ¹⁴¹ I, IV, VI и T — ¹⁴² I, IV, VI и T — ¹⁴³ I, IV, VI и T — ¹⁴⁴ I, IV, VI и T — ¹⁴⁵ I, IV, VI и T — ¹⁴⁶ I, IV, VI и T — ¹⁴⁷ I, IV, VI и T — ¹⁴⁸ I, IV, VI и T — ¹⁴⁹ I, IV, VI и T — ¹⁵⁰ I, IV, VI и T — ¹⁵¹ I, IV, VI и T — ¹⁵² I, IV, VI и T — ¹⁵³ I, IV, VI и T — ¹⁵⁴ I, IV, VI и T — ¹⁵⁵ I, IV, VI и T — ¹⁵⁶ I, IV, VI и T — ¹⁵⁷ I, IV, VI и T — ¹⁵⁸ I, IV, VI и T — ¹⁵⁹ I, IV, VI и T — ¹⁶⁰ I, IV, VI и T — ¹⁶¹ I, IV, VI и T — ¹⁶² I, IV, VI и T — ¹⁶³ I, IV, VI и T — ¹⁶⁴ I, IV, VI и T — ¹⁶⁵ I, IV, VI и T — ¹⁶⁶ I, IV, VI и T — ¹⁶⁷ I, IV, VI и T — ¹⁶⁸ I, IV, VI и T — ¹⁶⁹ I, IV, VI и T — ¹⁷⁰ I, IV, VI и T — ¹⁷¹ I, IV, VI и T — ¹⁷² I, IV, VI и T — ¹⁷³ I, IV, VI и T — ¹⁷⁴ I, IV, VI и T — ¹⁷⁵ I, IV, VI и T — ¹⁷⁶ I, IV, VI и T — ¹⁷⁷ I, IV, VI и T — ¹⁷⁸ I, IV, VI и T — ¹⁷⁹ I, IV, VI и T — ¹⁸⁰ I, IV, VI и T — ¹⁸¹ I, IV, VI и T — ¹⁸² I, IV, VI и T — ¹⁸³ I, IV, VI и T — ¹⁸⁴ I, IV, VI и T — ¹⁸⁵ I, IV, VI и T — ¹⁸⁶ I, IV, VI и T — ¹⁸⁷ I, IV, VI и T — ¹⁸⁸ I, IV, VI и T — ¹⁸⁹ I, IV, VI и T — ¹⁹⁰ I, IV, VI и T — ¹⁹¹ I, IV, VI и T — ¹⁹² I, IV, VI и T — ¹⁹³ I, IV, VI и T — ¹⁹⁴ I, IV, VI и T — ¹⁹⁵ I, IV, VI и T — ¹⁹⁶ I, IV, VI и T — ¹⁹⁷ I, IV, VI и T — ¹⁹⁸ I, IV, VI и T — ¹⁹⁹ I, IV, VI и T — ²⁰⁰ I, IV, VI и T — ²⁰¹ I, IV, VI и T — ²⁰² I, IV, VI и T — ²⁰³ I, IV, VI и T — ²⁰⁴ I, IV, VI и T — ²⁰⁵ I, IV, VI и T — ²⁰⁶ I, IV, VI и T — ²⁰⁷ I, IV, VI и T — ²⁰⁸ I, IV, VI и T — ²⁰⁹ I, IV, VI и T — ²¹⁰ I, IV, VI и T — ²¹¹ I, IV, VI и T — ²¹² I, IV, VI и T — ²¹³ I, IV, VI и T — ²¹⁴ I, IV, VI и T — ²¹⁵ I, IV, VI и T — ²¹⁶ I, IV, VI и T — ²¹⁷ I, IV, VI и T — ²¹⁸ I, IV, VI и T — ²¹⁹ I, IV, VI и T — ²²⁰ I, IV, VI и T — ²²¹ I, IV, VI и T — ²²² I, IV, VI и T — ²²³ I, IV, VI и T — ²²⁴ I, IV, VI и T — ²²⁵ I, IV, VI и T — ²²⁶ I, IV, VI и T — ²²⁷ I, IV, VI и T — ²²⁸ I, IV, VI и T — ²²⁹ I, IV, VI и T — ²³⁰ I, IV, VI и T — ²³¹ I, IV, VI и T — ²³² I, IV, VI и T — ²³³ I, IV, VI и T — ²³⁴ I, IV, VI и T — ²³⁵ I, IV, VI и T — ²³⁶ I, IV, VI и T — ²³⁷ I, IV, VI и T — ²³⁸ I, IV, VI и T — ²³⁹ I, IV, VI и T — ²⁴⁰ I, IV, VI и T — ²⁴¹ I, IV, VI и T — ²⁴² I, IV, VI и T — ²⁴³ I, IV, VI и T — ²⁴⁴ I, IV, VI и T — ²⁴⁵ I, IV, VI и T — ²⁴⁶ I, IV, VI и T — ²⁴⁷ I, IV, VI и T — ²⁴⁸ I, IV, VI и T

پندر پیرسر شد تو¹ برنادلی² باایران و توران قوی شهریار
 [بمنه دل برین بوم و جای بیساز نه بینمت پیوسته خون کسی
 1415 برادر نداری نه خواهر نه زن یکی زن نگه³ کن سزاوار خویش
 پس از مرگ کاوس ایران تراست پس پرده شهریار جهان
 اگر⁴ ماه را دیده بودی سیاه⁵ سه اندر شبستان گرسیوز اند
 1420 نیمیره فریدون و فرزندان⁶ شاه و لیکن ترا آن سزاوارتر
 پس پرده من⁷ چهارند خرد ازیشان جریرست مهتر بسال
 1425 یکی دختری هست آراسته نگر تا ز- I, IV-⁸ برنا تویی- VI-⁹ پیر گشتست و- VI-¹⁰ زپیر گشت و تو- I, IV-¹¹
 ز شاهان- VI-¹² B-перевод б. отсутствует. ¹³ نگر تا ز سر تاج کی- VI-¹⁴ تاج کین
 مهر دارد ابر تو- VI-¹⁵ I, IV, VI и T-б. оп. ¹⁶ گیتی توی
 [IV-¹⁷ به] توران سزاوار و انباز [همراز-IV] تو * نیابم کسی نیبم دمساز تو
 [منه-VI] درد و تیمار خویش- I, IV, VI и T-¹⁸ ازینسان- IV-¹⁹ گزین- VI-²⁰
 I, IV, VI-²¹ (!) سه ماهیست بارست اندر زمان- VI-²² گنج- VI-²³ VI-б. стоит после б. 1417.
 I, IV, VI и T-²⁴ اگر ماه دیدار بودی چو ماه- VI-²⁵ زپراه- I, IV и T-²⁶ که گر- T-
 پیوند- T-²⁷ B-перевод б. ²⁸ هم جاه دارند و هم تخت و گاه- VI-²⁹ هم تاج دارند و هم جایگاه- I, IV и T-
 B-перевод б. ³⁰ I, IV, VI и T-б. оп., см. прим. 13 к б. 1450; B-даёт его перевод после б. 1449.
 B-³¹ ستری- B-³² I-доб. б.:
 جریره یکی خوب پیراسته * ازین هر سه اویست نوخاسته
 B-³³ B-весь эпизод с Джарйре отсутствует (бб. 1424—1450 текста). ³⁴ I, IV, VI и T-бб.
 1425—1427 оп., ср. прим. 13 к б. 1450.

بیمک جو ز دیگر¹ گرانتر نبود
 بگفتند یکسر همه انجمن
 1395 باواز گفتند یک با دگر⁶
 سر سروران⁸ اندر آمد بننگ
 سیاوش همیدون بنخچیر بور¹⁰
 بغار و بکوه و بهامون بتاخت
 1400 بهر جایگه بر یکی توده کرد
 و زانجایگه سوی ایوان شاه
 سپهبد چه شادان چه بودی¹³ دژم
 ز جهن و ز گرسیوز و هرک بود¹⁴
 مگر با سیاوش بدی روز و شب
 1405 برین گونه یک سال بگذاشتند
 سیاوش یکی روز و¹⁶ پیران بهم
 بدو گفت پیران کزین بوم و بر
 بدین¹⁹ مهربانی که بر تست شاه
 چنان دان که خرم بهارش توی
 1410 بزرگی و فرزندی کاوش شاه

نظاره شد آن² لشکر شاه زود³
 که اینست سرافراز⁴ و⁵ شمشیرزن
 که مارا بد آمد ز ایران بسر⁷
 سزد گر بسازیم با شاه جنگ⁹
 همی تاخت و افکند در دشت گور
 بشمشیر و تیر و بنیمزه بیتاخت¹¹
 سپه را ز نخچیر¹² آسوده کرد
 همه شاد دل بر گرفتند راه
 بجز با سیاوش نبودی بهم
 یکس راز نگشاد و شادان نبود
 ازو بر گشادی بخنده دو لب
 غم و شادمانی بهم داشتند¹⁵
 نشستند و گفتند هر پیش و کم¹⁷
 چنانی که باشد کسی¹⁸ بر گذر
 بنام تو خسپد بآرامگاه²⁰
 نگارش تویی غم گسارش توی
 سر از پی هنرها رسیده پناه²¹

¹ VI — (так!); ² VI — زیکسو — T; ³ I, IV — б. оп.; ⁴ I, IV — بود — VI; ⁵ I, IV, VI — سزاوار — оп.; ⁶ I, IV, VI — یکدگر — VI; ⁷ VI — آمد بسر — VI; ⁸ I, IV — سران — T; ⁹ VI — б. оп. — نمبرده سران — T; ¹⁰ (رداکتور) — Л — تصحیح قیاسی; ¹¹ I, VI и T — بساخت — IV; ¹² I, IV и T — بشاخت; ¹³ I, IV, VI и T — چه — چه شادان بُدی; ¹⁴ VI — بود که — چه; ¹⁵ VI — б. оп. — بگریوز هر که — چه; ¹⁶ VI — оп. — و — VI; ¹⁷ T — کم — B; ¹⁸ VI — اطراف الاحادیث — B; ¹⁹ I, IV и T — ازین — VI; ²⁰ VI — второе мисра б. 1408 заменено — B; ²¹ B — ²² B — ²³ B — ²⁴ B — ²⁵ B — ²⁶ B — ²⁷ B — ²⁸ B — ²⁹ B — ³⁰ B — ³¹ B — ³² B — ³³ B — ³⁴ B — ³⁵ B — ³⁶ B — ³⁷ B — ³⁸ B — ³⁹ B — ⁴⁰ B — ⁴¹ B — ⁴² B — ⁴³ B — ⁴⁴ B — ⁴⁵ B — ⁴⁶ B — ⁴⁷ B — ⁴⁸ B — ⁴⁹ B — ⁵⁰ B — ⁵¹ B — ⁵² B — ⁵³ B — ⁵⁴ B — ⁵⁵ B — ⁵⁶ B — ⁵⁷ B — ⁵⁸ B — ⁵⁹ B — ⁶⁰ B — ⁶¹ B — ⁶² B — ⁶³ B — ⁶⁴ B — ⁶⁵ B — ⁶⁶ B — ⁶⁷ B — ⁶⁸ B — ⁶⁹ B — ⁷⁰ B — ⁷¹ B — ⁷² B — ⁷³ B — ⁷⁴ B — ⁷⁵ B — ⁷⁶ B — ⁷⁷ B — ⁷⁸ B — ⁷⁹ B — ⁸⁰ B — ⁸¹ B — ⁸² B — ⁸³ B — ⁸⁴ B — ⁸⁵ B — ⁸⁶ B — ⁸⁷ B — ⁸⁸ B — ⁸⁹ B — ⁹⁰ B — ⁹¹ B — ⁹² B — ⁹³ B — ⁹⁴ B — ⁹⁵ B — ⁹⁶ B — ⁹⁷ B — ⁹⁸ B — ⁹⁹ B — ¹⁰⁰ B — ¹⁰¹ B — ¹⁰² B — ¹⁰³ B — ¹⁰⁴ B — ¹⁰⁵ B — ¹⁰⁶ B — ¹⁰⁷ B — ¹⁰⁸ B — ¹⁰⁹ B — ¹¹⁰ B — ¹¹¹ B — ¹¹² B — ¹¹³ B — ¹¹⁴ B — ¹¹⁵ B — ¹¹⁶ B — ¹¹⁷ B — ¹¹⁸ B — ¹¹⁹ B — ¹²⁰ B — ¹²¹ B — ¹²² B — ¹²³ B — ¹²⁴ B — ¹²⁵ B — ¹²⁶ B — ¹²⁷ B — ¹²⁸ B — ¹²⁹ B — ¹³⁰ B — ¹³¹ B — ¹³² B — ¹³³ B — ¹³⁴ B — ¹³⁵ B — ¹³⁶ B — ¹³⁷ B — ¹³⁸ B — ¹³⁹ B — ¹⁴⁰ B — ¹⁴¹ B — ¹⁴² B — ¹⁴³ B — ¹⁴⁴ B — ¹⁴⁵ B — ¹⁴⁶ B — ¹⁴⁷ B — ¹⁴⁸ B — ¹⁴⁹ B — ¹⁵⁰ B — ¹⁵¹ B — ¹⁵² B — ¹⁵³ B — ¹⁵⁴ B — ¹⁵⁵ B — ¹⁵⁶ B — ¹⁵⁷ B — ¹⁵⁸ B — ¹⁵⁹ B — ¹⁶⁰ B — ¹⁶¹ B — ¹⁶² B — ¹⁶³ B — ¹⁶⁴ B — ¹⁶⁵ B — ¹⁶⁶ B — ¹⁶⁷ B — ¹⁶⁸ B — ¹⁶⁹ B — ¹⁷⁰ B — ¹⁷¹ B — ¹⁷² B — ¹⁷³ B — ¹⁷⁴ B — ¹⁷⁵ B — ¹⁷⁶ B — ¹⁷⁷ B — ¹⁷⁸ B — ¹⁷⁹ B — ¹⁸⁰ B — ¹⁸¹ B — ¹⁸² B — ¹⁸³ B — ¹⁸⁴ B — ¹⁸⁵ B — ¹⁸⁶ B — ¹⁸⁷ B — ¹⁸⁸ B — ¹⁸⁹ B — ¹⁹⁰ B — ¹⁹¹ B — ¹⁹² B — ¹⁹³ B — ¹⁹⁴ B — ¹⁹⁵ B — ¹⁹⁶ B — ¹⁹⁷ B — ¹⁹⁸ B — ¹⁹⁹ B — ²⁰⁰ B — ²⁰¹ B — ²⁰² B — ²⁰³ B — ²⁰⁴ B — ²⁰⁵ B — ²⁰⁶ B — ²⁰⁷ B — ²⁰⁸ B — ²⁰⁹ B — ²¹⁰ B — ²¹¹ B — ²¹² B — ²¹³ B — ²¹⁴ B — ²¹⁵ B — ²¹⁶ B — ²¹⁷ B — ²¹⁸ B — ²¹⁹ B — ²²⁰ B — ²²¹ B — ²²² B — ²²³ B — ²²⁴ B — ²²⁵ B — ²²⁶ B — ²²⁷ B — ²²⁸ B — ²²⁹ B — ²³⁰ B — ²³¹ B — ²³² B — ²³³ B — ²³⁴ B — ²³⁵ B — ²³⁶ B — ²³⁷ B — ²³⁸ B — ²³⁹ B — ²⁴⁰ B — ²⁴¹ B — ²⁴² B — ²⁴³ B — ²⁴⁴ B — ²⁴⁵ B — ²⁴⁶ B — ²⁴⁷ B — ²⁴⁸ B — ²⁴⁹ B — ²⁵⁰ B — ²⁵¹ B — ²⁵² B — ²⁵³ B — ²⁵⁴ B — ²⁵⁵ B — ²⁵⁶ B — ²⁵⁷ B — ²⁵⁸ B — ²⁵⁹ B — ²⁶⁰ B — ²⁶¹ B — ²⁶² B — ²⁶³ B — ²⁶⁴ B — ²⁶⁵ B — ²⁶⁶ B — ²⁶⁷ B — ²⁶⁸ B — ²⁶⁹ B — ²⁷⁰ B — ²⁷¹ B — ²⁷² B — ²⁷³ B — ²⁷⁴ B — ²⁷⁵ B — ²⁷⁶ B — ²⁷⁷ B — ²⁷⁸ B — ²⁷⁹ B — ²⁸⁰ B — ²⁸¹ B — ²⁸² B — ²⁸³ B — ²⁸⁴ B — ²⁸⁵ B — ²⁸⁶ B — ²⁸⁷ B — ²⁸⁸ B — ²⁸⁹ B — ²⁹⁰ B — ²⁹¹ B — ²⁹² B — ²⁹³ B — ²⁹⁴ B — ²⁹⁵ B — ²⁹⁶ B — ²⁹⁷ B — ²⁹⁸ B — ²⁹⁹ B — ³⁰⁰ B — ³⁰¹ B — ³⁰² B — ³⁰³ B — ³⁰⁴ B — ³⁰⁵ B — ³⁰⁶ B — ³⁰⁷ B — ³⁰⁸ B — ³⁰⁹ B — ³¹⁰ B — ³¹¹ B — ³¹² B — ³¹³ B — ³¹⁴ B — ³¹⁵ B — ³¹⁶ B — ³¹⁷ B — ³¹⁸ B — ³¹⁹ B — ³²⁰ B — ³²¹ B — ³²² B — ³²³ B — ³²⁴ B — ³²⁵ B — ³²⁶ B — ³²⁷ B — ³²⁸ B — ³²⁹ B — ³³⁰ B — ³³¹ B — ³³² B — ³³³ B — ³³⁴ B — ³³⁵ B — ³³⁶ B — ³³⁷ B — ³³⁸ B — ³³⁹ B — ³⁴⁰ B — ³⁴¹ B — ³⁴² B — ³⁴³ B — ³⁴⁴ B — ³⁴⁵ B — ³⁴⁶ B — ³⁴⁷ B — ³⁴⁸ B — ³⁴⁹ B — ³⁵⁰ B — ³⁵¹ B — ³⁵² B — ³⁵³ B — ³⁵⁴ B — ³⁵⁵ B — ³⁵⁶ B — ³⁵⁷ B — ³⁵⁸ B — ³⁵⁹ B — ³⁶⁰ B — ³⁶¹ B — ³⁶² B — ³⁶³ B — ³⁶⁴ B — ³⁶⁵ B — ³⁶⁶ B —

بنام سیاوش کردند² یاد
 از اسپ و ستام و ز تخت و کلاه
 که اندر جهان پیش ازان⁴ کس ندید
 ز یاقوت و پیروزه و⁶ بیش و کم
 یکی پر ز یاقوت رخشنده جام
 همه سوی کاخ سیاوش برنند
 ورا مهردانی برو بیش بود
 شما خیل باشید هم چون رمه⁸
 که یکروز با من بنخچیر گاه
 روانرا بنخچیر¹¹ بی غم کنیم¹⁰
 بران سو که دل رهنمای آیدت
 همی رفت با یوز و با باز شاه¹²
 از ایران و توران¹³ بنخچیر تفت
 چو باد از میان سپه بر دمید
 همی تاخت اندر فراز و نشیب
 دو دستش ترازو بد¹⁴ و گور سیم

می¹ چند خوردند و گشتند شاد
 بخوان بر یکی خلعت آراست شاه
 همان دست زر جامه³ ناپرید³
 ز دیمنار وز⁵ بدره ای درم
 پرستار یسیار و چندی⁷ غلام
 بفرمود تا خواسته بشمرند
 ز هر کش بتوران زمین خویش بود
 [بخویشان چنین گفت کو را همه
 بدان شاهزاده چنین گفت شاه
 گر آیی که⁹ دل شاد و خرم کنیم¹⁰
 بدو گفت هرگه که رای آیدت
 برفتند روزی بنخچیرگاه
 سپاهی ز هر گونه با او برفت
 سیاوش بدشت اندرون گور دید
 سبک شد عنان و گران شد رکیب
 یکی را بشمشیر زد بدو نیم

1380

1385

1390

همان پوشش از جامه³ I — بنام سیاوش گرفتند I, IV, VI و T — همی IV —¹
 مثل VI —⁴ همان تخت جامه بس ناپرید VI — همان پوشش از جامه³ ناپدید IV — ناپرید
 پرستار I, IV —⁷ بر IV — از I و T —⁶ (так!). ز دیمنار و وز IV —⁵ آنچنان T — و
 پرستار پنجاه و چندی VI — چندی و چندی IV —⁸ I, VI — 6. оп.; IV —
 سپه — دار روزی سیاوش را * همان مایه دانش و هوش را
 T —

چنین گفت آنگه بلشکر همه * که باشید اورا بجمله رمه
 با یوز VI —¹² ز نخچیر VI —¹¹ کنی VI —¹⁰ گر آیی و VI —⁹ I, IV و T —
 شد I, IV, VI و T —¹⁴ بتوران IV —¹³ و شیران شاه

بگرسیوز قیغزن داد مه
 بکوشید تا بر زه آرد کمان
 ازو شاه بستد بزانو نشست
 بزه کرد و خندان چنین گفت شاه
 مرا نیز گاه جوانی⁵ کمان
 بتوران و ایران کسی این را بچنگ⁷
 بر و یال و کتف⁹ سیاوش جزین
 نشانی¹² نهادند بر اسپریس¹³
 نشست از بر بادپایی چو دیو
 یکی قیر زد بر میان نشان
 خدنگی دگر باره با¹⁶ چار پر
 نشانه دو باره¹⁸ بیک¹⁹ تاختن
 عنان را بپیچید بر دست راست
 کمان را بزه بر بمازو فگند
 فرود آمد و شاه بر پای²¹ خاست
 و زانجایگه سوی کاخ بلند
 نشستند²³ خوان و می آراستند

که خانه بمال و درآور¹ بزه
 نیامد برو² خیره³ شد بدگمان
 بمالید خانه کمان را بدست
 که اینست کمانی چو باید براه⁴
 چنین بود و اکنون دگر شد زمان⁶
 نیارد⁸ گرفتن بهنگام جنگ
 نخواهد کمان¹⁰ نیز بر دشت کین¹¹
 سیاوش نکرد ایچ باکس مکیس
 بر افشارد¹⁴ ران و برآمد غریو
 نهاده بدو¹⁵ چشم گردنکشان
 بینداخت از باد و¹⁷ بگشاد پر
 مغربل بکرد²⁰ اندر انداختن
 بزد بار دیگر بران سو²¹ که خواست
 پیامد بر شهریار بلند
 برو آفرین ز آفریننده خواست²²
 برفتند شادان دل و ارجمند
 کسی کو سزا بود بنشاستند²⁴

— I, IV, 4 طیره — I, 3 نیارد بزه — IV, 2 نیامد بزه — I, 2 بر آور — VI, 1

نقیر گاه جوانی — IV, 5 که اینست کمان جوانان براه — VI, 6 توان زد ازین قیر بر چرخ ماه
 بایران و توران — I, IV, 7 کمان — I, IV, VI, 8 نیز روز جوانی — T, 9 نیز گاهی جوانی — VI,
 یال کتف — IV, 9 نداند — VI, 8 بایران و توران کسی را بچنگ — VI, 10 کسی این بچنگ
 — VI, 12 نشانه — I, IV, 12 پشت زین — I, IV, VI, 11 همی — I, IV, 10 یال فرخ — VI,
 — I, 16 برو — VI, 15 بیفشرد — I, IV, VI, 14 نهادست بر پشت دس — VI, 13 نشانها
 بچرخ اندرون راند و — I, IV, 17 دگر بر گرفت — VI, 18 دگر باز هم — IV, 19 دگر بار هم
 برانسان — VI, 21 مغربل نبود — IV, VI, 20 مغربل نبود — I, 20 بدان — I, 19 دو پاره — IV, 18
 I, IV, 24 و — I, 23 ب. оп. VI, 22 همنر گفت بر گوهرت بر خواست — I, IV, 22
 VI — б. оп. 24 سزاوار رامشگران خواستند — T

- 1345 سیاوش¹ بنشست با او بتخت
 بلشگر چنین گفت پس نامجوی
 همی ساختند آن دو لشکر زبرد
 چو ترکان بتندی بیماراستند
 ربودند ایرانیان گوی پیش
 1350 سیاوش همی گشت ز ایرانیان
 که میدان باز بست گر⁸ کارزار
 چو میدان سر آید¹⁰ بتاپید روی
 سواران عنانها کشیدند¹² نرم
 یکی گوی ترکان بینداختند¹⁴
 1355 سپهبد چو آواز ترکان شنود
 چنین گفت پس شاه توران سپاه¹⁶
 که او را ز گیتی¹⁷ کسی نیست جفت¹⁸
 سیاوش چو گفتار مهتر²⁰ شنید
 سپهبد کمان خواست تا بنگرد
 1360 کمان را نگه کرد و خیره بماند

¹ VI — چو ² VI — доб. б.:

نشستند بر تخت شاهان بهم * سواران بمیدان درون پیش و کم
³ I, IV — که اکنون شما را ست میدان و گوی — T; رسید آن شما را و چوگان و گوی — VI —
 доб. б.:

ازین سوی و زان سوی با گفتگوی * همی این ازان آن ازین برد گوی
 T — доб. вариант того же б. ⁵ VI — б. оп. ⁶ I, IV, VI — б. оп. ⁷ VI —

سر آمد¹⁰ I, IV и T — برین گردش و کوشش و کار و بار — VI — ⁹ با — IV; ⁸ I, VI и T —

ازان پس نکردند یک اسب گرم¹³ VI — کردند¹² T — بایشان — VI; بترکان — I, IV и T — ¹¹

چنان از پس گوی — VI; ز انداختن سر برافراختند — T — I, IV и ¹⁵ بر انداختند — VI — ¹⁴

و بزم — I, IV — ¹⁹ نیست یار — I, IV — ¹⁸ بگیتی — IV, VI — ¹⁷ ترکان — VI — ¹⁶ میتاختند

IV, ¹⁴ ز ترکش کمان کیانی کشید — I — ²¹ آواز ترکان — VI — ²⁰ و گشاد و گرفت — VI; نو شکار

; آفرین بر بزرگان — IV; آفرین بزرگان — I — ²² ز ترکش کمان کیان برکشید — VI

VI — آفرین بر سیاوش

گزین کرد شایسته کار کرد¹
 همی خاک با آسمان گشت راست
 تو گفתי بچنمید میدان ز جای²
 چو گوی³ اندر آمد پیمیش⁴ بگرد
 بران سان که از چشم شد ناپدید
 که گویی بنزد سیاوش برزند
 بر آمد خروشیدن نای و کوس⁵
 پیانداخت⁷ آن گوی خسرو بدست⁸
 چنان شد که با ماه دیدار کرد
 تو گفתי سپهرش همی بر کشید¹⁰
 سر نامداران بر آمد ز خواب
 ندیدیم بر زین چنمین نامدار¹¹
 بیامد نشست از¹² بر گاه شاه

[سیاوش از ایرانپان هفت مرد
 خروش تمپره ز میدان بهخاست
 از آوای صنج و دم کوره نای
 سیاوش بر انگیخت اسپ نبرد 1335
 بزد هم چنان چون بمیدان رسید
 بفرمود پس شهریار بلند
 سیاوش بران گوی بر داد بوسی
 سیاوش باسپی⁶ دگر بر نشست
 ازان پس بچوگان⁹ برو کار کرد 1340
 [ز چوگان او گوی شد ناپدید
 ازان گوی خندان شد افراسیاب
 باواز گفتند هرگز سوار
 ز میدان بیکسو نهادند گاه

¹ I, IV и T— شاید اندر نبرد ² I, IV, VI и T— доб. б.:

سپهدار گویی ز بالا بزد * بابر اندر آمد چنان چون سزد
³ Л— چو اسپ— IV; ⁴ I, IV и T— نهشتش— VI; ⁵ VI— доб. б.: بهشتش
 یکی گوی ترکان بر انداختند * بکردار آتش همی تاختند
 لغتی— IV и T; لغتی بدست— I ⁷ VI— برانداخت— ⁶ I, IV и T— باسپی— VI; ⁸ I, IV и T— و زان پس که چوگان— VI; ⁹ I, IV и T— ز دست
 IV— доб. б.:

بمیدان یکی [تک— IV] اسپ میدان نمود * کسی را چنان روی خندان نمود
 VI— доб. вариант того же б.:

بمیدان یکی اسپ خوبان نمود * یکی را چنان روی خندان نمود
 T— доб. вар. того же б. ¹¹ I, IV, T (вар.)— доб. бб.:

کی نامور گفت زین سان بود * هر آنکس که با فر یزدان بود
 ز خوبی و دیدار و فر و هنر * بدانم که دیدنش پیش از خبر
 VI— доб. первый из этих б. с вариантом первого мисра: کجا نامبردار زین سان بود ¹²
 بازدیشه بدست

بدو نیم² هم زین نشان³ انجمن
 کجا⁵ باشد دست و چوگان بکار
 بمیدان هم آورد دیگر بجوی
 برین پهن میدان سوار تو ام⁷
 سخن گفتن هر کسی باد شد
 که با من تو باشی هم آورد و⁹ جفت
 بدان تا نگویند کو بد گزید
 شکفته شود روی خندان من
 سواران و میدان و چوگان تراست¹⁰
 چو گرسیموز و جهن و¹¹ پولادرا
 چو هومان که بر دارد از آب¹³ گوی
 چو رویین و چون شیده¹⁴ نامدار¹⁵
 چو ارجاسپ¹⁶ اسپ افکن¹⁷ نرّه شیر
 ازیشان که یارد شدن پیشی گوی¹⁸
 نگهبان چوگان یک تا²⁰ منم
 بیمار بمیدان ز ایران²¹ سوار
 بران سان که آیین بود بر دو روی^[23]
 بران داستان گشت هم داستان[

۸۶

بشیمگیر با هدیه و با غلام
 ز لشکر همی² هر کسی با نثار
 ازین³ گونه پیش⁴ سیاوش روند⁵
 فراوان سپهر بد فرستاد چیمز
 گرانمایه اسپان زرین ستام¹
 ز دینار وز گبوهـر شاهوار
 هشیوار و بیدار و خامش روند⁵
 بدین⁶ گونه یکـهفته بگذشت نیز

1305 شیمی با سیاوش چنین گفت شاه
 که با⁷ گوی و چوگان بمیدان شویم
 ز هر کس شنیدم که چوگان تو
 تو فرزند مایی و زیمای گاه
 بدو گفت شاهها انوشه بدی¹⁰
 همی از تو جویند¹² شاهان هنر
 مرا روز روشن بدیدار تست¹⁴
 بشیمگیر گردان بمیدان شدند
 چنین گفت پس شاه توران¹⁸ بدوی
 که فردا بسازیم هر دو پگاه
 زمانی بتازیم⁸ و خندان شویم
 نمینند گردان بمیدان تو
 تو تاج کیانی و پشت سپاه⁹
 روانرا بدیدار توشه بدی¹¹
 که یابد بهر کار¹³ بر تو گذر
 همی¹⁵ از تو خواهم بد و نیک جست¹⁶
 گرازان و تازان و خندان¹⁷ شدند
 که یاران گزینیم در زخم گوی¹⁹

VI—⁴ برین—I, VI³ ز کشور همه—VI; ز لشکر همه—I² بزین ستام—I, IV¹
 ابا—I, IV, VI⁷ برین—VI; ازین—IV; نو زین—I⁶ روید—VI; زبند—I, IV⁵ سوی
 بزی—VI¹⁰ B—перевод б. отсутствует. I, IV, VI—б. оп., см. прим. 16 к б. 1311; B—перевод б. отсутствует.
 گیرند—VI¹² همیشه ز تو دور دست بدی—T; روانرا بگفتار توشه بزی—VI¹¹
 I—доб. бб.:¹⁶ همه—VI¹⁵ مرا رای روشن بفرمان تست—VI¹⁴ ز هر کار—VI¹³
 تو فر همایی و زیمای گاه * تو تاج کیانی و پشت سپاه
 بشیمگیر کز خواب برخاستند * همه روی میدان نیاراستند
 IV—доб. бб.:

بپاسخ چنین گفت افراسیاب * که از شادمانی رخت برمتاب
 T—доб. вар. б. по
 گرازان و با روی خندان—VI; همه پاک با روی خندان—I, IV¹⁷
 VI—второе мисра б. 1313, VI—گفت با شاه توران—VI; گفت پس شاه ترکان—L¹⁸
 бб. 1314 и 1315 и первое мисра б. 1316 оп.; B—отрывок (бб. 1313—1401) передан сокращенно
 (см. издание, стр. 173—174 от слов (المرسوم به فاطر فی یومه), кроме бб. 1316, 1345, 1377 и 1378, перевод которых дается; эпизод охоты (бб. 1384—1400) весь оп.

که فرزندی باشد کسی را چندی 1285
از ایوانها پس² یکی برگزید
یکی تخت زرین نهادند پیش
بدیهای چینی بیماراستند
بفرمود پس تا رود سوی کاخ
سیاوش چو در پیش ایوان رسید
بیماد بران تخت زر بر نشست⁷ 1290
چو خوان سپید بیماراستند⁹
ز هرگونه رفت بر خوان¹¹ سخن
چو از خوان سالار بر خاستند¹³
برفتند با رود و¹⁵ رامشگران
بدو داد جان و دل افراسیاب 1295
همی خورد¹⁸ می تا جهان تیره شد¹⁹
سیاوش به ایوان خرامید شاد²⁰
بدان شب هم اندر²³ بفرمود شاه
چندی گفت با شهیده²⁶ افراسیاب
تو با پهلوانان و خویشان من 1300

T-и I⁵ زربخت را T-и I⁴ همی-IV³ از ایوانهایش-IV²، VI² او بر-IV¹ بران-IV⁷ I، VI⁶ -б. оп. cr. 6. 1291. کسی آمد سیاوخی را-VI⁶؛ از هر گونه سازها IV⁷ در-IV⁷؛ و جان اندر اندیشه-I⁸ بر تخت زرین نشست-VI⁶؛ تخت زرین نشست فراوان-IV¹⁰ I، VI⁹ سیاوخی پرداختند-VI⁹ جان را در اندیشه-VI⁶؛ (так) اندیشه I-доб. б.: پرستندگان خواستند کسی آمد سیاووش را خواندند * بران تخت زرینش بنشانزدند از خوان و خوردن پرداختند-VI¹³ обратный порядок мисра. IV¹² -با او-IV¹¹ I، оп. VI¹⁵ نشستنگه رود و می ساختند-VI⁶؛ نشستنگه مجلس آراستند-IV¹⁴ I، IV¹⁴ -IV²⁰ I، VI¹⁹ و T-گشت I، VI¹⁹ خوردند-T کشیدند-VI¹⁸ -б. оп. VI¹⁷ -با T-IV¹⁶ I، IV²⁰ و زن پس همان-IV²³ I، از ایوان مهتر برفت-IV²² I، IV²² تو گفתי کز-VI²¹ -تفت سر بر آمد شمارا-VI²⁷ بشیده چنین گفت-I²⁶ -б. оп. VI²⁵ در-IV²⁴ I، IV²⁴ شب

- از انپس چنین گفت افراسیاب
 ازین پس نه آشوب خیزد نه جنگ
 بر آشفست⁴ گیتی ز تور دلیر
 ذو کشور سراسر پر از شور⁶ بود
 بتو رام گردد زمانه کنون
 کنون شهر توران ترا بنده اند
 مرا چیز با جان همی⁸ پیش تست
 سیاوش برو آفرین کرد سخت
 سپاس از خدای جهان آفرین¹¹
 سپهدار دست سیاوش بدست
 بروی سیاوش نگه کرد و گفت
 نه زین¹⁴ گونه مردم بود در جهان
 از انپس پیران چنین گفت رد¹⁶
 که بشکیمد از¹⁸ روی چونین پسر
 مرا دیده از خوب²¹ دیدار او
- 1270
 1275
 1280
- که گردان جهان¹ اندر آمد بخواب²
 بآبشخور آیند میش³ و پلنگ
 کنون روی گیتی⁵ شد از جنگ سیر
 جهانرا دل از⁷ آشتی کور بود
 بر آساید از جنگ وز جوش خون
 همه دل بهر تو آگنده اند
 سپهدار بجان و بتن خویش تست⁹
 که از گوهر تو مگرداد بخت¹⁰
 کزویست آرام و پرخاش¹³ و کین
 پیامد بتخت مهی بر نشست
 که اینرا بگیتی کسی نیست¹³ جفت
 چنین روی و¹⁵ بالا و فرّ مهران
 که کاوس تندست¹⁷ و اندک خرد
 چنین برز¹⁹ بالا و چندیین هنر²⁰
 بماندست دل خیره از کار او²²

Б — перевод бб. ² که بد در جهان — T; که بد از جهان — IV; که گرد از جهان — I ¹
 کشور — I, IV, VI ⁵ پر آشوب — VI ⁴ آید گوزن — I, IV و T ³ 1269—1277 отсутствует.
 مرا خود — I ⁸ оп. از — I, VI ⁷ همه ساله پر شور — IV, VI; همیشه پر از شور — I و T ⁶
 همیشه — I ⁹ مرا نیز هم جان و دل — VI; مرا با تن و جان همه — IV, T; تن و جان همه
 سپهدار پیران بتن — T; تو خود شاد دل باشی و تندرست — VI; جوان بادی و تن درست
 I — доб. бб.:; خویش تست
 پدروار پیشی تو مهر آورم * همیشه پر از خنده چهر آورم
 در گنج بی رنج در پیشی تست * همه شادمانی بکم پیشی تست
 همیشه: IV — доб. первый из этих бб. после б. 1276 текста и второй б. с вариантом второго мисра:
 خداوند جان آفرین — I و T ¹¹ VI — б. оп. ¹⁰ ср. пред. б. جوان بادی و تن درست
 ازین — VI; برین — I, IV ¹⁴ ندانیم — VI; نیابند — I, IV ¹³ آرام و هم مهر و — VI ¹²
 شکیمد — VI ¹⁸ پیرست — I, IV, VI ¹⁷ چنین گفت پیران رد — I, IV ¹⁶ بدین روی — VI ¹⁵
 دیده خوب از — IV; دیده چون دید — I و T ²¹ چونین هنر — I ²⁰ و доб. VI, I ¹⁹ Л, ازو
 دلم مانده بد خیره در کار او — VI; بمانده دلم خیره در کار او — I, IV و T ²² دیده در خواب — VI

فدای تو بادا همه هرچ هست پذیرفتم از پاک یزدان² ترا
 که بر تو نیاید⁵ ز بدها گزند مگر کز تو آشوب خیزد بشهر
 سیاوش بدان گفتهها رام شد⁷ بخوردن نشستنند یک با دگر⁹
 برفتند با خنده و شادمان چنین تا رسیدند در شهر گنگ¹²
 پیاده بکوی آمد¹⁵ افراسیاب سیاوش چو او را پیاده بدید
 گرفتند مر یکدگر را بمر گز ایدونک سازی بشادی¹ نشست
 برای و دل³ هوشمندان ترا⁴ نداند کسی راز چرخ بلند
 بیامیزی از دور قریاک و زهر⁶ بر افروخت و اندر خور جام شد⁸
 سیاوش پسر گشت و پیران پدر¹⁰ بره بر نجستند جایی زمان¹¹
 کزان¹³ بود خرم سرای درنگ¹⁴ از ایوان میان بسته و پر¹⁶ شتاب
 فرود آمد از اسب و پیشش دوید بسی¹⁷ بوسی دادند بر چشم و سر¹⁸

اکنون — I, IV, T² گر ایدونکه ایدر بسازی — VI; گز ایدر کنی تو بشادی — I, IV, T¹
 I, IV — доб. б.: پذیرفتی کنم از دل و جان ترا — T⁴ برای دل و — IV³ ز یزدان

پذیرفتم از پاک یزدان که من * پرستنده باشم بجان و بتن
 شاد گشت — I, IV, VI⁷ از دود قریاک زهر — VI و LI⁶ نجام که یابی — I, IV, T⁵
 برافروخت — VI; برافروخت از اندیشه آزاد گشت — IV; بیفروخت ز اندیشه آزاد گشت — I⁸
 VI — доб. бб.:¹⁰ با یکدگر — I, IV⁹ و اندر خور دار گشت

چو خورشید بر زد سر از کوهسار * برون آمد از برج دریای قار
 زمین گشت بر سان اردی بهشت * هوا اندرو سنبیل و لاله کشت
 و ارتحل و سارا حتی الی مستقر افراسیاب من: 1264 و 1265 переданы так: T — доб. б.; B — бб.
 رسیدند نزدیک گنگ — VI, T¹² I, IV — کنک —¹² مدینه کنک
 (گنگ دژ هوخت (то же, что хохт) что позволяет восста-
 новить мисра по I и IV: хохт گنگ در هوخت گنگ
 см. Borhan-e qate' (изд. Моина), стр. 2388 (ср. Altir. Wb. 1819—авест. hūxta-).
 I, IV, VI — آن —¹³ VI — доб. бб.:¹⁴

جهان بود سر تا سر آراسته * چو بتخانه چمن پر آراسته
 پپای اندرون زر همی ریختند * زبر مشک و عنبر همی بیختند
 VI — доб. бб.:¹⁸ I — همی¹⁷ میان بسته با صد — VI¹⁶ بیامد پیاده رو — VI¹⁵

بپرسید از راه آنشهریار * که چون گردد این گردش روزگار
 درستمند (۹) گفتند تخت تو شاد * انوشه کسی کش کند شاه یاد

بگفتار نینکو بیماراستی
 بیمار دارد همی بر زمین مهر تو
 که ای پیر پاکیزه و² راست گوی³
 ز آهرمندی دور و⁴ دور از جفنا
 شناسم⁵ که پیمان من مشکنی⁶
 برین کرده خود نباید⁷ گریست
 نمایی ره کشوری دیگرم⁹
 چو اندر¹⁰ گذشتی ز ایران زمین
 مکن هیچ گونه برفتن شتاب
 و لیکن جز اینست مرد¹³ ایزدبست¹⁴
 بخیره نیاید¹⁵ براه گزند
 همش پهلوانم همش رهنمون¹⁷
 بفرمان من پیش باشد سوار¹⁸
 هم²⁰ اسپ و سلیج²¹ و کمان و کمند
 نهفته جزین نیز هستم بسی

و دیگر زبانی¹ بدین راستی
 سه دیگر که گویی که از چهر تو
 چنین داد پاسخ سیاوش بدوی
 خنیده بگیتی بمهر و وفا
 گر ایدونک با من تو پیمان کنی
 گر از بودن ایدر مرا نیکویست
 و گر نیست فرمای تا⁸ بگذرم
 بدو گفت پیران که مندیش زین
 مگردان دل از مهر افراسیاب
 پراگنده نامش بگیتی¹¹ بدیست¹³
 خرد دارد و رای و هوش بلند
 مرا نیز خویشیست با او¹⁶ بخون
 همانا برین بوم و بر صد هزار
 هم بوم و بر هست و هم¹⁹ گوسفند
 مرا بی نیازیست از هر کسی

1245

1250

1255

VI — 3 оп. و VI — زپیر پاکیزه — I, IV — زپیر و پاکیزه — II² دویم این زبان — VI¹
 خوبروی — VI⁴ — оп. و VI⁴ — 4

بسیازم برین بوم آرامگاه * بمهر و وفای تو ای نیکخواه
 نمایی برفتن ره دیگرم — VI⁹ فرمای تو — VI — فرجام تا — IV⁸ بپاید — IV⁷ — VI — 6. оп.
 مردی — VI — زو مرد — IV¹³ بدوی — VI¹² بگفتی — VI — نه نیکی — IV¹¹ ; ایدر — VI¹⁰
 I — 15 و هو فی الباطن علی خلاف ذلک: Б — второе мисра передано так: از وی — VI¹⁴
 I, IV — 17 доб. б.: مرا نیز با اوست خویشی — VI¹⁶ زیارد — IV — 4

مرا نزد او آب رویست و جاه * فراوان مرا گنج و رنج [تخت — IV] و سپاه
 I, IV, VI — 18 доб. б.:

ده و دو هزار آنک خویش منند * چو خواهم شب و روز پیش منند
 و لی اثنا عشر ألفا من اقاربی مهما دعت الحاجة اليهم اجتمعوا: ср. Б, который доб.:
 VI — 20 هم از شهر بوم و سر — VI — همان بوم و بر هست پر — I¹⁹ لای و اختفوا بی
 هم اسپ و گنج — IV²¹

- همه ره ز آوای¹ چنگ و رباب
 همی⁴ خاک مشکین شد از مشک و زر⁵ 1230
 سپاوش چو آن دید آب از دو چشم
 که یاد آمدش بوم⁹ زابلستان
 همان شهر ایرانیش آمد بیاد
 ز ایران دلش یاد کرد و بسوخت
 ز پیران پیچید و پوشید¹³ روی 1235
 بدانست کورا چه آمد بیاد
 بقچقار باشی¹⁴ فرود آمدند
 نگه کرد پیران بدیدار او
 بدو در¹⁶ دو چشمش همی خیره ماند
 بدو¹⁸ گفت کای نامور شهریار 1240
 سه چیزست بر تو که اندر جهان
 یکی آنک از تخمه کیقباد
- همی² خفته را سر برآمد³ ز خواب
 همی⁴ اسپ تازی بر آورد پر⁶
 بهارید و ز اندیشه⁷ آمد بخشم⁸
 بهاراسته تا بکابلستان¹⁰
 همی بر کشید از جگر سرد باد¹¹
 بکردار آتش رخشی¹² بر فروخت
 سپید بدید آن غم و درد او
 غمی گشت و دندان بلب بر نهاد
 نشستنند و یکبار¹⁵ دم بر زدند
 نشست و بر و یال و گفتار او
 همی هر زمان¹⁷ نام یزدان بخواند
 ز شاهان گیتی قوی یادگار
 کسی را نباشد ز تخم مهان
 همی از تو گیرند گویی¹⁹ نژاد

IV — 4 برآید — IV — 3 همه — VI — 2 همه شهر از آوای — IV — 1 همه شهر از آواز — I, VI — 1
 همه خاک مشکین شد از مشک در — T — همه کوی رنگین ز سیم و ز زر — VI — 5 همه
 I, IV — 7 I, B — 6. оп. — همه اسپ تازی برآورده پر — VI — همه تازی اسپان برآورده پر — IV — 6
 فمینا هو کذلک لاذ تذکر أرض زابلستان: 1231—1234 переданы так: Б — 66. 8 و از دشمن
 ایام مقامه بها ضیافت رستم بن دستان و ذکر ریاضها الممسکة و جناتها المزخرفة فنثر
 I, IV — 10 همه یادش آمد ز — VI — که یاد آمدش بزم — I, IV و T — 9 عقد الدموع
 بسی گوهر و زر همی ریختند * زبر مشک و عنبر همی پیختند
 که آمد بهمانی پیلتن * شده نامداران شهر انجمن
 I, IV — 12 I, B — 6. оп. — 11 VI — 6. оп. — VI — 11
 بقچقار باشی — I — بقچقار باشی — 14 بپرسید و پیچید — IV — بپوشید و پیچید — I و T — 13
 یکبار — VI — یکبار و — I, IV — 15 بقچقار باشی — T — بقچقار باشی — VI — بقچقار باشی — IV
 شاهان — VI — 19 چنین — I, IV, VI — 18 برو در نهان — VI — 17 برو بر — VI — 16

سیاوش¹ بشنیدد کامد سپاه
درفش سپهدار پیران⁸ بدیدد
بشدد تیز و بگرفتشی اندر کنار
بدو گفت کای پهلوان سپاه
همه بر⁷ دل اندیشه این بد نخست
بموسیدد پیران سر و پای او⁹
چنین گفت کای شهریار جوان
ستایش¹¹ کنم پیش یزدان نخست
ترا چون پدر باشدد افراسیاب
ز پیوستگان هست¹⁵ بیش از هزار
تو بی کام دل هیچ دم بر مزن
مرا گر پذیری¹⁹ تو با پیرسر
درفتند هر دو بشادی بهم

پذیره شدن را بیاراست شاه²
خروشیدن پیل و⁴ اسپان شنید
بپرسیدش از نامور شهریار⁵
چرا رنجه کردی روانرا⁶ براه
که بیند⁸ دو چشمم ترا تندرست
همان خوب چهره دلاری او
مرا گر بخواب این نمودی روان¹⁰
چو دیدم ترا روشن و تندرست¹²
همه¹³ بنده باشم¹⁴ زین روی آب
پرسندگانند¹⁶ با گوشوار¹⁷
ترا بنده باشدد همی مرد و زن¹⁸
ز بهر پرستش بیندم مهر²⁰
سخن یاد کردند بر پیش و کم

1 I, IV, VI — سیاوش چو 2 راه T — 3 I, IV, VI — توران 4 و بانگ VI — 5 I, IV —
دینم VI — 6 در VI — 7 تو خود را I, IV — 8 از گردش روزگار VI — 9 از شهر و از شهریار
9 I, IV — او — 10 Остальные рук. разбивают б. на два: I —
بر و پای او VI — 11 سرپای او I, IV —

همی گفت با کردگار جهان * همانا سر پیر گشتی جوان
مرا گر بخواب این نمودی روان * تو آگاهی از آشکار و نهان
IV, VI —

همی گفت با کردگار جهان * تو آگاهی از [که ای داور VI] آشکار و نهان
مرا گر بخواب این نمودی روان * همانا سر [ز سر VI] پیر گشتی جوان
مهران IV — 13 همان I — 12 I, IV — обратный порядок мисра.; VI — б. оп. 11 I, IV — نیایش

همه پای با VI — 16 مرا هست پیوسته I, IV, VI و T — 15 باشید IV, VI — 14 باشند I —
VI — 6 چه مرد و چه زن I, IV و T — 18 1226 текста. б. стоит после б. 17 I, IV — طوق و
оп. 19 IV — بدیدی 20 VI —

همه بنده باشند پیش تو بر * ز فرمان تو سر نیارد پدر

۸

هوا شد سیه و زمین شد درشت
 بهژگان همی از جگر خون کشید^۲
 بسان بهاران پر از رنگ و بوی
 تو گفستی عروسمست با طوق و تاج
 خورشهای زیبا و^۷ گسترده‌ی
 فرود آمد آنجا و چندی بماند
 همه سرکشان^۹ با تمیره شدند
 پذیره شدند را بر آراست کار^{۱۰}
 سپه را همه^{۱۲} داد یکسر نوید
 درفشنده مهدی^{۱۳} بسان درخت
 بزر بافته پرنیانی درفش
 صد از ماه رویان زرین کنه^{۱۶}
 بیماراست روی زمین را به^{۱۷}
 بدیبا بیماراسته سر سر^{۱۹}

چو خورشید تابنده بنمود پشت
 سیاوش لشکر بجیحون^۱ کشید
 چو آمد بترمذ درون^۳ بام و کوی^۴
 چنان بد همه^۵ شهرها تا بچاچ^۶ 1205
 بهر منزلی ساخته خوردنی
 چنین تا بقچقار باشی^۸ براند
 چو آگاهی آمد پذیره شدند
 ز خویشان گزین کرد پیران هزار
 بیماراسته^{۱۱} چار پیل سپید 1210
 یکی بر نهاده ز پیروزه تخت
 سرش ماه زرین و بومش^{۱۴} بنفش
 ابا تخت زرین سه پیل دگر^{۱۵}
 سپاهی بران سان که گفستی سپهر
 صد اسب گرانمایه با زرین زر 1215

از آب دو دیده رخس ناپدید — I, IV, VI^۲ ز ایوان بهامون — VI^۱ ز سیحون — I, 1
 نامجوی — VI^۴ در و — I, IV^۳ فرکب سیاوخش و عبر جیحون حزین القلب غزیر الدمع — B
 چنان هم نشان تا در شهر چاچ — T^۶ بران سان همه — VI^۵ چنان هم همه — I, IV^۵
 بقچقارباشی — I^۸ بقچقارباشی — I^۸ خورشها و گسترده — IV, VI و T^۷ بقچقارباشی — I^۷
 قاجقارباشی — B^۸ بقچقارباشی — T^۸ بقچقارباشی — VI^۸ بقچقارباشی — IV^۸
 (cm. «Biruni's Picture of the world», ed. by Z. V. Togan, MASI, № 52).^۹ I, IV, 10
 لشکران — VI^۹ همی — I, IV و T^{۱۳} بیماراستش — IV^{۱۲} بیماراست با — I, VI^{۱۱} همه با نثار — VI^{۱۱}
 کرسی زر — I^{۱۵} سرش ماه زرین غلافش — I, IV^{۱۴} درفش درفشان — VI^{۱۴} کرسی او درفش
 بدیبا بیماراسته سر سر — I, IV, VI و T^{۱۶} کرسی بزر — T^{۱۶}
 با سیم و زر — VI^{۱۹} با سیم و زر — VI^{۱۸} I, IV — 6. op.^{۱۷}
 چنان گونه گهر

- ندانم کزین کار بر من¹ سپهر
 ازان پس بفرمود بهرام را
 سپردم ترا تاج⁴ و پرده سرای⁵
 درفش و سواران و پیلان⁷ کوس
 چنین هم پذیرفته اورا سپار
 [ز دیده بهارید خوناب زرد
 ز لشکر گزین کرد سپصد سوار
 صد اسب گزیده¹³ بزربن ستام
 بفرمود تا پیش او آورند¹⁶
 1190
 1195
 1200
 درم نیز چندانکه بودش بکار
 ازان پس گرانمایگانرا بخواند
 چنین گفت کز نزد افراسیاب
 یکی راز²¹ پیغام دارد بمن²²
 همی سازم اکنون پذیره شدن
 همه سوی بهرام دارید روی
 همی²⁵ بوسه دادند گردان²⁶ زمین

بدل اندرین کین - VI؛ بر از اندران جنگ - I, IV؛ گردان - I, IV, VI
 گنج آراسته تخت و جای - I؛ پردسرا - VI؛ رخت - T؛ تخت - I, VI؛ نام - T
 آید باید - I؛ و - I, IV, VI - доб.؛ گنج آگنده و تاج را - VI؛ گنج آگنده و تخت جای - IV
 و - I, IV, VI - доб. оп. و - I؛ سرافراز - I؛ آید بدینجا - IV, VI
 و مائة و صیف و وصیفة - B؛ و - J, оп.; ср. B؛ و کنیز - VI؛ 1195 текста. доб. здесь б.
 1192; IV - доб. б.: 12 к прим. 18 См. 17 آورد - VI؛ بشمرد - IV؛ آورد - IV؛ 16 پا - VI؛
 شترپان ز هر چیز بر کرده بار * شترهای بر بار چندین قطار
 I - об-؛ ز من - VI؛ و - VI - доб.؛ زای و - I؛ 20 I - б. оп.؛ ازین - VI؛ برین - IV؛
 که ایمن بدویست آن - IV, VI؛ که پیران بیامد ازان انجمن - I؛ 23
 25 I, IV, متابید دلها ز دیدار اوی - VI؛ مپیچید دلها ز گفتار اوی - I, IV؛ 24
 28 B - б.؛ پیش سیاوش - T؛ بفرمود سالار - I, IV, VI؛ 27 یکسر - VI؛ 26 همه - VI؛
 передан так: لحکمہ و رجعوا مذعنین لأمره و خاضعین. حکمه
 ذکر مسیر سیاوش الی بلاد ترکستان

- یکی^۱ اسپ بر سر ستام گران^۲ پیامد دمان زنگه شاوران
- چو نزدیک تخت سیاوش^۳ رسید
 سیاوش بیک روی زان^۵ شاد شد^۶
 که دشمن^۹ همی دوست بایست کرد 1175
 یکی نامه بنوشست نزد پدر
 که من با جوانی خرد یافته‌ام
 ازان زن یکی^{۱۴} مغز شاه جهان
 شمیستان او^{۱۵} درد من شد نخست
 بپایست بر کوه آتشی گذشت 1180
 ازان ننگ و خواری بچنگ آمدم
 دو کشور بدین آشتی شاد گشت
 نیاید همی هیچ^{۱۸} کارش پسند
 چو چشمش ز دیدار^{۲۱} من گشت سپر
 ز شادی مبادا دل او رها!^{۲۳} 1185
- بگفت آنچ پرسید و بشنید و دید^۴
 بدیگر پر از^۷ درد و فریاد شد^۸
 ز آتش^{۱۰} کجا بر دم باد سرد^{۱۱}
 همه یاد کرد آنچ بد^{۱۲} در پدر
 بهر نیک و بد نیز بشتافتم^{۱۳}
 دل من بر افروخت اندر نهان
 ز^{۱۶} خون دلم رخ بپایست شست
 مرا زار بگریست آهو بدشت^{۱۷}
 خرامان بچنگ نهنگ آمدم
 دل شاه چون تیغ پولاد گشت
 گشادن^{۱۹} همان و همان بود بند^{۲۰}
 بر سپر دیده نباشند دیر^{۲۲}
 شدم من ز غم در دم^{۲۴} اردها

وزرین سنان می گران—VI زرین ستام گران—T زو بر سر ستامی گران—I, IV^۲ ابا—VI^۱
 پرسید و گفت—IV بشنید و گفت—I^۴ چو نزدیک تخت ایران—VI^۳
 گشت—VI^۶ ازو—VI^۵ گفتند و دید و شنید—T پرسید و دید و شنید—VI^۸ و شنید
 1174—1181 и первое мисра б. 1173, бб. VI—оп. второе мисра б. 1173, бб. I—б. оп.;^۹ بیکروی پر—IV^۷
 1182 текста. I, IV—دشمن^۹ ازان پس—I, IV^{۱۰} I, IV—доб. б.:^{۱۱}
 ز دشمن نیاید مگر دشمنی * بفرجام هرچند نیکی کنی
 1182 I, IV, T—ازان آتش—I, IV^{۱۴} ز کردار بد روی برتافتم—T^{۱۳} اندرو—I, IV^{۱۲}
 1182 I, IV—هیچ—I, IV نیاید همی هیچ—I, IV^{۱۸} I—б. оп.^{۱۷} به—I^{۱۶} تو—IV^{۱۵}
 1182 I, IV—گشاده—I, IV^{۲۰} نیامد ز من هیچ—T نیاید همی روز—VI^{۱۹}
 1182 I, VI—دیر—I, VI^{۲۲} پیگار—VI^{۲۱} گفتار—IV^{۲۱} و همان نیز بند—T
 1182 IV—دل—IV^{۲۴} دل او نباشد رها—VI^{۲۳} بر سپرگشته نیایم دلیر—IV^{۲۲}

- 1155 [چنان دان که کاوسی بر تو بمهر
کجا من گشایم در گنج بست²
بدارمت بی رنج فرزندانوار
چو از⁴ کشورم بگذری در جهان⁵
وزین روی دشوار یابی گذر
بدین راه پیدا نمینی زمین
ازین⁸ کرد یزدان ترا بی نیاز
سپاه و در گنج¹¹ و شهر آن تست
چو رای¹³ آیدت آشتی با پدر
که ز ایدر بایران شوی با سپاه
نماند ترا با پدر جنگ دیر
گر آتش ببیند²⁰ پی شصت و پنج
ترا باشد ایران و گنج و سپاه
پذیرفتم از پاک یزدان که من
نفرمایم²⁴ و خود نسازم بمرد
چو نامه بمهر اندر آورد شاه
بزودی برفتن بمندد کمر
- 1160
1165
1170
- بران گونه یکروز نگشاد چهر¹
سپارم بتو تاج و تخت³ نشست
بگیتی تو مانی ز من یادگار
نکوهش کنفدم کهن و مهران⁶
مگر آیزدی باشد آیین و فر
گذر کرد باید بدریای⁷ چین
هم ایدر بماش⁹ و بخوبی بنواز¹⁰
برفتن بهانه نیایدت جست¹²
سپارم¹⁴ ترا تاج و زرین کمر¹⁵
بمندم¹⁶ بدلسوزگی با¹⁷ تو راه¹⁸
کهن شد سرش¹⁹ گردد از جنگ سیر
رسد آتش از باد پیری برنج²¹
ز کشور بکشور رساند کلاه²²
بکوشم بخوبی بجان²³ و به تن
به اندیشه²⁵ دل را نیازم بمرد²⁶
بفرمود تا زنگه نیک خواه
یکی²⁷ خلعت آراست با²⁸ سیم و زر

¹ I, VI – 6. оп.; Б – перевод бб. 1155–1157 отсутствуют. ² I – سپارم دل و گنج و دست – VI; گشایم در گنج و دست – IV; گشایم دل و گنج و دست
³ I, VI и T – جایگاه; IV – доб. ⁴ IV – 4. ⁵ VI – 5. ⁶ I – 6. ⁷ VI – 7. ⁸ I, IV, VI – اگر; T – 9. ¹⁰ I, IV – 10. ¹¹ VI – 11. ¹² VI – 12. ¹³ I, IV – 13. ¹⁴ I, IV – 14. ¹⁵ I, IV – 15. ¹⁶ I, IV – 16. ¹⁷ I, IV – 17. ¹⁸ B – перевод бб. 1164–1167 отсутствуют. ¹⁹ I, IV, VI – مگر; I – 20. ²¹ I и T – پیری از آب پیری; IV – 21. ²² VI – 22. ²³ IV – 23. ²⁴ VI – 24. ²⁵ IV – 25. ²⁶ VI – 26. ²⁷ I – 27. ²⁸ VI – 28. ²⁹ I – 29.

نه بینی که کاوس دیرینه گشت
سیاوش بگنجد جهان² فراخ
1140 دو کشور ترا باشد و تاج و تخت
چو دیرینه گشت او¹ بپاید گذشت
بسی گنج بی رنج و ایوان و کاخ³
چنین خود که یابد مگر نیک بخت

چو بشنید⁴ افراسیاب این سخن
دبیر جهان دیده را پیش خواند
نخستین که بر خامه⁵ بنهاد دست
جهان آفرین را ستایش گرفت
1145 کجا¹⁰ برترست از مکان و زمان
خداوند جانست و آن خرد¹¹
ازو باد بر شاهزاده درود
خداوند شرم و خداوند پاک
شنیدم پیام از کران تا کران
1150 غمی شد دلم زانک شاه جهان
و لیکن بگیتی بجز¹⁶ تاج¹⁷ و تخت
ترا این همه ایدر¹⁹ آراستست
همه شهر توران برنندت نماز
تو فرزند باشی و من چون پدر
یکی رای بادانش⁵ افگند بن
زبان برگشاد و سخن برفشاند
بعنبر سر خامه را کرد مست⁷
بزرگی و دانش⁸ نمایش⁹ گرفت
بدو کی رسد بندگانرا گمان
خردمندان را داد او¹² پرورد
خداوند گوپال و شمشیر و خود¹³
ز بیداد و کژی¹⁴ دل و دست پاک
ز بیدار دل زنگه شاهاوران
چنین تیز¹⁵ شد با تو اندر نهان
چه جوید¹⁸ خردمند بیدار بخت
اگر شهریاری و گر²⁰ خواستست
مرا خود بمهر تو باشد²¹ نیاز
پدر پیش فرزند بسته کمر

VI — доб. б.:³ جهانی — Л² گشتی — IV, VI; I и T — شد هم¹

ورا باشد ایوان و گیتی همه * تو باشی شبان و جهان چون رمه
VI — б. оп.;⁷ پست — I, IV; نام — I, IV и T⁶ با رامش — I, IV⁵ چنین گفت — I⁴
T —¹¹ که او — I, IV, VI¹⁰ نیایش — VI⁹ رایش — IV и T⁸ Б — перевод б. отсутствует.
I, IV —¹⁴ 1147 стоит после б. VI — б.¹³ و او — VI¹² خداوند هوش و روان و خرد
IV —¹⁷ بگیتی جز از — IV; ز گیتی جز از — I, VI¹⁶ تیره — I, IV, VI¹⁵ ز بیداد کردن
اگر تاج و — I²⁰ ترا کارها ایدر [ر] — VI; و ترا ایدر اینها بر — I¹⁹ چه جویند — Л¹⁸
آمد — I²¹ تختست اگر

ز تـخـت آمـدش روزگار گذر
بدو ماند آیین و² تـخـت مـهی
نویسد یکی نامۀ سودمند⁴
نوازد جوان خردمند را
بـدارد سـزاوار⁵ اندر خورش
بـدارش بـا نـاز و بـا آبروی
کند کشور و بوم⁹ آرامگاه
ترا بهتری¹⁰ باشد از روزگار
بزرگان گیتی کنند آفرین
اگر آردش نزد ما¹¹ دادگر
که گردد زمانه بدین جنگ¹² راست
چنان هم¹³ همه بودندیها بدید¹⁴
همی داشت¹⁵ بر نیک و بد بر گمان¹⁶
که هست اینک گفـتی¹⁷ همه دلپذیر¹⁸
که باشد بدین رای همداستان¹⁹
چو دندان کند تیز کیفر بری
بـپروردگار اندر آویزد او²⁰
یکی شاه کند آوران بـنگـرد
نگیرد²² ازو بدخوی کی سزد

و دیگر که کاوس شد پیرسر
سیاوش جوانست و¹ بافرهی
اگر شاه بیند برای³ بلند
چنان چون نوازند فرزند را
یکی جای سازد بدین کشورش
بر⁶ آیین دهد دخترش⁷ را بدوی
مگر کو⁸ بماند بنزدیک شاه
و گر باز گردد سوی شهریار
سپاسی بود نزد شاه زمین
بر آساید از کین دو کشور مگر
ز داد جهان آفرین این سزاست
چو سالار گفتار پیران شنید
پس اندیشه کرد اندر آن یکزمان
چنین داد پاسخ به پیران پیر
و لیکن شنیدم یکی داستان
که چون بچۀ شیرنر پیروی
چو با زور و با چنگ برخیزد او
بدو گفت پیران کاندر خرد
کسی کز پدر کژی و²¹ خوی بد

1120

1125

1130

1135

1 I – پنـدمـند 4 I, IV, VI – ز راه – T – ز رای – 3 I, IV – و 2 Л – و 1 IV –

دوب. 10 I, IV и T – بومش – 9 VI – او – 8 VI – دختری – 7 Л – به – 6 I, IV, VI – و 5 I –

برین – 12 I, IV – بدین آورید ایدرش – VI – بدین آوریدش مگر – 11 I и T – مهتری – VI –

جهان نیز هم بود پنهان بدید – 14 VI – چون – 13 IV – بدین کار – T – بدین کینه – VI – جنگ

بر نیک و بد – IV, VI – بر نیک و بد گمان – 16 Так в Л; I – گشت – VI – بود – 15 IV –

هست این سخن‌ها – 17 I, IV, VI – بدگمان 18 I, IV, VI – доб. 6:

ز کار آزموده گزیده سران [مهان – IV, VI] * همانند [بمانند – VI] تو نیست اندر جهان

19 I и Б – б. оп. 20 VI – второе мисра б. 1135, б. 1136, первое мисра б. 1137 оп. 21 I, IV –

بگیرد – 22 IV – بیند او

ز خوی بد و رای و¹ پیگار² او
 ز کار سیماوش دل⁴ پر ز غم
 همه یاد کرد از کران تا کران
 وزین چاره⁶ جستن چه⁷ پیمان کنیم
 اندوشه بدی⁸ تا بود روزگار
 بپایستنها بر⁹ تواناقتری
 چنینست اندیشه بر جای من¹¹
 توانا بود آشکار و نهان¹²
 ز گنج و ز رنج آنچه آید فراز
 کسی نیست مانند او از مہان¹⁴
 بفرهنگ و رای و بشایستگی¹⁵
 ز مادر چنو شاهزاده نژاد
 گرانهایه و شاهزاد¹⁷ مهست¹⁸
 که از خون²⁰ صد نامور با پدر
 همی از تو جوید بدینگونه راه²¹
 کزین کشور آن نامور²³ بگذرد
 سر او همان²⁴ از تو گردد گران²⁵

ز کاوسی وز خنام گفتار او
 همی گفت و³ رخساره کرده دژم
 فرستادن⁵ زنگه⁵ شاوران
 بپرسید کاینرا چه درمان کنیم
 بدو گفت پیران که ای شهریار
 تو از ما بهر کار داناقتری
 گمان و دل و دانش و رای من¹⁰
 که هر کس که بر نیکوی در جهان
 ازین شاهزاده نگیرند¹³ باز
 من ایدون شنیدم که اندر جهان
 بهبلا و دیدار و آهستگی
 هنر با خرد نیز بیش از نژاد
 بدیدن کنون¹⁶ از شنیدن بهست
 و گر خود جز اینش¹⁹ نبودی هنر
 بر آشفت و بگذاشت تخت و کلاه
 نه نیکو نماید²² ز راه خرد
 ترا سرزنش باشد از مهتران

1105

1110

1115

فرستاده⁵ — IV, VI دلش⁴ — I, IV, VI بود³ — VI گفتار² — IV — I, VI و — I, VI
 بگنج و بهردی⁹ — I, IV, VI و T — بزی⁸ — I, IV, VI به⁷ — VI راه⁶ — I, IV, VI
 چنین^{VI} — نگیرد بدانش کسی جای تو¹¹ — I, IV و T — رای و تن^{VI} — رای تو¹⁰ — I, IV و T
 IV — 13 оп. 6. 1109, 6. 1110 и второе мисра 6. VI — 12 است ای سرور انجمن
 — I, IV, VI 17 همان^{VI} — 16 بفرهنگی و رای و شایستگی — 15 — б. оп. 14 بگیرند
 I, 21 ازین خوب^{VI} — به از خون²⁰ — IV 20 جز آتش^I — 19 به است^{VI} — 18 شاهزاده
 IV — доб. бб.: 24 بکهنتر سپارد خود آید برآه^{VI}

بدان کشور آید بدی مهتری * که باشد خریدار کنند آوری
 ز بهر ترا تاج و تخت و کلاه * بکهنتر سپارد خود آید برآه
 پر هنر^{IV} — مهتر او^{I, VI} — 23 نه نیکو بود خود^{VI} — 22 второй б. ср. с б. 1116 текста.
 I, IV, VI — б. стоит после 6. 1120 — 25 همان از تو گردد سرانشان گران^I — 24 مهتران^{VI}
 текста; Б — перевод бб. 1118—1120 отсутствует.

1085 که رو شاه توران سپه را بگویی
 ازین آشتی جنگ بهر منست
 ز پیمان تو سر نگرده² تهی
 جهاندار یزدان پناه منست
 و دیگر که بر خیره ناکرده کار³
 یکی راه بگشای تا بگذرم
 [یکی کشوری جویم اندر جهان
 1090 [ز خوی بد او سخن نشنوم
 که زین کار مارا چه آمد بروی
 همه نوش تو درد و زهر منست⁴
 و گر دور مانم⁵ ز تخت مهی⁶
 زمین تخت و گردون کلاه منست⁷
 نشایست رفتن بر شهریار
 بجایی که کرد ایزد آبشخووم
 که نامم ز کاوسی ماند⁸ نهان⁹
 ز پیگار او یکزمان بغنوم]

بشد زنگه با نامور صد سوار⁹
 چو در شهر سالار ترکان¹⁰ رسید
 پذیره شدش نامداری¹¹ بزرگ
 چو زنگه پیامد بنزدیک شاه¹²
 گرفتش بمر تنگ و بنواختش
 جو بنشست با شاه پیغام داد¹⁴
 چو بشنید پیچان شد¹⁵ افراسیاب
 بفرمود تا جایگه ساختند
 چو پیران پیامد تهی کرد جای¹⁷
 گروگان ببرد از در شهریار
 خروش آمد و دیده باناش بدید
 کجا نام او بود جنگی طورگ¹²
 سپهدار بر خاست از پیشگاه
 گرامی بر خویش بنشاختش
 سراسر سخنها بدو کرد یاد
 دلش گشت پر درد و سر پر ز تاب¹⁶
 ورا چون سزا بود بنواختند
 سخن رفت¹⁸ با نامور کدخدای

² I, IV, همه نوش در دهر زهر منست-IV, همی نوش و درد تو زهر منست-¹ Л,
 ز بخت مهی-VI, زبخت مهی-IV⁴ اگرچه بمانم-VI, و گرچه بمانم-IV³ I, نگردهم-VI
 VI-⁸ گردد-IV⁷ I-ب. оп. ⁶ VI-پروردگار-⁵ Б — перевод б. отсутствует.
 VI-¹² پهلوان-¹¹ VI-بلاد توران-Б ¹⁰ VI-توران-⁹ VI-هزار-⁸ VI-⁷ б. оп.
 نامه بداد-IV¹⁴ I, شد زنگه شاوران نزد شاه-IV¹³ I, VI, VI-تری-¹² VI-
 I, IV-¹⁶ چو بشنید آن نامه-VI, بپیچید ازان نامه-IV¹⁵ I, و نامه بداد-VI
 و استعصر پیران قائد جیش و پهلوان عسکره و المتولی لعله و عقده فخلا به ¹⁷ Б — поясняет, кто такой Пирān, а затем
 دلش گشته پر درد و دیده پر آب-VI, شتاب
 VI-¹⁸ I, IV, VI-رازد

دگر گونه بد راز چرخ¹ بلند
 برانم که برتر ز خورشید و ماه
 نباشد ز خاشاک تا پیل و شیر
 سراسیمه شد خویشتن را نیافت
 بکین دو کشور بدن³ رهنمون
 کرا برکشید گردش روزگار⁴
 سخنه‌ای گم کرده باز آرد او⁶
 سرشک⁸ غم اندر کنار⁹ آورد⁷
 بپیش چید سرتان ز گفتار من
 بمانم¹² برین دشت پرده سرای¹³
 بپژمرد جان دو¹⁶ گردن فراز
 چو بر آتش تیز بریان شدند
 که اندر نهان¹⁸ چیسست با شهریار
 ازان چشم گریان شد از²¹ کار او
 بمهر سپهبد دل آگنده ایم²²
 چنین باد تا²⁴ مرگ پیمان ما²⁵
 چنین گفت با زنگه بیدار شاه

نپذیرفت زان دو خردمند پند
 چنین داد پاسخ که فرمان شاه
 و لیکن بفرمان² یزدان دلیر
 کسی کو ز فرمان یزدان بتافت
 همی دست یازید باید بخون
 و زان پس که داند کزین کارزار
 ز بهر نوا هم⁵ بیازارد او
 همان چشم و پیگار بار آورد⁷
 اگر¹⁰ تیره‌تان¹¹ شد دل از کار من
 فرستاده خود باشم و رهنمای
 سیاهش چو پاسخ چنین¹⁴ داد¹⁵ باز
 ز بیم جداییش گریان شدند
 همی دید چشم بد¹⁷ روزگار
 نخواهد بدن¹⁹ نیز دیدار²⁰ او
 چنین گفت زنگه که ما بنده ایم
 فدای تو بادا تن²³ و جان ما
 چو پاسخ چنین یافت از²⁶ نیکخواه

1070

1075

1080

بکین دو لشکر- VI-³ ز فرمان- VI-؛ بپیمان- I, IV-² دگر بود راز سپهر- I, IV, VI-¹
 I, IV, VI-دوب. ب.:⁶ ز بهر تو هم گر- IV-؛ ز بهر نوا گر- I-⁵ I, IV, VI-ب. оп.⁴ بدین
 و گر باز گردم (گردیم- VI) ازین رزمگاه * شوم [شود- IV] کار ناکرده نزدیک شاه
 I, IV-دوب. ب.:¹ بدین غم تن اندر گداز- I, IV, VI- و⁹ I, IV, VI-دوب. ب.:⁸ آوریم- VI-⁷
 بگوید ز هر گونه با ما [او- IV] سخن * ز کار نو و کارهای کهن
 I, IV, VI-دوب. ب.:¹³ I, IV, VI-دوب. ب.:¹² خیره‌تان- VI-¹¹ و گر- IV-؛ مگر- I-¹⁰
 کسی کو نمایند همی گنج من * چرا برگمارم برو رنج من
 جهان- IV-¹⁸ چشم و دل- VI, IV, VI-¹⁷ بپژمرد بر جادو- I-¹⁶ کرد- VI-¹⁵ خرد- VI-¹⁴
 ز بیم سپهبد سر- VI-²² ازان چشم گریان و از- VI-²¹ گفتار- I-²⁰ پدر- VI-¹⁹
 چنین باد با- IV-²⁴ دل- IV-²³ انجمن عبیدک المخلصون: Б-б. передан так: و آگنده ایم
 داد آن- VI-²⁶ فرمان ما- IV-²⁵ چنین است با- VI-

بهمان تا بپایید سپهدار طوس
همه کارها یکسر² آراسته
ز گنج و ز تاج و ز تخت³ نشست
دلش گشت پیچان بتیمار⁴ اوی
بنفرید بر بوم هاماوران
روانشان ز گفتار او شد دژم
ترا بی پدر در جهان جای نیست
دگر باره زو پیلتن را بخواه⁷
مکن خیره اندیشه دل دراز⁸
چو آمد⁹ درخت بزرگی بیمار¹⁰

سپردم ترا گنج و پیلان کوس¹
بدو ده تو این لشکر و خواسته
یکایک برو برشمر هرچ هست
چو بهرام بشنید گفتار اوی
بیمارید خون⁵ زنگه شاوران
پیر از غم نشستند هر دو بهم
بدو باز گفتند⁶ کین رای نیست
یکی نامه بنویس نزدیک شاه
اگر جنگ فرمان دهد جنگ ساز
مگردان بمانا بر دژم روزگار

1060

1065

VI — سپردم ترا [1] پاک با پیل و کوس — IV; سپردم ترا بدره و پیل و کوس — I¹
سراسر همه گاه و — VI; همه سر بسر کار — I, IV² سپردم ترا بدره و پیل و کوس
— VI, I⁵ ز تیمار — IV, VI; ز کردار — I⁴ VI — б. оп. ووز تخت و ز تاج و — IV; ذو — б. I³
گو پیلتن را ازو باز خواه — T⁷ بدو گفت بهرام — I, IV, VI⁶ و بکی — B; بنالید با
— B; سخن کوتاه است ارچه گردد دراز — VI; سخن کوتاه است از نگردد دراز — I, IV⁸
— I — б. б. ذو لا طول علیک کلاما هو فی نفسه قصیر

گر آرام گیری سخن تنگ نیست * ترا پوشش اندر پدر تنگ نیست
نوا گر فرستی بنزدیک اوی * بخندد دل و جان تار یک اوی
دلت گر چنین رنجه گشت از نوا * رها کن نوا و بها کن گوا
جز از جنگ از شاه فرمانش نیست * نرفتست کاری که درمانش نیست
بفرمان کاوس جنگ آوریم * جهان بر بدانیش تنگ آوریم
مکن خیره اندیشه در دل دراز * سر او بچربی بدم آرز
(первое мисра последнего из этих бб. ср. со вторым мисра б. 1066 текста); IV, VI — б. варианты
тех же бб. I, IV, VI — б. б. (с незначительными разночте-
ниями):
I¹⁰ چو آید — VI; برآمد — I⁹

پیر از خون مکن دیده تاج و تخت * مجوشان تن خسروانی درخت
نه نیکو بود بی تو تخت و کلاه * سپاه و در و پردۀ بارگاه
سر و مغز کاوس آتشکده ست * همه نامه و جنگ او بیمده ست
اگر آسمانی جزینست راز * چه باید کشیدن سخنها دراز

و گر زاد مرگ آمدی بر سرم
 ز گیتی همی¹ زهر باید چشید²
 بیزدان⁴ سوگندها خورده ام
 فراز آید از هر سوی کاستی
 که با شاه ترکان⁷ فگندیم بن
 بهر⁹ جای بر من¹⁰ چنان چون سزد
 کشیدن سر از آسمان و زمین¹¹
 کجا بر دهد گردش روزگار
 که نامم ز کاوس ماند¹³ نهان
 که فرمان دادار گیهان¹⁵ بود
 نه از بتتری باز داند بهی¹⁸
 ورا نیز هم¹⁷ رفته باید شمرد
 بیماریارای تن¹⁸ برنچ گران
 درنگی مباحث¹⁹ و منه سر بخواب²⁰
 ز دینار وز تاج و تخت²¹ نشست
 بگویش که مارا چه آمد بروی
 که این²³ نامور لشکر و مرز را

نژادی مرا کاشکی مادرم
 که چندین بلاها بماید کشید
 بدین³ گونه پیمان که من کرده ام
 اگر⁵ سر بگردانم از راستی
 پراگنده شد در جهان⁶ این سخن
 1045 زبان برگشایند هر کس بید⁸
 بکین باز گشتن بریدن ز دین
 چنین کی پسندد ز من کردگار
 شوم کشوری¹² جویم اندر جهان
 1050 که¹⁴ روشن زمانه بران سان بود
 سری کش نباشد ز مغز آگهی
 قباد آمد و رفت و گیتی سپرد
 تو ای نامور زنگه شاهاوران
 برو تا بدرگاه افراسیاب
 1055 گروگان و این خواسته هرچ هست
 بمر همچنین جمله تا پیش او²²
 بفرمود بهرام گودرز را

¹ I, IV — همه ² I, IV, VI — доб. б.:

درختبست این برگشیده بلند * که بارش همه [همی-IV] زهر و برگش گزند
³ I, IV — وزین ⁴ IV — چو T — چه ⁵ IV — که گر ⁶ I, IV — گردد بدهر ⁷ I, IV, VI —
 10 I — ز هر ⁹ VI — هر کس ز بد VI — زهر یک به بد IV — زیر من بید I — ⁸ توران
 گوشه¹² T — سر آسمان بر زمین VI — سر از آسمان بر زمین T — ¹¹ I, IV — جایگاهی
 16 I, IV, VI — здесь бб. ¹⁵ IV — فرمان دارای گیهان ¹⁴ I — ز ¹³ I, IV — گردد
 1051 و 1052 оп., стоят после б. 1038 текста, см. прим. 21 к нему; IV — رهی
 18 I, IV, VI — و زان پس همه ¹⁷ I, IV — نه از نیکویی باز ماند تهی VI —
 Б — дальнейшие слова его переданы сокращенно косвенной речью. ²⁰ I — обратный
 22 I, IV — یکایک ²¹ IV — تخت و ز گنج و ز تاج ²³ T — زای
 23 T — هده B — این چنین هم همی باز بر پیش او VI — همه باز بر پیش او

که^۱ رازش بهم بود با هر دو تن بدیشان چنین گفت^۳ کز بخت بد بدان مهربانی دل^۵ شهریار چو سودابه اورا فریبنده گشت شبستان او گشت زندان من^۸ چنین رفت بر سر مرا روزگار گزیدم بدان شور بختیم^{۱۱} جنگ ببلخ اندرون بود چندان^{۱۲} سپاه نشسته بسغد اندرون شهریار بر فتمیم بر سان باد دمان چو کشور^{۱۵} سراسر بپرداختند همه موبدان آن نمودند راه^{۱۶} پسندش نیامد^{۱۸} همی کار من بخیره همی جنگ فرمایدم ورا گر ز بهر فزونیمست جنگ چه باید همی خیره خون ریختن همی سر ز یزدان نباید کشید دو گیتی همی برد خواهد ز من

ازان پس که رستم شد از انجمن^۲ فراوان همی بر تنم^۴ بد رسد بسان درختی پر از برگ^۶ و بار تو گفتم^۷ که زهر گزاینده گشت غمی شد دل و^۹ بخت خندان من که با مهر^{۱۰} او آتش آورد بار مگر دور مانم ز چنگ نهنگ سپهبد چو گرسیوز کینه خواه پر از کینه با تیغ زن صد هزار نجستیم در^{۱۳} جنگ ایشان زمان^{۱۴} گروگان و آن هدیه ها ساختند که ما باز گردیم زین رزم گاه^{۱۷} بکوشد برنج و بازار من^{۱۹} بترسم که سوگند بگزایدم چو گنج آمد و کشور آمد بچنگ^{۲۰} چنین دل بکین اندر آویختن^{۲۱} فراوان نکوهش نباید^{۲۲} شنید^{۲۳} بمانم بکام دل^{۲۴} اهرمن^{۲۵}

¹ I — چه ² I и T — بشد ز انجمن; VI — доб. б.:

بدیشان چنین گفت کز انجمن * نخواهی همی جز تن پیمال تن
گویی - I, IV⁷ رنگ - Л⁶ تن - VI⁵ سرم - I, IV⁴ چنین گفت با زنگه - VI³
I -¹¹ آب - IV¹⁰ بیژمرد ازان - T زغمی گشت ازو - I, IV⁹ شد همه انجمن - VI⁸
بر - I¹³ جنگی - VI¹² بران روی پیگار و - VI زبران شور بی آب - IV زبدان سوز بی آب
б. VI¹⁷ بر گزیده برآه - IV دیرگزیدند راه - T и I¹⁶ چو کین را - VI¹⁵ زیان - IV¹⁴
T -²⁰ 1035 и 1036 стоят после б. 1038, см. прим. 21 к нему. I, IV, VI -¹⁹ 66. نباشد - VI¹⁸
VI -^{б.} оп. 1051, 1052 и 1055, 1056 здесь доб. I, IV, VI -²¹ 66. همیش جنگ و هم کشور آید بچنگ
I, IV, VI -²⁵ 66. بکار دل - VI²⁴ زراه نیاگان نباید رمید - T²³ نباید - VI²² 1035, 1036 текста.
VI -^{доб.} б.: VI

و زن پس که داند کزین [درین-IV] کارزار * کرا برکشید گردش روزگار

- 1005 تو با خوبرویان برآمیختی¹ نهادند بر نامه بر مهر شاه
بیمزم اندر از رزم بگریختی² هیون پر برآورد و بیمزید راه³
- چو نامه بنزد⁴ سیاوش رسید
فرستاده را خواند و پرسید چست⁶
بگفت آنک⁸ با پیلتن رفته⁹ بود
سیاوش چو بشنید گفتار اوی
ز کار پدر دل بر اندیشه کرد
همی گفت صد مرد ترک و سوار¹²
همه نیک خواه و همه بی گناه
نپرسد¹³ نه اندیشه از کارشان
بنزدیک یزدان چه پوشش برم
ور ایدونک جنگ آورم بی گناه
جهاندار نپسندد این بد ز من
و گر باز گـردم بنزدیک¹⁷ شاه
ازو¹⁸ نیز هم بر تنم¹⁹ بد رسد
نیاید ز سودابه خود جز²⁰ بدی
دو تنرا ز لشکر ز کندآوران
بران رازشان خواند نزدیک خویش
- 1010
1015
1020

بیمازی و از- I, VI - 2 با خوبرویان پیامیختی - IV زبا ماهرویان پیامیختی - I - 1
I, IV - 6. стоит после 6. 991; VI - 6. стоит после 6. 993. 3 I, IV, VI - 6. оп. 4 VI - 6. چو آن نامه نزد - VI - 5
IV - 6 ناخوش بدید - I - 5
نهفت - VI - 7 که بر ما مکن آشکارا نهفت - IV - 7 بسیار گفت - VI - 8 پرسید و گفت
آشفته - IV, VI - 10 گفته - I, IV, VI - 9 (так!). بگفتش آنچه - VI - 8 بگفت آنچه - I - 8
و صد مرد - IV - 12 صد گرد مرد سوار - I - 12 و از گفت و گوی - VI - 12 و از کار اوی - I, IV - 11
بد آمد - I, VI - 15 (так!). صد مرگ ترک سوار - VI - 13 (так!). ز فرمان - VI - 18 ازین - VI - 19
جز - I - 20 سرم - I, IV - 19 ازین - VI - 18 ز فرمان - VI - 18 ازین - VI - 19 ازین - VI - 18
هم جز - IV, VI - 19 هم

- 990 کمنون خیره آرم دشمن مجوی منه با² جوانی سر اندر فریب³ که من زان فریبنده گفتار او ترا گر فریبد⁷ نباشد شکفت زرفت ایچ با من سخن ز آشتی همان رستم از گنج آراسته
- 995 ازان مردری تاج شاهنشاهی در¹¹ بی‌نیازی بشمشیر¹² جوی چو طوس سپهبد رسد پیش تو گروگان که داری ببند گران پرستار وز خواسته هرچ هست تو شو کین و آویختن¹⁷ بساز [چو تو ساز جنگ¹⁹ شبیغون کنی [سپهبد سر اندر نیارد بخواب وگر مهر داری بران اهرمن²² سپه طوس رد را ده و²⁴ باز گرد
- 9990 بربین بارگه بر مبر آب‌روی¹ گر⁴ از چرخ گردان⁵ نخواهی نهیب⁶ بسی باز گشتم ز پیگار او مرا از خود اندازه باید گرفت ز فرمان من روی برگاشتی⁸ نخواهد شدن سیر از⁹ خواسته¹⁰ ترا شد سر از جنک جستن تپی بکشور¹³ بود شاهرا آب‌روی بسازد چو باید¹⁴ کم و بیش تو هم اندر زمان بار کن بر خران¹⁵ بزودی مر آنرا بدرگه فرست¹⁶ ازین در سخن‌ها¹⁸ مگردان دراز ز²⁰ خاک سیه رود جیحون کنی²¹ بیاید بچنگ تو افراسیاب [نخواهی که خواندت²³ پیمان شکن نه²⁵ مرد پرخاش روز نبرد²⁵

و لا ترق ماء وجهک بالتقصیر— ср. Б—میرتاب روی— T—مردز آب‌روی— IV, VI¹

порядок бб.: I, IV—نشیب—VI⁶ گردون—I⁵ که—I, VI⁴ نشیب—I, IV³ از—T² 990, 992, 991, 1005, 994, 995; VI—990, 992, 991, 993, 1005, 994, 995; I и IV—доб. здесь вар. б. 998:

گروگان که داری بدرگه فرست * ندیدست کسی جفت با پای بست Б—перевод б. отсутствует. 7 IV—فریبت—I, IV⁸ б. оп. 9 I, IV, VI—از—B¹⁰ و 10 B—перевод бб. 994 и 995 отсутствует. 11 IV—دگر—12 I—ز شمشیر—13 IV—ز کشور—VI—14 IV—ببند—15 I, IV, VI—обратный порядок мисра; I и IV—вариант этого б. повторяют после б. 990 текста. 16 I, IV, VI—заменяют б. двумя следующими:

ازین آشتی رای [راز—IV] چرخ بلند * چنانست کاید بچانت گزند بایران رسد زین بندی آگهی * بر آشوبد این روزگار بهی 21 VI и Б—چو—20 I, IV, 20 و—доб. IV¹⁹ وزین در سخن‌را—VI¹⁸ کینه و تاختن‌را—VI¹⁷ 66. 1001 и 1002 оп. 22 I, IV, VI—انچمن—23 I, IV—خوانند—24 I, IV, VI—سپه طوس را ده—25 I, IV—نبرد—VI—و جنگ و نبرد—25 I, IV—تو خود

چنان دان^۲ که رستم ز گیتی^۳ کم است
 پر از خشم چشم^۴ و پر آژنگ روی^۵
 بفرمود لشکر کشیدن براه^۶
 بفرمود تا لشکر و بوق و کوس^۷
 و زان رزمگه راه^{۱۰} کوته کنند^۹

975 اگر طومس جنگی‌تر از رستم است^۱
 بگفت این و بیرون شد از پیش او
 هم اندر زمان طومس را خواند شاه
 چو بیرون شد از پیش کاوس طومس
 بسازند^۲ و آرایشی ره کنند^۳

Y

بفرمود تا از گورد برد¹¹
بکرسى زرپیـکـرش برنـشانـد¹²
زبان تـیـز و زخـساره چـون¹³ بادرنگ
خداوند آرامـشی و کـارزار¹⁴
خداوند نیک و بد و فـرّ و جـاه¹⁵
ازو باز گـسـتـرده هـر جـای مـهـر
همیـشـه بـمـانـد با تـاج و تـخت
ز خواب¹⁷ جـوانی سـرت خـیـره گـشت
جـو پـیـروز شـد روزگـار نـبـرد

980) هیونزی بیاراست کواوس شاه
نوویسنده نامه را پیش خواند
یکی نامه فرمود پر خشم و جنگ
نخست آفرین کرد بر کردگار
خداوند بهرام و کیوان و ماه
بفرمان او یست گردان سپهر
ترا ای جوان تن درستی و بخت
اگر بر دلت رای من تیره گشت¹⁶
شنیدی که دشمن با ایران چه کرد

VI — که رستم بگیتی — IV³ کن — IV² اگر طویم جنگی ترا رستم است — IV¹, VI
پیر از — IV⁵ پیر از خشم جان — T پیر از خشم و جنگ — II⁴ که گیتی بر رستم
روى — IV⁶, VI — доб. бб.: T — доб. б. ; رنگ روی

بدو گفت کای سرفراز دلیر * بیرون رو از ایدر بکردار شیر
من اکنون هیونی فرستم ببلخ * یکی نامه با سخنه‌های تلخ
بسازید — IV⁸ B — перевод бб. 978 и 979 отсутствует. ⁷ لقتال افراسیاب — доб., поясняя: B — доб.,
B — пер- ¹¹ IV и T — راه-ز; ⁹ IV — کنید ¹⁰ IV — رای-آرامگه-ز; ¹¹ IV — доб. б.:
ревод б. отсутствует; IV — доб. б.:

اِبا نامه و اِبا سخنیهای قلیخ * فرستاد نـزد مـیـاوشی دـبـلخ
 اجلسه بین یدیه — B ذیر تخت خویشش بکمری نشاند — IV, VI¹² (ср. б. 970 текста).
 اِن ثقل مرادی — B¹⁶ فَرّ جاه — VI¹⁵ I — конец лакуны. ¹⁴ روان تیره و روی چون — VI¹³
 و دارت سنة الصهباء فی رأسک — B ср. B¹⁷ VI¹⁷ قتاب؛ علی قلمیک

سیاوش چو پیروز بودی¹ بچنگ
 چه جستی³ جز از تخت و تاج و نگین
 همه⁵ یافتی جنگ خیره مجوی⁶
 گر⁹ افراسیاب این سخنها که گفت 960
 هم از جنگ جستن نگشتیم سیر
 ز فرزند پیمان شکستن مغواه
 نهانی چرا گفت باید سخن
 وزین¹⁴ کار کاندیشه¹⁵ کردست شاه 965
 چو کاوس بشنید شد پر ز خشم
 برستم چنین گفت شاه جهان
 که این در سر او تو افکنده²⁰
 تن آسانی خویش جستی برین²⁰
 تو ای در بهمان تا سپهدار طوم
 من اکنون هیونی فرستم ببلخ 970
 سیاوش اگر سر ز پیمان²² من
 بطومی سپهبد سپارد سپاه
 بمیند ز من هرچ اندر خورست
 غمی گشت رستم باواز گفت

بهرفتی بسان دلاور پلنگ²
 تن آسانی و گنج ایران زمین⁴
 دل روشنست⁷ بآب تیره مشوی⁸
 به پیمان شکستن بخواهد¹⁰ نهفت
 بجایست شمشیر و چنگال شیر
 مکن آنچه نه اندر خورد با کلاه¹¹
 سیاوش ز پیمان¹² نگردد زین¹³
 بر آشوبد این نامور پیشگاه¹⁶
 بر آشفست زان کار و بگشاد چشم
 که ای دون¹⁷ نماند سخن¹⁸ در نهان
 چنین بیخ کین از دلش کنده¹⁹
 نه افروزش تاج و تخت و نگین
 بمندد برین کار بر پیل کومی
 یکی نامه با سخنهای تلخ²¹
 بپیچد نیاید بفرمان من²³
 خود و ویژگان²⁴ باز گردد براه²⁵
 گر²⁶ اورا چنین دوری در سرست
 که گردون سر من بیارد نهفت²⁷

958 стонт VI — 6. 4 جویی — IV, VI 3 نهنگ — IV, VI 2 گردد — VI; دیدی — IV 1
 آب تیره — IV 8. دلت روشنست — IV, VI 7 مکن — IV 6 چو تو — VI 5. 959. б. после
 نماید — VI; نخواهد — IV 10. که — IV, VI 9 آب تیره مشوی — T; آب تیره مجوی — VI; مکن
 دروغ آنچه نه — VI; دروغ ایچ کم درخورد با سپاه — IV 11. 961. б. после стонт VI — 6. 960
 962 стонт после б. VI — 6. 962. مگو آنچه اندر خورد با گناه — T; درخورد با کلاه
 б. T — доб. 16 اندیشه — VI 15. درین — VI 14. ز تن — IV, VI 13. به پیمان — I 12.
 درین — VI; ازین — IV 20. بیخ کین را تو برکنده — VI 19. همی — IV, VI 18. چونی — VI 17.
 فرمان — VI 22. 977. б. к прим. ср. отсутствует; б. перевод Б; здесь оп. — IV 21.
 سر من — IV 27. که — IV, VI 26. ز راه — IV, VI 25. خاصگان — IV 24. به پیمان من — VI 23.
 سرم را بخواهد نهفت — VI; زیارد نهفت

که نام پدرشان ندارید² یاد
همان پیش چشمش همان خاک کو⁶
نه من سیرم از جنگ و از کارزار⁹
یکی مرد پر دانش¹⁰ و پر فسون
ببند گران پای ترکان ببند
نگر تا نیازی بیک چیز¹² دست
که من سر بخواهم ز تن شان¹³ گسست
برو تا بدرگاه او بی درنگ
چو گرگ اندر آید بپیش¹⁶ بره
سپاهت کند غارت و سوختن
چو گردد برو ناخوش آرام و خواب
دل ترا بدین کار غمگین مدار¹⁸
پس آنکه²⁰ جهان زیر فرمان تست
مران تیز لشکر بران روی آب
که او خود شتاب آورد بی درنگ
در²⁴ آشتی او گشاد از نخست²⁵
نه نیکو بود پیش²⁶ رفتن برزم
نباشد پسندیده²⁸ نیک خواه

بصد ترک بیچاره و¹ بد نژاد
کنون از³ گروگان کی⁴ اندیشد او⁵
شما گر⁷ خرد را بسیچید⁸ کار
بنزد سیاوش فرستم کنون
بفرمایم کاشی کن بلند¹¹
بر آتش بنه خواسته هرچ هست
پس آن بستگان را بر من فرست
تو با لشکر خویش سر پر ز جنگ¹⁴
همه دست¹⁵ بگشای تا یکسره
چو تو ساز گیری¹⁷ بد آموختن
بیاید بجنگ تو افراسیاب
تیمتن بدو گفت کای شهریار
سخن بشنو از من تو ای شه¹⁹ نخست
تو گفתי که بر²¹ جنگ افراسیاب
بمانید²² تا او بیاید بجنگ
ببودیم یک چند در جنگ سست²³
کسی کاشتی جوید و سور و بزم
و دیگر که پیمان شکستن ز شاه²⁷

940

945

950

955

اوی — VI 5 چه — IV 4 همان — IV 3 ندارند — IV, VI 2 بیچاره — IV, VI 1
نه از من نه از — VI 9 به بستید — VI نه بستید — IV 8 چون — VI 7 آبروی — VI 6
سیاوش ز دست گو افراسیاب * بگردد بر او ناخوش آرام و خواب
که سرشان ز تنها بخواهم — VI 13 خیره — VI 12 کاشتی را به بند — VI 11 با دانش — IV 10
در فتنه — VI همه دشت — IV 15 946-947 ب. 6. VI — سر نه بجنگ — IV 14
950-964 B-66. 18 ساز کاری — VI 17 اندر آیند پیش — VI 16
— IV 23 نماند — VI بمانند — IV 22 در — VI از — IV 21 از انپس — IV 20 گشاده — VI 19
— VI 25 دری — IV 24 نبودیم تا جنگ جوید نخست — VI ببودیم تا جنگ جوید نه جست
که پیمان شکن پیشگاه — IV, VI 27 تیز — T 26 956 ب. 6. VI — درست
— IV, VI 28 پسندیده و

پیر از درد گشتم سوی چاره باز
بدان تا نیمینم نشیب و فراز^۱

بگنج و درم چاره آراستم
کنون شد برانسان که من^۲ خواستم

و زان روی چون رستم شایر مرد
 به پیشی اندر آمد بکشی کرده دست
 به پرسید و بگرفتشی اندر کنار
 ز گردان و از رزم و کار^۵ سپاه
 نخست از سپاوشی زبان بر گشاد
 چو نامه برو^۸ خواند فرخ دیر
 بر رستم چندی بن گفت گیرم که اوی
 چو تو نیست اندر جهان سر بسر
 ندیدی بدیده‌های^{۱۱} افراسیاب
 مرا رفت بایست^{۱۲} کردم درنگ
 نرفتم که گفته‌اند ز ایدر مرو
 چو پادافره ایزدی خواست بود
 شمارا بدان مردری خواسته
 کجا بستد از هر کسی^{۱۶} بی گناه

۹۲۵

۹۳۰

۹۳۵

بیامد بر شاه ایران چو گرد
 بر آمد سپهبد ز جای^۳ نشست^۴
 ز فرزند و از گـردش روزگار
 وزان تا چرا باز گشت او ز راه^۶
 ستودش فراوان و نامه بداد^۷
 رخ شه‌ریار جهان شد چو قیر^۹
 جوانست و بد نارسیده بر وی
 به جنگ از تو جویند شیران^{۱۰} هنر
 که گم شد ز ما خورد و آرام و خواب
 مرا بود با او سری^{۱۳} پر ز جنگ
 بهمان تا به سپید جهاندار نو^{۱۴}
 مکافات بدها بدی خواست بود
 بدان گونه بر شد دل آراسته^{۱۵}
 بدان تا به پیچ‌چیدن دل ز راه^{۱۷}

¹ IV и T—گداز؛ VI—نمایند قن اندر؛ B—перевод б. отсутствует.

چر آمد-IV³ بدان سان که من-T؛ بدان سان که می-VI؛ در ایشان که من-IV²
و از-IV⁵. 926 стоит после б. 928 текста. VI-⁴ بیمار سپهر را بدانجا-VI؛ سپهر بد جای
فرو-VI؛ بدو-IV⁸ و زو گشت شاد-VI⁷ برآه-VI⁶ و ازرم و کار-VI؛ رزمگاه و
و. IV-¹² تو بدوهای-IV¹¹ گردان-VI¹⁰ رخ شاه کاؤمی شد همچو قیصر-IV⁹ و T
:б. VI-¹⁴ سر-VI¹³.

شود او بدین کار بسته کمر * ابا پهلوانان بسپار مر
 937 и 66-VI؛ بدین گونه‌تان شد دل آراسته-VI؛ بران گونه بر دل شد آراسته-IV¹⁵
 که او بستد از هر-VI؛ بهالی که او بستد از-IV¹⁶ и T. 938 стоят после б. 939 текста.
 بدین سان پیچید سرقان ز راه-VI؛ بدین در پیچید سرقان ز راه-IV¹⁷ کسی

رسیدم ببلخ و بخرم¹ بهار
 ز من چون خبر یافت افراسیاب
 بدانست کش⁴ کار دشوار گشت
 پیامد برادرش با خواسته 910
 که زنهار خواهد ز شاه جهان
 بسنده کند زین جهان مرز خویش
 از ایران زمین بسپرد تیره خاک
 ز خویشان فرستاد صد نزد من 915
 گر اورا ببخشید ز مهرش سزاست⁷
 چو بنوشست نامه یل جنگجوی
 و زان روی گرسبوز نیکخواه¹¹
 همه داستان¹³ سپاوشی بگفت
 ز خوبی دیدار و کردار¹⁴ او
 دلیر و سخنگوی و گرد و سوار 920
 بخندید و با او چنین گفت شاه
 و دیگر کزان خوابم آمد نهیب¹⁹

همه شادمان بودم از روزگار
 سیه شد بچشم² اندرش آفتاب³
 جهان تیره شد بخت او خوار گشت
 بسی خنوبرویان آراسته
 سپارد بدو تاج و تخت مهران⁵
 بداند همی پایه و ارز⁶ خویش
 بشوید دل از کینه و جنگ پاک
 بدین خواهش آمد گو پیلتن
 که بر⁸ مهر او چهر او بر⁹ گواست
 سوی شاه کاوس بنهاد روی¹⁰
 پیامد بر شاه توران سپاه¹²
 که اورا ز شاهان کسی نیست جفت
 ز هوش و¹⁵ دل و شرم و گفتار¹⁶ او
 تو گویی خرد دارد اندر¹⁷ کنار
 که چاره به از جنگ ای نیکخواه¹⁸
 ز بالا بدیدم نشان نشیب

Б — روشن آب — VI, K и T³ فی اناؤه — Б; بجام — K, T; بجوی — VI² بخورم — Л¹
 مایه و ارز — IV; پایه‌ی ارز — Л; VI; Так в VI⁶ کیهان — IV⁵ کان — VI⁴ صفو الزلال
 — IV, VI и T¹⁰ چهره او — VI и T⁷ چهر او خود — IV⁹ از — IV⁸ رواست — IV, VI⁷
 تهمتن پیامد بنزدیک شاه * چنانچون بود با درفش و سپاه [VI и T — کلاه]
 VI — второе мисра; رسیدش بنزدیک افراسیاب — IV¹² کینهخواه — VI; و اندر شتاب — IV¹¹
 6. 917 заменено вторым мисра 6. 921 текста. 13 T — رازهای 14 IV — گفتار و دیدار 15 IV — و оп. 16 IV, T — شرم و کردار 17 VI — دیدار
 رای هشیار — VI; شرم و کردار — IV, T¹⁸ و از نیکخواه — VI¹⁸ داردش در — T; دارد ایدر — VI¹⁷
 دلم گشت ازان خواب بد — IV¹⁹ و از نیکخواه — VI¹⁸ داردش در — T; دارد ایدر — VI¹⁷
 دلم گشت ازان خواب اندر نهیب — VI; ز نهیب

بیباویخته بر سر عاج تاج¹
 کسی کو سخمر را دهد رنگ و بوی⁴
 که با او بسازد دم شهریار
 کزین در که یارد گشادن سخن⁶
 ز تندی⁷ نکاهد نخواهد فزود
 کنم آشکارا برو بر نهان
 ز رفتن نپیمم همی جز بهی
 حدیث فرستادگان باد⁹ شد⁸
 سخن راند¹⁰ هر گونه از¹¹ پیش و کم
 نوشتن¹² یکی نامه بر حریر¹³
 کزو دید نیروی و فر و هنر¹⁵
 خرد پروراند همی با روان¹⁷
 کسی کو بگردد¹⁸ ز پیمان¹⁹ او
 بدو باشد²² افزونی و راستی²³
 جهاندار وز²⁴ نامداران گزین
 ستون خرد گشته²⁵ بالای او

سیاوش نشست از بر تخت عاج
 همی رای زد با² یکی چربگوی³
 ز لشکر همی جست گردی⁵ سوار
 چنین گفت با او گو پیلتن
 همانست کاومی کن پیش بود
 مگر من شوم نزد شاه جهان
 بهرم زمین گر تو فرمان دهی
 سیاوش ز گفتار او شاد شد⁸
 سپهدار بنشست و رستم بهم
 بفرمود تا رفت پیشش بدیر
 نخست آفرین کرد بر دادگر¹⁴
 خداوند هوش و زمان و مکان¹⁸
 گذر نیست کسی را ز فرمان او
 ز²⁰ گیتی نپیند مگر²¹ کاستی
 ازو باد بر شهریار آفرین
 رسیده بهر نیک و بد رای او

895

900

905

IV - 3 تا VI - 2 بر آویختند از بر عاج ساج - VI; بیباویخته از بر عاج ساج - IV 1
 VI - 8 تیزی - IV, VI - 7 دهن - IV, VI - 6 گرد - IV, VI - 5 ب. VI - 4 خوب روی
 نوشتن - IV و T - 12 بسیار بر - VI 11 رفت - VI; گفت - IV 10 یاد - VI - 9 گشت
 پیروزی و روزگار - VI 15 کردگار - VI 14 ز اندیشه با می در آویخت سپر - VI 13
 IV - 10 ب.:

خداوند رای و خداوند داد * ز دانش خردمند پیروز و شاد
 کمان - VI 19 خود نگردد - IV 18 خرد بر روانش همی ناتوان - VI 17 توان - IV, VI 16
 IV, VI, T - 20 ب. : از راستی - VI 23 شاد - IV 22 بجز - VI; جز از - IV 21 به - VI 20
 همان آفریننده هور و ماه * فرازنده بخت [فراینده تاج - VI] و تخت و کلاه
 باد - VI 25 و بر - VI (tak!); و وز - IV 24

875

همی¹ گفت صد² تن ز خویشان من
شکست اندر آید بدین بارگاه⁴
وگر گویم از من گروگان مجوی⁷

فرستاد¹⁰ باید بر او نوا
بران¹² سان که رستم همی نام برد
بر شاه ایران فرستاد شان¹⁴

880

بفرمود تا کوس با کره‌نای
بخارا و سغد و سمرقند و چاچ
تهی کرد و شد با سپه سوی گنگ

چو از رفتنش رستم آگاه شد
بنزد سیاوش پیامد²⁰ چو گرد
بدو گفت چون کارها گشت راست

885

بفرمود تا خلعت آراستند
یکی اسپ تازی بزین²² ستام
چو گرسیوز آن خلعت شاه دید

بشد با زبانی پر از آفرین

890

گر ایدونك كم گردد از³ انجمن
نماند⁵ بر من کسی نيك خواه⁶
دروغ آیدش⁸ سر بسر گفت و گوی⁹

اگر بی گروگان ندارد روا¹¹
ز خویشان نزدیک صد بر شمرد¹³
بسی خلعت و نیکوی دادشان¹⁵

زدند و فروهشت پورده‌سرای
سپنجاب¹⁶ و آن کشور و تخت عاج¹⁷
بهانه نجست¹⁸ و فریب و¹⁹ درنگ

روانش ز اندیشه کوتاه شد
شنیده سخنها همه یاد کرد
چو گرسیوز ار باز گردد رواست²¹

سلیح و کلاه و کمر خوانستند
یکی تیغ هندی بزین²³ نیام
تو گفתי مگر بر زمین ماه دید²⁴

تو گفתי مگر بر²⁵ نوردد زمین

بران رزم‌گاه — IV, VI 4 گزیده فرستم بدان — IV 3 چند — IV 2 بدل — VI 1؛ بدو — IV 1

گفت شاه — VI 9 آمدش — VI 8 مغواه — VI 7 کینه‌خواه — VI, IV 6 نباشد — IV 5

и доб. б.: بر آید روا — IV 11 فرستاده — IV, VI 10

مگر کین بلاها ز من بگذرد * خردمند باشم به از بی‌خرد
که این راستی راست بد — VI 15 فرستاد و گفت — VI 14 б. оп. VI 13 و زان — IV 12

и доб. б.: در نهفت

فرستادم اینک به پیشی نوا * بدانسان که در خواستی شه روا
оп. VI 20 و — VI 19 نجست — VI 18 و آن کشور تخت و تاج — VI 17 سپنجاب — IV, VI 16

بسپه‌مین — VI 23 یکی اسپ زین بتازی — VI 22 б. оп. VI 21 بنزد سیاوش آمد

— VI 24

بدادش بگرسیوز آن خواسته * بشد سوی کر کنک (!) آراسته

همه بر — VI 25 همی در — IV 25

که از کینه دل را² بخواهیم شست
 که از کین اگر شد سرت پر³ شتاب⁴
 ز کردار بد باز گشتن سزد
 یکی گنج گردد پر از⁶ خواسته
 دلت را ز رنج و زیان⁸ بهر نیست
 که آزار و کینه نخواهیم جست¹⁰
 کجا¹¹ نامشان¹² بر تو خواند همی
 که باشد بگفتار تو بر¹³ گوا
 که آن شهرهارا تو¹⁵ داری بدست
 زمانی ز جنگ و ز کین¹⁶ بغنوی¹⁷
 بکینه نیندم¹⁸ کمر بر میان¹⁹
 مگر باآشتی²⁰ باز خواند سپاه
 فرستاده²² چون هژبر دمان²¹
 برو تازیان نزد افراسیاب
 همی هرچ²⁵ جستیم²⁶ همه یافتیم
 چو²⁸ خواهی که بر گردد از کارزار
 ز شاه و ز گرسیوز²⁹ نیک نام³⁰
 فراوان بپیچید و گم کرد راه³⁰

کنون رای یکسر¹ بران شد درست
 تو پاسخ فرستی بافراسیاب
 کسی کو بپیند سرانجام بد
 دلی⁵ کز خرد گردد آراسته
 اگر زیر نوش⁷ اندرون زهر نیست
 چو پیمان همی کرد خواهی درست⁹
 ز گردان که رستم بداند همی
 بر من فرستی برسم نوا
 و دیگر ز ایران¹⁴ زمین هرچ هست
 بپردازی و خود بتوران شوی
 نباشد جز از راستی در میان
 فرستم یکی نامه نزدیک شاه
 بر افگند گرسیوز اندر زمان²¹
 بدو گفت خیره²³ منم سر بغواب
 بگویش که من تیز بشتافتیم²⁴
 گروگان همی خواهد از²⁷ شهریار
 فرستاده آمد بدادش پیام
 چو گفت فرستاده بشنید شاه

860

865

870

تهی کن سر ایدر- IV³ از کین همی دل- T؛ از کینه دلها- IV² هر دو- IV, VI¹
 چو گنجی بود پر زر و- T؛ یکی گنج باشد پر از- VI⁶ کسی- VI⁵ ب. оп. VI⁴
 کسانى که پیوسته خون تست- IV¹⁰ نخست- IV, VI⁹ ز رنج زمان- VI⁸ پوش- IV⁷
 کنون- IV¹¹ VI¹¹ б. стоит после б. 863 текста IV и VI⁶؛ قنى صد که پیوسته خون تست- VI^{VI}
 و زین- VI¹⁵ کز ایران- IV¹⁴ برین خوب گفتار باشد گوا- VI¹³ نام او- IV¹²
 بپندد- VI¹⁸ نغنوی- IV؛ نغنوی- VI, LI¹⁷ ز جنگ و ز کین آوران- T¹⁶ شهریاری که
 IV-²² (описки) دمان- LI²¹ بداند مگر- IV²⁰ نماید بدن چون پلنگ زیان- T и IV¹⁹
 VI²⁴- خیز و- VI²³ سواری بکردار باد دمان- T и VI^{VI}؛ فرستاد اورا چو شیر زیان
 VI²⁸- خواهدت- VI²⁷ جستی- IV, VI²⁶ کنون هر چه- T и VI, IV²⁵ نیز بساختم
 VI³⁰- б. оп. VI³⁰ (так!). ز شاه و وزان رستم- IV²⁹ چه

همی باش¹ تا پاسخ آریم یاد²
 همان نیز پرسیدن از هر کسی³
 زمینرا بیوسید و کرد آفرین⁴
 بدیما و خوالیگران خواستند
 سگالش گرفتند بر بیش و کم
 کز انگونه گرسیوز آمد دمان
 چنانچون بمایست بر ساختند
 که این راز بیرون کنید⁵ از نهفت
 نگه کن که تریاک این زهر چیست¹⁰
 بنمین تا کدامند صد¹¹ نامجوی¹²
 کند روشن این رای تاریک ما
 همی طبل سازد¹⁴ بزیر گلیم
 فرستاده باید یکی¹⁵ نیک خواه
 مگر مغز گرداند¹⁷ از کین تهی
 جزین روی پیمان نیاید¹⁹ بجای

تہمتن بدو گفت یک هفته شاد
 [بدین خواهش اندیشه باید بسی
 چو بشنید گرسیوز پیشین
 یکی خانه اورا⁵ بیماراستند
 نشستند بیدار هر دو⁶ بهم
 ازان کار شد⁷ پیلتن بدگمان
 طلایه ز هر⁸ سو برون ساختند
 سیاوش ز رستم پرسید و گفت
 که این آشتی جستن از بهر چیست
 ز پیوسته خون بنزدیک اوی
 گروگان فرستد بنزدیک ما
 نیاید¹³ که از ما غمی شد ز بیم
 چو این کرده باشیم نزدیک شاه
 برد زین سخن نزد¹⁶ او آگهی
 چنین گفت رستم که اینست¹⁸ رای

چنانچون بود با کلاه و کمر
 بیوسید و بر شاه کرد آفرین²⁰
 پر اندیشه بودم ز گفتار²³ تو

بشیرگیر گرسیوز آمد بدر
 پیامد پیش سیاوش زمین
 سیاوش بدو²¹ گفت کز کار²² تو

¹ IV, VI — بمایشیم — ² VI یاد — آرنند یاد — Л — бб. 839 и 840 стоят после б. 841 текста.

³ VI — б. оп. ⁴ Л — б. 841 стоит после б. 838 текста; VI — б. оп., но доб. б.:

چو آگه شد از آن همه گفت و گوی * بمالید بر تخت او روی و موی
 Б — کشیم — VI — کنیم — IV ⁹ بهر — IV ⁸ بد — VI ⁷ با او — VI ⁶ خانه نو — VI ⁵
 б. отсутствует. ¹¹ IV — چند — ¹² VI — бб. 848 и 849 оп.; Б — перевод этих бб. после б. 850.

مغز او گردد — IV ¹⁷ نیز نزدیک — VI ¹⁶ بر — VI ¹⁵ کوید — IV ¹⁴ نمینی — IV ¹³
 Т — доб. б. IV ²⁰ و ت — IV ²⁰ جز آن نیز فرمان نیارد — VI ¹⁹ که این نیست — VI ¹⁸ مغز او آید — T

سیاوش بدو گفت چون بود دوش * ز لشکرگه گشن و چندین خروش
 ز کردار — VI — ازان جای — IV ²³ رای — IV ²² و زان پس چنین — T — IV ²¹

که گرسپیوز آمد بدان فرهی¹
 پیامد سوی بلغ دل پر³ شتاب
 بگفتند⁵ گرسپیوز آمد براه⁶
 و زین داستان چند گونه براند
 بفرمود تا برگشادند راه
 بخندید و بسیار پوزش¹⁰ بخواست
 رخشی پر ز شرم و دلشی پر ز باك
 از افراسیابش بپرسید سخت
 بدید آن سر و افسر شاه¹⁶ نو
 چو از تو خبر¹⁸ یافت اندر شتاب
 فرستاد با من کنون در براه¹⁹
 بچشم²¹ سیاوش بگذاشتند²²
 درم بود و اسب و غلام و کلاه²⁴
 ز دینار وز تاج و تخت²⁶ بلند
 پرستنده با یاره و طوق زر²⁷
 نگه کرد و بشنید پیغام اوی²⁹

بدان تا رساند بشاه آگهی
 بکشتی بیکروز بگذاشت² آب
 فرستاده آمد بدرگاه⁴ شاه.
 سیاوش گو⁷ پیلتن را بخواند
 چو گرسپیوز آمد بدرگاه⁸ شاه
 سیاوش ورا دید بر⁹ پای خاست
 بموسید گرسپیوز از دور¹¹ خاك
 سیاوش بنشاندش¹² زیر تخت¹³
 چو بنشست¹⁴ گرسپیوز از گاه¹⁵ نو
 برستم چنین گفت کافراسیاب¹⁷
 یکی یادگاری بنزدیک شاه
 بفرمود تا پرده²⁰ بر داشتند
 ز دروازه شهر تا بارگاه²³
 کسی اندازه نشناخت آنرا²⁵ که چند
 غلامان همه با کلاه و کمر
 پسند آمدش سخت²⁸ بگشاد روی

825

830

835

IV, VI — 4 هم در — IV 3 ز کشتی فرستاده بگذشت — VI 2 ابا فرهی — IV, VI 1
 VI — 8 مر — VI 7 بدادش خبر زان گو نیکخواه — IV 6 بگفتش که — VI 5 بنزدیک
 آن روی — VI 11 بخندید بسیار و عذرش — VI 10 چو دیدش ابر — VI 9 بنزدیک
 بشنید — VI 14 عند تخته — B 13 نشاندش سیاوش ابر — VI 12 و سیاوش بنشاختش — IV 12
 VI — 18 افراسیاب — VI 17 و گاه — VI 16 و شاه — VI 15 از گاه — IV و T 15
 فرستاده بودست با من براه — VI 19 فرستاد با من هم اکنون براه — IV 19 چنانچون ترا
 پیشگاه — VI 23 بگماشتند — IV 22 بپیش — IV و T 21 هدیه — LI, IV و T 20 بده — VI و T 20
 IV — 27 تخت و تاج — VI 26 تخت تاج — IV 26 اورا — VI 25 سپاه — VI و T 24
 یکی یادگاری ز نزدیک شاه * ز بهر تو ای پهلوان سپاه
 IV, VI — 28 доб. و LI — 29 за этим б. следует б. 841 текста.

بسغديم² و اين پادشاهی جداست³
 زير شد جهان آن کجا بود زير⁴
 ز مغز بزرگان⁵ خرد گشته شد
 که با کيمن و جنگ آشنایی نبود
 که آيد درود و خرام و⁸ نويد
 که بر مهر ديد از⁹ دليران ترا
 شود جنگ و ناخوبي اندر¹¹ نهان
 بمار آيد آن رای تاريك¹³ تو¹⁴
 که گيتی بمخشش بگردان سپرد¹⁴
 ز جنگ و ز کيمن پای¹⁵ باز آوريم
 مگر نرم گردد سر جنگجوی
 بچربی¹⁶ بسی داستانها بزن
 پرستنده و اسب و زرین ستام¹⁸
 بمر تا شود کار پيراسته¹⁹
 تن پهلوان از در گاه نيست

زمين¹ تا لب رود جيعون مراست
 همانست کز تور و سلم دلير
 از ايرج که بر بيگنه کشته شد
 ز توران بايران⁸ جدایی نبود
 ز يزدان⁷ بران گونه دارم اميد
 بر انگيخت از شهر ايران ترا
 بمخت¹⁰ تو آرام گيرد جهان
 چو گرسيز آيد¹² بنزديك تو
 چنانچه چون بگاه فريدون گرد
 بمخشيم و آن رای باز آوريم
 تو شاهي و با شاه ايران بگوي
 سخنها همی گوي با پيلتن
 برين هم نشان نزد رستم پيام¹⁷
 بنزديك او هم چنين خواسته
 جز از تخت زرین که او شاه نيست

810

815

820

٦

که روی زمين زو شد آراسته²⁰
 ز گردان²² فرستاده بر گزید

بياورد گرسيز آن خواسته
 دمان²¹ تا لب رود جيعون رسيد

و انما صرنا الى: B — передает б. так: VI — 3 مراست; VI — 2 پسنديم; T — 1 ز چين
 B — перевод; مرا شد جهان آنچه بودم بزير — VI — 4. السغد و هي من ممالكنا القديمة
 از — IV — 7 از ايران و توران — IV, VI و T — 6 دليران — IV, VI — 5. 807—812 отсутствует.
 IV و T — 9 که آورد روز خرام و — VI; که آورد ازو روز خرم — IV — 8 از يزد — VI; ايران
 باريك — IV — 13 آمد — II — 12 ايدر — IV — 11 بتخت — VI; ديمخت — II — 10 کند مهربان بر
 T — 6. б. оп. — 18 غلام — IV, VI — 17 بخوبي — IV — 16 سران زير سرزند — VI — 15. 6. б. оп. — 14
 VI — 6. б. оп. — 20 (ср. б. 801 текста). ز هر چيز گنجی بماراسته — VI; زکارت آراسته — IV — 19
 VI — 22 لشکر — IV — 21 دوان — VI

نشود آب در چشمه خویش¹ قیر
 نگیرد² بنافه درون بوی مشک
 پدید آید از هر سوی کاستی³
 بجای غم و رنج داد⁴ آوریم
 نباید که مرگ آید از⁵ ناگهان
 به⁶ ایران و توران سرای منست
 بپارند هر سال باز گران
 فرستم فرستم یکی داستان
 بجویم⁷ فرستم بی اندازه⁸ چیر
 همی⁹ خوبی و راستی¹⁰ خواستند
 بران دل نهاده که فرمان دهی¹¹
 نیامد کسی را غم و رنج¹² یاد
 که بپسید¹³ کار و پیمای راه
 ز لشکر گزین کن سواری دویست
 ز هر چیر گنجی بیاراسته¹⁴
 ز شمشیر هندی بزین نیم¹⁵
 ز گسترده سد شتروار بار
 بگویش که با تو مرا جنگ نیست¹⁶
 که ما سوی ایران نکرديم روی

نپزد ز پستان نخچیر شیر
 شود در جهان چشمه آب خشک
 ز کژی گریزان شود راستی
 کنون دانش و داد یاد¹⁷ آوریم
 بر آساید از ما زمانی جهان
 دو بهر از¹⁸ جهان زیر پای منست
 نگه کن که چندین ز کند آوران
 گر ایدونک باشید همدانستان
 در آشتی با سیاوش نیز
 سران یک بیک پاسخ آراستند
 که تو شهر یاری و ما چون رهی
 همه باز گشتند سر پر ز داد¹⁹
 بگرسیموز آنگه چنین گفت شاه
 بزودی بساز و سخن را²⁰ مه ایست
 بنزد سیاوش بر خواسته
 از اسپان تازی بزین ستام
 یکی تاج پر گوهر شاهوار
 غلام و کنیزک بمر هم دویست
 بپرسش فراوان و اورا²¹ بگوی

790

795

800

805

1 VI — در چشمها همچو — VI 2 ندارد — IV 3 نباشد — VI 4 IV, VI — доб. б.:

مرا سیر شد دل ز جنگ و بدی * همی جست خواهم ره ایزدی
 هم — VI 8 دو بهر — VI 7 آیدت — VI 6 باز — VI 5 ناز — IV 4 پیش — VI 3 باز — IV 2
 — B 13 آشتی — IV, VI 12 همه — IV, VI 11 ز هر گونه — IV, VI 10 و T 10 بگویم — VI 9
 — VI 16 کسی را نیامد ز غم هیچ — VI 15 باد — VI 14 797 و 798 отсутствует. перевод бб.
 برو تا — VI 18 برون رو بزودی و ایدر — VI 17 بزودی بساز و بره بر — IV 17 مکن هیچ
 (ср. б. 888). 20 Л — доб. здесь (ср. б. 819 текста). 19 VI — این نیم (ср. б. 888). 21 VI — و آنگه — VI 21
 повтoрно бб. 801–803 текста (сверху приписка переписчика: (مکرر).

- 770 که گر من بچنگ سپاوش سپاه
نه او کشته آید² بچنگ و نه من
نه کاوش خواهد ز من نیز کین
بجای جهان جستن و کارزار
فرستم بنزدیک او سپیم و زر
مگر کین بلاها ز من بگذرد
775 چو چشم زمانه بدوزم بگنج⁹
نخواهم زمانه جز آن کو نوشت
چو بگذشت نیمی ز گردان سپهر
بزرگان بدرگاه شاه آمدند
یکی انجمن ساخت با¹⁴ بخردان
780 بدیشان چنین گفت کز روزگار
بسا نامداران که بر دست من
بسی شارسرستان گشت بیهارستان
بسا باغ¹⁹ کان رزمگاه منست
ز بیدادی شهریار جهان
785 نژاید²² بهنگام در دشت گور
- نرانم¹ نیاید کسی کینه خواه
بر آساید از گفت و گوی³ انجمن
نه آشوب گیرد سراسر⁴ زمین
مبادم بجز آشتی⁵ هیچ کار
همان⁶ تاج و تخت و فراوان گهر⁷
که ترسم روانم⁸ فرو پژمرد
سزد گر سپهرم نخواهد¹⁰ برنج
چنان زیست¹¹ باید که یزدان سرشت¹²
درخشنده خورشید بنمود چهر¹³
پرستنده و با کلاه آمدند
هشیار و کارآزموده ران¹⁵
نبینم همی بهره جز¹⁶ کارزار
تبه شد بچنگ اندرین¹⁷ انجمن
بسی بوستان¹⁸ نیز شد خارستان
بهر سو نشان سپاه منست²⁰
همه نیکوی باشد اندر²¹ نهان
شود²³ بچه باز را دیده²⁴ کور

نه آشوب گردد سراسر — IV 4 از شر و شور — T 3 گردد — VI 2 برانم — VI 1
مبادا جز از راستی — VI 5 نه گردد پر آشوب یکسر — T نه آشوب خیزد بروی — VI
هم از — IV 7 هم از — IV 6

منوچهر گیتی بپخشید راست * هو بهر خویشتن کم بخواست
ازان نیز کوه کنم دست خویشتن * زمینی که بخشیده بودم ز پیش
و آفرج له عن بعض البلاد — B — доб. те же бб. с незначительными разночтениями; VI, T — доб.
IV, VI و T — 10 ز گنج — VI 9 ز آبی دو آتش — VI (метр нарушен) که ترسم روان — L 8
انجمن — VI 14 VI — б. оп. 13 VI — б. оп. 12 VI — б. оп. 11 IV و T — رست — IV 11 ندارد
نه بینم همی من جز از — VI 15 VI — نمی بینم همی روز این — IV 16 سران — VI 15 کرد با
B — перевод 20 بسی راغ — T و بسی زاغ — VI 19 گلستان — T 18 بدان نامدار — VI 17
IV — 24 مشو — VI 23 بر آید — IV 22 نیکوییها شود در — IV, VI و T 21 б. отсутствует.
بچه باز با فر

که این خواب را کی توان گفت راست
 زبانرا¹ بپاسخ گروگان کند
 گشاییم بر شاه و یابیم² داد
 بزان بد³ از بهشتان نمینند گناه
 کجا⁴ برگشادی سخندهای نغز
 به بیداری آمد سپاهی گران⁵
 جهان دیده با وی بسی رهنمون⁷
 که این بوم گردد⁹ بما بر تپاه¹⁰
 چو دیبه¹¹ شود روی گیتی¹² بزرگ
 غمی گردد¹⁴ از جنگ او پادشاه¹⁵
 بتوران نماید سر و¹⁶ تاج و گاه¹⁷
 ز بهر سیاوش بجنگ و بکین
 که ویران شود کشور از¹⁸ کاستی
 برین¹⁹ چرخ گردان نیابد گذر
 گهی پر ز خشم و گهی پر ز مهر
 نکرد²¹ ایچ بر جنگ جستن شتاب
 نهفته سخنها بسی²⁴ کرد یاد

بترسید وز شاه زنهار خواست
 مگر شاه با بنده پیمان کند
 755 کزین در سخن هرچ داریم یاد
 بزندهار دادن زبان داد شاه
 زبان آوری بود بسیار مغز
 چنین گفت کز خواب شاه⁵ جهان
 [یکی شاه زاده بپیش اذرون
 760 [پران طالع اورا گسی کرد⁸ شاه
 اگر با سیاوش کند شاه جنگ
 ز ترکان نماید کسی پارسا¹³
 وگر او شود کشته بر دست شاه
 سراسر پر آشوب گردد زمین
 بداندگاه یاد آیدت راستی
 765 جهاندار گر مرغ گردد بپر
 برین سان گذر کرد خواهد²⁰ سپهر
 غمی شد چو بشنید افراسیاب
 بگرسیموز آن رازها²² بر گشاد²³

IV, VI - 4 کز انسان - VI 3 گشایم باو شاه با مهر و - VI 2 روان را - J 1
 کند آشکارا برو بر نهان - VI 6 وکنم آشکارا بتو بر نهان - IV 6 کای پادشاه - IV 5 که او
 فقال إن خارب الملك سیاوش اغبرت الآفاق و اختبط العالم Б - 66. 758-761 переданы так:
 IV - доб. б.:

به بیداری اکنون سپاهی گران * از این نران بپاید دلور سـران
 کند بوم و پورا - IV 9 که بر طالعش بر کسی نیست - IV 8 و VI 7
 نماید کسی پادشا - IV 13 کشور - VI 12 دیبا - VI 11 دوده - IV 11 و VI 10 سپاه - IV 10
 پادشاه - T پارسا - VI 15 ماند - VI 14 نماید کسی را بگاه - T نماید یکی پادشا - VI
 که پیدا شود کژی و - IV 18 و VI 66. 763-765 оп. و سر و تخت و گاه - IV 17 و VI 16
 IV, VI - 24 در گشاد - VI 23 کارها - IV 22 نیست - IV 21 بر ما - VI 20 ازین - VI 19

همی

چو دیدی مرا بسته در پیش¹ خویش²
 میانم بدو نیم کردی⁴ بخیغ
 مرا ناله و درد بیدار کرد
 نباشد جز از⁷ کامه نیکخواه
 نگون گشته بر بدسگال تو⁸ بخت
 که از دانش اندازه دارد بسی¹⁰
 از اخترشناسان و از بگردان¹²

دو هفته نبودی ورا سال پیش
 دمیدی³ بکردار غرنده میغ
 خروشیدمی من فراوان ز درد⁵
 بدو گفت گرسیوز این خواب شاه⁶
 همه کام دل باشد و تاج و تخت
 گزارنده خواب باید⁹ کسی
 بخوانیم بیدار دل موبدان¹¹

740

پراگنده گر¹⁵ بر در شه بود¹⁶
 بدان تا چرا کردشان خواستار
 سخن راند با هر يك¹⁷ از کم و بیش
 که ای پاک دل نیک پی¹⁸ بگردان
 ز کس بشنوم²¹ آشکار و نهان
 اگر زین سخن بر لب آرند دم²²
 بدان تا نباشد کسی زو بیمیم²⁴
 چو موبد ز شاه آن سخنها شنید

هر آنکس¹³ کزین دانش آگه بود¹⁴
 شدند انجمن بر در شهریار
 بخواند و سزاوار بنشانند پیش
 چنین گفت با نامور موبدان
 گر این¹⁹ خواب و²⁰ گفتار من در جهان
 یکی را نمانم سر و تن بهم
 بپوشیدشان بیکران²³ ز و سیم
 ازان پس بگفت آنچه در خواب دید

745

750

جوانی دو رخساره مانند ماه * نشسته بدی نزد کاوسی شاه
 VI — доб. б.:

جوانی ستاده به پیشش درون * میان بسته بر چهره مانند خون
 و کان سنه غیر زائد عن: Б-переводит б. 738, опуская второе мисра: خون — VI¹
 ای پادشاه — IV⁶ بدرد — VI⁵ بدو نیمه کرده — IV⁴ دویدی — VI³ اُسبوعین
 VI — کزین دانش اندیشه آرد بسی — IV¹⁰ باشد — VI⁹ بدسگالانت — VI⁸ بجز — IV⁷ و T —
 کسانی — IV¹³, T — موبدان — IV¹² نخواهیم پند از دل بگردان — IV¹¹ کزین دانش آگاه دارد بسی
 T — هر کس — IV¹⁷ 66. 745—748 оп. VI — بوند — IV¹⁶ یا — IV¹⁵ بوند — IV¹⁴
 یقین — VI — ز کس نشنوم — IV²¹ و — II²⁰ کزین — IV¹⁹, VI — باختراشناسان و هم
 VI — هم بسی — VI²³ اگر این سخن نشنرم پیش و کم — VI²² نشنوم
 کسی بر نباشد ز بیم

همی بود² لـرزان بـسان³ درخت
 که بگشای لب زین⁴ شکفتی بگوی
 که هرگز کسی این⁵ نمیـند بـخواب
 ز پیر و جوان نیز نشنیده‌ام
 جهان⁶ پیر ز گرد آسمان پیر¹⁰ عقاب
 بدو تا جهان¹³ بود نمود چهر
 بگـردش سپاهی ز کندآوران
 درفش مرا سر نگونـسار کرد
 سراپرده و خیمه¹⁵ گشتی نگون
 بریده سران و تن افکنده خوار¹⁷
 چه نیزه بدست و چه تیر و کمان
 وزان هر سواری سری در کنار¹⁹
 سپه‌پوش و نیزه‌وران صد هزار
 مرا تاختندی همی²⁰ بسته دست
 ز پیوسته پیشم نبود کسی
 یکی بادسر نامور پهلوان
 نشسته برو پور²² کاوس شاه²³

نهادند شمع و برآمد¹ بتخت
 پیرسید گرسپوز نامجوی
 چنین گفت پرمایه⁵ افراسیاب
 کجا⁷ چون شب تیره من دیده‌ام
 بیابان پیر از مار⁸ دیدم بـخواب
 زمین خشک¹¹ شغی¹² که گشتی سپهر
 سراپرده¹³ من زده بر کران
 یکی باد برخاستی پیر ز گرد
 برفتی ز هر سو یکی جوی¹⁴ خون
 وزان لشکر من فزون از¹⁶ هزار
 سپاهی ز ایران¹⁸ چو باد دمان
 همه نیزه‌اشان سر آورده بار
 بر تخت من تاختندی سوار
 بر انگیزتندی ز جای نشست
 نگه کردمی نیک هر سو بسی
 مرا پیشش کاوس بردی دوان
 یکی تخت بودی چو تابنده²¹ ماه

725

730

735

IV — 5 وین — IV — 4 این — I, VI — 4 چو شاخ — I и T — 3 تنش — VI — 2 پیامد — I, VI — 1
 گردد — I, IV — 8 چنان — I, IV, VI — 7 کس این را — VI — 6 بپاسخ چنین گفت
 رود — I, IV — 14 تا روان — VI — 13 بوده — VI — 12 و — I, IV — 11 با — VI — 10 زمین — T — 9
 LI — б. оп.; Б — б. передан 17 چو سیمد — VI, I, IV и T — 16 سراغ و سر خیمه — VI — 15
 B — то же; 19 ازان پس — VI — 18 و رأیت ألقا أو أكثر من أصحابی قد ضربت رقابهم: так;
 LI — объединяет первые мисра бб. 732 и 733 в один б. (оп. вторые мисра обонх бб.):

بر تخت من تاختندی سوار * همه نیزه‌اشان سر آورده بار
 VI —

ازان نیزه‌های سر آورده بار * بهر سو سواری سر بیکنار
 بران گرد — T — زبرو گرد — IV, VI — 22 سرش نزد — IV — 21 همه — IV, VI — 20 I — начало лакуны.

23 IV — доб. б.:

- 705 برآشفت چون آتش افراسیاب
 بگرسیموز اندر³ چنان بنگرید
 یکی بانگ برزد براندش⁴ ز پیش
 بفرمود کز نامبداران هزار
 سراسر همه دشت پرچین⁷ نهید⁸
 بدین سان¹⁰ بشادی گذر کرد روز
 بخواب و بآرامش¹² آمد شتاب
- 710 که چندین چه گویی¹ ز آرام و خواب²
 که گفستی میانش بخواهد برید
 کجا خواست راندن برو خشم⁵ خویش
 بخوانید وز بزم سازید⁶ کار
 بسعد اندر آرایش چین نهید⁹
 چو از چشم شد دور گیتی فروز¹¹
 بخلتید بر جامه افراسیاب¹³

۵

- 715 چو یک پاس¹⁴ بگذشت از تیره شب
 خروشی برآمد ز افراسیاب
 پرستندگان تیز¹⁸ بر خاستند
 چو آمد بگرسیموز آن آگهی
 بتیزی پیامد بنزدیک شاه²³
 بمر در گرفتش پرسید زوی
 چنین داد پاسخ که پرسش مکن
 بمان²⁵ تا خرد باز یابم یکی
 زمانی برآمد چو آمد بهوش
- 720 چنانچون کسی راز گوید¹⁵ بتب¹⁶
 بلرزید بر جای آرام و خواب¹⁷
 خروشدن و غلغل¹⁹ آراستند
 کم شد تیره دیهیم²⁰ شاهنشاهی²¹
 ورا دید بر خاک خفته براه²³
 که این داستان با برادر بگوی
 مگو این زمان ایچ²⁴ با من سخن
 بمر گیر و²⁶ سختم بدار اندکی
 جهان دیده²⁷ با ناله و با خروش

I-⁵ برآمد-VI⁴ آنکه-VI³؛ ایذر-IV³ I-² б. оп. I¹ и T-¹ بپیچید از جای

بخواند و از بزم-I, IV, VI⁶ توانا نبود اندر آن کار-VI⁶؛ توانا نبود او بر آن خشم
 نهید-IV⁹ VI-⁸ б. оп.; Б-перевод б. отсутствует. I, IV и T-⁷ سازند

بر-I, IV¹³ بآسایش-I, IV, VI¹² VI-¹¹ б. оп. بریشان-IV¹¹ بدیشان-I¹⁰

کسی باز گوید-VI¹⁵ بهره-I, IV, T¹⁴ و تغرق من کان عنده: Б-¹⁴ بجای آرام و خواب

I и T-¹⁹ نیز-IV, VI¹⁸ б. оп. VI-¹⁷ بلب-I, IV, VI¹⁶ کسی کان بلرزد-T

که تیره شد-VI²¹ آیین-I, IV²⁰ (так!). بر شاه با خواهش-VI²⁰ زبهر سو یکی غلغل

ورا دید خفته-I, IV²³ بر شهریار-VI²³ زبدرگاه شاه-IV²² آن تخت و آن فرهی

مگوی اندرین وقت-I, IV²⁴ ورا دید خفته ابر خاک خوار-VI²⁴ زبران خاک راه

دید-I, VI²⁷ و-IV²⁶ بدان-VI²⁶; II, I, IV-²⁶

مکن هیچ بر^۱ جنگ جستن شتاب
گر ایدونك زین روی جیـحـون كشد
نهاد از بر نامه بر مهر خویش
بدو داد و فرمود تا گشت باز
فرستاده نزد سیاوش^۲ رسید
زمین را ببوسید و دل شاد کرد
ازان نامه شاه چون گشت شاد
نگه داشت بیدار^۳ فرمان اوی
وزان سو^۴ چو گرسپوز شوخ مرد^۵
بگفت آن سخـنـهـای ناپاك و^۶ تلخ
سپهـكـشـی چو رستم سپاهی گران^۷
ز هر^۸ يك ز ما بود پنجاه بیش
پیاده بـكـردار آتش بدند
نپـرـد بـكـردار ایشان عقاب
سه روز و سه شب بود هم زین^۹ نشان
ازیشان کسی را كه خواب آمدی
بـخـفـتی^{۱۰} و آسوده بر خاستی

بـجـنـگ تـو آید خـود افراسیاب
 هـمـی^۲ دامن خویش در خون کشد^۳
 هـمـانـگه فرستاده را خواند پیش^۴
 هـمـی تاخت اندر نشیب و فراز
 چـو آن نامه شاه ایران بدید
 ز هر غم دل پاک^۵ آزاد کرد^۶
 بـخـنـدید و نامه بسر بر نهاد^۷
 نـپـیـچـید^۹ دل را ز پیمان او^{۱۰}
 بـیـامـد بر شاه ترکان^{۱۳} چـو گرد
 کـه آمد سپهبد سیاوش بـمـلـخ
 بـسی نامداران^{۱۶} و جنگ آوران^{۱۷}
 سـرـاـفـراز با گرز^{۱۹} گاو میش^{۱۹}
 سـپـردار با تیـر و ترکش بدند
 یـکـی را سر اندر نیاید^{۲۰} بخواب
 غـمـی شد سر و اسب^{۲۲} گردنکشان
 ز جنگش بدانگه^{۲۳} شتاب آمدی
 بـنـوی یکی جنگ آراستی^{۲۵}

¹ VI—در ² IV—همان; VI—همد ³ I—б. оп. ⁴ I—б. оп. ⁵ I—دل پس ز بند غمان

⁶ IV — *د پناه درون نام شه پاد كړ*; VI — б. оп. ⁷ I — (ср. прим. 6 по IV):

ازان نامه شاه دل کرد شاد * بنامه درون نام شه کرد یاد
VI-

ثنا گفت بسیار و دل کرد شاد * بیوسید و نامه بسر بر نهاد

⁸ I, IV — نگه داشتش حکم و —
 мисра. ¹¹ Л, I, IV — پس ¹² Так в VI; Л, I, IV — شایر مرد ¹³ I, IV и T — توران ¹⁴ I,

VI—⁹ оп. ¹⁵ I, IV, VI и T—^{سده ديمک ان} ¹⁶ Л и I—⁹ оп. ¹⁷ VI—^{کندآوران} ¹⁸ I, IV—

وغمی گشت پر اسب — I²² بی — VI²¹ نیامد — IV, VI — نیارد — I²⁰ VI — ب. — 19

23 I, IV, VI, T- غمی شد دل مرد و- T؛ غمی شد بپر و اسب- VI؛ غمی شد سر اسب- IV

از نو باز جنگی بر آراستی—²⁵ I, IV—درفتی—²⁴ Так в I, T; II, IV, VI—ز جنگ دلیران

٦- بنو باز جنگی بیماراستی - VI

670

سه روز اندرین جنگ شد روزگار
 سپهرم² بترمذ شد و بارمان
 کنون تا بجیحون سپاه منست
 بسغد است با لشکر افراسیاب
 گر ایدونك فرمان دهد شهریار
 چو نامه بر شاه ایران رسید
 بیزدان پناهید و زو جست بخت⁷
 بشادی یکی نامه پاسخ نوشت
 که از آفریننده هور و ماه
 ترا جاودان شادمان باد دل
 همیشه پیروزی و فرهی
 سپه بردی و جنگ را¹³ خواستی
 همی¹⁵ از لببت شیر بوید هنوز
 همیشه هنرمند بادا تنست
 ازان پس که پیروز گشتی¹⁷ بچنگ
 نباید پراگنده کردن سپاه
 که آن ترک بدپیشه و ریمنست
 همان با کلاهست و با²¹ دستگاه

680

685

چهارم ببغشود پروردگار¹
 بکردار ناوك بجست از کمان
 جهان زیر فتر³ کلاه منست
 سپاه و⁴ سپهبد بدان روی⁵ آب
 سپه بگذرانم⁶ کنم کارزار
 سر تاج و تختش بکیوان رسید
 بدان تا بیمار آید آن نو درخت⁸
 چو تازہ بهاری در اردیبهشت⁹
 جهاندار و بخشنده¹⁰ تاج و گاه
 زرد و بلا¹¹ گشته آزاد دل
 کلاه بزرگی و تاج مهی¹²
 که بخت و هنر داری و راستی¹⁴
 که زد بر کمان تو از جنگ توز
 رسیده بکام دل روشنست¹⁶
 بکار اندرون کرد باید درنگ
 بپییمای روز و¹⁸ برآرای¹⁹ گاه
 که هم بدنژادست و هم بدشمنست²⁰
 همی²² سر برآرد ز تابنده ماه²³

1 VI—б. стоит после б. 671 текста. 2 VI—سپهبد. 3 IV—فتر. 4 I—و. 5 I, IV—

بفتر جهاندار—VI 6 شد بخت—VI 7 سپه را گزینم—VI 8 بکردار—VI 9 برین روی
 جهاندار—VI 10 چو روشن بهار و چو خرّم بهشت—I, IV, VI 9 با تاج و تخت
 I, IV, 13 و تاج شهی—VI 12 زغم—T 11 زغان—VI 11 بخشنده و
 VI—б. 681 стоит после б. 682 VI—که بودت هنر بخت و هم راستی—I, IV 14 جنگ خود—VI
 رسیده بکام دل—VI 15 هنوز—IV 16 Так в JI; I, IV—روشنست از دل روشنست
 I, IV, VI—19 زورق—VI 20 رای و—IV 21 راه و—I 18 گردی—L 17 از دوشمنست
 هم او—IV 22 همان—I 21 هم—VI 20 بدنژادست و با اهریمنست—I, IV 20 بیارای
 I, IV—23 ماه—VI 23 بخورشید و ماه—I, IV 23

چو ز ایران¹ سپاه اندر آمد بتنگ
دو جنگ گران کرده شد در سه³ روز
پیماده فرستاد بر هر دری
گریزان سپهرم بدان⁷ روی آب

بدروازه² بلخ بر خاست جنگ²
پيامد⁴ سیاوش⁵ لشکر فروز⁶
ببلخ اندر آمد گران لشکری
بشد با سپه نزد افراسیاب

660

سیاوشی در بلخ⁸ شد با سپاه
نوشتن بهمشک و گلاب¹⁰ و عمیر
نخست آفرین کرد بر کردگار¹²
خداوند خورشید و گردنده ماه
کسی را که خواهد برآرد بلند
چرا نه بفرمانش اندر¹⁷ نه چون
ازان دادگر کو جهنم آفرید
همی¹⁸ آفرین باد بر شهریار
ببلخ آمدم شاد و پیروز بخت

یکی نامه فرمود نزد يك شاه⁹
چنان چون سزاوار بد بر حریر¹¹
کزو گشت¹³ پیروز و به روزگار¹⁴
فرازنده تاج و تخت و کلاه
یکی¹⁵ را کند سوگوار¹⁶ و نژند
خرد کرد باید بدین رهنمون
ابا آشکارا نهان آفرید
همه نیکوی باد فرجام کار
بفر جهاندار با تاج و تخت¹⁹

665

فالتقوا: ب-б. передан так: I, IV, 2 از ایران VI- چو ایران- I, IV, 1
IV- شماساس- I⁵ چهارم- T⁴ دو- I, IV, VI, T, J, K, 3 Так в 4
و تناوشوا الحرب يومين متواليين: 660-658 B-66. گیتی فروز- IV, VI, 6 شماساس
و لما كان اليوم الثالث أهبّ الله تعالى لسياوخش ریح الظفر و النصر فانهزمم الأتراك و
VI- 8 بران- IV- 4 ازان- I, VI, 7 ولوا مدبرين و أبتدروا الى عبور جيعون فازين
B-66. 661-674 передает сокращенно так: 9 سیاوشی چو در بلخ- T; و سیاوخش بشنید و
و كتب الى أبيه بما قبض الله له من الغنح و شرح له في كتابه جميع ما جرى و
اخبّره أن كرسيز و أصحابه انهزموا و عبروا الماء و ساروا نحو قرمذ و أن افراسياب
نوشتند نامه بهمشک- I, IV, 10 نازل في السغد و استاذنه في عبور جيعون لقتاله
نیز و- IV- پیروز فرّ و هنر- I¹⁴ کزویست- I, IV, 13 دادگر- I, IV, 12 VI-б. оп. 11
چرا نه- I, VI, 17 سرفراز- IV, 16 کسی- VI, 15 پیروز به روزگار- VI, 6 فرّ و هنر
پیروزه تخت- I¹⁹ همه- I, IV, VI, 18 نه ایدر بفرمانش اندر- IV; بفرمان او در
VI-б. оп.

بخواند و پیامد بشهر هری²
 بنه⁴ زنگه شاوران را سپرد⁵
 سپهرش همی داد گشتی درود⁶
 نیاززد کسرا بگفتار تلخ
 کشیدند لشکر چو باد دمان⁹
 خبر شد بدیشان ز¹¹ سالار نو
 از ایران گو پیلتن¹³ پهلوان¹⁴
 بر افگند برسان کشتی برآب¹⁶
 سپهرم سپاوش و¹⁸ با او سران
 بیک دست خنجر بدیگر کفن
 که از باد کشتی²⁰ بچنبد ز جای
 کزینسان سخن راند²¹ با رهنمون
 سوی بلخ²³ چون باد لشکر براند
 نشایست کردن بپاسخ نگاه²⁵
 جز از جنگ جستن ندید ایچ روی

ز هر سو که بد نامور لشکری¹
 ازیشان فراوان پیاده³ ببرد
 سوی طالقان آمد و مرورود
 ازانیس⁷ پیامد بنزدیک بلخ
 و زان روی⁸ گرسیوز و بارمان
 سپهرم بد و¹⁰ بارمان پیش رو
 [که آمد سپاهی و شاه¹² جوان
 هیونی¹⁵ بنزدیک افراسیاب
 که آمد ز ایران سپاهی¹⁷ گران
 سپهکش چو رستم گو پیلتن
 تو لشکر بیماری و چندی¹⁹ مپای
 بر انگیخت برسان آتش هیون
 سپاوش زین سو بپاسخ²² نهاند
 چو تنگ اندر آمد ز ایران²⁴ سپاه
 نگه کرد گرسیوز جنگجوی

645

650

655

1 I, IV и T—مهتری 2 Так в VI; I, IV и T—زبدشت هری—Л, 3 Б—б. передан так: 4 I, IV и T—بره 5 Б—б. передан так: 6 Б—б. передан так: 7 I, IV—وزانیس VI—وزانسو 8 I, IV—وزان سوی 9 Б—б. 646 и первое мисра б. 647 передает так: 10 I, IV—کرسیوز و سپهرم و بارمان فی جمع کنیر کاذوا مقدمه عساكر الترك 11 VI—ازیشان به 12 IV—شاه جوان 13 I—نامور 14 IV—در میان 15 VI—زنودی 16 VI—سپهرم 17 VI—سپاه 18 I, IV—оп: 19 I—چندان 20 I—چندی 21 I, IV, VI—لشکر 22 IV—داشت 23 VI—جنگ 24 VI—بایران 25 Б—перевод бб. 655 и 656 отсутствует.

که بر خاک او نعل را پای نیست
 چو ماه درخشنده اندر میان
 [یکی تیز بر گشت گرد سپاه²
 که ای نامداران فرخنده‌پی
 شده تبیره دیدار بدخواه‌تان
 بپیروزی و شاد باز آمدن
 بگردان بفرمود و خود برنشست]
 همی بود³ یکروز با او برآه
 گرفتند⁴ هر دو چو ابر⁵ بهار
 بزاری خروشی بر انگیمختند⁶
 که دیدار ازان پس نخواهد بدن
 گهی نوش بار آورد گاه زهر
 سپاوش ابا⁸ لشکر جنگ‌جوی⁹
 ابا پیلتن سوی دستان کشید
 بنزدیک دستان فرخنده‌پی
 گهی با زواره گزیدی نشست¹³
 گهی در شکار و شمس‌تان¹⁴ بدی
 گو پیلتن رفت و دستان بماند¹⁶
 ز زابل هم از¹⁷ کابل و هندوان¹⁸

تو گفستی که اندر زمین جای نیست
 سر اندر سپهر¹ اختر کاویان
 ز پهلوی برون رفت کاوسی شاه
 [یکی آفرین کرد پرمایه کی
 مبادا جز از بغت همراه‌تان
 بنیک اختر و تندرستی شدن
 او زان جایگاه کوسی بر پیل بست
 [دو دیده پر از آب کاوسی شاه]
 سرانجام مر یکدگر را کنار
 ز دیده همی خون فرو ریختند
 گواهی همی داد دل در شدن
 چنین است کردار گردنده دهر
 سوی گاه بنهاد کاوسی⁷ روی
 سپه را¹⁰ سوی زابلستان کشید
 همی بود یکچند¹¹ با رود و می
 گهی با تنه‌متن بدی می بدست¹²
 گهی شاد بر تخت دستان بدی
 چو یکماه بگذشت¹⁵ لشکر براند
 سپاهی برفتند با پهلوان

625

630

635

640

¹ IV — سراسر سپه ² VI — второе мисра б. 625, 66. 626—629 и первое мисра б. 630 оп.;

Б—передает бб. 625—630 так: *منه کیکاوسی و شیعه مرحلتین* т. е. оп. те же строки, которые опущены в рук. VI. ³ IV, VI — رفت ⁴ I — доб. ⁵ Л — доб. ⁶ VI —

ز دیده فرو ریختند خون مهر * ز کردار گردنده گردان سپهر
 از ایران — ¹⁰ I, IV ⁹ VI — نامجوی ⁸ VI — سپاوشش با ⁷ VI — سوی کاخ کاوسی بنهاد ¹¹ VI —
 در شکار — ¹⁴ I, IV ¹³ Б — бб. 638 и 639 отсутствуют. ¹² Л — می پرست ¹¹ VI — شهر ا — ¹⁰ VI — یکماه —

ثم قاد جافله و ¹⁶ Б — б. передан так: *بنشست* — ¹⁵ VI ¹⁸ I, IV, VI и Т — обратный порядок мисра; Л — после этого б. стоит б. 644 текста. ¹⁷ VI — همه ¹⁶ Б — б. передан так: *بنشست* — ¹⁵ VI ¹⁸ I, IV, VI и Т — обратный порядок мисра; Л — после этого б. стоит б. 644 текста.

سر ماه با² چرخ در³ زیر تست
 سخن هرچ گویی نپوشنده⁴
 سر⁶ تاج او آسمان منست
 که با جان پاکت خرد باد جفت⁸
 برآمد پیامد سپهدار طوسی⁹
 در گنج¹⁰ دینار بگشاد شاه
 همان¹¹ خود و درع و سنان و سپر
 فرستاد نزد سیاوش کلبند
 قوی ساز کن تا چه¹⁴ آیدت رای
 دلیران جنگی ده و دو هزار
 ز گیلان¹⁹ جنگی و دشت سروچ
 گزین کرد شاه از در کارزار²⁰
 دلیر و خردمند و آزاد²³ بود
 خردمند و بیدار و خامش بدند²⁵
 چو بهرام و چون زنگه شاهوران
 بر افراختند²⁶ اختر کاویان²⁷
 ز پهلوی سوی دشت و²⁸ هامون شدند²⁹

جهان ایمن از تیر¹ و شمشیر تست
 تهمتن بدو گفت من بنده⁴
 سیاوش پناه و روان⁵ منست
 چو بشنید ازو آفرین کرد و⁷ گفت
 و زان پس خروشیدن نای و کوس
 بدرگاه بر انجمن شد سپاه
 ز شمشیر و گرز و کلاه و کمر
 بگنجی که بد جامه نابرید
 که بر جان¹² و بر خواسته کنخدای¹³
 گزین کرد ازان نامداران سوار
 هم از¹⁵ پهلوی¹⁶ پارس و¹⁷ کوچ و بلوچ¹⁸
 [سپهرور پیاده ده و دو هزار
 از ایران هر آنکس که گوزاده²¹ بود²²
 [بمالا و سال سیاوش بدند²⁴
 ز گردان جنگی و نام آوران
 همان پنج موبد از ایرانیان
 بفرمود تا جمله بیرون شدند

610

615

620

همیشه برایت VI؛ سراینده ام—IV, 4 بر—IV, 3 بر—I, IV, VI و T-² گرز—VI-¹
 و L-دوب.⁶ سیاوش چو چشم و روان—T؛ سیاوش چشم و روان—I, IV, 5 سر افکنده ام
 7 I-و op. 8 VI-66. 609 و 610 op. و заменены б.:

بفرمود و لشکر به هامون شدند * سپاه سپهبد به بیرون شدند
 9 I, IV, VI و T—

برآمد خروشیدن بوق [نای—VI] و کوس * پیامد سپهبد سرافراز طوسی
 آنچه—IV, VI-¹⁴ رهنمای—I, IV, 13 خوان—I, VI-¹² هم از—VI-¹¹ و L, VI-دوب.¹⁰
 IV-¹⁹ کوچ باوچ—VI-¹⁸ سر. و کوچه باوچ—IV-¹⁸ و L, I-¹⁷ پهلوی—VI-¹⁶ همه—IV-¹⁵
 از ایران کسی نیز کازاده بود—I-²² آماده—IV؛ زاده—VI, L-²¹ و VI-ب. op.²⁰ پیلان
 زبر افراختند—I, IV و T-²⁸ I, IV و T-²⁶ VI-ب. op.؛ ندید—IV-²⁵ ندید—IV-²⁴ شه زاده—I-²³
 VI-²⁹ VI-55. 622, 623 و 624 L, IV-²⁸ و L-²⁷ L-66. 621-643 на полях. بفرورختند—VI
 op.؛ L—слово شدند не дописано.

- 590 دگر گر ازین کار¹ نام آورم
 بشد با کمر پیش⁴ کاوسی شاه
 که با شاه توران بجویم نبرد
 چنین بود رای جهان آفرین
 برای و بانددیشه نابکار
 بدین کار همدستان شد پدر
 ازو⁹ شادمان گشت و بنواختش
 بدو گفت گنج و¹¹ گهر¹² پیش تست
 ز گفتار و کردار و از آفرین
 گو پیلتن را بر خویش خواند
 بدو گفت همزور تو¹⁴ پیل نیست
 ز گیتی هنرمند¹⁷ و¹⁸ خامش¹⁹ تو
 چو²⁰ آهن بمندد²¹ بکان در گهر²²
 سیاوش پیامد کمر بر میان
 همی خواهد او جنگ²⁵ افراسیاب
 چو بیدار باشی تو خواب آیدم
- 595
 600
 605
- چنین لشکری را² بدم آورم³
 بدو گفت من دارم این پایگاه⁵
 سر سروران اندر آرم. بگردد
 که او جان سپارد بتوران زمین⁶
 کجا باز گردد⁷ بد⁸ روزگار
 که بدد برین کین سیاوش کمر
 بنوی یکی پایگاه¹⁰ ساختش
 تو گوی سپه سرپر خویش تست
 که خوانند بر تو بایران زمین¹³
 بسی داستانهای نیکو براند
 چو گرد پی رخت تو¹⁵ نیل¹⁶ نیست
 که پروردگار سیاوش تو
 گشاده شود چون تو بستی کمر²³
 سخن گفت با من چو شیر زیان²⁴
 تو با او برو روی ازو برمتاب
 چو آرام یابی²⁶ شتاب آیدم

3 VI—обратный 2 VI—گر 1 IV, T—کار 4 VI—نزد 5 VI—دستگاه 6 Б—دیوار التبری 7 VI—از ما 8 Л—доб. 9 VI—ازین 10 VI—پیشگاه 11 I, IV—و 12 I—کمر 13 I—ایران 14 I—با زور تو 15 I, IV—همانند رای 16 IV—پیل (без рифмы). 17 VI—همانند دست تو T—بمانند رای تو VI—و تو خود 18 I—و 19 VI—خواهش 20 VI—گر 21 IV—بمبند 22 Так в VI; Л, I, IV—بکان گهر 23 VI—بندی کمر 24 VI—6. оп. 25 I, IV—جنگ 26 I, IV—آرام گیری

بدان ای خردمند رزم آزمای * بنزد سیاوش فرخنده رای
 I, VI—доб. вариант того же б.:

بدان ای سرافراز رزم آزمای * نبرده سیاوشش بزم آزمای
 и оп. б. 603 текста. 24 VI—6. оп. 25 I, IV—جنگ 26 I, IV—آرام گیری

بدیشان چنین گفت کافراسیاب
همانا که ایزد² نکردش سرشت
که چندین بسوگند پیمان کند
چو گرد آورد مردم کینه‌جوی
جز از من نشاید ورا⁷ کینه‌خواه
مگر گم کنم⁹ نام او در¹⁰ جهان
سپه سـازد و رزم¹¹ ایران کند
بدو گفت موبد چه باید سپاه¹²
چرا خواسته داد باید بباد
دو بار این سر نامور گاه خویش
کنون پهلوانی نگه کن گزین¹⁴
چنین داد پاسخ بدیشان که من
که دارد پی و قاب افراسیاب
شما باز گردید¹⁸ تا من کنون
سیاوش ازان دل پر اندیشه کرد
بدل گفت من سازم²³ این رزمگاه
مگر کم رهایی دهد دادگر

575

580

585

ز باد و ز آتش ز خاک و ز آب¹
مگر³ خود سپهرش دگرگونه کشت⁴
زبان را بخوبی⁵ گروگان کند
بتابد ز پیمان و سوگند⁶ روی
کنم روز روشن بدو بر⁸ سیاه
وگر نه چو تیر از کمان ناگهان
بسی زین بر و بوم ویران کند
چو خود¹³ رفت باید باوردگاه
در گنج چندین چه باید گشاد
سپردی بتیزی بدخواه خویش
سزوار جنگ¹⁵ و سزوار کین
نپیمم کسیرا بدین¹⁶ انجمن
مرا رفت باید چو کشتی بر آب¹⁷
به پیچم یکی دل برین¹⁹ رهنمون²⁰
روانرا از اندیشه چون²¹ پیشه²² کرد
بخوبی²⁴ بگویم بخوادم ز شاه
ز سودابه و گفت و گوی پدر

1 VI—

چنین گفت با انجمن شهریار * که این ترک بدگوه‌ر کینه‌دار
IV, VI—⁵ چه گونه بکشت—VI⁴ وگر—IV³ ز یزدان—IV² که یزدان—VI, I²
I, IV,⁸ نباید شدن—VI; نباید کسی—I, IV⁷ و از عهد—VI⁶ بخوبی روانرا
I, IV,¹¹ سپه سازد—IV, I¹¹ روز او در—VI¹⁰ نام او از—IV¹⁰ کند—IV⁹ بروبر—VI و T
I, IV,¹⁴ ترا—VI¹³ که با چند شاه—IV¹² سپه خواهد و ساز—VI¹² و ساز
VI—^{VI} نه بینم همی کس بدین—IV^{IV} نپیمم همی کس درین—I¹⁶ گنج—VI¹⁵ پرگزین
IV¹⁹ ساز گیرید—VI^{VI} باز لرزید—I¹⁸ آب—VI¹⁷ نه بینم کسی اندرین
B—перевод б. отсутствует.²⁰ بجای آورم کار با—T^T نه پیچم همی دامن—VI^{VI} بجای آورم
T—²⁴ ساز—VI²³ پیشه—IV²² پر—IV²¹

بدان تا شود با¹ سیاوش بد 560 زگفتار او شاه⁴ شد در گمان⁵
[بجایی که کاری چنین اوفتاد
چنان چون بود مردم ترسکار
بجایی که زهر آگند روزگار¹¹
تو با آفرینش بسنده¹³ نه
چنینست کردار¹⁵ گردان سپهر
برین¹⁷ داستان زد یکی¹⁸ رهنمون
چو فرزندی شایسته آمد پدید

بدانسان² که از گوهر او³ سزد
نکرد ایچ⁶ بر کس پدید از مهبان⁷
خرد باید و دانش و⁸ دین و داد⁹
برآید بکام دل مرد کار¹⁰
ازو نوش¹² خیره مکن خواستار
مشو تیژ گر¹⁴ پرورنده نه
نخواهد گشادن همی بر تو چهر¹⁶
که مهری فزون نیست از مهر خون
ز مهر زنان¹⁹ دل بپاید برید²⁰

۴

بمهر اندرون بود شاه جهان
که افراسیاب آمد و²³ صد هزار
[سوی شهر ایران نهادست روی
دل شاه کاوسی ازان تنگ شد
یکی انجمن کرد از ایرانیان

که²¹ بشنید گفتار کارآگاهان²²
گزیده ز ترکان شمرده سوار²⁴
و زو گشت کشور پر از گفت و گوی²⁵
که از بزم رایش²⁶ سوی جنگ شد
کسی را که بد²⁷ نیکخواه کبان²⁸

بدگمان — IV, VI 5 بگفتار او باز — VI 4 بد — I, IV 3 از انسان — VI 2 بر — VI 1
VI 10. VI 6. VI 9. VI 8. VI 7. VI 6. VI 5. VI 4. VI 3. VI 2. VI 1.
VI 11. VI 12. VI 13. VI 14. VI 15. VI 16. VI 17. VI 18. VI 19. VI 20.
VI 21. VI 22. VI 23. VI 24. VI 25. VI 26. VI 27. VI 28.

بکاری مکن نیز فرمان زن * که هرگز نه بیانی زنی رای زن
چنین مهر سوداوه و مهر شاه * بنظم آوریدم درین جایگاه
T — доб. б. VI 21. VI 22. VI 23. VI 24. VI 25. VI 26. VI 27. VI 28.
که اینک درین زودی افراسیاب * بکشتی برآید برین روی آب
زگردان گزیده شمرده — IV زترکان گزیده شمرده سوار — I 24 که افراسیابست با — VI 23
IV 27. I, IV 26. I, IV, VI 25. VI 24. VI 23. VI 22. VI 21. VI 20. VI 19. VI 18. VI 17. VI 16. VI 15. VI 14. VI 13. VI 12. VI 11. VI 10. VI 9. VI 8. VI 7. VI 6. VI 5. VI 4. VI 3. VI 2. VI 1.
جهان — IV, VI 28 کسی کو بدی

نگردد همی پشت شوخیت کوز
 کزین¹ بد که این² ساخت اندر نهان³
 همه شاه را خواندند⁴ آفرین
 ز بد کردن خویشی پیچان⁵ شود
 ز دار اندر آویز و بر قلاب روی⁶
 شمسستان همه بانگ⁷ بر داشتند
 نهان داشت رنگ⁸ رخس زرد شد⁹
 که دلرا بدین¹⁰ کار رنجه¹¹ مدار
 پذیرد مگر پند و آید بره
 گر ایدونکه¹² سودابه گردد تپاه
 ز من بپند او¹³ غم چو¹⁴ پیچان شود
 بدان تا بهمخشد گذشته گناه
 ازان پس که خون ریختن دیدمش¹⁵
 و زان تخت¹⁶ بر خاست و¹⁷ آمد بدر
 دویذند و بردند او را¹⁸ نماز
 برو گرمتر شد دل شهریار
 که دیده نه برداشت از چهر اوی
 همی جادوی ساخت اندر نهان

بدو گفت نیرنگ داری هنوز
 به ایرانیان گفت شاه جهان
 چه سازم چه¹ باشد مکافات این
 که پاداش این آنکه² بی جان شود
 بدخیم فرمود کین را بکوی
 چو سودابه را روی بر گاشتند
 دل شاه کاوسی بر درد شد
 سیاوش چنین گفت با شهریار
 بمن بخش سودابه را زین گناه
 همی گفت با دل که بر دست شاه
 بفرجام³ کار او پیشیمان شود
 بهانه همی جست زان کار شاه
 سیاوش را گفت بهخشمیدمش⁴
 سیاوش بهوسید تخت⁵ پدر
 شمسستان همه پیش⁶ سودابه باز
 برینگونه⁷ بگذشت یک روزگار
 چنان شد دلش باز از⁸ مهر اوی
 دگر باره با⁹ شهریار جهان¹⁰

545

550

555

سپه VI-5 که T-4 3 VI-6. op. که او VI و T-6; کجا I, IV-2 که این I, IV-1
 Б-б. передан 8 خود پیشیمان VI-7 نه پاداش این و آنکه II-6 کرد بر شاه بر
 VI-11 доб. б.: گر چه IV-10 نعره I, IV و T-9 ثم امر بالآخرة بصلبها: تاک
 همه آنچه من روی برگاشتند * چو سودابه را نیز بگذاشتند
 I, IV-16 سرانجام VI-15 اگر ز آنکه VI-14 غمگین VI-13 ازین I-12
 I, IV-20 که چون ریختن دیدمت VI-19 بهخشمیدمت VI-18 که VI-17 داند این VI-
 یک یک VI-21 پیشی VI-24 جمله I-24 سوی I-23 و VI-22 جای IV-21 دست
 جوان I-28 بر I-27 پر IV, VI-26 با I-25 برین نیز VI-25

سیامد بهمالید رخرا بخاک
 همه کامه دشمنان گشت² پست
 که پاکیزه تغمی و روشن روان
 بزاید³ شود در⁴ جهان پادشا
 کلاه کیانی بسر بر نهاد
 همه کامها با سیاوش برانند⁵
 نمد بر در گنج بند و کلید
 یکی گرز⁶ گاوپیکر بدست
 گذشته سخنها برو بر برانند¹⁰
 فراوان دل من بییازده
 که¹² بر جان فرزندان من زینهار
 برین گونه بر جادویی ساختی
 بپرداز جای و بر آرای کار
 جز آویختن نیست پاداش این
 تو آتش بدین تارک من بهمار¹⁶
 مکافات این بد¹⁸ که بر من رسید
 نمود آتش تیز با او بکین²⁰
 دل شاه از غم²¹ بشوید همی
 نخواهم که داری دل از من بکین²³

سیاوش به پیش¹ جهاندار پاک
 که از تن آن کوه آتش برست
 بدو گفت شاه ای دلیر جوان
 چنانی که از مادر پارسا
 به ایوان خرامید و بنشست شاد
 می آورد و رامشگران را بخواند
 سه روز اندر آن سور⁶ می در⁷ کشید
 چهارم بتخت کبی⁸ بر نشست
 بر آشت و سودابه را پیش خواند⁹
 که بی شرمی و بد بسی کرده
 یکی بد¹¹ نمودی بفرجام کار
 بخوردی و در¹³ آتش انداختی
 نباید¹⁴ ترا پوزش اکنون بکار
 نشاید که باشی تو اندر زمین
 بدو¹⁵ گفت سودابه کای شهریار
 مرا گر همی¹⁷ سر بیاید برید
 بفرمای و¹⁹ من دل نهادم برین
 سیاوش سخن راست گوید همی
 همه جادوی زال کرد²² اندرین

525

530

535

540

برآید-IV³ کرد-I, IV, VI² سیاوخش پیش-VI¹; سیاوش نزد-I, IV¹
 VI⁸ می-VI⁶; بر-IV⁷ خانه-VI⁶ با سیاوخش راند-VI⁵ بر-I, IV, VI⁴
 برو کرد راست-VI⁶; بدو باز راند-IV⁴; برو باز راند-I¹⁰ خواست-VI⁹ مهی
 I, IV¹⁴ بخوردی و بر-VI⁶; بخوردی و در-I, IV¹³ چو-VI¹² چه بازی-VI¹¹
 ابا من همی تغم کینه-VI⁶; I, IV⁶ ب. op.; T-¹⁶ دگر-VI¹⁵ نماید-VI⁶; نماید
 به-VI¹⁸ بدو گفت گر-I, IV, VI¹⁷ 539 текста. б. здесь оп., доб. после б. и мкар
 نخواهم که باشد دلی-VI⁶ و T-^{VI} و T-^{VI} نخواهم که باشی دلی پر ز کین-I, IV²⁰ و I-¹⁹ оп.
 همان جادویی-IV²² دل پاک از آتش-VI⁶; دل شاه آتش-I²¹ [دلت-T] پر ز کین
 نمود آتش تیز با او بکین-I, IV, VI²³ (cp. б. 538). پاک بود

نشد¹ تنگدل جنگ آتش² بساخت³
 کسی خود و اسپ سیاوش ندید⁴
 که تا او کی آید ز آتش برون⁵
 که آمد ز آتش برون شاه نو⁶
 ز قری همه⁷ جامه بی بر شدی
 که⁸ گفتی سمن داشت⁹ اندر کنار
 دم آتش و آب¹⁰ یکسان بود
 خروشییدن آمد¹¹ ز شهر¹² و ز دشت
 همه دشت پیشش درم ریختند
 میان کههان و میان مهران
 که بخشود بر پی گنه دادگر
 همی ریخت آب و همی خست روی
 نه دود و نه آتش نه گرد¹⁶ و نه خاک
 پیاده سپهرید پیاده سپاه
 ز کردار بد¹⁷ پوشش اندر گرفت¹⁸

سیاوش سیه را بتندی بتاخت
 ز هر سو زبانه همی بر کشید
 یکی دشت با دیدگان پر ز خون
 چو او را بدیدند برخاست غو
 اگر آب بودی مگر تر شدی
 چنان آمد اسپ و قهای سوار
 چو بغشایش پاک یزدان بود
 چو از کوه آتش بهامون گذشت
 سواران لشکر بر انگیختند
 یکی شادمانی بد اندر جهان
 همی داد¹³ مژده یکی را دگر¹⁴
 همی کند سودابه از خشم موی
 چو پیش¹⁵ پدر شد سیاوش پاک
 فرود آمد از اسپ کاوش شاه
 سیاوش را تنگ در بر گرفت

510

515

520

سیاوش بران کوه آتش بتاخت * تو گفتی که با اسپش آتش نشاخت
 [بساخت - VI]

VI - доб. бб.: 3 IV - کار آتش - VI; 2 I, IV - پیش آتش - 1 IV - بشد -

چو آمد سیاوش با آتش فراز * چنین گفت کای داور بی نیاز
 مرا ده برین کوه آتش گذر * رها کن تنم را ز بنند پدر
 بدین گونه بسپار زاری نمود * سیه را بر انگیخت چون باد زود
 کسی اسپ و خود و - VI; کسی خود سیاوش و اسپش ندید - I; 4 Л - б. на полях, не читается; Б - перевод б. отсутствует. 5 VI - вместо б. 509 доб. бб.:

ازان سوی دیگر برون رفت شاه * که مویی نشد بر تن او قباه
 زمانی برآمد سیاوخش شاه * پیامد شتابان بکردار ماه
 10 I, گویی سمن دارد - VI 9 تو - I 8 همی بر تنش - T 7 سپهدار نو - I, IV 6
 همه مژده دادند - VI 14 داده - Л 13 ز کوه - IV, VI 12 خروشی برآمد - VI 11 باد - IV, VI 14
 18 T - б. стоит после б. 17 VI - ز گرد اندرون - VI 16 I, IV - باد - 15 VI - نزد - VI 15 بر یکدیگر

525 текста.

- 490 نخستین دمیدن سیه شد ز دود¹ زمین گشت روشنتر⁴ از آسمان سراسر همه دشت بریان⁵ شدند سیاوش پیامد پیمیش⁷ پدر هشیوار و با جامهای سپید یکی تازی¹⁰ بر نشسته سیاه پراگنده کافور بر خویشستن بدانگه که شد پیمیش کاوس باز رخ شاه کاوس پدر شرم دید¹⁴ سیاوش بدو گفت انده مدار¹⁵ سر¹⁶ پر ز شرم و بهایی¹⁷ مراست 500 ور ایدونک زین کار هستم گناه بنیروی یزدان نیکی دهش¹⁸ خروشی برآمد ز دشت و ز شهر چو از²³ دشت سودابه آوا شنید همی خواست کورا بد آید بروی جهانزی نهاده بکاوس²⁶ چشم
- زبانیه² برآمد پس از دود زود³ جهانی خروشان و آتش دمان بران چهر خنداننش گریان⁶ شدند یکی خود زرین⁸ نهاده پسر لمبی پر ز خنده دلی⁹ پرامید همی خاک¹¹ نهانش برآمد بهاه چنان چون بود رسم و ساز کفن¹² فرود آمد از باره¹³ بردش نماز سخن گفتنش با پسر نرم دید¹⁴ کزین سان بود گردش روزگار اگر بی گناه هم رهایی مراست جهان آفرینم ندارد نگاه کزین کوه¹⁹ آتش²⁰ نیابم تپیش²¹ غم آمد جهانرا ازان کار بهر²² برآمد بایوان و آتش²⁴ بدید همی بود جوشان پر از²⁵ گفت و گوی زبان پر ز دشنام²⁷ و دل²⁸ پر ز خشم²⁹

1 I, IV — چو دود — 2 Л — زمانه (описка). 3 I, IV, VI и T — زود — 4 B — перевод б. отсутствует. 5 VI — جنبان تر — 6 I, IV — گریان — 7 VI — پیمیش — 8 I, IV — بریان — 9 I, IV — گریان — 10 I, IV — بارگی — 11 I — که می گرد — 12 I, IV, VI — حیمایی — 13 I, IV, VI — سری — 14 I, IV, VI — لا بآس علیک — 15 B — شد — 16 VI — گشت — 17 I, IV, VI — ساز مرگ کفن — 18 I — پیاده شد از اسب و — 19 I — آه — 20 I, IV, VI — نیابم زپیش — 21 I — порядок бб.: 503, 507, 504, 505, 508, 506, 509; IV — 503, 507, 504, 505, 506, 507 (вторично, вариант), 508; бб. 509 и 510 оп.; ср. прим. 29 к б. 506. 23 Л — چنان — 24 I, IV, VI — ازان — 25 I — از ایوان بپام آمد آتش — 26 I, IV, VI — لب — 27 I, IV — گفت — 28 I — 506 и 507 здесь оп., см. прим. 22; B — перевод б. отсутствует; I, IV, VI — доб. здесь вариант б. 507:

- 475 پیر اندیشه¹ شد جان کاوس. کی² کزین دو یکی گسر شود نابکار
چو فرزند و زن باشدم خون و مغز⁵
همان به کزین زشت کردار⁶ دل
چه گفت آن سپهدار نیکو سخن
بدستور فرمود تا ساروان
هیونان بهیمزم کشیدن شدند
بصد کاروان اشتهر سرخ موی
نهادند هییمزم دو کوه بلند
ز دور¹¹ از دو فرسنگ هرکش¹² بدید¹³
همی خواست دیدن در¹⁶ راستی
چو این داستان سر بر سر بشنووی
نهادند بر دشت هییمزم دو کوه
گذر بود چندانکه گویی²² سوار
بدانگاه²⁴ سوگند پر مایه شاه
و زان پس بموید بفرمود شاه²⁶
بیآمد دو صد²⁸ مرد آتش فروز
- 480
485

Б — و شوم پی — VI — نیک خواه — IV 4 که فرزند — LI 3 شاه — IV 2 بد اندیش — I — LI 1
باشد و خون مغز — I — باشد و هوش مغز — LI — T 5 Так в T; перевод бб. 473—477 отсутствует.
پادشاهی — VI 7 اندیشه — T — گفتار — VI 6 باشد پایک مغز — VI — باشد از هوش و مغز — IV
IV 12 بدور — I, VI 11 همه — VI 10 چند — IV 9 VI 8 здесь доб. бб. 487 и 489 текста.
قرارش نماید و تنش بر دمید — VI 15 جست باید — I, IV 14 که دید — VI 13 کسی — VI
آمد همه — VI — уп.; آید همه — IV 17 سر — VI 16 Б — перевод бб. 482 и 483 отсутствует.
VI — بزنی بگروی — I, IV 20 بر — VI — دید — IV 19 بکار اندرون کزی و کاستی — T 18
نظاره — LI 21 B — перевод бб. 485 и 486 оп., а б. 487 стоит после б. 477 текста.
VI 25 دران کوه — VI 24 میانش بتنگی بکردی گذار — T 23 جنگی — T 22 هم آنجا
IV 28 القطر المذاب — B 27 بفرمود موید بشاه — VI 26 چنین بود و آیین بد آیین
همه روی گیتی سیه شد ز دود * زبانه بر آمد بچرخ کبود
VI 29 б. 489 доб. после б. 477 текста, а здесь доб. б.:

چنین گفت موید بشاه¹ جهان
چو خواهی³ که پیدا کنی² گفت وگوی
460 که هرچند فرزند هست ارجمند
و زین دختر شاه هاماوران
ز هر در⁵ سخن چون بدین گونه گشت
چنین است⁶ سوگند⁷ چرخ بلند
جهاندار سودابه را⁸ پیش خواند
465 سرانجام گفت ایمن از هر دوان¹¹
مگر کاتش¹⁸ تیر پیدا کند
چنین پناسخ آورد سودابه پیش
فگنده دو کودک نمودم بشاه
سیاوش را کرد بایید درست
470 بپور جوان¹⁷ گفت شاه زمین
سیاوش چنین گفت کای¹⁹ شهریار
اگر کوه آتش بود بسیرم²¹

1 I, 2 I — که شد- 3 VI — باید- 4 Б — перевод бб. 460 и 461 отсутствует. 5 I, 6 VI — زهر دو- 7 T — فرمان- 8 Б — б. передан так: يصيبه- 9 Л — را- 10 VI — текст искажен. 11 I — روان- (без рифмы). 12 IV — مکروهها- 13 IV, VI — آتش- 14 Л — را- 15 I — گنه کار را- 16 I — ز دل پروشن روان- 17 VI, Л — نجست- 18 Б — бб. 470-472 переданы фразой: سبأوخش را- 19 I, IV, VI — با- 20 VI — گشته- 21 VI — بگ- 22 VI — یمگ- 23 IV — ننگ- 24 VI — یمپر- 25 T — نگذر- 26 T — اگر ننگ خوارست ازین

جهان آفرین داند اندر نهفت
ستاره شمر گفت² گفتار خویش
پدیدند کز پشت اهریمنند³
که نزدیک ایشان جز اینست راز⁴
ز بهر⁵ سیاوش نیارند⁷ گفت
بلرزد همی⁸ شیر در⁹ انجمن
به بندد چو خواهد ره آب¹² نیل
گریزند ازو در صف کارزار¹³
مگر دیده همواره پر خون بود
چه¹⁷ گوید سخن وز که دارد¹⁸ سپاس¹⁹
مرا هم فزون از تو پیوند نیست²⁰
بدان گیتی افکندم این داوری
که بر دارد²³ از رود نیل²⁴ آفتاب
همی زار بگریست با او بهم
بران کار بنهاد²⁷ پیوسته دل²⁸
پژوهیم تا خود³⁰ چه آید بمن³¹
ز سودابه چندی³² سخنها براند³¹

بگفتند با شاه کین زن چه گفت
بسودابه فرمود¹ تا رفت پیش
که این هر دو کودک ز جادو زنند
چنین پاسخ آورد سودابه باز
445 فزونستشان زین سخن در⁵ نهفت
ز بیم سپهبد گو پیلتن
کجا زور دارد به¹⁰ هشتاد¹¹ پیل
همان لشکر نامور صد هزار
مرا نیز پایاب¹⁴ او چون بود
450 جزان¹⁵ کو بفرماید¹⁶ اخترشناس
ترا غم خرد فرزند نیست
سخن گر گزفتی چنین²¹ سرسری
ز دیده فزون زان²² بیاید آب
سپهبد ز گفتار او شد دژم
455 کسی²⁵ کرد سودابه را²⁶ خسته دل
چنین گفت کاندز نهان²⁹ این سخن
ز پهلو همه موبدانرا بخواند

پدیدار و از پشت اهریمنند — I, IV и T³ خواند — IV² دگر باره فرمود — I¹
جز این — VI⁴؛ مرا نیست راز — IV⁵؛ چرا نیست راز — LI⁴ بدیدار زشتند و اهریمنند — VI⁵
فروستشان — T⁵؛ فزونستشان در سخن زین — IV⁶؛ فزونست زیشان سخن در — LI, VI⁵ نیست راز
بر — I, LI⁹ همه — VI⁸ نیارید — VI⁷؛ زیارست — IV⁷ ز بیم — I, IV, VI⁶ زین سخن در
B — перевод бб. 447 и 448 отсутствует¹³ رود — I, IV, VI¹² هفتاد — IV¹¹ چو — VI¹⁰
VI²⁰ هراسی — VI¹⁹ داند — IV¹⁸ به — VI¹⁷ فرمان — IV¹⁶ چنان — VI¹⁵ نایاب — IV¹⁴
ترا غم خورد زانکه فرزند نیست * مرا غم فزون از تو پیوند نیست
B — перевод бб. 451 и 452 дан после перевода б. 453. VI²¹ سخن چون گزفتی — VI²¹
سودابه — VI²⁶ بسی — LI²⁵ نیک — VI²⁴ بر داشت — VI²³ فراوان — VI²² برین
VI³¹ — б. оп. VI³⁰ بر — VI³¹ جهان — I, VI и T²⁹ B — перевод б. отсутствует²⁸ بنهاد — I²⁷
چندین — IV³²

نهان داشت کاوسی و با کسی¹ نگفت
 425 برین کار بگذشت یک هفته نیز
 بنالید سودابه و داد خواست
 همی گفت همداستانم ز⁴ شاه
 ز فرزند کشته⁷ پپیچ دلم
 بدو گفت ای زن تو⁹ آرام گیر
 430 همه روزبازان درگاه¹¹ شاه
 همه شهر و برزن پپای آورند
 بنزدیکی¹² اندر نشان یافتند
 کشیدند بدبخت زن را ز راه¹⁴
 بخوبی¹⁵ پپرسید و کردش امید
 435 و زان پس بخواری و زخم و بمند¹⁸
 نمود¹⁹ هیچ خست و بدان داستان²⁰
 بفرمود کز پیش پیرون²³ برند²⁴
 چو خست و نیاید²⁸ میانش به ار²⁹
 بمردند ز نرا ز درگاه شاه³¹
 440 چنین گفت جادو که من بی گناه

همی داشت پوشیده اندر² نهفت
 ز جادو جهانرا بر آمد قفیز³
 ز شاه جهاندار فریاد خواست
 بزخم و بافگندن⁵ از تخت و گاه⁶
 زمان تا زمان سر⁸ ز تن بگسلیم
 چه گوئی سخنهاى نادل پذیر¹⁰
 بفرمود تا برگرفتند راه
 زن بدکنش را بجای آورند
 جهان دیدگان نیز¹³ بشتافتند
 بخواری بمردند نزدیک شاه
 بسی روزرا¹⁶ داد نیزش نوید¹⁷
 بپردخت از او شهریار بلند
 نمود²¹ شاه پرمایه²² همداستان
 بسی چاره جویند²⁵ و افسون²⁶ برند²⁷
 بمرید و این دانم آیین³⁰ و فر
 ز شمشیر گفتند وز دار و چاه
 چه گویم بدین نامور پیشگاه

¹ I, IV — здесь б. оп., доб. после б. 417 текста. ² I, IV — رازها در — ³ I, IV — این رازها در — ⁴ I, IV — با شه — ⁵ I, IV — فتادن هم — ⁶ I, IV — به — ⁷ I, IV — کشتن — ⁸ I, IV — دل — ⁹ I, IV — منگر — ¹⁰ I, IV — همه منگر — ¹¹ I, IV — همه کارها را تو فرجام گیر — ¹² I, IV — بنزدیک — ¹³ I, IV — تیز — ¹⁴ I, IV — بنزدیک — ¹⁵ I, IV — بنزدیک — ¹⁶ I, IV — بنزدیک — ¹⁷ I, IV — بنزدیک — ¹⁸ I, IV — بنزدیک — ¹⁹ I, IV — بنزدیک — ²⁰ I, IV — بنزدیک — ²¹ I, IV — بنزدیک — ²² I, IV — بنزدیک — ²³ I, IV — بنزدیک — ²⁴ I, IV — بنزدیک — ²⁵ I, IV — بنزدیک — ²⁶ I, IV — بنزدیک — ²⁷ I, IV — بنزدیک — ²⁸ I, IV — بنزدیک — ²⁹ I, IV — بنزدیک — ³⁰ I, IV — بنزدیک — ³¹ I, IV — بنزدیک

¹ I, IV — با شه — ² I, IV — فتادن هم — ³ I, IV — به — ⁴ I, IV — کشتن — ⁵ I, IV — دل — ⁶ I, IV — منگر — ⁷ I, IV — همه منگر — ⁸ I, IV — همه کارها را تو فرجام گیر — ⁹ I, IV — بنزدیک — ¹⁰ I, IV — بنزدیک — ¹¹ I, IV — بنزدیک — ¹² I, IV — بنزدیک — ¹³ I, IV — بنزدیک — ¹⁴ I, IV — بنزدیک — ¹⁵ I, IV — بنزدیک — ¹⁶ I, IV — بنزدیک — ¹⁷ I, IV — بنزدیک — ¹⁸ I, IV — بنزدیک — ¹⁹ I, IV — بنزدیک — ²⁰ I, IV — بنزدیک — ²¹ I, IV — بنزدیک — ²² I, IV — بنزدیک — ²³ I, IV — بنزدیک — ²⁴ I, IV — بنزدیک — ²⁵ I, IV — بنزدیک — ²⁶ I, IV — بنزدیک — ²⁷ I, IV — بنزدیک — ²⁸ I, IV — بنزدیک — ²⁹ I, IV — بنزدیک — ³⁰ I, IV — بنزدیک — ³¹ I, IV — بنزدیک

همی گشت آن شب نزد¹ هیچ دم
 بر انگونه سودابه را خفته دید
 دو کودک بران گونه بر² طشت زر
 بهبارید سودابه از دیده آب
 همی گفت بنگر³ چه کرد از بدی
 دل شاه کاوس شد بدگمان
 همی گفت کاینرا چه درمان کنم⁴
 ازان پس نگه کرد کاوس شاه
 بجست و ز ایشان⁵ بر خویش خواند
 ز سودابه و رزم هاماوران
 بدان تا شوند⁶ آگه از کار اوی
 وزان کودکان نیز بسیار گفت
 همه زیج و صرلاب⁷ بر داشتند
 سرانجام گفتند کین کی بود
 دو کودک ز پشت⁸ کسی دیگرند
 گر⁹ از گوهر شهریاران بدی
 نه پیداست رازش درین¹⁰ آسمان
 نشان¹¹ بداندیشش ناپاک زن

بشیمگیر بر خاست و آمد دژ
 سراسر شبستان برآشفته دید
 فگنده¹² بخواری و خسته جگر
 بدو¹³ گفت روشن بمین آفتاب¹⁴
 بگفتار او خیره ایمن شدی
 برفت و در¹⁵ اندیشه شد¹⁶ یکزمان
 نشاید که این بر دل آسان کنم¹⁷
 کسی را که کردی به اختر نگاه
 پسر سید و بر قخت زرین نشاند
 سخن گفت هر گونه با مهران¹⁸
 بدانش بداند کردار¹⁹ اوی
 همی داشت پوشیده اندر نهفت²⁰
 بران کار²¹ یک هفته بگذاشتند²²
 جامی²³ که زهر افگنی²⁴ می بود
 نه از پشت شاه و نه زین²⁵ مادرند
 ازین²⁶ زیچها جستن آسان بدی²⁷
 نه اندر زمین این شگفتی بدان
 بگفتند با شاه در²⁸ انجمن

روشن‌تر از آفتاب—VI 5 همی—I 4 نهاده—IV, I 3 با—Л 2 و نگشاد شب—I 1

همی گفتمت او—I 6. 409 и 410 на полях; VI — 66. 409 и 410 стоят после б. 411 текста.

VI — б. оп. 9 بد—VI 8 پر—VI 7 همی گفت کورا—VI همی گفتمت کو—IV

—I, IV 12 هر گونه اندر آن—VI 11 بگفت و ردانرا—VI بجست و از ایران—IV, I 10

نهفته برون آوردند—IV, VI 14 بداند همه کار—VI نبر آرند بر کار—I 13 شود

صـرلاب—I, IV, VI 15. 425 текста. I, IV — доб. здесь вариант б. [آورید—VI] از نهفت

بجایی—VI 18. повтoрен дважды. I — б. 17 بدانگونه—VI 16 اصطـرلابات—B

که—Л 22 شاه اند نه زین—VI شاه و ازین—IV 21 بند—VI 20 آگنی—I, IV, VI 19

رویش بر—VI رازش برین—I 25. Б — перевод б. отсутствует. I — б. оп.; 24 I — 23 VI — درین

و با—I, IV, VI 27 نشاید—VI 26

یکی داروی ساز کین بفگنی
مگر کین همه بند و² چندین دروغ
بکاووس گویم⁶ که این از منند⁷
مگر کین شود بر سیاوش درست
گرین نشنوی¹⁰ آب من نزد شاه
بدو گفت زن من ترا بنده ام
چو شب تیره شد داروی خورد¹¹ زن
دو بچه چنانچون بود دیوزاد
نهان کرد زن را و او خود بغفت
در ایوان پرستار چندانک¹⁶ بود
یکی طشت زرین بیارید¹⁸ پیش
نهاد اذرن²⁰ بچه اهرمن
دو کودک بدیدند مرده بطشت
چو بشنید کاووس از ایوان خروش
بپرسید و گفتند با شه‌ریار

تھی مانی¹ و راز من نشکنی
بدین³ بچگان تو باشد⁴ فروغ⁵
چنین کشته بر دست اهریمنند⁸
کنون چاره این بمایدت جست⁹
شود تیره و دور مانم ز گاه
بفرمان و رایت سر افکنده ام
که بفتاد زو بچه اهرمن¹²
چه گونه بود بچه¹³ جادونژاد
فغانش بر آمد ز کاخ¹⁴ نهفت¹⁵
بنزدیک¹⁷ سودابه رفتند زود
بگفت آن¹⁹ سخن با پرستار خویش
خروشید و بفگند²¹ بر جامه²² تن²³
از ایوان بکیوان فغان بر گذشت²⁴
بسرزید در خواب و بگشاد²⁵ گوش
که چون گشت²⁸ بر ماهرخ²⁷ روزگار

VI — 3 چنین بود — VI؛ چنین بند و — I, IV 2 بهی یابی — VI؛ بمن سازی — IV 1
فافترح: 395-391. 66-B 5 بچه کارم بگیرد — IV؛ بچگان تو بگیرد — I, VI 4 ازین
گویند — VI 6 علیها حیثیة أن تسقط ما فی بطنها لتجعلہ ذریعہ الی إثبات صدقها عند الملک
زگر این نشنود — I 10 بماید بجست — VI 9. мисра искажено — VI 8. منست — VI 7
IV 12 доб. здесь б. 402 текста, но порядок мисра обратный. VI 11 اگر نشنوی —
بکاخ از — T؛ بکوی از — I, IV 14 چه دیو که دارد ز — VI؛ چه باشد خود از دیو و — I 13
همه نزد — I 17 هر چند — I 18. 399-400 стоят после б. 402 текста. I, IV, VI и T — 15
نهاد — T؛ نهادند دو — I, IV؛ نهادند زو — L 20. نگفت این — I 19. بیآورد — I, IV, VI и T 18
جامه: در متن بمعنی رختخواب، جامه خواب («بغواب و بارامش» 22 افگند — VI 21 اندرو
— IV؛ جامه ز تن — I, VI 23. آمد شتاب * بغلتید بر جامه افراسیاب) (رداکتور)
(метр нарушен); I — повторяет тот же б. с вариантом
و بگشاد — I 25. Б — перевод б. отсутствует. 24 خروشی بر آمد سوی انجمن: второго мисра:
پر خون رخ — VI؛ بر خوب رخ — I, IV 27. چون رفت — I, IV 26 در خواب

375 غمی گشت و سودابه را خوار کرد
 بدل گفت کاینرا بشمشیر تیز
 ز هاماوران زان پس اندیشه³ کرد
 و دیگر بدانگه⁷ که در بند بود⁸
 پرستار سودابه بد روز و شب
 سه دیگر که يك دل پر از مهر داشت
 چهارم کزو کودکان داشت خرد
 سیلوش ازان کار بد بی گناه
 بدو گفت ازین¹⁸ خود میندیش هیچ
 مکن یاد ازین هیچ¹⁸ و با کس مگوی

380 دل خویشتن را¹ پر آزار کرد
 بماید کنون کردنش² ریز ریز
 که آشوب خمیزد پر آواز⁴ و⁵ درد⁶
 بر او نه⁹ خویش و نه پیوند بود⁸
 که¹⁰ پیچید ازان درد¹¹ و نگشاد¹² لب
 بمایست زو هر بد اندر¹³ گذاشت
 غم خرد را خوار¹⁴ نتوان شمرد¹⁵
 خردمندی وی بدانست شاه
 هشیواری و رای و دانش¹⁷ بسیج
 نماید که گیرد سخن رنگ و بوی

385 چو دانست سودابه کو گشت خوار
 یکی چاره جست اندر²⁰ آن کار زشت²¹
 زنی بود با او سپرده²³ درون
 گران بود و اندر شکم بچه داشت
 بدو راز بگشاد و زو چاره جست
 چو پیمان ستد چیر²⁶ بسیار داد

390 همان سرد شد بر¹⁹ دل شهریار
 ز²² کینه درختی بنوی بکشت
 پر از جادوی بود و رنگ و فسون²⁴
 همی از گرانی بسختی گذاشت
 کز آغاز پیمانت خواهی نخست²⁵
 سخن²⁷ گفت ازین در مکن هیچ یاد²⁸

B 4 زان پس پس یاد — VI 3 بمایدش کردن همه — VI 2 دل خویش را زو — VI 1
 که بر خمیزد — T 6 و — I 5 از [ز — VI] آزار — IV, VI, I — آواز — J, I, K (ред.);
 به — I, IV, VI 10 برو بر نه — IV 9 اوی — VI 8 در آنگه — I, IV 7 آشوب و جنگ و زبرد
 بر — I, IV 14 چنان بر غم خرد — J, K; هر بدی در — VI 13 بگشاد — VI 12 رنج — VI 11
 کین — I 18 نتوان سپرد — I, IV 15 غم خرد را خرد — T; چاره غم خورد — VI; غم خودش جان
 نیز و — IV 18 هشیوارو با رای و دانش — VI; هشیواری و رای رفتن — I, IV 17 ار — VI
 به — VI 22 دست — VI 21 کاند — J 20 بیاویخت اندر — VI; بیاویخت باوی — I, IV 19
 — I, IV, VI 28 درست — I, IV, VI 25 بند و فسون — I, IV, VI 24 ببرزن — VI; بپرده — IV
 — I, IV, VI 28 390 и 391 стоят после б. 392 текста; Б — перевод б. отсут-
 ствует, а дальнейший текст дан в косвенной речи. — VI 27 بز — T 27 ز

360 ز فرزند وز¹ تاج وز خواسته
 بگفتم که چندین برین بر³ نهم
 مرا گفت با خواسته کار نیست
 ترا بایدم زین میان گفت⁵ بس
 مرا خواست کرد بکاری⁷ بچنگ
 نکردمش¹⁰ فرمان همی¹¹ موی من
 یکی کدوکی دارم اندر نهان
 365 ز بس رنج کشتنش¹² نزدیک بود
 چنین گفت با خویشتن شهریار
 برین کار بر نیست جای شتاب
 نگه کرد باید بدین در¹⁵ نخست
 بپیمم کزین دو گنه کار کیست
 370 بدان باز جستن همی چاره جست
 بازو و بازو و بالای او¹⁹
 ز سودابه بوی می و²⁰ مشکناپ
 ندید²³ از سیاوش بدان گونه پوی²⁴

ز دینار وز گنج آراسته²
 همه نیکوینها بدختر دهم⁴
 بدختر مرا راه دیدار نیست
 نه گنجم بکارست بی تو نه کس⁶
 دو دست اندر آویخت⁸ چون سنگ تنگ⁹
 بکنند و خراشیده شد روی من
 ز پشت تو ای شهریار جهان
 جهان پیش من¹³ تنگ و تاریک بود
 که گفتار هر دو نیاید بکار
 که تنگی دل آرد خرد را بخواپ¹⁴
 گواهی دهد دل چو گردد درست¹⁶
 ببادافره بد سزاوار کیست¹⁷
 بپویند¹⁸ دست سیاوش نخست¹⁷
 سراسر بپویند¹⁸ هر جای او
 همی یافت²¹ کاوس²² بوی گلاب
 نشان بسودن نبود²⁵ اندروی²⁶

— VI² ز فرزند و وز — I¹

ز فرزند و از گنج آراسته * ز دینار و از تاج و از خواسته
 و لست: Б — передает б. так: نه روی کس — VI⁶ و IV — доб. نهم — VI⁴ سر — I, IV³
 دو دستم — VI⁹ اندر آورد — I, IV⁸ کناری — K — ср. также: بیماری — VI⁷ آرید سواک
 بردنش — IV¹² چنین — VI¹¹ همه — I, IV¹¹ نبردش — IV, VI و T¹⁰ بگردن در آورد تنگ
 آرد خرد را شتاب — I — بخواپ: перечеркнуто и сверху надписано: شتاب — I¹⁴ او — VI¹³
 Б — мисра передано: که تنیدی خرد را در آرد بخواپ — VI¹⁴; آرد روانرا بخواپ — IV¹⁴
 نخست — T¹⁶ بدین بر — IV¹⁵ برین در — I¹⁵ و الجام النفس بشکیمة العقل: так: B
 بازوی و هم — IV¹⁹ بازو و برز بالای او — I¹⁹ بپویند — I¹⁸ B. оп. — VI¹⁷
 K. так же: یافت — I²¹ بوی خوش — VI²⁰ بر و روی و دست و سراپای او — VI²⁰; سراپای او
 بآخذ یشم ید — B²⁶ ندید — T²⁵ روی — I²⁴ نبود — VI²³ و IV — доб. I: کافور و — K²²
 سیاوش و اعضاده و ثیابه فلم یجدها قد عبقت بأثر الطیب الذی کان علی سودابه و ثیابه

340 ز هر کس پی‌رسید¹ و شد تنگ‌دل
خروشید سودابه در پیش او
چنین⁴ گفت کامد سیاوش بتخت
که جز تو نخواهم کسی را ز بن
[که از تست جان و دلم⁷ پر ز مهر
345 بینداخت افسر ز مشکین سرم
پر اندیشه شد زن سخن شهریار
بدل گفت ار¹⁰ این¹¹ راست گوید همی
سیاوش را سر بیاید بریند
خردمند مردم چه گوید کنون
350 کسی را¹³ که اندر شبستان بدند¹⁴
گسی کرد و¹⁵ بر گاه تنها بماند
بهوش و خرد¹⁸ با سیاوش گفت¹⁹
نکردی²¹ تو این بد که من کرده‌ام
چرا²² خواندم در²³ شبستان ترا
355 کنون²⁵ راستی جوی و با من بگوی²⁸
سیاوش گفت²⁸ آن کجا رفته بود
چنین³⁰ گفت سودابه کین نیست راست
بگفتم همه هرچ شاه جهان

چنینست — I, IV, 5 همی — IV, 4 از کار آن — VI, 3 بدانست — I, 2 بپوشید — IV, 1
همی — VI, 6 ازین گونه می — VI, 6
کسی — VI, 11 هر گونه — I, IV, VI, 9
— I, IV, T, 13; Б — перевод б. отсутствует. Так в IV и T; в Л, I, VI, 10
— I, IV, T, 13; Б — перевод б. отсутствует. سخن بر چه سان راند باید کنون — I, 12
— VI, 17; б. оп. I, 16 و — I, 15 оп., стоит после слова برگاه IV, 15 بدید — Л, 14 کسانی —
— VI, 18; I, IV, 20; I, IV, 19 سپاوش بگفت — VI, 21
همه — I, VI, 25 مکر — IV, 24 بند — I, VI, 24 اندر — VI, 23 همی — VI, 22 تو کردی — VI, 21
— IV, VI, 27; б. оп. I, T, 27 رفت با من بگوی — I, T, 27
— VI, 30; Б — перевод б. отсутствует. سپاوش بگفت — I, IV, VI, 23 رفت بزمای روی

همی روز روشن نیبیمم ز درد
 [کنون هفت سالست تا مهر من
 یکی شاد کن در نهانی مرا
 325 فزون زان که داد³ جهاندار شاه
 و گر سر بپیچی ز فرمان⁵ من
 کنم بر تو بر پادشاهی تباه
 سیاوش بدو گفت هرگز مباد
 چنین با پدر بی وفایی کنم
 330 تو بانوی شاهی¹⁰ و خورشید گاه¹¹
 وزان تخت بر خاست با خشم و جنگ
 بدو گفت من راز دل پیش تو
 مرا خیره خواهی که رسوا کنی¹⁵
 بزد دست و¹⁶ جامه بدرزد پاک¹⁷
 335 بر آمد خروشی از شبستان اوی
 یکی غلغل از باغ و¹⁸ ایوان بغاست
 بگوش سپهبد رسید آگهی
 پراندیشه از تخت زرین بررفت
 پیامد چو سودابه را دید روی

همی روز روشن نیبیمم ز درد
 [کنون هفت سالست تا مهر من
 یکی شاد کن در نهانی مرا
 325 فزون زان که داد³ جهاندار شاه
 و گر سر بپیچی ز فرمان⁵ من
 کنم بر تو بر پادشاهی تباه
 سیاوش بدو گفت هرگز مباد
 چنین با پدر بی وفایی کنم
 330 تو بانوی شاهی¹⁰ و خورشید گاه¹¹
 وزان تخت بر خاست با خشم و جنگ
 بدو گفت من راز دل پیش تو
 مرا خیره خواهی که رسوا کنی¹⁵
 بزد دست و¹⁶ جامه بدرزد پاک¹⁷
 335 بر آمد خروشی از شبستان اوی
 یکی غلغل از باغ و¹⁸ ایوان بغاست
 بگوش سپهبد رسید آگهی
 پراندیشه از تخت زرین بررفت
 پیامد چو سودابه را دید روی

تخت و تاج و کلاه — I, IV — ⁴ داده — VI — ³ بـغـشـا بـروز — IV — ² 6. op. — VI — ¹
 66.: на два одинаковых по содержанию бб. I — ⁶ اگر تو بپیچی ز گفتار من * نیبایی نباشی بدین یار من
 و گر تو بپیچی ز فرمان من * نیاید دلت سوی پیمان من
 چشم تو هور و ماه — I, IV — ⁸ از — VI — ⁷ نیایی نباشی بدین یار من: вариант мисра: VI —
 و أنت زوجت الملك — Б; توپی پادشاهی — VI — ¹⁰ من نهم دین — VI — من دهم دین — I, IV و T —
 — I, IV, VI — ¹⁴ ازینسان — VI — ¹³ آید — IV — ¹² و شمس العشرة — Б; خورشید و ماه — IV — ¹¹
 کاخ — I — ¹⁹ کند پای — IV — ¹⁸ جای — IV — ¹⁷ و — I — ¹⁶ کنم — T — ¹⁵ نهانی — T; نهان
 و تخت — IV, VI — ²¹ تو — IV و T — ²⁰ کاخ و — IV, VI

بتان سپید چشم کردم رمه
 که³ گفستی همی بارد از ماه مهر
 ز خوبان کسی ارجمندش نبود
 که ماه آمدش گفستی اندر کنار
 ز دیبای زربفت و زرّین کمر
 همان⁸ طوق و هم تخت⁷ کند آوری
 جهانی سراسر پر از خواسته
 به اندیشه افسون فراوان بخواند
 روا دارم⁹ از بگسلد جان من¹⁰
 کنند¹⁴ آشکارا و اندر نهان
 کنم زو فغان پر سر¹⁷ انجمن

بسر پر نهاد افسری پر نگار¹⁸
 ز هر گونه با او سخنها براند
 کز انسان ندیدست کس تاج و گاه
 اگر پر نهی پیل باید دویست
 نگه کن بروی و سر و²¹ افسرم
 پپیچی²³ ز بالا و از چهر من
 خروشان و جوشان و آزرده ام

که¹ آمد نگه کرد ایوان همه
 چنان بود ایوان ز بس خوبچهر²
 جز از دختر من پسندش نبود
 چنان شاد شد زان سخن شهریار
 در گنج بگشاد و چندان⁴ گهر
 همان⁵ یاره و تاج و انگشتری
 ز هر چیز گنجی بد آراسته⁸
 نگه کرد سودابه خیره بماند
 که گر او نیاید بفرمان من
 بد و نیک و¹¹ هر چاره¹² کاند¹³ جهان
 بسازم¹⁵ گر او¹⁶ سر پپیچد ز من

نشست از بر تخت با گوشوار
 سیاوخش را در بر خویش¹⁹ خواند
 بدو گفت گنجی بیماراست شاه
 ز هر چیز چندانکه اندازه نیست
 بتو²⁰ داد خواهد همی دخترم
 بهانه چه داری تو²² از مهر من
 که تا من ترا دیده ام پرده ام²⁴

¹ I, IV — چو — ² VI — мисра искажено. ³ IV — تو — ⁴ I, VI — چندی — ⁵ I, IV, VI —

VI — بیماراسته — ⁸ IV — و. IV, VI — доб. و. IV, VI — هم از — ⁶ I, VI — هم از — ⁷ I — تخت و هم طوق — ¹⁰ I, IV — б. 312 стоит после б. 313 текста. ¹¹ I, IV и VI — оп.

¹² IV — چیز — ¹³ I — اندر — ¹⁴ I, IV — کند — ¹⁵ I, IV — نسازم — ¹⁶ VI — وگر — ¹⁷ I —

¹⁸ I — سیاوش ردا را بر خویش — ¹⁹ VI — افسر پرنگار — ²⁰ I — افسر زرنگار — ²¹ I, VI — سر بسر

مردم — ²² I, IV, VI — T — ²³ IV — نه پیچی — ²⁴ I, IV, VI — و. VI — ²¹ VI — ترا

مرا دور داراد گیهران خدیو
نه با اهرمن آشنایی کنم
بجوشد دلش گرم گردد ز خشم²
بدو بگردد شهریار جهان
سغن گویم و دارمش چرب³ و گرم
که اندر جهان خود⁴ ترا کیست⁵ نجفت
نشایی بگیتی⁷ بجز شاه را
نشاید بجز او⁹ که باشد¹⁰ مرا
نگه کن که پاسخ چه یابی ازوی
زبان را بنزدت گروگان کنم¹¹
نیاید¹³ بدیگر کسی رای من¹⁴
بیآمیخت¹⁵ با جان تو مهر من¹⁶
چنان آفرید ای نگارین ز پیش
مرا¹⁸ جز نهفتن همان¹⁹ نیست روی²⁰
من ایدون گمانم که تو مادری
ز گفتار او بود آسیمه سر²¹
نگه کرد²² سودابه او را بدید
ز کار سیاوش بسی کرد²⁴ یاد

چنین گفت با دل که از کار¹ دیو
نه من با پدر بیوفایی کنم
وگر سرد گویم بدین شوخچشم
یکی جادوی سازد اندر نهان
همان به که با او باآواز نرم
سیاوش ازان پس بسودابه گفت
نمانی مگر نیمه⁶ ماه را
کنون دخترت بس که باشد⁸ مرا
برین باش و با شاه ایران بگوی
بخواهم من او را و پیمان کنم
که تا او نگردد¹² بالای من
و دیگر که پرسیدی از چهر من
مرا آفریننده از فر¹⁷ خویش
تو این راز مگشای و با کس مگوی
سر بانوانی و هم مهتری
بگفت این و غمگین برون شد بدر
چو کاوس کی در شبستان رسید
بر شاه شد زان²³ سغن مژده داد

290

295

300

نمانی مگر - VI 6 نیست - VI 5 مر - T 4 خوب - I 3 بخشم - I 2 راه - IV 1
نماید جز - I, IV و VI 9 شاید - VI 8 کسی را - VI 7 نمانی بخوبی مگر - T زبر فلک
ب. VI 14 نیست - IV 13 بگردد - IV 12 ب. VI 11 نباید - VI 10 او کس
ب - перевод б. отсутствует. 17 IV - 16 VI - 66. 297 и 298 оп. 15 IV - بر آمیخت - 14 VI -
18 VI - 19 I - ترا 19 IV, VI - نهفتن سغن 20 B - перевод б. 299 дан после перевода
б. 300 текста. 21 VI -

بگفت این بیرون شد از پیش او * پر از مهر جان بداندیش او
IV 23 کرد و - I, VI 22 T - доб. вариант того же б.; I, IV - б. оп; B - перевод б. отсутствует.
سیاوش می کرد - VI 24 I, IV - کرد آن - VI 24

- 270 که من بر دل پاک¹ شمیم کنم
 شنیدستم از نامور مهتران
 که از⁵ پیشی با شاه ایران چه کرد
 پر از بند سودابه کو دخت⁶ اوست
 بپاسخ سیاوش چو بگشاد لب
 بدو گفت خورشید با¹⁰ ماه نو
 نباشد شگفت ار شود ماه خوار
 [کسی¹² کو چو من¹³ دید بر تخت عاج
 275 نباشد شگفت ار به ننگرد
 اگر با من اکنون¹⁵ تو پیمان کنی
 یکی دختری¹⁸ نارسیده بجای
 بسوگند پیمان کن اکنون یکی
 280 چو بیرون شود زمین جهان شهریار
 نمازی که آید بمن بر²⁰ گزند
 من اینک بپیشی تو استاده ام
 ز من هرچ خواهی همه کام تو
 سرش تنگ بگرفت و یک پوشه چاک²³
 285 رخان سیاوش چو گل²⁵ شد ز شرم
- به آید که از² دشمنان زن کنم
 همه³ داستانهای هماماوران⁴
 ز گردان ایران بر آورد گرد
 نخواهد همی⁷ دوده را مغز و پوست⁸
 پری چهره برداشت از رخ قصب⁹
 گر ایدونکه بینند بر گاه نو
 تو خورشید داری خود¹¹ اندر کنار
 ز یاقوت و پیروزه بر سرش تاج¹⁴
 کسی را بخوبی بکس نشمرد
 نپیچی و اندیشه آسان کنی
 کنم چون پرستار¹⁷ پیششت بپای¹⁸
 ز گفتار من سر¹⁹ مپیچ اندکی
 تو خواهی بدن زو مرا یادگار
 بداری مرا همچو او²¹ ارجمند
 تن و جان شیرین ترا داده ام
 بر آرم²² نپیچم سر از دام تو
 بداد و نبود آگه از شرم و پاک²⁴
 بیاراست مژگان بخوناب²⁶ گرم

هم از I-³ ازان به که از VI-² ; من بر تن پاک VI-¹ ; گر بر دل پای I-¹
 نخواهد T-⁴ ; نخواهم همی I-⁷ از تخم VI-⁶ ; گر دخت IV-⁶ او I-⁵ نام آوران VI-⁴
 پری چهره بر داشت I-⁹ بود مغزش ز پوست VI-⁸ ; دوده از مغز پوست IV-⁸ مرین
 دسی IV-¹² سر VI-¹¹ یا LI-¹⁰ پری چهره را آمد از وی عجب IV-⁹ ; لب از قصب
 گر ایدون که با من T-¹⁵ ; اگر با من ایدون I-¹⁵ 66. 275 و 276 VI-¹⁴ چون ترا I-¹³
 B-¹⁸ перевод б. дан после перевода следующего б. текста. چون ستاره به VI-¹⁷ دختر VI-¹⁶
 بر آید VI-²² جان I-²¹ که بر من بر آید IV-²⁰ ; که تا بر من آید I-²⁰ بر VI-¹⁹
 و قبلت وجهه B-²³ ; بوسه حاک VI-²³ ; بوسه داد IV-²³ I-²³ ; بوسه جابج LI-²³ Конъектура редактора.
 ز خوناب VI-²⁶ خون IV-²⁵ همانگاه [IV-²⁵ доб.] از شرم ناورد یاد I-²⁴ IV-²⁴

بر آورد پوشیده راز از نهفت¹
 بدید آن نشست و سر و³ افسرش
 تو گفתי بهشتست کاخ⁴ و سرای⁵
 بگوهر بیاراسته روی و موی
 ز⁸ پیشش بکش کرده سودابه دست
 که بودند چون گوهر نابسود
 پرستنده چندین بزین کلاه
 که بسرشتهشان ایزد از شرم و ناز¹⁰
 نگه کن بدیدار و بالای اوی¹²
 ازیشان یکی چشم ازو بر نداشت¹⁴
 نیارد بدین شاه کردن نگاه
 ژکان و¹⁸ شمارنده بر¹⁷ بخت خویش
 که چندین چه داری¹⁸ سخن در نهفت
 که بر چهر تو فتر چهر پرریست
 شود بی‌هشی و برگزینند ترا
 نگه کن که با تو که²⁰ اندر خورد
 چنین آمدش بر²² دل پاک یاد

[بشد هیرید با سیاوش گفت
 خرامان بپآمد سیاوش² برش
 به پیشش بتان نوآیین بپای
 فرود آمد از تخت و شد پیش اوی⁶
 سیاوش بر⁷ تخت زرین نشست
 بتانرا بشاه نوآیین نمود
 بدو گفت بنگر بدین تخت و گاه
 همه⁹ نارسیده بتان طراز
 کسی کت خوش آید ازیشان بگوی¹¹
 سیاوش چو چشم اندکی بر گماشت¹³
 همه یک بدیگر بگفتند ماه¹⁵
 برفتند هر یک سوی تخت خویش
 چو ایشان برفتند سودابه گفت
 نگویی مرا تا مراد¹⁹ تو چیست
 هر آن کس که از دور بیند ترا
 ازین خوب رویان بچشم خرد
 سیاوش فرو ماند و²¹ پاسخ نداد

255

260

265

¹ I, IV, VI и Б — б. оп. ² VI — آمد سیاوش ³ Л, VI — و. оп. ⁴ IV, VI —
 سیاوش چو بر ⁵ IV, VI — سوی او ⁶ VI —
 به بالا و دیدار اوی ⁷ IV — سرپای او ⁸ I, IV — همی ⁹ I, IV, VI —
 نداشت ¹⁰ I —
 260 и 261 на полях, начало первого из них оторвано вместе с краем поля; после б. 260 Л доб. еще б., начало второго мисра которого также утрачено:

همی این بدان آن بدین بنگرید * [غمی] شد هر که رویش بدید
 همی این بدان آن بدین گفت ماه ¹⁵ I, IV — شاه ¹⁶ I и T — یکایک
 ز جان بر ¹⁷ IV — بزرگان ¹⁸ I — همان آن بدین این بدان گفت ماه ¹⁹ I, IV —
 و ²⁰ I, IV — نژاد ²¹ VI — چه ²² VI —
 оп. ²³ VI — در

ز هر سو بی‌آرای و بی‌ساور² دست
بفرمان و رایش سر افکنده ام
جهاندار بر بندگان پادشاست³
دگر گونه گوید بدین نگرود
مرا در شبستان او کار نیست
نه آگاه بد ز آب در زیر کاه
ازو هیچ مندی و ز⁴ انجمن
بجان تو بر⁵ پاسمانی بود
نهانش⁶ ز اندیشه آزاد شد⁷
نوان پیش تاختش نیایش گرفت
همی بود پیچان⁸ و خسته جگر⁹
همی زو بدرزد بر تنش پوست

بخان کسی آرش همان¹ نیز هست
بدو گفت من شاه را بنده ام
[هر آن کس که او برگزیند رواست
نماید² که سودابه این بشنود
بسودابه زین گونه گفتار نیست
ز گفت سیاوش بخندید³ شاه
گزین تو باید بدو گفت زن
که⁴ گفتار او مهرمانی بود
سیاوش ز گفتار او شاد شد
پشاه جهان بر ستایش گرفت
نهانی ز سودابه⁵ چاره‌گر
بدانست کان نیز گفتار اوست

۳

سپهر از بر کوه¹⁴ تیره بگشت¹⁵
ز یاقوت و زر¹⁶ افسری بر نهاد
بی‌آراست و¹⁷ بر تخت زرین نشاند¹⁸
کز ایدر برو با سیاوش بگوی¹⁹
نمائی مرا²¹ سروبالای²² خویش

بدین داستان نیز شب بر¹³ گذشت
نشست از بر تخت سودابه شاد
همه دخترانرا بر خویش خواند
چنین گفت با هم‌بربد ماه‌روی
که باید که رنجه²⁰ کنی پای خویش

تصحیح قیاسی (Л بیساور) بگشای - IV, VI; بیسای - I² دگر - T; درون - VI¹
پساییدن = پساییدن بمعنی دست بهم دادن رک: لغت فرس، انجمن آرا، برهان قاطع - رداکتور)
ز - T⁷ در - T و VI⁶ سیاوش خندید - VI⁵ مبادا - T; بیاید - VI⁴ VI - 6. op.³
فخر ج: Б - 66. 242 и 243 не переводит и передает так: روانش - I, VI⁹ بجای تو در - VI⁸
I¹⁴ در - I, IV و VI¹³ 244. VI - 6. 244. I¹² بیمار - VI¹¹ سیاوش
VI¹⁷ و - VI¹⁷ ز یاقوت زرد - I¹⁶ Б - перевод 6. отсутствует.¹⁵ کوی - IV; خای - T و
بمن - VI²¹ رنجی - VI²⁰ با سیاوش گوی - VI¹⁹ I, IV - 6. 253 текста.¹⁸
چهر و بالای - IV²²

از آواز به گر ز دیدن¹ به-ست
 ندیدست² بر گاه³ خورشید و ماه
 چرا گفت باید سخن در نهان
 نماید که بیند ورا چشم بد
 پذیرد شود رای را⁴ جفت من
 نه از نامداران برزن دهم⁵
 بدیدار او در⁶ میان مهران⁷
 ز تخم تو و پاک پیوند تو
 بخواهد⁸ بشادی⁹ کند آفرین
 بزرگی بفرجام نام¹⁰ منست
 همی آفرین خواند¹¹ بر تاج و گاه
 ز بیگانه مردم نهفتن گرفت
 یکی آرزو دارم اندر نهان
 ز تخم¹² تو¹³ آید یکی شهریار
 تو دل برگشایی بدیدار او¹⁴
 ز گفت ستاره شمر موبدان¹⁵
 که اندر جهان یادگاری¹⁶ بود
 نگه کن پس پرده¹⁷ کی پیشین¹⁸

پسند تو آمد خردمند هست
 بدو گفت سودابه همتای شاه
 چو فرزندی تو کیست اندر جهان
 بدو گفت شاه ار¹⁹ بمردی رسد
 بدو²⁰ گفت سودابه گر گفت من
 هم²¹ از تخم خویشش یکی زن دهم²²
 که فرزندی آرد²³ ورا²⁴ در جهان
 مرا دخترانند مانند تو
 گر از تخم کی آرشی و کی پیشین²⁵
 بدو گفت این²⁶ خود بکام منست
 سیاوش بشمگیر شد نزد شاه
 پدر با پسر راز گفتن گرفت
 همی²⁷ گفت کز کردگار جهان
 که مانند ز تو نام من²⁸ یادگار
 چنان کز تو من گشته ام تازه روی
 چنین یافته ام اختر ترا نشان²⁹
 که از پشت تو شهریاری بود
 کنون از بزرگان یکی³⁰ برگزین

(так!). (از آواز به گر ز دیده - IV; از آواز به گر ز دیدن - I¹).

پذیری شود - I⁶ چنین - VI⁵ تا - VI⁴ یک شاه - VI³ ندیدند - I, IV و VI² دهی - I⁸ که - I, IV⁷ پذیرد شود رای او - VI⁶ پذیره شود رای را - IV⁴ رای تو
 پدید آورد در - I¹¹ از - I¹⁰ باشد - VI⁹ دارد - I, IV⁹ (так!). زیم - VI⁶ دهد - IV⁴
 بدیدار اندر - VI¹² IV - второе мисра б. 222 и бб. 223-227 и первое мисра б. 228 оп.

I¹⁶ ز شادی - I¹⁵ بخواهی - VI¹⁴ کی نشین - I, IV, VI¹³ В наших рукописях: Л, I, IV, VI¹³ (без рифмы). بزرگی و فرجام کام - VI¹⁷ کین
 تو - I, IV و VI²⁰ بدو - I¹⁹ کرد - VI¹⁸ وی - IV²² ز پشت - I, IV, VI و T²¹

چنین - VI²⁴ Б - перевод б. отсутствует. ²³ I, IV, VI²² و T²¹ ز پشت - I, IV, VI²² بخردان - VI²⁵ آمد از گفته موبدان
 زن - I, IV²⁷ شهریاری - IV²⁶ Так в T; ²⁸ کی نشین - I, IV, VI²⁸

نیامد ز دیدار آن شاه سپهر
 نیایش کنم روز و شب بر¹ سه پاس²
 همان شاه را نیز پیوند نیست
 چنان دوستی نر ره ایزدیست⁵
 که آن جایگاه⁷ کار ناساز⁸ بود
 بکرسئ زربینش بندشاندند⁹
 خرامان بیامد سوی¹² تخت باز
 که اینست¹³ سر و تاج¹⁴ فرهنگ جوی¹⁵
 روانش خرد برفشاند همی
 که دیدم پیرده سرای¹⁷ نهفت
 ز یزدان بهانه نیایدت جست
 فزونی بگنج و بشمشیر و گاه¹⁹
 بیماراست ایوان چو خرم بهار²⁰
 دل از بودنیها بپرداختند
 شد اندر شبستان شه²⁴ نامدار²⁵
 که این رازت از من²⁷ نیاید نهفت
 ز بالا و دیدار و گفتار او

همی چشم و رویش به وسپید دیر
 همی گفت صد ره ز یزدان سپاس
 که کس را بسان تو فرزند نیست
 سیاوش بدانست³ کان مهر⁴ چیست
 بنزدیک خواهر خرامید⁶ زود
 برو خواهران آفرین خواندند
 بر¹⁰ خواهران بد زمانی دراز¹¹
 شبستان همه شد پر از گفت و گوی
 تو گویی¹⁶ بمردم نمازد همی
 سیاوش پیش پدر شد بگفت
 همه نیکویی در جهان بهر تست
 ز جَم و فریدون¹⁸ و هوشنگ شاه
 ز گفتار او شاد شد شهریار
 می²¹ و بربط و نای²² برساختند
 چو شب گشت پید²³ و شد روز تار
 پژوهنده سودابه را²⁶ شاه گفت
 ز فرهنگ و رای سیاوش بگویی

200

205

210

215

200 и 201 пере- Б - 200. روز و هر شب - VI روز و شب هر - IV روز و شب - I

IV - 5 بهر - II 3 و جعلت تدعو له و ثغنی علیه: даны так: سیاوش دانست - VI 4

بنزدیکی - VI 6 و آنها علی غیر طریقه السداد - B نه از در مردیست - VI نه ره ایزدیست

برو بر همی گوهر افشاندند - VI 9 بی ساز - VI 8 جایکی - II 7 و خواهران رفت

چو با خواهران از مادر بد زمانی دراز: VI - 11 misra искажено: چو با - I, IV 10

خرامان بیامد بر - VI خرامید آمد سوی - IV خرامید و آمد بر - I 12 با خواهران بد

206. Б - перевод бб. 206. دیدیم جوی - VI فرهنگ جوی - I 15 و I - 14 доб. که آمد - IV 13

دیدیم پرده سرای و - T دیدم پیرده سرای از - VI 17 گفتی - I, IV 16 و 207 отсутствует.

بگنج و بتخت و کلاه - VI بشمشیر و گنج و سپاه - I, IV 19 تو از آفریدون - VI 18

چو سرمست - VI 23 ساز - IV 22 دی - VI 21 شد اندر شبستان کی نامدار - I 20

پژوهید - IV 26 بیماراست ایوان چو خرم بهار - I 25 کی - IV 24 و لم ثمل - B گذشتند

این راز بر من - VI 27 سودابه با

روان² شادمان و تپهی دل ز غم
 سیاوش همی بود ترسان ز بد³
 پر از شادی و⁴ بزم⁵ ساز آمدند
 پر از مشک و دینار⁷ و پر زعفران⁸
 عقیق و زبرجد⁹ بر آمیختند
 پر از درّ خوشاب روی زمین¹⁰
 همه بر سران افسران گران¹²
 پر از خوب رویان و پر خواسته¹⁴
 یکی تخت¹⁶ زرین درفشنده¹⁷ دید
 بدیما بیآراسته شاهوار¹⁸
 بسان بهشتی پر از رنگ و بوی
 سر¹⁹ جعد زلفش سراسر²⁰ شکن
 فرو هشته تا پای²² مشکین کمند
 بپای ایستاده سر افگنده پست
 فرود آمد از تخت سودابه تفت
 بمر در گرفتش زمانی دراز

برفتند هر دو بیکجا¹ بهم
 چو برداشت پرده ز در هیرید
 شبستان همه پیشباز آمدند
 همه جام بود⁶ از کران تا کران
 درم زیر پایشی همی ریختند
 زمین بود در زیر دیمای چین
 [می و رود و آوای¹¹ رامشگران
 [شبستان بهشتی شد¹³ آراسته
 سیاوش چو نزدیک ایوان¹⁵ رسید
 برو بر ز پیروزه کرده نگار
 بران تخت سودابه ماهروی
 نشسته چو تابان سهیل یمن
 یکی تاج بر سر نهاده بلند²¹
 پرستار نعلین زرین بدست
 سیاوش چو از پیش²³ پرده برفت
 بیآمد خرامان و بردش نماز

185

۲

190

195

IV — доб.; سیاوشی زو گشت لرزان ز بد — VI³ ازو — IV, I² یکجای هر دو — I, IV¹

برو آفرین کرد و بردش نماز * سخن گفت با وی سپهبد دراز
 (сверху справа) جامه بود — VI; جامه بد — IV⁶ پر ز — VI⁵ بدیدار او — T⁴ (مکررست справа).
 چو با زرّ و گوهر — I⁹ Б — перевод б. отсутствует.⁸ دیما — I, IV⁷ خانه بود — T
 IV — VI¹⁰ چو با زرّ گوهر —

زمین بود در زیر دیمای چین * زیر درّ خوش آب و دیما زمین
 VI¹⁴ بد — I, IV¹³ VI — б. оп. افسر از گوهران — I, IV¹² می و بوی و آواز — I, IV¹¹
 لما توسط ایوان — Б; سیاوش چو اندر شبستان — T; سیاوشی نزدیک خانه — VI¹⁵ б. оп.
 — Л¹⁹ چو بهار — VI; شهریار — IV¹⁸ درخشنده — T; زرخشنده — I, IV, VI¹⁷ کاخ — VI¹⁶
 سر زلفکاشی — VI; سر زلف و جعدش سراسر — IV; سر زلف جعدش سراسر — I²⁰ و доб.
 سیاوشی تا پیش — VI²³ تابان — IV²² نکند — Л²¹ شکن بر

همیشه خرد را تو بنیاد² باش
 فزاید همی³ مغز کین بشنوی
 همه⁴ شادی آرای و غم⁵ برگسل
 مگر شادمانه شوند⁷ اندکی⁸
 پر از مهر و⁹ سودابه چون مادرست¹⁰
 بیایم کنم هرچه او¹² کرد یاد

زوده دل و مغز و رایـش¹⁴ ز بد¹⁵
 کـلـیـد در پرده او داشتـی
 که چون برگشتد تیغ هور از¹⁶ نهفت
 نگر¹⁹ تا چه فرماید آن دار گوش²⁰
 نثار آورد²² گوهر و مشک و بوی²³
 زبرجد فشاند بر²⁴ زعفران
 سیاوش بر آمد²⁵ بر شهریار
 سخن گفت با او سپهبد بر²⁶
 سخنهای شایسته²⁷ چندی براند
 بیـآرای دل را²⁸ بدیدار نو

بدو¹ گفت شاه ای پسر شاد باش
 سخن کم شنیدم بدین نیکوی
 مدار ایـچ اندیشه بد بدل
 [ببین پردگی کودکانرا⁶ یکی
 پس پرده اندر ترا خواهرست
 سیاوش چنین¹¹ گفت کز بامداد

یکی مرد بد نام او هیـرـبد¹³
 که بتخانه را هیـچ نگذاشتی
 سپهدار ایران بفروزانه گفت
 به¹⁷ پیش سیاوش همی رو بهوش¹⁸
 بسودابه فرمود²¹ تا پیش او
 پرستندگان نیز با خواهران
 چو خورشید برزد سر از کوهسار
 برو آفرین کرد و بردش نماز
 چو پرخته شد هیـرـبـدرا بخواند
 سیاوش را گفت با او برو

170

175

180

همی — I, IV и T⁴ همه — VI — همین — IV³ خردمند و آزاد — VI² ورا — IV¹
 T — ببین کودکانرا همی تو — IV — ببینی مر آن کودکانرا — I⁶ می — I, IV и VI⁵
 — VI¹¹ Срав. б. 149. ¹⁰ و — I, IV⁹ б. оп. ⁸ VI — شوی — I⁷ ببین تو همی کودکانرا
 IV — مغز جانـش — I¹⁴ هرزبد — Б — هیـرـبد — Л¹³ (شده вместо описки). ¹² VI — بدو
 تیغ هور آن — IV — تیغ آب از — I¹⁶ (так!). ¹⁵ Л — زید — VI¹⁵ رای مغزش — VI — مغز و جانـش
 I — ²⁰ به بین — VI — نگو — I¹⁹ پیش سیاوش رو زود و هوش — VI¹⁸ تو — I, IV¹⁷
 VI — ²¹ چه فرمایدت دار گوش — VI — چه فرماید آنرا بکوش — IV — چه گوید همان را بکوش
 — I, IV и VI²⁴ گوهر و مشکبوی — IV — گوهر مشکبوی — Л²³ آرد و — VI²² فرمای
 بسته — VI — پایسته — I, IV²⁷ دراز — VI²⁶ سیاوش — آمد — VI — سیاوش بیامد — I, IV²⁵
 دلها — I, IV²⁸ (так!).

- پس پردۀ من ترا خواهرست
 150 ترا پاک یزدان چنان آفرید
 بویژه که پیوسته خون بود
 پس پرده پوشیدگان را⁴ بزمین
 سیاوش چو⁵ بشنید گفتار شاه
 زمانی همی با دل⁷ اندیشه کرد
 155 گمانی چنان برد کورا پدر
 که بسپاردان است¹⁰ و چیره‌زبان
 بپیچید و بر¹² خویشتن راز کرد
 که گر من¹⁴ شوم در شبستان اوی
 سیاوش چنین داد پاسخ که شاه
 160 کنز آنچایگه¹⁶ کافتاب¹⁷ بلند
 چو تو¹⁹ شاه ننه‌داد بر سر کلاه
 مرا موبدان ساز با بخردان
 دگر²² نیزه و گرز و تیر و کمان²³
 دگر گاه شاهان²⁵ و آیین²⁶ بار
 165 چه آموزم اندر شبستان شاه
 گر ایدونک فرمان شاه این بود
- چو سودابه خود مهربان مادرست¹
 که مهر آورد بر تو هرکت² بدید
 چو از دور بیند ترا چون بود³
 زمپانی بمان تا کنند آفرین
 همی کرد خیره بدو در⁶ نگاه
 بکوشید تا دل بشوید ز گرد⁸
 پشوهده همی تا چه دارد بـسر⁹
 هشیوار و بینادل و بدگمان¹¹
 از انجام آهنگ آغاز کرد¹³
 ز سودابه یابم بسی گفت و گوی
 مرا داد فرمان و¹⁵ تخت و کلاه
 بر آید کند خاک را ارجمند¹⁸
 بخوبی و دانش به²⁰ آیین و راه
 بزرگان و کارآزموده ردان²¹
 که چون پیچم²⁴ اندر صف بدگمان
 دگر²² بزم و رزم²⁷ و می و²⁸ میگسار
 بدانش زنان کی²⁹ نمایند راه
 ورا پیش من رفتن³⁰ آیین بود

¹ I, IV — б. стоит после б. 151 текста; VI — б. оп. ² VI — آن ³ I, IV — см. прим.

همی کرد بر خیره در وی — I, IV ⁶ سیاوش — VI ⁵ پوشیده رویان — I, VI ⁴ 1 к б. 149. هست — VI ¹⁰ دارد هنر — VI; سازد پسر — I ⁹ ز درد — I, VI ⁸ دل و جان پر — VI ⁷ VI — ¹³ بپیچید با — IV ¹² نیکدان — VI ¹¹ بود — T

چو بنشاند اندیشه را با روان * چنین گفت بیدار شاه جهان
 I — ¹⁹ انجمن — VI ¹⁸ آفتاب — Л ¹⁷ از اینچایگه — VI ¹⁶ оп. و — Л ¹⁵ اگر من — IV ¹⁴
 мисра оп. VI — ²³ و گر — I ²² мисра оп. VI — ²¹ و سران — T ²¹ برسم و بمردی و — VI ²⁰ چنو
 و گر تخت و شاهی — VI; و گر تخت شاهی — I, IV ²⁵ به پیچیده — IV; بپیچیدن — I ²⁴
 оп. و — Л, IV ²⁸ بزم رود — T; رزم و بزم — VI; و رزم و رود — I, IV ²⁷ و — IV, VI ²⁶ ازان پس مرا رفتن — T; مرا راه برده نه — VI ³⁰ کم — VI ²⁹

- 135 [چنین خواندندش همی پیشتر
بر آمد برین نیز یک روزگار
ز ناگاه⁴ روی سیاوش بدید
چنان شد که گفتی⁶ طراز نغ است
کسی را فرستاد نزدیک اوی
که اندر¹⁰ شبستان شاه جهان
[فرستاده رفت و بدادش پیام
بدو گفت مرد شبستان نیم
دگر روز شبگیر سودابه رفت¹²
بدو گفت کای شهریار سپاه¹⁴
نه اندر زمین کس چو فرزند تو
فرستش بسوی شبستان خویش
همه روی پوشیدگان را ز مهر¹⁹
نمازش برند²² و نثار آورند²³
بدو گفت شاه این سخن در خورست
سپهبد سیاوش را خواند و گفت
- 140
145
- که خوانی ورا¹ ماوراءالنهر بر²
چنان بد که سودابه پرنگار³
پر اندیشه گشت و دلش بر دمید⁵
وگر⁷ پیش آتش نهاده یخ است⁸
که پنهان سیاوش را این⁹ بگوی
نباشد شگفت از شوی ناگهان
برآشفت زان کار او نیکنام¹¹
مجویم که با بند و دستان نیم
بر شاه ایران خرامید تفت¹³
که چون تو ندیدست خورشید و ماه¹⁵
جهان شاد بادا به پیوند تو
بر خواهران و¹⁶ فغانستان¹⁷ خویش¹⁸
پر از خون دلست²⁰ و پر از آب چهر²¹
درخت پرستش بیمار آورند²³
برو بر ترا مهر صد²⁴ مادرست²⁵
که خون و رگ و مهر²⁶ نتوان نهفت²⁷

1 I, IV و T — کنون 2 VI, B — б. оп.; T — доб. главу مادر سیاوش (см. прил. I).

3 I, IV — سوداوه پرنگار 4 I, IV — پناهگاه VI и T — سودابه VI — б. оп. 5 I, IV —

VI — доб. б.: и нармид VI —

ز عشق رخ او قرارش نماند * همی مهرش اندر دل آتش فشاند
(так!). 10 IV — که از 9 VI и T — رو 8 B — перевод б. отсутствует. 7 VI — مگر 6 VI — گوی

جهان VI — 14 VI — رفت 13 I — تفت 12 I —

IV — فغانستان 17 VI — I; 16 I, I — و 15 VI — که راز از تو گردد ندارد نهان VI —
18 I, IV, VI — доб. б.: (вместо فغانستان VI — فغانستان)

بگویش که اندر شبستان برو [مشو VI] * بر خواهران هر زمان نو بنو

19 I — б. на 21 VI — دلزد 20 VI — همه روی پوشیده از مهر اوی VI — نیمهر I —
полях и там же доб. еще б., текст которого не читается. 22 I, IV, VI — بریم 23 I, IV, VI —

24 VI — که اورا چو تو مهربان 25 I — б. стоит повторно после б. 150 текста (искажен);

T — خون در دل و مهر K — خون دل مهر 26 Так в I, IV; 17 VI — خون رگ و مهر

27 VI — نهفت

- ز رستم¹ بپرسید و بنواختش² بزنگان ایران همه با نثار⁴ ز فر سپاوش فرو ماندند بفرمود تا پیشش⁵ ایرانیاں بکاخ و بباغ و بهمیدان اوی 120 بهر جای جشنی بپاراستند یکی سوار فرمود کاندلر جهان بیک¹¹ هفته زن گونه بودند شاد ز هر چیز گنجی¹² بفرمود شاه از اسپان تازی بزین پلنگ 125 ز دینار و از بدرهای درم جز افسر که هنگام افسر نبود سپاوش را داد و کردش نوید¹⁸ چنین هفت سالش همی آزمود بهشتیم بفرمود تا²³ تاج زر نبشتند منشور بر پرزنیان زمینی کهنستان ورا داد شاه
- بران تخت پیروزه بنشاختش³ برفتند شادان بر شهریار بدادار بر آفرین خواندند بمستند گردان لشکر⁶ میان جهانی بشادی⁷ نهادند روی⁸ می و رود و⁹ رامشگران خواستند کسی پیش از وی¹⁰ نکرد از مهران بهشتیم در گنجها برگشاد ز مهر¹³ و ز تیغ و ز تخت¹⁴ و کلاه ز برگستوان و ز¹⁵ خفتان جنگ¹⁶ ز دیبای و از گوهر¹⁷ بیش و کم بدان کودکی تاج درخور نبود ز خوبی¹⁹ بدادش فراوان امید²⁰ بهر²¹ کار جز پاک زاده نبود²² ز گوهر در افشان کلاه و²⁴ کمر²⁵ بر رسم بزنگان و فر کیان²⁶ که بود او سزای بزنگی و گاه²⁷

1 I — 110. 2 I, IV, VI и T — 116. 3 I, IV, VI и T — 116. 4 I, IV, VI и T — 116. 5 I, IV, VI и T — 116. 6 I, IV, VI и T — 116. 7 I, IV, VI и T — 116. 8 I, IV, VI и T — 116. 9 I, IV, VI и T — 116. 10 I, IV, VI и T — 116. 11 I, IV, VI и T — 116. 12 I, IV, VI и T — 116. 13 I, IV, VI и T — 116. 14 I, IV, VI и T — 116. 15 I, IV, VI и T — 116. 16 I, IV, VI и T — 116. 17 I, IV, VI и T — 116. 18 I, IV, VI и T — 116. 19 I, IV, VI и T — 116. 20 I, IV, VI и T — 116. 21 I, IV, VI и T — 116. 22 I, IV, VI и T — 116. 23 I, IV, VI и T — 116. 24 I, IV, VI и T — 116. 25 I, IV, VI и T — 116. 26 I, IV, VI и T — 116. 27 I, IV, VI и T — 116.

текста (см.); B—перевод б. идет после перевода б. 110, так же как в I, IV, VI, и б. передается так:

I, VI — после этого б. доб. б.:

بدان برز و بالا و آن فرهی * ز خوبی آن چهره خسروی 120
IV — доб. вариант того же б., текст которого искажен. 121 I, IV, VI и T — 116. 122 I, IV, VI и T — 116. 123 I, IV, VI и T — 116. 124 I, IV, VI и T — 116. 125 I, IV, VI и T — 116. 126 I, IV, VI и T — 116. 127 I, IV, VI и T — 116.

بدان برز و بالا و آن فرهی * ز خوبی آن چهره خسروی 120
IV — доб. вариант того же б., текст которого искажен. 121 I, IV, VI и T — 116. 122 I, IV, VI и T — 116. 123 I, IV, VI и T — 116. 124 I, IV, VI и T — 116. 125 I, IV, VI и T — 116. 126 I, IV, VI и T — 116. 127 I, IV, VI и T — 116.

بدان برز و بالا و آن فرهی * ز خوبی آن چهره خسروی 120
IV — доб. вариант того же б., текст которого искажен. 121 I, IV, VI и T — 116. 122 I, IV, VI и T — 116. 123 I, IV, VI и T — 116. 124 I, IV, VI и T — 116. 125 I, IV, VI и T — 116. 126 I, IV, VI и T — 116. 127 I, IV, VI и T — 116.

بدان برز و بالا و آن فرهی * ز خوبی آن چهره خسروی 120
IV — доб. вариант того же б., текст которого искажен. 121 I, IV, VI и T — 116. 122 I, IV, VI и T — 116. 123 I, IV, VI и T — 116. 124 I, IV, VI и T — 116. 125 I, IV, VI и T — 116. 126 I, IV, VI и T — 116. 127 I, IV, VI и T — 116.

بدان برز و بالا و آن فرهی * ز خوبی آن چهره خسروی 120
IV — доб. вариант того же б., текст которого искажен. 121 I, IV, VI и T — 116. 122 I, IV, VI и T — 116. 123 I, IV, VI и T — 116. 124 I, IV, VI и T — 116. 125 I, IV, VI и T — 116. 126 I, IV, VI и T — 116. 127 I, IV, VI и T — 116.

بدان برز و بالا و آن فرهی * ز خوبی آن چهره خسروی 120
IV — доб. вариант того же б., текст которого искажен. 121 I, IV, VI и T — 116. 122 I, IV, VI и T — 116. 123 I, IV, VI и T — 116. 124 I, IV, VI и T — 116. 125 I, IV, VI и T — 116. 126 I, IV, VI и T — 116. 127 I, IV, VI и T — 116.

بدان برز و بالا و آن فرهی * ز خوبی آن چهره خسروی 120
IV — доб. вариант того же б., текст которого искажен. 121 I, IV, VI и T — 116. 122 I, IV, VI и T — 116. 123 I, IV, VI и T — 116. 124 I, IV, VI и T — 116. 125 I, IV, VI и T — 116. 126 I, IV, VI и T — 116. 127 I, IV, VI и T — 116.

بدان برز و بالا و آن فرهی * ز خوبی آن چهره خسروی 120
IV — доб. вариант того же б., текст которого искажен. 121 I, IV, VI и T — 116. 122 I, IV, VI и T — 116. 123 I, IV, VI и T — 116. 124 I, IV, VI и T — 116. 125 I, IV, VI и T — 116. 126 I, IV, VI и T — 116. 127 I, IV, VI и T — 116.

- 100 چو آمد بکاوس شاه¹ آگهی
بفرمود تا با سپه گپیو و طوس
همه نامداران شدند انجمن
پذیره برفتند یکسر ز جای
چو دیدند گردان گو پور شاه⁵
پرستار با مچمر و بوی خوش
بهر گنج در⁶ سیصد استاده⁷ بود
بسی¹⁰ زر و گوهر بر افشانند
چو کاوس را دید بر تخت عاج
نخست آفرین کرد و بردش نماز
وزان پس پیآمد¹² بر شهریار
شگفتی ز دیدار او خیره ماند
بدان اندکی سال و چندان خرد
بسی¹⁷ آفرین بر جهان آفرین
همی گفت کای کردگار سپهر
همه نیکوویها بگیتی¹⁸ ز تست
- 105
110
115

بیک I, IV -³ و بستند بر پیل VI -؛ با شادی و پیل و I, IV -² کی VI -¹
Б-перевод б. отсутствует.؛ بیک دست طوس و دگر انجمن VI -؛ دست طوس و دگر پیلتن
I, IV, VI -⁴

خرامان بر شهریار آمدند * که با نو درختی بهار آمدند
VI -⁷ بهر گوشه VI -؛ بهر گنج بر I, IV -⁶ چو آمد بر کاخ کاوس شاه I, IV, VI و T -⁵
Б-перевод 9 میانش همه سرو آزاده IV -؛ میان همه سرو آزاده I -⁸ چند شهزاده
б. отсутствует. 10 VI - همی 11 I - بدو IV -؛ برآمد VI -¹² برو I, IV, VI و T -¹³ доб.
здесь б. 116 текста (см. прим. 3, стр. ۱۳). I, IV -¹⁴

چنان از شگفتی برو بر ماند * بسی آفرین بزرگان بخواند
VI - как I и IV, но с вариантом второго мисра: и доб. б.: که یزدان جان آفرین را بخواند

دران فتر و بالا و آن برز اوی * بسی بودنی بود و بس گفت و گوی
IV -¹⁸ شد آن I -¹⁷ B-перевод б. отсутствует. 15 I - تو IV -¹⁶ 66. 112, 113 и 114 оп.؛
نیکوویهای گیتی

ز داد و ز بیداد و¹ قحط و کلاه
 هنرها بیاموختش³ سر بسر
 سیاوش چنان شد⁵ که اندر جهان
 چو یکچند بگذشت و او شد بلند 85
 چنین گفت با رستم سرفراز
 بسی رنج بردی و دل⁷ سوختی
 پدر باید اکنون که بیند ز من
 گو شیردل کار اورا بساخت
 ز اسب و پرستنده و سیم و زر 90
 ز پوشیدنی هم ز گسترده¹²
 ازین¹⁴ هر چه در گنج رستم نبود
 گسی کرد ازان گونه اورا¹⁷ برآه
 همی رفت با او تهمتن بهم
 جهانی بآیین بیآراستند 95
 همه زر بعنبر²¹ بر آمیختند
 جهان گشته²³ پر²⁴ شادی و خواسته
 بزیر پی تازی اسپان درم
 همه یال اسب از کران تا کران

سخن گفتن رزم² و راندن سپاه
 بسی رنج برداشت⁴ و آمد بمر
 همانند⁶ او کسی نبود از جهان
 سوی گردن شیر شد با کنند
 که آمد بدیدار شاهم نیاز
 هنرهای⁸ شاهانم آموختی
 هنرهای⁸ آموزش پیلتن
 فرستادگازرا ز هر⁹ سو بتاخت¹⁰
 ز مهر¹¹ و ز قحط و کلاه و کمر
 ز هر سو بیاورد¹³ آوردنی
 ز گیتی¹⁵ فرستاد و آورد زود¹⁶
 که شد بر سیاوش نظاره سپاه¹⁸
 بدان تا نباشد سپهبد¹⁹ دژم
 چو خشنودی²⁰ نامور خواستند
 ز گنبد²² بسر بر همی ریختند
 در و بام هر²⁵ برزن²⁶ آراسته²⁷
 بایران نبودند یکتی²⁸ دژم²⁹
 بر اندوده³⁰ مشک و می و زعفران³¹

VI — 3 نرم VI — 2 همان داد و بیداد و — VI از بیداد و داد وز — I, IV — 1 و — I, 1
 VI — 7 همانند I, IV — 6 گشت VI — 5 بسی رنجهها برد — VI — 4 بیاموختش جملگی
 IV — 11 سوی تاخت — IV — 10 بهر — I, IV — 9 هنرها و — I, IV, VI — 8 رنج دیدی و تن
 VI — 14 فرستاد — I — 13 الهفارش — B آگندنی — IV آفگندنی — I — 12 ز خود
 آنرا از آنسو — IV اورا ازان سو — I — 17 B — перевод б. отсутствует. 16 هر سو — VI — 15
 دل او — VI — 19 که شد بر نظاره سیاوش (خ)ش شاه — IV, но ср. (против метра), но ср. — I — 18 شاه — I
 همه دژ و گوهر — VI نه می زر و عنبر — IV همه زر و عنبر — I — 21 و — VI — 20
 جهان گشت پر — VI جهان شد پر از — I, IV — 24 گشت — VI — 23 و زان پس — I, IV — 22
 ندیدند گیتی — VI — 28 بیماراسته — VI — 27 روزن — IV — 26 در و بام و — IV, VI — 25 ز در بام و — I
 از کران تا کران — VI — 31 بسودند — IV — 30 I — 29 б. оп.

جدا گشت زو کودکی چون پری
 بگفتند با شاه کاوسی کی
 یکی بچّه فرخ آمد پدید
 جهان گشت ازان خوب⁴ پر گفت و گوی
 جهاندار⁵ نامش سیاوخش⁶ کرد
 ازان کو شمارد⁸ سپهر بلند
 ستاره بران بچّه¹⁰ آشفته دید
 بدید از بد و نیک آزار¹² او
 چنین تا بر آمد برین روزگار
 چنین¹⁴ گفت کاین¹⁵ کودک شیرفشی
 چو دارندگان ترا مایه¹⁶ نیست
 بسی بهتر اندیشه کرد اندر آن¹⁷
 برستم سپردش¹⁹ دل و دیده را
 تهمتن بمرشدی بزابلستان
 سواری و تییر²² و کمان و کماند
 نشستن گه²³ مجلس و میگسار

70
75
80

بچه ره بسان¹ بت آزی
 که بر خوردی از ماه فرخنده پی
 کنون² تخت بر ابر باید کشید³
 کزان گونه نشنید کسی موی و روی
 برو چرخ گردنده را بخش کرد⁷
 بدانست نیک و بد و⁹ چون و چند
 غمی گشت چون بخت¹¹ او خفته دید
 بیزدان پناهید از¹³ کار او
 تهمتن بیآمد بر شهریار
 مرا پرورانید باید بکش
 مرا اورا بگیتی چو من دایه نیست
 نیآمد همی بردلش بر گران¹⁸
 جهانجوی گرد²⁰ پسندیده را
 نشستنگه²¹ش ساخت در گلستان
 عنان و رکیب و چه و چون و چند
 همان باز و شاهین و کار²⁴ شکار

جهانجوی — VI 5 خرد — I, IV و T 4 VI — 6. оп. 3 کزو — I 2 جهاندار — IV 1

6 В тексте имя Сийāvūsh по предложению редактора дается всюду в написании рук. Л; VI (кроме бб.

и سیاووش — I; VII (согласно метру); VII (320) чередует, как правило, VII и سیاووش

оп. — I 9 شمار — I, IV, L 8 ازان چرخ گردیده را بخش کرد — VI 7 سیاوش — IV

بد و نیک بازار — IV; بد نیک بازار — I 12 کار — L 11 بران کودکی — IV; بدان کودکی — I, VI 10

چو پروردگار ترا دایه — VI 16 оп. — I; این — L 15 بشه — VI 14 در — IV; زان — I 13

سپرد او — VI 19 Б — перевод б. отсутствует. 18 رایگان — VI 18 بهتر اندیشه کردند زان — VI 17

Так 23 بتییر — IV 22 نشستنگهی — I, IV, VI 21 جهانجوی پور — T; جهانجوی و گرد — L 20

یوز و — IV, VI 24 I — 24 و VI — 24; نشستنگه — VI; остальные рук. — L; 24

میان‌شان چو آن¹ داوری شد دراز
 50 که این را بر شاه ایران برید
 نگشتند⁵ هر دو ز گفتار⁶ او⁷
 چو کاوسی روی کنیزك بدید
 بهر دو سپهبد چنین گفت شاه
 برین داستان بگذرانیم⁹ روز
 55 گوزنست اگر آهوی دلبرست
 بدو گفت خسرو نژاد تو چیست¹²
 ورا گفت از مام خاتونیم¹⁴
 نیایم سپهبدار گرسیوزست¹⁶
 بدو گفت کین روی و موی و نژاد
 بهشکوی زرین کنم شایدت
 60 چنین داد پاسخ که دادم ترا
 بت اندر شمس‌ستان فرستاد²⁰ شاه
 بی‌آرام‌ستندش بدی‌بای زرد
 دگر ایزدی هرچه بایست بود

۲

65 بسی بر نیامد برین روزگار
 که رنگ اندر آمد بخرم بهار²²

چو آن — VI — بران — I, IV و T — 3 بیامد — I, IV, VI — 2 چنان — I, IV — 1 چنین — L —
 برفتند هر دو دوان پیش او — VI — 7 فرمان — I, IV — 6 بگشتند — L — 5 نهد — I, IV, VI — 4
 — I, IV — 9 سوی شاه — VI — 8 سوی شهر — I, IV — 8 فتراضیا بذلك: Б — мисра передано так: و إن مثل هذا الصيد لا يليق إلا
 خاقانیم — L — 14 بماند — I, IV, VI — 13 کیست — IV, VI — 12 بالملك فاخذ الجارية و استأثر بها
 سپهبدار تور — IV — 16 از — VI — 15 هم — I — 15 بگفتا که از مام خاتونیم — I, IV, VI, T —
 همی خواست داری تو هر سر — VI — 18 искажен. — VI — 17 بپروست — I — 17 (так) آوزست
 I, IV — 22 I, IV — 21 پیروژه — I — 20 فرستاده — L — 20 (без рифмы) شایدت — L — 19
 66, 67, 69 и доб. б.:

چو نه ماه بگذشت بر خوب‌چهر * یکی کودک آمد چو تابنده مهر
 VI — доб. тот же б. вместо б. 68 текста, см. прим. 3 к нему.

- 30 بدو گفت گیو¹ ای فریبنده ماه
چنین داد پاسخ که مارا پدر
شب تیره مست آمد از دشت سور
یکی خنجر آهگون⁶ برکشید
پرسید زو⁸ پهلوان از نژاد
35 بدو گفت من خویش گرسبوزم
پیاده بدو گفت چون آمدی
چنین داد پاسخ که اسپم بهاند⁹
بی اندازه ز¹¹ و گهر داشتیم
بران روی بالا¹² ز من بستند
40 چو هشیار گردد پدر بی گمان
بیآید همی تازیان مادرم
دل پهلوانان بدو¹⁶ نرم¹⁷ گشت¹⁸
شه نوذری گفت من یافتم
بدو گفت گیو ای سپهبدار شاه
45 همان طوسی نوذر بدان²² بستهمید²³
بدو گیو گفت این سخن خود مگوی
ز بهر پرستنده²⁵ گرمگوی²⁶
سخن شان بتندی²⁷ بجایی رسید
- ترا سوی این همیشه چون بود² راه
بزد دوش³ بگذاشتم بوم و بر
همان چون⁴ مرا دید جوشان⁵ زدور
همان⁷ خواست از تن سرم را برید
برو سروبن یک بیک کرد یاد
پشاه آفریدون کشد پروزم
که بی باره و رهنمون آمدی
ز سستی¹⁰ مرا بر زمین بر نشاند
بسر بر یکی تاج زر داشتیم
نیام یکی تیغ بر من زدند
سواری¹³ فرستد پس من دمان¹⁴
نخواهد¹⁵ کزین بوم و بر بگذرم
سر طوسی نوذر بی¹⁹ آرم گشت¹⁸
از ایرا چنین تیز بشتافتم
نه با من برابری²⁰ بی سپاه²¹
کجا پیشی اسپ من اینجا رسید
که من تاختم پیشی خنجرجوی²⁴
نگردد جوانمرد پرخاشجوی²⁶
که این ماه را سر بهاید برید

سوی این همیشه بنمود — VI؛ سوی همیشه کی بنمود — I, IV؛ طوسی — I, IV, VI

همی — VI؛ یکی تیغ زهرآگون — I, IV, VI؛ رخشان — VI؛ خون — VI؛ و — I, IV, VI — доб.

مستی — VI؛ نهاند — IV؛ ازو — VI؛ پس — I, IV, VI؛ همی — I, IV, VI؛ خنجرآهگون

بخواهد — VI؛ پی من دوان — VI؛ سواران — I, IV, VI؛ برز و بالا — VI؛ در — VI؛

شدی — VI؛ گرم — I, IV, VI و T؛ برو — IV, VI؛ شد — VI؛

طوسی گفت این نخواهم شنید — IV؛ طوسی گفتا نخواهم شنید — I؛ بران — VI؛ با سپاه

— б. на полях; I, IV — 24 Б — перевод б. отсутствует. 25 K и T — کژ مگوی 26 VI — و پرخاشجوی

ز بهر گزیده همی خود مگوی * بگردد جوانمرد پرخاشجوی

ز قندی — I, IV

بسر بر فراوان شگفتی گذشت¹
همی روز جوید² بته‌ویم³ و فال
که هرگز نگردد کهن‌گشته نو
خردمند باش و جهانجوی باش
اگر نیک باشدت جای⁷ از بدست⁸
سخن هرچه گوئی همان بشنوی
بجز نیکوئی در زمانه مجوی¹⁰
نگر تا چه گوید سراپنده مرد¹³

از ان پس که بنمود پنجاه و هشت
همی از کمتر نگردد بسال
چه گفتست آن^۴ موبد پیشرو
تو چندان که گویی^۵ سخن گوی باش
چو رفتی^۶ سر و کار با ایزدست
نگر تا چه کاری همان بدوی
درشتی ز کسی نشنود نرم گوی^۷
بگفتار^{۱۱} دهقان کنون باز گرد^{۱۲}

'

بدانگه که بر خاست بدانگ خروسی¹⁴
 یرفتند شاداد از در شه‌ریار
 ابا¹⁹ باز و یوزان نخ‌چیرجوی
 علوفه²¹ چهل روزه را ساختند²²
 زمی‌نش ز خرگاه قاریک بود
 بنزدیک مرز سواران تور²³
 پس اندر پرستنده چندیو
 بگشتند بر²⁴ گرد آن مرغزار
 پر از خنده لب هر دو بشتافتند
 برو بر ز خوبی²⁵ بهانه نمود²⁶

چنین گفت موبد که يك روز طوس
خود¹⁵ و گيو¹⁶ گودرز و چندی سوار
بنخچير گوران بدشت¹⁷ دغوی¹⁸
فراوان گرفتند²⁰ و انداختند
بدانچايگه ترك نزديك بود
يکی پيشه پيش اندر آمد ز دور
همی راند در پيشی با طوس، گيو
بران بيشه رفتند هر دو سوار
بميشه یکی خوب رخ يافتند
بدیدار او در زمانه نبود

¹ I — б. оп. ² VI — جويـم ³ IV — ز تقويـم ⁴ I, IV и T — چو گفت اندرين ⁵ I —
⁶ I — обратный порядок ⁷ I, IV и T — کار — رفته — ⁸ I — که باشی — T — که یابی — IV — زمانی
 سخن تا توانی — IV и T — سخن هرچه گویی بازرم گوی — ¹⁰ I — نرم خوی — ⁹ VI —
 تو برخوان و برگوی از — ¹³ I, IV — داستان — ¹² I, IV — ز گفتار — ¹¹ I, IV — بازرم گوی
 (так!). ¹⁵ II — بخود — که خیزد خروش خروس — ¹⁴ I, IV, VI — (ср. б. 8 текста).
 که نخچیر جويند ز دشت — IV — که نخچیر جويد ز دشت — ¹⁷ I, VI — و ¹⁶ II, I, VI — доб.
 I — علفها — ²¹ II, I — فگندند — ²⁰ VI — هم از — ¹⁹ I, IV — رغوی — IV, VI — زورغوی — ¹⁸ K
 ز خوئی — ²⁵ I, IV — در — ²⁴ I — گور — ²³ I, IV — زمین را ز جنبنده پرداختند — VI — پیر ساختند
²⁶ B — перевод б. отсутствует. ²⁶ B — перевод б. отсутствует.

داستان سیاوش

۱ کنون ای سخن گوی بیدار مغز
 ۲ سخن چون برابر شود با خرد
 ۳ کسی را که اندیشه ناخوش بود
 ۴ همی خویشنتن را چلیپا کند
 ۵ ولیکن نمی‌ند کس آهوی خویش
 ۶ اگر داد باید که ماند^۹ بجای
 ۷ چو دانا پسندد^{۱۰} پسندیده گشت
 ۸ ز گفتار دهقان کنون^{۱۲} داستان
 ۹ کهن گشته این داستان‌ها ز من^{۱۴}
 ۱۰ اگر زندگانی بود دیر یاز^{۱۶}
 ۱۱ یکی میوه داری بماند ز من

یکی داستانی بی‌آرای نغز
 ۲ روان سراینده رامش^۳ بررد
 ۳ بدان^۴ ناخوشی رای او گش^۵ بود
 ۴ پیش^۵ خردمند رسوا^۶ کند
 ۵ ترا^۷ روشن آید همه^۸ خوی خویش
 ۶ بی‌آرای ازین پس بدانا نمای
 ۷ بجوی تو در آب چون^{۱۱} دیده گشت
 ۸ تو بر خوان و برگوی با راستان^{۱۳}
 ۹ همی نو شود بر سر انجمن^{۱۵}
 ۱۰ برین وین^{۱۷} خرم بمانم دراز
 ۱۱ که نازد^{۱۸} همی بار او بر چمن^{۱۹}

۱ IV — زبان نیز آینده نامش — IV ۲. Б — перевод бб. 1—19 отсутствует.

۳ I — بدل — ۴ (رداکتور) و سوسه و مزاحمت (رداکتور) ۵ I — کش — I, IV, VI — ۶ به پیشش — VI — ۷ رعنا — I, IV — ۸ همی — I, IV — ۹ بی‌یوندم از — T — ۱۰ یکی — VI — ۱۱ چون آب در — I, VI — ۱۲ پسند و — VI — ۱۳ ترا — VI — ۱۴ گفته باستان — I, IV — б. заменен следующим (ср. б. 19):

۱۵ I, IV — вторые мисра бб. 9 и 10 и первое мисра б. 11 оп. ۱۶ Так в К и I; Л, IV, VI — ۱۷ Предложено редактором (см. примечание, стр. ۲۶۱).

۱۸ IV — یازد — VI — ۱۹ با چمن — VI — ۲۰ بدین دین — K — (описка вместо ۲۰ بدین دین — K — здесь и ниже Каирская рукопись XIV в., см. т. IV, предисловие).

۲۱ که یازد بیاد از همه انجمن — I

شاهنامه فردوسی

فهرست

داستان سیاوش	۶
ملحقات	۲۵۱

انستیتوی ملل آسیا

شاهنامه فردوسی

متن انتقادی

. جلد سوم

تصحیح متن باهتمام

او. اسمیرنوا

تحت نظر ع. نوشین

مسکو ۱۹۶۵

آکادمی علوم اتحاد شوروی

سلسله آثار ادبی

ملل خاور

متون

سری بزرگ

۲

اداره انتشارات «دانش»

شعبه ادبیات خاور

شاهنامه فردوسی